

SR
ΑΔΑΜ ΣΜΙΘ

48

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"

1948

LIBRARY
UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ATHENS

ΑΠ. 01-22

Α
10

ΑΔΑΜ ΣΜΙΘ

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ
ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΑΝΟΤΑΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α. ΜΑΡΤΙΝΟΥ

ΑΔΑΜ ΣΜΙΘ

ΕΡΕΥΝΑΙ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ & ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ

ΤΟΥ

ΠΛΟΥΤΟΥ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΗ ΔΗΜΗΤΡ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ — ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ — ΣΧΟΛΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΕΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

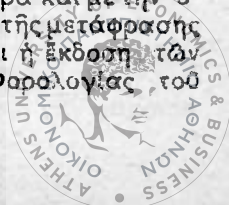
1948

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ἡ ἔκδοσὴ κλασσικῶν οἰκονομολόγων καὶ δὴ τοῦ Σμιθ, δὲν ἔχει ἀνάγκη καμμιάς δικαιολογίας, ὅταν μάλιστα δὲν ὑπάρχει τίποτε σχετικὸν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. Μένει λοιπὸν νὰ ἴδωμεν ἂν ὁ τρόπος τῆς τωρινῆς ἐκδόσεώς του ἦτο ὁ ἐπιτυχέστερος.

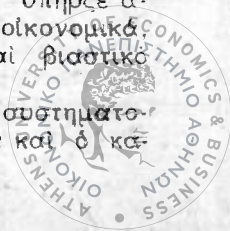
Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχα ὑποδείξει εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, τὴν ἀνάγκη τῆς ὑποβοηθήσεως μιᾶς τοιαύτης συστηματικῆς προσπάθειας, διὰ τὴν κατάρτιση βιβλιοθήκης μεταφράσεων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων κλασσικῶν οἰκονομολόγων. Τὸ αἴτημα μου παρέμεινεν ἄνευ ἱκανοποιήσεως. Ἀπετάνθην κατόπιν εἰς ἓνα ἐκδοτικὸν οἶκον, διὰ τὸν ὁποῖον μάλιστα ἐκτὸς τῆς καθοδηγήσεώς μου ἔγραψα καὶ εἰσαγωγὰς διὰ τὸν Σμιθ, Quesnay, Μάλθον κλπ., ἀλλὰ τὸ ἐγχείρημα μετὰ μίαν ὀλιγόψυχον καὶ ἀσυστηματοποίητον προσπάθειαν ἐγκατελείφθη. Πάντως ἕνας καλὸς καρπὸς, ἡ ἔκδοσις τοῦ Quesnay εἶδε τὸ φῶς. Ὁ Μάλθος ἔμεινε Torso. Κατήυθυνα κατόπιν πτυχιούχους τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν πρὸς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν, πότε φροντιστηριακῶς, πότε αὐτοτελῶς, ἕνα μάλιστα ὑπεβοήθησα ἰδιαίτερα καὶ μετὴν ὀπομονητικῆ συνανάντησιν ὀλόκληρης τῆς μετάφρασις τοῦ Ρικάρδο. Ἐπραγματοποιήθη ἔτσι ἡ ἔκδοσις τῶν Ἀρχῶν Πολιτικῆς Οἰκονομίας καὶ Φαράλογίας τοῦ Ρικάρδο.

Σήμερα κατέληξα ἐγώ ὁ ἴδιος στὴν ἔκδοσιν κατ' ἐκλογὴν τοῦ Σμίθ. Ὁλόκληρη ἡ ἔκδοσις ἀπὸ τὴν ἰδική μου μόνο προσπάθεια δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ τουλάχιστον τώρα. Ἴσως καὶ μόνον σὲ μιὰ γενικὴ καθόλου βιβλιοθήκη νὰ ἐταίριαζε ὀλόκληρη. Πολλὰ τμήματα τοῦ Σμίθ ἄλλοῦ ἔχουν ἐπιστημονικὰ ξεπερασθεῖ (ἔγγειος πρόσσοδος κλπ.), ἄλλοῦ πραγματεύεται πολὺ διεξοδικὰ ζητήματα ἱστορικά, πολεμικά, ἀγγλικὰ καθαρῶς κλπ. ποὺ δὲν παρουσιάζουν πλέον ἓνα καθολικώτερο διαφέρο. Ἔτσι βλέπει τὸ φῶς ἡ ἔκδοσις αὐτὴ κατ' ἐκλογὴν τῶν σπουδαιότερων τμημάτων τῶν πέντε βιβλίων, ἰδίως τῶν δύο πρώτων, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν λεγομένην σήμερον θεωρητικὴν ἢ γενικὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν. Εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη ἔπρεπε νὰ ἀρκεσθῆ κανεὶς μόνον εἰς περιλήψεις. Οἱ περιλήψεις αὐτὲς ποὺ τις ἔχει καὶ ἡ πλήρης ἔκδοσις τοῦ Cappan στὸ περιθώριον ὑπῆρξαν ἓνας λόγος ποὺ τὴν κατέστησαν μοναδική. Εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτὴ εἶχα ὑπ' ὄψιν μου πρὸ παντὸς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Cappan, ἀλλὰ καὶ τὴν καλύτερη γερμανικὴ μετάφρασιν τοῦ Max Stirner (Johann Schmidt 1806—1858) καὶ τις ἐκλογὰς τοῦ Jastrow καὶ ἰδίως Bülow καθόσον ἀφορᾶ τὸν διὰ σχολίων ὑπομνηματισμὸν κλπ.

Ἐλπίζω λοιπὸν ἡ ἐργασία αὐτὴ νὰ μὴ μείνῃ χωρὶς ἀποτέλεσμα, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ὄχι μόνον στὸν τόπο μας, ποὺ ὡς εἶπαμε δὲν ὑπάρχει τίποτε γιὰ τὸν Σμίθ, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες χώρες, ποὺ ἔχουν πλείστες ὅσες μεταφράσεις του, κινδυνεύει νὰ καταντήσῃ ἓνα σύμβολο μόνον ὁ Σμίθ, ποὺ μόνον ἀναφέρεται ἀλλὰ δὲν διαβάζεται. Καὶ ὅμως τὸ γενικὸ σύνθημα «Ὅπισον πρὸς τοὺς Κλασσικοὺς» ποτὲ δὲν ὑπῆρξε ἄγονο καὶ πολὺ ὀλιγώτερο στὸν τεχνικὰ, οἰκονομικὰ, κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ τρικυμισμένον καὶ βιαστικὸν αἰῶνα μας.

Ὁ Σμίθ δὲν εἶναι μονάχα ὁ πρῶτος συστηματοποιήσας τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ ὁ κα-

λύτερος καθοδηγητής για ένα άρχαριο τῆς οικονομικῆς. Ἡ ἀνάπτυξή του εἶναι δελεαστική, ζωντανή, ἀνάγλυφη, φυσική, ἡ διαρκῆς δὲ ἀξία τῆς ἔγκειται εἰς τὸ βάθος καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα τῶν διαπιστωμένων ἀπόψεων.

Ὅπως καὶ εἰς τὰ σχόλια τονίζεται, δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ θεωροῦμεν τὸν Σμιθ ὡς ἓνα μονομερῶς ἀτομικιστὴν ἢ ρασιοναλιστὴν. Ἡ ἰδέα τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, τοῦ ἔθνους, προτάσσεται καὶ ὑπὸ τοῦ Σμιθ πολλαχῶς, ἡ μέθοδος τῆς ἐπιτυχίας ὁμῶς τοῦ ἐπιδιωκόμενου εἶναι διαφορετική. Οὔτε ἰδιωτικοοικονομικά ἢ κεφαλαιοκρατικά ἠχμαλωτίσθη ἢ σκέψις τοῦ Σμιθ καὶ ἀρκετὰ βαθειὰ διησθάνθη τὶς κοινωνικὲς ἀνισότητες.

Ἡρεμα καὶ φυσικὰ ὁ ἠθικοφιλόσοφος Σμιθ, εἰς μίαν ἐποχὴν ἀρχομένης φιλελευθέρως ἀστικῆς σκέψεως, διεπίστῳσε ὅτι ἀπὸ ἓνα σύνολον οἰκονομικοπολιτικῶν αἰτημάτων, ἀστυνομικῶν περιορισμῶν, φυσιοκρατικῶν μονομερειῶν κλπ. θὰ ἔπρεπε θεωρητικὰ νὰ διεπιστῳνέτο εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, ποῖα εἶναι ἡ φύσις καὶ ἡ αἰτία τοῦ πλοῦτου τῶν ἔθνῳν καὶ πῶς θὰ διεμορφῳνέτο αὐτὸς εἰς μίαν κοινωνίαν ἐλευθέρων ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους τὸ κράτος δὲν θὰ παρηνῳχλει καθόλου μὲ τὰς παρεμβάσεις του, ἀλλὰ θὰ ἄφινεν τὰς οἰκονομικὰς λειτουργίας νὰ ἐπιτελοῦν αὐτόματα τὸ ὑπὸ τῆς ἀοράτου χειρὸς θεῖον αὐτῶν ἔργον. Ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς δὲν θὰ προήγετο τὸ Χάος, ἀλλὰ ὁ Κόσμος, ἡ ἀρμονία τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων. Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ διὰ τὸν Σμιθ ἀποτελεῖ μηχανισμόν αὐτοκυβερνώμενον. Ὁ ἀνθρώπος λογικὸν ὄν. Ἡ κοσμοθεωρία του ἀντλεῖ τὴν δυναμικότητά της ἀπὸ τὴν ἐργασίαν καὶ ἐπομένως ἐπιδιῳκει μὲ βάσιν τὴν ἀρχὴν αὐτῆν νὰ διανεμῆ τὸ κοινωνικὸν εἰσόδημα δίκαια. Ἄν ἀντιτίθενται ὁ αὐτὸ ἄλλες δυνάμεις, τότε ἡ ἐλευθέρη κοινωνικὴ οἰκονομία, σὶ ἐλεύθερα ἀνταγωνιζόμενες οἰκονομικὲς δυνάμεις

θά ἔπρεπε νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν οἰκονομικὴν ἰσορροπία καὶ δικαιοσύνην.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ ἀνάγνωση τοῦ Σμιθ θὰ παραμείνῃ πάντοτε ἡ ὁδηγοῦσα ἡμᾶς εἰς τὰ πηγαῖα καὶ δροσερὰ νάματα τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ καλυτέρα διαδικασία τοῦ τρόπου τῆς ἀντικειμενικῆς καὶ βαθειᾶς διεισδύσεως εἰς τὸ περίπλοκον πλέγμα τῶν οἰκονομικῶν συναρτήσεων. Κάθε ἐπιστήμη, μὰ περισσότερα ἴσως ἀπὸ ὅλες ἡ Οἰκονομική, πρέπει νὰ εἶναι γιὰ νὰ ἀνταποκρίνεται στὸ ὄνομά της ἀκέραιη, ἀπροκατάληπτη, ἀνιδιοτελής, ἀπροϋπόθετη, καθαρῆ. Κανένα ἄλλο κλασσικὸ οἰκονομικὸ ἔργο δὲν θὰ μᾶς τὰ δώσῃ ὅλα αὐτὰ τελειότερα ἀπὸ τὸ σμιθιανόν, γιὰ τὴν ἀστική ἐποχὴ τοῦλάχιστο, ποῦ συνελήφθη καὶ μὲ τὴν ἐπίδραση ποῦ ἐξήσκησε ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα εἰς ὅλο τὸ πολιτισμένον κόσμον, γιὰ τοῦτο δὲ ἀκριβῶς καὶ ἐσημείωσε τὴ κρισιμώτερη καμπὴ στὴν ἱστορίαν τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας.

Στοὺς κ.κ. Γκολέμην Μ. καὶ Σεπεντζῆν Χ. ὀφείλω καὶ ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ θερμὰς εὐχαριστίας γιὰ τὴ βοήθεια ποῦ μοῦ παρέσχον καὶ εἰς τὴ μετάφραση καὶ τὴ διόρθωση ὄλων τῶν δοκιμίων. Ὁ κ. Γκολέμης μάλιστα μετέφρασε φροντιστηριακὰ τὴν μελέτην τοῦ Καθηγητοῦ τῆς ἔδρας Σμιθ εἰς Glasgow, W. Scott : Greek Influence on Adam Smith, ποῦ ἐλπίζω νὰ δημοσιευθῇ προσεχῶς καὶ νὰ συμπληρώσῃ ἀπὸ τὴν ἀποψὴ τῆς τῆν ἔκδοσις αὐτῆ.

Δ.Κ.

Ἀθῆναι—Ἀπρίλιος 1948

AN
INQUIRY
INTO THE
NATURE AND CAUSES
OF THE
WEALTH OF NATIONS.

By ADAM SMITH, LL. D. and F. R. S.
Formerly Profeffor of Moral Philofophy
in the Univerfity of GLASGOW

IN TWO VOLUMES.

VOL. I.

LONDON:

Printed for W. Strahan; and T. Cadell, the Strand.

MDCCLXXVI.

Βιβλίον ἑξαφύλλου τοῦ πρώτου τόμου τῆς ἀρχαίας ἐκδόσεως 1776
Σχῆμα πρωτοτύπου 22,5Χ28,5 cm.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ἀντὶ Προλόγου	Σελ.	V
Πίναξ Περιεχομένων	>	XI
Εἰσαγωγή	>	1
<hr/>		
Εἰσαγωγή καὶ διάγραμμα τοῦ ἔργου	>	27

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

Περὶ τῶν αἰτίων τῆς αὐξήσεως τῆς ἀποδόσεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς ἐργασίας καὶ περὶ τῆς νομοτελείας κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀπόδοσὴ τῆς διανέμεται φυσικὰ στὰ διάφορα κοινωνικὰ στρώματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Περὶ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας » 32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Περὶ τῆς ἀρχῆς ποὺ μᾶς ὀδηγεῖ στὸν καταμερισμὸ τῆς ἐργασίας. > 39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Περὶ τῶν ὀρίων τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ἀπὸ τὴν ἔκτασιν τῆς ἀγορᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς χρήσεως τοῦ χρήματος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

- Περὶ τῆς πραγματικῆς καὶ ὀνομαστικῆς τιμῆς τῶν ἔμπορευμάτων, ἢ περὶ τῆς τιμῆς τῶν εἰς ἐργασίαν καὶ τῆς τιμῆς τῶν εἰς χρῆμα. » 58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

- Τὰ στατικά μέρη τῆς τιμῆς τῶν ἔμπορευμάτων » 67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

- Ἡ φαισική καὶ ἡ ἀγοραία τιμὴ τῶν ἔμπορευμάτων » 73

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

- Περὶ τοῦ μισθοῦ τῆς ἐργασίας » 88

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

- Περὶ τῶν κερδῶν τοῦ κεφαλαίου » 99

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

- Περὶ τῶν ἡμερομισθίων καὶ τοῦ κέρδους κατὰ τὰς διαφόρους ἀπασχολήσεις τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ Κεφαλαίου (Stock)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

- Περὶ τῆς ἐγγείου προσόδου

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

- Περὶ τῆς φύσεως, συσσωρεύσεως καὶ ἀποσχολήσεως τοῦ Stock

Εἰσαγωγή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

- Περὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ Stock

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

- Περὶ τοῦ χρήματος, θεωρουμένου ὡς ἐνὸς ἰδιαιτέ-
ρου κλάδου τοῦ γενικοῦ Stock τῆς κοινωνίας,
ἢ περὶ τῆς δαπάνης συντηρήσεως τοῦ ἔθνικοῦ
κεφαλαίου » 121

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

- Περὶ τῆς συσσωρεύσεως τοῦ κεφαλαίου, ἢ περὶ
παραγωγικῆς καὶ μὴ παραγωγικῆς ἐργασίας » 133

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

- Περὶ τοῦ ἐπὶ τόκῳ δανείου τοῦ Stock » 139

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

- Περὶ τῶν διαφόρων κεφαλαιακῶν τοποθετήσεων » 141

ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

- Περὶ τῆς διαφόρου προόδου τοῦ πλούτου εἰς
διάφορα Ἔθνη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

- Περὶ τῆς φυσικῆς προόδου τοῦ πλούτου » 144

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

- Περὶ τῆς παραμελήσεως τῆς γεωργίας εἰς τὴν ἀρ-
χαίαν Εὐρώπην, μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ρωμαϊ-
κοῦ Κράτους » 152

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

- Περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἐξελίξεως τῶν πόλεων μετὰ
τὴν πτώσιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους » 154

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

- Πῶς τὸ ἐμπόριον τῶν πόλεων συνετέλεσεν εἰς τὴν
ἐξύψωσιν τῆς γεωργίας. » 156

ΒΙΒΛΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

- Περὶ συστημάτων πολιτικῆς Οἰκονομίας
Εἰσαγωγή » 158

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

- Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐμπορικοῦ ἢ ἐμποροκρατικοῦ
συστήματος » 159

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

- Περὶ περιορισμοῦ τῆς εἰσαγωγῆς τέτοιων ἐμπο-
ρευμάτων τῆς ἀλλοδαπῆς, πὺν μποροῦν νὰ πα-
ρασκευασθοῦν στὴν ἴδια τὴ χώρα » 163

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

- Περὶ ἐκτάκτων περιορισμῶν εἰσαγωγῆς σχεδὸν ὅ-
λων τῶν ἐμπορευμάτων ἀπὸ χώρας μετὰ τῶν
ὁποίων τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον θεωρεῖται ἀ-
σύμφορον » 172

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

- Περὶ ἀποδόσεως καταταβληθέντων δικαιωμάτων » 174

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

- Περὶ βραβείων ἐξαγωγῆς » 174

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

- Περὶ ἐμπορικῶν συμβάσεων » 176

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Περὶ Ἀποικιῶν » 177

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

Τελειωτικαὶ παρατηρήσεις περὶ τοῦ ἐμποροκρατι-
κοῦ συστήματος » 179

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

Περὶ τῶν ἀγροτικῶν συστημάτων, ἢ περὶ τῶν οἰ-
κονομικοπολιτικῶν ἐκείνων ἀπόψεων οἱ ὁποῖες
θεωροῦν τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐδάφους ὡς τὴν κυ-
ριωτέραν πηγὴν κάθε εἰσοδήματος καὶ εὐημε-
ρίας μιᾶς χώρας » 181

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Περὶ τῶν οικονομικῶν τοῦ Κράτους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Περὶ τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους » 184

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Περὶ τῶν Πηγῶν τῶν ἐσόδων τοῦ Κράτους » 188

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Περὶ δανείων τοῦ Κράτους » 194

Σχόλια » 196

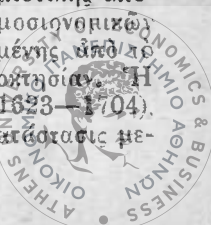
Ἀλφαβητικὸς Πίναξ ὕλης » 252

Κυριώτερα Παροράματα » 256

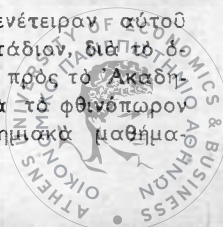
ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ περιωνυμότερο καὶ τὴ μεγαλύτερη ἐπίδραση ἀσκήσαν ἔργον τῆς φιλολογίας τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, εἶναι τὸ κατωτέρω, τὸ πρῶτον τώρα, κατ' ἐκλογήν, εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεταφραζόμενον, Wealth of Nations τοῦ Ἀδάμ Σμίθ. (1723—1790). Ἡ πρόοδος πού ἐσημείωσαν οἱ Φυσιοκράτες εἰς τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἐπιστημονικὴν σύλληψιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς δὲν ἐσυνεχίσθη παρὰ-πέρα στὴν Γαλλία. Ἡ συνέχεια αὐτὴ ἔλαβε χώραν διὰ τῶν διδασκαλιῶν πού διεκήρυξε τὸ κατὰ τὸ ἔτος 1776 ἐκδοθὲν ἄνω ἔργον τοῦ μεγάλου Σκότου πατρὸς τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, τὸ ὁποῖον ὅπως καὶ τὰ τῶν φυσιοκρατῶν ἐπήγαγεν ἀπὸ τὰς ἀκενώτους πηγὰς τοῦ φυσικοῦ δικαίου, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς πρακτικὰς ἀνάγκαις τῆς ἐποχῆς αὐτῆς. Τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ τῆς νεώτερης ἐπιστημονικῆς κινήσεως εἰς ὅλον τὸν κόσμον, τὸ πρῶτον ἐπιστημονικῶς ἐθεμελίωσε τὸ κυριώτερον βασικὸν θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν πρόβλημα τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου ἢ γενικῶς πλοῦτου καὶ ἀπέβη οὕτω fons et origo τῆς νεωτέρας οἰκονομικῆς κινήσεως. Τοῦτο ἔδωκε τὴν ἀρμόζουσαν ἀπάντησιν εἰς τὰ ἐρωτήματα: Ποία εἶναι ἡ φύσις ἢ ἡ οὐσία, ποῖα εἶναι τὰ αἷτια ἢ ἡ πηγὴ τοῦ πλοῦτου, τέλος ποῖα εἶναι τὰ πρακτικὰ μέσα ἢ μέτρα, τὰ ὁποῖα συντελοῦν εἰς τὴν αὐξήσιν τούτου. Ἐπαρουσίασεν ἀπὸ ἀτομιστικῆς ἀπόψεως τὸ σύνολον τῶν οἰκονομικῶν καὶ δημοσιονομικῶν ἐκδηλώσεων συναλλακτικῆς κοινωνίας, χωρισμένης ἀπὸ τοῦ Κράτους, ἀτόμων ἐλευθέρων μὲ ἀτομικὴν ιδιοκτησίαν. Ἡ τῶν φυσιοκρατῶν, (—1774), τοῦ Locke (1623—1704) τοῦ Hume (1711—1776) ιδεώδης φυσικὴ κατὰστασις με-

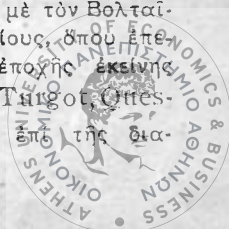

ταφέρεται εἰς τὴν ἀστικήν κοινωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ κράτος διασφαλίζει μόνον τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἰδιοκτησίαν. Διὰ τοῦτο οἱ διδασκαλίαι τοῦ ἐκυριάρχησαν ἐπὶ μίαν καὶ πλέον ἑκατονταετίαν εἰς μέγα μέρος τοῦ πολιτισμένου κόσμου καὶ ἀπέβησαν τὸ σύμβολον τοῦ φιλελευθερισμοῦ καὶ πολλῶν μεγάλων πρακτικῶν πολιτικῶν διὰ τὰς οἰκονομικὰς κατευθύνσεις των. Καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη, οἱ ἀποκαθαρμέναι παρανοήσεων καὶ μονομερειῶν διδασκαλίαι του, χρησιμεύουν κατὰ μέγα μέρος ὡς βάσεις τῆς τωρινῆς ἐπιστημονικῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας.

Ὁ Σμιθ ἐγεννήθη τὴν 5(VI)1723 εἰς μικρὰν Σκωτικὴν παρθαλασσίαν ἐμπορικὴν πόλιν Kirkaldy, ἀπὸ πατέρα μετρίως εὐπορον, τὸν τελωνειακὸν ἐλεγκτὴν καὶ δικηγόρον Σμιθ καὶ μητέρα τὴν Μαργαρίταν τὸ γένος Douglas. Μετὰ ἐπιμελημένην ἀπὸ τὴν μητέρα του—θανόντος τοῦ πατρὸς πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Σμιθ—ἀνατροφὴν καὶ φοίτησιν εἰς τὸ κλασσικὸν σχολεῖον τῆς γενετέρας του, ἐνεγράφη, ἔνωρις ἤδη ὠριμος ὁ Σμιθ, κατὰ τὸ 1737, εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Glaskow, ὅπου ἐσπούδασε πρὸ παντὸς κοντὰ στὸν ἠθικοφιλόσοφον Hutcheson. Ἡ περὶ ἠθικῆς καὶ φυσικοῦ δικαίου διδασκαλία τούτου ἐπέδρασε σπουδαίως ἐπὶ τῆς σκέψεώς του, οὗτος δὲ ἐμύησεν αὐτὸν γενικῶς καὶ εἰς τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν. Ἐπιτυχὼν ὑποτροφίαν τινὰ μετεγράφη τῷ 1740 εἰς τὸ ἀγγλικὸν Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης, εἰς ὃ ὡς μέλος τοῦ Κολλεγίου Balliol παρέμεινε μέχρι τοῦ 1746, σπουδάζων ἀρχαίας γλώσσας, ἀγγλικὴν, γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν φιλολογίαν καθὼς καὶ φιλοσοφίαν. Ἀναγορευθεὶς Bachelor of Art ἐπανεστρεψεν εἰς τὴν γενέτειράν αὐτοῦ ἐπὶ δύο εἰρη, ἐγκαταλείψας τὸ θεολογικὸν στάδιον, διὰ τὸ ὁποῖον ὡς φαίνεται ἐπροορίζετο καὶ τραπεῖς πρὸς τὸ Ἀκαδημαϊκόν. Ὁ Σμιθ προσεκλήθη κατόπιν κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1748 εἰς Ἐδιμβούργον διὰ ἐξωπανεπιστημιακὰ μαθήματα.

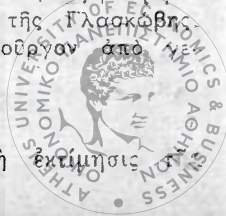
τα, ἀφορῶντα τὴν ἀγγλικὴν φιλολογίαν καὶ τὴν αἰσθητικὴν. Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν μάλιστα τῶν μαθημάτων τούτων, εἰς τὰ ὁποῖα εἰς τὸ τέλος αὐτῶν (1750-51) προσετέθησαν καὶ διαλέξεις Πολιτικῆς Οἰκονομίας, ὧφειλε τὴν ἐκλογὴν του ὡς καθηγητοῦ τῆς λογικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Glaskow τῷ 1751. Ταχέως ὅμως μετήλλαξεν ὁ Σμιθ αὐτόθι τὴν ἔδραν του ταύτην πρὸς τὴν ἔδραν τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας τοῦ παλαιοῦ διδασκάλου του Hutcheson. Ἐνταῦθα ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1764 Ἠθικὴν φιλοσοφίαν (φυσικὴν θεολογίαν, ἠθικὴν, δίκαιον καὶ πολιτικὴν) καὶ Μεταφυσικὴν (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ψυχολογίας). Τῆς διδασκαλίας του ταύτης καρπὸς εἶναι τὸ κατὰ τὸ 1759 ἐκδοθὲν ἔργον του Theory of moral sentiments, δι' αὐτὸ ὁ Σμιθ κατετάχθη ἰσότιμος εἰς τὴν μεγάλην σχολὴν τῶν Ἀγγλῶν ψυχολόγων καὶ ἠθικολόγων. Συγχρόνως καὶ διαρκῶς περισσότερον ἠσχολεῖτο καὶ μετὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν τῆς ὁποίας τὰς γνώσεις του, διὰ τῆς ἐπαφῆς του μετὴν πρακτικὴν τῆς «Οἰκονομικῆς Ἐταιρείας», ποῦ ἦταν μέλος, ἤθελε τὴν πλουτίσῃ καὶ ἐμβαθύνῃ. Ἀπὸ τὰ ἔτη ταῦτα τῆς Γλασκώβης χρονολογεῖται καὶ ἡ στενὴ ἐπικοινωνία του μετὸν Hume εἰς τὴν «Φιλοσοφικὴν Ἐταιρείαν», ἐξ ἧς ἀνεπτύχθη μετ' αὐτοῦ συχνὴ ἀλλαγὴ γνώμων γραπτῶς καὶ προφορικῶς καὶ ἐγκάρδιος φιλία μέχρι τοῦ θανάτου (1776) τοῦ Hume. Τῷ 1764 ἐδέχθη νὰ συνοδεύσῃ εἰς τὸ ταξιδιὸν του καὶ ἐπιμελεῖται τῆς μορφώσεώς του μέχρι τοῦ 1766, τὸν νεαρόν. δοῦκα τοῦ Buccleugh, ἀποχωρήσας δὲ τῆς πανεπιστημιακῆς σταδιοδρομίας ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Legum Doctor. Κατὰ τὸ ταξιδεῖδιον τοῦτο περιώδευσε τὴν νότιον Γαλλίαν, τὴν Τουλούζην, τὴν Γενεύην ὅπου μάλιστα καὶ συνηγήθη ἐπανειλημμένως μετὸν Βολταῖρον, παρέμεινε δὲ κατὰ τὸ 1765/66 εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπικοινωνεῖ συχνὰ μετὰ ἑξοχα πνεύματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (d' Alembert, Helvetius, Mirabeau sen, Turgot, Quesnay, Necker κ. ἄ.) τὰ ὁποῖα καὶ ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς δια-

μορφώσεως τοῦ οἰκονομικοῦ του συστήματος. Τὸ πέρας τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ταξιδίου τούτου τοῦ Δουκός, ἔδωσε καιρὸν εἰς τὸν Σμιθ νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ εἰς τὴν Γαλιαν ἀρχίσαντος ἔργου του περὶ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν μάλιστα τούτον ἀπεσῦρθη εἰς τὴν γενέτειραν αὐτοῦ πόλιν, ὅπου πλησίον τῆς μητρὸς του, ποῦ περιπαθῶς πάντοτε τὴν ἐλάτρευε, εἰργάσθη συντόμως καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἔργον τοῦτο. Κατὰ τὸ 1773 ἦλθεν εἰς Λονδίνον διὰ συμπληρωματικὰς ἐρεῦνας, ὅπου φυσικῶς καὶ ἡ πρακτικὴ παρακολούθησις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἡ ἐπικοινωνία του μετὰ πολιτικούς, οἰκονομολόγους, ἱστορικούς ὑπεβόηθει τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασίαν καὶ παντοειδῆ συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου του. Κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1776 ἐκυκλοφόρησεν ἡ πρώτη ἔκδοσις, ἡ δὲ δευτέρα τῷ 1778, ὅτε καὶ ὁ Σμιθ ἀνέλαβε τὸ ὑπόργημα τοῦ ἀνωτάτου τελωνειακοῦ συμβούλου τῆς Σκωτίας μετὰ ἔδραν τὸ Ἐδιμβούργον. Ἐνταῦθα μετὰ ἰκανὰς ἀπολαυὰς ἐκ τῆς θέσεώς του αὐτῆς καὶ ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν τοῦ δουκὸς τοῦ Buccleugh ἔειχε καιρὸν νὰ ἀσχολεῖται μετὰ τὰς περαιτέρω ἐκδόσεις τῶν δύο ἔργων του. πρὸς δὲ νὰ ἀσχολῆται εἰς τὴν συγγραφὴν ἐγκυκλοπαιδείας τινὸς περὶ δικαίου καὶ Πολιτείας καθὼς καὶ γενικῆς τινος Γραμματολογίας. Μικρὸν ὅμως πρὸ τοῦ θανάτου του κατέκαυσε πᾶν τὸ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον συναθροισθὲν ὑλικὸν καθὼς καὶ τὰ σχετικὰ εἰσέτι ἀτελῆ χειρόγραφα του. Σήμερον ἔχομεν πάντως ἀπὸ χειρόγραφον ἀκροατοῦ, τὰ μαθήματα αὐτοῦ. Lectures on Justice, Police, Revenue and Arms τοῦ ἐτους 1763, τὰ ὅποια ἀνεῦρε τυχαίως δικηγόρος τις κατὰ τὸ 1876 καὶ ἐδημοσίευσεν ὁ Edwin Cannan τῷ 1896. Κατὰ τὰ δύο προτελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του (1788)⁹ ἐξελέγη τιμητικῶς λόρδος πρῦτανις τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γλασκῶβης. Κατὰ τὸ 1790 (17|VII) ἀπέθανεν εἰς Ἐδιμβούργον ἀποροντικὴν ἐξασθένησην.

Ἡ βαθυτέρα κατανόησις καὶ ἡ ὀρθὴ

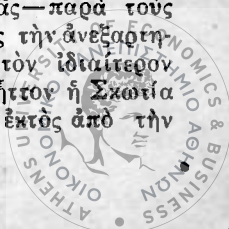
ἐκτίμησις

οικονομικῆς διδασκαλίας τοῦ Σμιθ προϋποθέτει τὴν γνώσιν τῆς θέσεως τοῦ Σμιθ ἔναντι τοῦ φυσικοῦ θείσμου, ὁ ὁποῖος ἐκυριάρχει τότε τῶν «φωτισμένων» πνευμάτων εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἔναντι τῆς σκοτικῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας τῆς Γλασκώβης, τέλος ἔναντι τῆς ἀτομιστικῆς φιλοσοφίας τῆς ἐποχῆς του. (H. Pesch)

Ὁ Σμιθ εἶναι λοιπὸν φυσικόν, ὅτι καθωρίσθη εἰς τὰς σκέψεις αὐτοῦ—ὅπως καὶ πάντες οἱ κοινωνιολογοῦντες—ἀπὸ τὸ συγκεκριμένον Κοινωνικοοικονομικὸν περιβάλλον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔζησε καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἦγται τὰς παραστάσεις διὰ τὰς θεωρίας του καὶ ἀπὸ τοὺς προδρόμους αὐτοῦ, ἀπὸ τὴν μέχρι τότε δηλαδὴ πνευματικὴν ἐξέλιξιν.

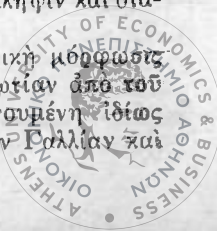
Ἡ Σκωτία ἦταν μιὰ μικρά, ἀραιὰ κατωκημένη, πτωχὴ χώρα. Τὰ 78 χιλιάδες τετραγωνικὰ χιλιόμετρα αὐτῆς, περιελάμβανον τῷ 1700, ἓν περίπου, τῷ 1801 πλεόν τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου ψυχῶν. Κατωκεῖτο ἀπὸ πολλὴ εὐφρεῖς καὶ ὑγιεῖς ἀπογόνους Κελτικῶν καὶ Βορειογερμανικῶν γενῶν. Κατὰ τὸν μεσαῖωνα εἶχεν ἰσχυρόν, σχεδὸν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν Ρώμην, κληρον, μετὰ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων ἑκτάσεως πλεόν τοῦ ἡμίσεος τοῦ Βασιλείου. Συντηρητικὴ, ἀκαμπτος εὐγένεια, ἰδιοποιήθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεταρρυθμίσεως τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων. Ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας διεξήγοντο σκληροὶ ἀγῶνες μεταξὺ τῶν εὐγενῶν καὶ τῆς βασιλείας. Τὴν μεταρρυθμίσιν ἔφερον εἰς πέρας ὁ ἔνθερμος Καλβινιστῆς John Knox. Διὰ συγκλονιστικῶν ἀγῶνων κατὰ τῶν καθολικῶν, ἀδεξίων κυβερνητῶν ἡγεμόνων ἐκ τοῦ τοῦ οἴκου τῶν Στούαρτ, ἴδρυσαν ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ διαμαρτυρομένη εὐγένεια, μίαν θεοκρατικὴν σχεδόν, μίαν καλβινιστικὴν πολιτείαν. Αὕτη, χωρισμένη ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας, λόγῳ φυλετικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς διαφορᾶς—παρὰ τοὺς κοινούς βασιλεῖς, διετήρησε λίαν ἀκραιφνῶς τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Τὴν ἀνεξαρτησίαν δὲ αὐτὴν καὶ τὸν ἰδιαιτέρον χαρακτῆρα της, διέσωσε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἡ Σκωτία καὶ μέχρι σχεδὸν σήμερον. Πουθενὰ ἄλλοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν

Γενεύην, δὲν ἐπεκράτησε τόσον τὸ καλβινιστικὸν πνεῦμα, μετὰ τῆς ἐξ ἐπαγγέλματος ἠθικῆς, μετὰ τῆς κυριαρχίας τῶν ἐκλεκτῶν καὶ μετὰ τῆς δημοκρατικῆς ἀτομικῆς προαγωγῆς, μετὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐκκλησιαστικῆς διαπαιδαγωγήσεώς του. Διεμορφώθη λοιπὸν φιλοσοφικὰ ὀρθολογιστικὴ καὶ συστηματικὴ σκέψις, μεγάλη σοβαρότης, ἰσχυρὸν κοινωνικὸν αἴσθημα καὶ ζωογόνος κοινοτικὸς βίος. Ὁ τραχὺς, ὀξύνοος, ἔντιμος Σκῶτος ἀναπτύσσει νηφάλιον δρᾶσιν καὶ ἀκάθεκτον ἀφοσίωσιν πρὸς τὸ ἐπάγγελμά του, συστηματικὴν χρησιμοποίησιν τοῦ χρόνου καὶ κερδοσκοπικὴν ἀντίληψιν. Εἰς τοὺς ἐμπορικοὺς καὶ ἀστικοὺς κύκλους διαμορφοῦται ἡ ἀκαμπτος τάσις πρὸς πλουτισμὸν εἰς ἱερὸν σχεδὸν σκοπόν. Ἐλέχθη ἄλλως τε πολλάκις ὅτι εἰς Σκῶτος ἀναμειρεῖται πρὸς τρεῖς καὶ πλέον Ἰουδαίους.

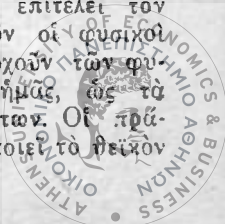
Γενικώτερον ἢ οἰκονομικὴ ζωὴ τὴν ὁποίαν ἐπεσκόπει ὁ Σμιθ ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἡ Ἀγγλικὴ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος, κατὰ τὴν ὁποίαν συνετελέσθησαν σπουδαῖα μεταβολαὶ εἰς τὴν Ἀγγλικὴν οἰκονομίαν. Εἰς τὴν Γεωργίαν συστηματοποίησις, ἐντατικότης, πρὸς δὲ ἐνδυνάμωσις τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως εἰς βάρος τῆς μικρᾶς. Εἰς τὴν βιομηχανίαν ἡ ὀργάνωσις καὶ ἰδίως ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας καὶ οἱ παντοειδεῖς πρόοδοι τῆς τεχνικῆς, ὠδήγησαν εἰς ταχείαν ἐξάπλωσιν τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων καὶ τὸν παραμερισμὸν τῆς χειροτεχνίας. Εἰς τὸ ἐμπόριον τέλος, οἱ ἐμποροκρατικὲς συνθήκες εἶχον δημιουργήσει ἐμπορικὰ καὶ ἀποικιακὰ μονοπώλια, κατὰ τῶν ὁποίων ἡ κοινὴ γνώμη εἶχεν ἐξεγερθῆ καὶ ἐζήτηε ἐλευθερίαν ἐμπορίου καὶ ρύθμισιν τῶν διεθνῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, βάσει συμβάσεων. Εἶναι ὅθεν ἀναμφισβήτητον ὅτι οἱ συνθήκες αὗτὲς τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς πρακτικῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἐπέδρασαν εἰς τὴν σύλληψιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ συστήματος τοῦ Σμιθ.

Ἡ δυτικοευρωπαϊκὴ ἀνωτέρα πνευματικὴ μόρφωσις καὶ ἐπιστήμη εἰσέδυσσε ὀρμητικὰ εἰς τὴν Σκωτίαν ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος, ὑποβοηθουμένη ἰδίως ὑπὸ τῶν στενῶν σχέσεων τῆς Σκωτίας μετὰ τὴν Γαλλίαν καὶ

Ολλανδίαν. Τὸ 1696 συνεστήθη εἰς τὰς κοινότητας ὅπως συντηρῆ ἑκάστη ἀπὸ αὐτὰς ἓνα σχολεῖον. Ὁ καλβινισμὸς εὐνοοῦσε πολὺ τὰς νομικάς, ἱστορικές, ἠθικάς, φιλοσοφικάς σπουδάς. Τέσσαρα Πανεπιστήμια : τοῦ Ἐδιμβούργου, τῆς Γλασκώβης, τοῦ Aberdeen καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ἐλειτούργουν εἰς τὴν μικρὰν χώραν. Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἀντιπαρίσταντο ὁμότιμα, μάλιστα καὶ ὑπερεροῦσαν οἱ ἀρχουσες ἐπιστημονικὲς κορυφές τῆς Σκωτίας Δαυὶδ Hume, Ἀδὰμ Ferguson, Ἀδὰμ Σμιθ πρὸς τὰς τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Ἰρλανδὸς Hutcheson (1694—1747) καθηγητῆς τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν Γλασκώβην, διδάσκαλος καὶ φίλος τοῦ Σμιθ ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτῆς καὶ ἀρχηγὸς τῆς Σκωτικῆς σχολῆς. Ἡ σκωτικὴ αὐτὴ φιλοσοφικὴ σχολὴ ἐμπνεόταν ἀπὸ πνεῦμα ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης τελείως ἐλεύθερον, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμπόδισε νὰ διαμορφωθῆ εἰς πολλοὺς, πρὸ παντὸς εἰς τὸν Ἀδὰμ Σμιθ, ἀταθερὰ καὶ βαθεῖα θεοσέβεια, πίστις πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐτελειοποίησε καὶ ἀρμονικῶς διερρῦθιμισε τὸν κόσμον. Πνευματικῶς ὁ Σμιθ ὑπῆρξεν ὁ πιστὸς τρόφιμος τῆς ἀγγλικῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας, ἡ ὁποία ὡς πανεπιστημιακὸς κλάδος περιελάμβανε κατὰ παράδοσιν φυσικὴν θεολογίαν, ἠθικὴν μὲ στενὴν ἔννοιαν, διδασκαλίαν περὶ Δικαίου καὶ Πολιτικῆν· ἀπεκδέχετο τὴν φιλοσοφικὴν καὶ εἰδικῶς τὴν τοῦ φυσικοῦ δικαίου ἀντίληψιν τῆς ἐποχῆς τοῦ τῆν σκωτικῆν καὶ τῆν τῶν φυσιοκρατῶν.

Εἰδικώτερον ὁ φυσικὸς θεῖσμός ἦτο ἡ καθοριστικὴ γενικῶς κοσμοθεωρία καὶ τοῦ Σμιθ : Ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν κόσμον διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ εὐτυχία αὐτὴ πραγματοποιεῖται διὰ τῶν φυσικῶν νόμων. Ὅπως τὸ ὥρολόγιον λειτουργεῖ ἐφόσον δὲν διαταράσσεται ἡ κίνησις τῶν τροχῶν του, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπιτελεῖ τὸν κοσμικὸν προορισμὸν του, ἐφόσον ἐπικρατοῦν οἱ φυσικοὶ νόμοι καὶ εἰδικῶς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κυριαρχοῦν τῶν φυσικῶν ἡμῶν ὁρμῶν. Ἡ φύσις κατευθύνει ἡμᾶς, ὡς τὰ πολλά, διὰ πρωτογενῶν καὶ ἀμέσων ἐνοτήτων. Οἱ πράξεις διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος πραγματοποιεῖ τὸ θεῖον

κοσμικὸν πρόγραμμα ἔχουν κατὰ ταῦτα τὸ δρῶν καὶ ἰθὺ-
νον αἴτιον αὐτῶν, ὄχι εἰς τὴν συνειδητὴν λογικότητα τοῦ
ἀνθρώπου, ἀλλὰ εἰς τὰς ἐνστικτωδῶς δρώσας δυνάμεις
τῶν φυσικῶν ὁρμῶν. Λογισμὸς πάντως διέπει αὐτάς, οὐχὶ
ὅμως τὸ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ.
Αἰετὸ θαυμαστῆς τέχνης πάντες οἱ τροχοὶ ἑνὸς ὥρολογίου
εἶναι ἔτσι διασκευασμένοι, ὥστε ὁ τελικὸς σκοπὸς τοῦ ὥρο-
λογίου, ὁ καθορισμὸς τῆς ὥρας νὰ ἐπιτυγχάνεται. Ἐάν οἱ
τροχοὶ αὐτοὶ εἶχον τὴν ἐπιθυμίαν ἢ τὴν πρόθεσιν νὰ πα-
ραγάγουν τὸ ἀποτέλεσμα αὐτό, δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τὸ
πραγματοποιήσουν καλύτερα. Καὶ ὅμως ποιὸς θὰ ἐσκέπτε-
το νὰ προσδώσῃ εἰς αὐτοὺς τοιαύτην ἐπιθυμίαν ἢ πρόθε-
σιν; Ταύτην ἀποδίδομεν ὅμως εἰς τὸν ὥρολογοποιὸν καὶ
γνωρίζομεν ὅτι οἱ τροχοὶ ἐκεῖνοι κινοῦνται δι' ἑνὸς ἐλατη-
ρίου, τὸ ὁποῖον ὅπως καὶ οἱ τροχοὶ δὲν ἔχει τὴν πρόθε-
σιν νὰ κάμνῃ ὅ,τι πραγματικῶς ἐπιτελεῖ. Ἐτσι δὲν ἀνά-
γονται καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ συναισθήματα καὶ οἱ πράξεις μας,
διὰ τῶν ὁποίων προάγομεν τοὺς μεγάλους τελικοὺς σκο-
ποὺς τῆς φύσεως, εἰς τὴν ἰδίαν σοφίαν μας, ἀλλὰ διὰ фи-
σικῶν ὁρμῶν καὶ ἐνστικτῶν φερόμεθα οὕτως εἰπεῖν ἐκεῖ
ὅπου θέλει νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ. Ἐφόσον
ἐνεργοῦμεν συμφώνως πρὸς τὰς φυσικὰς ἡμῶν ὁρμάς, χρη-
σιμοποιοῦμεν τὰ ἀποτελεσματικώτατα μέσα διὰ νὰ προα-
γάγωμεν τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων, τὸν μέγαν τοῦτον
τελικὸν σκοπὸν τῆς φύσεως καὶ δύναται τότε νὰ λεχθῇ πε-
ρὶ ἡμῶν ὅτι εἵμεθα συνεργάται τοῦ Θεοῦ, καὶ βοηθοῦμεν
κατὰ δύναμιν εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν σκοπῶν τῆς
θείας προνοίας.

Μεταξὺ τῶν ὁρμῶν κυριαρχοῦν οἱ ἐγωϊστικῆς, τῶν ὁ-
ποίων τὸ φυσικὸν ἀντικείμενον ἀποτελοῦν κατὰ τὸν Σμιθ
τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ. Πάντως παραδέχεται οὗτος καὶ ὁ
ρια αὐτῶν καθοριζόμενα ὑπὸ τῆς λογικῆς, τῆς ἀντικειμε-
νης, τῆς συμπαθείας.

Ἡ περὶ Κράτους ἀντίληψις τοῦ Σμιθ ἦτο ἀτομικιστι-
κῆ. Οὗτος εἰδεώρει τὴν ἀτομικιστικὴν φιλοσοφίαν τῆς επο-
χῆς του ὡς ἐπικύρωσιν τῆς ἠθικῆς του φιλοσοφίας. Ἡ ἐκ

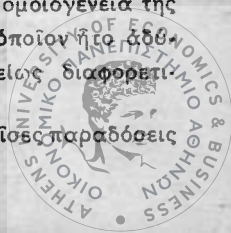
τοῦ φυσικοῦ θεϊσμοῦ προερχομένη αἰσιόδοξος ἀντίληψις ὅτι ὁ Θεὸς διέπλασεν ἔτσι τὸν κόσμον, ὥστε ἐφ' ὅσον οἱ φυσικὲς δυνάμεις δροῦν ἐλεύθερα νὰ ἀπολαμβάνεται ἡ μεγίστη εὐτυχία, συνεπάγεται, εἰ ἴρσο τὴν ἐκδοχὴν ὅτι πρέπει νὰ ἀφεθῆ ἡ φύσις νὰ ἐπιτελῆ ἀκώλυτα τὸν σκοπὸν τῆς. Αὕτῃ καθοδηγεῖ ἡμᾶς διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν ὁρμῶν μας ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου, ἰδίως διὰ τοῦ ἐνστιγμῶδους ἐγωϊσμοῦ μας, πρὸς τὸν «Μέγαν τελικὸν σκοπὸν τῆς». Λογικῶς ἐπομένως τὸ κράτος ὀφείλει νὰ ἀπέχη ἀπὸ παρεμβάσεις εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν. Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος, τὸ ἀδέσμευτον τοῦ ἀτομικοῦ οἰκονομικοῦ αὐτοκαθορισμοῦ, ὡς ἀσφαλεστάτη βᾶσις τῆς ὑλικῆς ἀημερίας τῶν λαῶν, οὕτῃ ἦτο ἡ ἰδύνουσα ἰδέα, τὴν ὁποίαν ὁ Σμιθ ἀπὸ τὴν «Θεωρίαν τοῦ τῶν ἠθικῶν συναισθημάτων» μετέφερεν εἰς τὸν «Πλοῦτον τῶν Ἐθνῶν».

Μερικοὶ ἐθεώρησαν ὅτι ὁ Σμιθ ἦτο ὀπαδὸς ὀλισθηρῆς κοσμοθεωρίας, ἡ ἐγένετο τοιοῦτος κατόπιν τῆς ἐπικοινωνίας του μετὰ τῶν Γάλλων. Τὸ τοιοῦτον ἔχει ἀναιρεθῆ πλήρως σήμερον.

1. Διότι παρ' ὄλην τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν εἶχαν οἱ φυσιοκράτες ἐπὶ τοῦ Σμιθ ἕνεκα τῆς συμφωνίας καὶ τῶν ἰδικῶν του ἀπόψεων, καθόσον ἀφορᾷ τὰς συνεπείας τοῦ φιλελευθερισμοῦ, ὅλοι οἱ Γάλλοι φίλοι τοῦ Σμιθ καὶ ἰδίως ὁ Turgot μετὰ τοῦ ὁποίου συχνότερα ἐπεκοινῶνει, δὲν ἦσαν ὀλισθαί.

2. Διότι εἰς τὴν ἑκτὴν ἐκδοσὶν τῆς Theory of moral Sentiments — ἔργον ἐπὶ θεϊστικῆς θέσεως συγγεγραμμένον—γενομένην τὸ ἔτος τοῦ θανάτου του, οὐδεμίαν νύξις γίνεται περὶ μεταπηδήσεως αὐτοῦ εἰς τὸν ὀλισμόν, ἐξαίρεται μάλιστα ἀντιθέτως ρητῶς, ἡ φιλοσοφικὴ ὁμοιογένεια τῆς «Theory» καὶ τοῦ «Wealth», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο ἀδύνατον, ἐὰν τὸ Wealth εἶχεν ὡς βᾶσιν τελείως διαφορετικὴν κοσμοθεωρίαν.

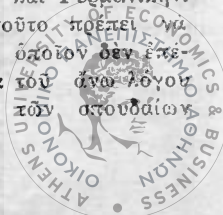
3. Διότι αἱ ὑπὸ τοῦ Cannan δημοσιευθεῖσες παραδόσεις

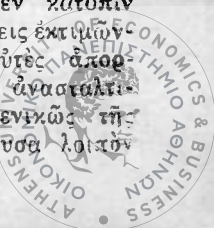
του γραφείσαι πρὸ τοῦ ταξειδίου του, ἐμφανίζουσι αὐτὸν ὡς ἔχοντα ἐτχηματισμένας ἤδη κατὰ τὰ οὐσιώδη αὐτῶν μέρη, τὰς οικονομικὰς του διδασκαλίας, πρὸ καὶ τῆς κατὰ τὰ ἄνω προσωπικῶν μὲ αὐτοὺς συζητήσεων, ἢ τῆς ἀναγνώσεως ἔργων αὐτῶν, τὰ ὅποια οὔτε ἡ Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη τοῦ Glaskow, οὔτε ἡ ἰδιωτικὴ τοῦ Σμίθ, εἶχον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Τὴν Theory of moral sentiments (1) ἐποικοδόμησεν ὁ Σμίθ ἐπὶ ὅλης τῆς προηγηθείσης αὐτοῦ σειρᾶς τῶν Ἄγγλων ἠθικολόγων Locke (1632—1704), Cumberland (1632—1719), Shaftesbury (1671—1713), Butler (1692—1752), Hutcheson (1694—1747), Hume (1711—1766), ἰδίως ὅμως ἐπὶ τοῦ διδασκάλου τοῦ Hutcheson καὶ τοῦ φίλου του Hume. Τὸ ἠθικῶς καλὸν ὡς καθ' ἑαυτὸ κατὰ τι τέλειον, ἔχει καὶ κατ' ἀνάγκην ἀξίαν, εἶναι ἀντιτετακμένον ὑπάτης ἰκανοποιήσεως, εἶναι ἐπομένως ἀντιληπτὸν μόνον αἰσθηματικῶς, εὐρίσκειται δὲ εἰς στενὰς σχέσεις μὲ τὸ ὄραϊον. Ὅπως τὸ ὄραϊον στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἁρμονίας, δηλαδὴ τῆς ἐξομαλύνσεως τῶν ἀντιθέσεων, ἔτσι καὶ τὸ ἠθικόν, ἢ ἀρετὴ, συνίσταται εἰς ἁρμονικὴν ἐξομάλυνσιν τῶν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φυλετικὴν καὶ συναισθηματικὴν ζωὴν

1. Διὰ τὴν πλήρη κατανόησιν τῶν οικονομικῶν διδασκαλιῶν τοῦ Σμίθ, ἐξυπακούεται ἡ γνῶσις τῆς θεωρίας τῶν ἠθικῶν συναισθημάτων καὶ ὑπολογίζει ἐπὶ ταύτης καὶ αὐτὸς ὁ Σμίθ. Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχομεν τὴν ποσότητα τῆς σημερινῆς ἐπιστημονικῆς παραγωγῆς, τὰ σπουδαῖα φιλοσοφικὰ ἔργα ἀνεγινώσκοντο ἀπὸ ὅλους τοὺς μορφωμένους—μετεφράσθη δὲ «ἡ θεωρία» τοῦ Σμίθ εἰς τε τὴν Γαλλικὴν καὶ Γερμανικὴν. Τό ὅτι δὲν γίνονται παραπομπαὶ εἰς αὐτὴν, τοῦτο πρέπει ἀποδοθῆ εἰς τὸ τότε πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, τὸ ὅποιον δὲν ἐπέμενε πολὺ εἰς τέτοιου εἴδους τεκμηριώσεις, ἐκ τοῦ ἀναλόγου ἀκριβῶς, διότι δηλαδὴ προϋπετίθετο ἡ γνῶσις τῶν σπουδαίων ἔργων τῆς ἐποχῆς (Pesch).

ἐνυπαρχουσῶν ἀντιθέσεω. Εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐμφωλεύουν ἐγωϊστικῆς, τὴν ἰδίαν ὠφέλειαν ἐπιδιώκουσαι ὄρμαι καὶ φιλαλληλικῆς, ἤτοι κοινωνικῆς, φιλάγαθες κλίσεις. Οἱ ἐγωϊστικῆς ὄρμαι εἶναι ἀναγκαῖες διὰ τὸ ὀλίκον καλόν, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται περιορίζονται ἐντὸς τῶν ὀρθῶν ὀρίων, καθὼς καὶ οἱ κοινωνικῆς κλίσεις δὲν πρέπει νὰ ὑπερταθοῦν, διὰ νὰ μὴ μειωθῇ ἡ ἰδιοτέλεια. Τὴν ἀνάλυσιν αὐτὴν τῆς ἀνθρωπίνης φυλετικῆς καὶ συναισθηματικῆς ζωῆς, συνέχισε καὶ ἐξελέπτυνεν ὁ Hutcheson. Αὐτὸς ἀναγνώριζει εἰς τὴν περὶ ἐγωϊσμοῦ διδασκαλίαν τοῦ τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς ἰδιοτελείας, διὰ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, ἀποκρούει ὁμως πᾶσαν ἐξάρτησιν τῶν φιλαλληλικῶν κλίσεων καὶ τῶν αἰσθημάτων συμπαθείας ἀπὸ τοῦ ἐγωϊσμοῦ, ἀπὸ τὸν ὑπολογισμὸν τυχόν ἀντιδώρων καὶ θεωρεῖ αὐτὰς προσερχόμενες, ὅπως καὶ τὶς αἰσθητικῆς μας κρίσεις, ἀπὸ πηγαῖον περιεχόμενον κριτικόν : τὴν ἠθικὴν συναίσθησιν, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖ τὸν λογισμὸν μόνον ὡς ἐξυπηρετικὸν ὄργανον, ὡς παρέχοντα τὰ μέσα διὰ τὸν σκοπὸν. Τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν τῆς ἠθικῆς συναισθησεως συνεπλήρωσε κατόπιν ὁ Hume. Ἡ ἀποδοχὴ ἢ ἡ μομφὴ ἡμῶν διὰ τὰ εἰς τὴν κοινωνίαν λαμβάνοντα χώραν δὲν στηρίζεται πρὸ παντὸς εἰς τὸν ἐγωϊσμόν μας ἢ εἰς ὠφελιμοκρατικὰς ἀπόψεις, ἀλλὰ εἰς τὴν συμπάθειαν, δηλαδὴ τὴν ἰκανότητα νὰ αισθανώμεθα ἄλλες ὑπάρξεις καὶ τὶς πράξεις των, νὰ μεταφερώμεθα εἰς τὴν θέσιν των καὶ νὰ ἐκτιμῶμεν ὄχι μόνον ὅ,τι τυχόν διαφέρει ἡμᾶς τοὺς ἰδίους, ἀλλὰ νὰ ἐπιδοκιμάζωμεν ἢ ἀποδοκιμάζωμεν ὅ,τι προάγει ἢ ἀνακόπτει τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑπαρξιν καὶ τῶν συνανθρώπων μας. Ἡ ἐκτίμησις μάλιστα ἡμῶν αὐτῆ, τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, διὰ τῶν αἰσθημάτων τούτων τῆς συμπαθείας, εἶναι ἡ πρώτη μας ἠθικὴ ἐνέργεια. Μὲ μέτρον αὐτὴν κρίνομεν κατόπιν τὰς ἰδίας μας ἀτομικὰς ἰδιότητας καὶ καταστάσεις ἐκτιμῶντες αὐτὰς εἰς τὴν συνείδησίν μας, ἐὰν οἱ ἀπὸ αὐτὰς ἀπορρέουσες ἐνέργειές μας ἐπιδρῶν προαγωγικῶς ἢ ἀνασταλτικῶς ἐπὶ τοῦ καλοῦ τῶν ἄλλων καὶ ἐπομένως γενικῶς τῆς Κοινωνίας. Ἡ ἐπιδοκιμάζουσα ἢ ἀποδοκιμάζουσα λογικὴ

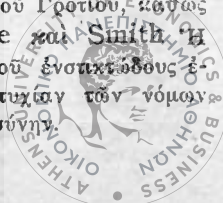

συνείδησις με τὴν βοήθειαν τῶν αἰσθημάτων τούτων τῆς συμπαθείας, δὲν εἶναι πρωτὰρχικὴ ψυχικὴ δύναμις, ἀλλὰ προῖον τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ἀπὸ αὐτὴν ἀναπτυσσομένου συναισθήματος οἰκειότητος, ὥστε ἡ ἠθικὴ κρίσις νὰ μὴ προάγεται ἀπὸ τὸ ἄτομον ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Κοινωνίαν μᾶλλον. Αὕτῃ εἶναι ἡ νέα κατεύθυνσις τὴν ὁποίαν δίδει εἰς τὴν Ἠθικὴν ὁ Hume καὶ δι' ἧς κατορθοῖ νὰ ἐξηγήσῃ εὐκόλως καὶ προφανῶς τὴν συνδρομὴν καὶ τῆς Κοινωνικῆς ὠφελείας, κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἠθικῶν κανόνων. Ὅλη ἡ σειρὰ αὐτῆ τῶν διανοητῶν (1) ἐπιδραῖ ἐπὶ τοῦ Σμιθ καὶ ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενος διαμορφοῖ καὶ ὁ ἴδιος περαιτέρω τὴν ἠθικὴν ταύτην φιλοσοφίαν τῆς Σκωτικῆς Σχολῆς.

Ποία εἶναι λοιπὸν κατὰ τὸν Σμιθ τὰ γεγονότα τῆς ἠθικῆς ἐπιγνώσεως; Εἰς τί συνίσταται τὸ ἠθικῶς καλὸν καὶ πῶς γενᾶται ἡ ἠθικὴ κρίσις;

Κατὰ τὸν Σμιθ ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται φυσικὴν κλίσιν νὰ συμμετέχῃ εἰς γεγονότα, συναισθήματα καὶ πράξεις τῶν ἄλλων καὶ μάλιστα τονίζονται οἱ κινητήριες ἀφορμαὶ τοῦ ἐνεργοῦντος, ὡς τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς ἠθικῆς ἐκτιμήσεως, πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὸν Σμιθ παρὰ ἀπὸ τὸν Hume, ὁ ὁποῖος σύμφωνα με τὴν ὠφελιμοκρατικὴν ἀρχὴν του, προτάσσει μᾶλλον τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιτυχίαν. Οἱ ἄνθρωποι ἀλληλοεξετάζονται, οἱ πράξεις καὶ τὰ ἐλατήριά των ὑπόκεινται εἰς διαρκῆ κρίσιν τῶν περὶ αὐτούς. Ὁ ἄνθρωπος διδάσκεται νὰ κρίνῃ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ κάτο-

1. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀνεκάλυψε τὰ κοινωνικὰ αἰσθήματα, καὶ ὅποια οἱ Στωϊκοὶ κατόπιν ἐχρησιμοποίησαν ὡς βάσεις τοῦ φυσικοῦ δικαίου αὐτῶν. Τὰ κοινωνικὰ αὐτὰ συναισθήματα ἀναλοῦν κατόπιν εἰς τὴν Κοινωνικὴν Σχολὴν τοῦ Γροτίου, εἰσὼς καὶ εἰς τὰ Moral Sentiments τοῦ Hume καὶ Smith. Ἡ κοινωνικότης εἶναι τὸ φυσικὸν ἀντίρροπον τοῦ ἐνστικτώδους ἐγωϊσμοῦ. Αὕτῃ συντελεῖ ἐξόχως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν νόμων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι καθιερῶνουν τὴν δικαιοσύνην.

προν τῶν ὁμοίων του. Ἐκ τῆς συμπαθείας, ἐκ τῆς ἀντη-
 χήσεως παντὸς ἀνθρώπινου συμβάντος εἰς τὴν καρδίαν
 καὶ τὸν νοῦν τῶν γύρω μας ἀνθρώπων, γεννᾶται ἡ ἠθικὴ
 κρίσις, ὁ φόβος τῆς μομφῆς, ἡ ἐπιθυμία τῆς τιμῆς καὶ τῆς
 ἐκτιμήσεως. Καὶ εἶναι μὲν καὶ αὐτὰ κατὰ βάθος ἐγωῖστι-
 κές ψυχικὲς λειτουργίες, ἀλλὰ τέτοιες ὅμως, οἱ ὁποῖες ὀδη-
 γοῦν πέραν ἀπὸ τὸν κοινὸν ἐγωῖσμόν, οἱ ὁποῖες ἐμφυτεύ-
 ουν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ στοιχεῖα τῆς ὑπερέρας ἠθικότη-
 τος, τὴν ὑπόστασιν τοῦ χαρακτῆρος. Ὁ ἀμέτοχος παρατη-
 ρητῆς ἀναμετρεῖ τὴν διάθεσιν, τὰ κινητήρια αἷτια τῶν ἄλ-
 λων, ἐπιδοκιμάζει ἢ ἀποδοκιμάζει τὴν συμπεριφορὰν των.
 θεωρῶν αὐτὴν ἠθικῶς καλὴν, ἢ ἠθικῶς ἀπορριπτέαν. Τὸ
 βασικὸν ἠθικὸν αἷτημα εἶναι τοῦτο: πρᾶξιτε οὕτως ὥστε
 ὁ ἀπροκατάληπτος προστηρητῆς νὰ σὲ συναυτῆ.

Ἡ ἀρχὴ τῆς «συμπαθείας» λοιπὸν ἡ ὁποία μᾶς ὀδη-
 γεῖ εἰς τὴν κεντρικὴν ἀκυσιν τοῦ ἀπροκαλήπτου παρατηρη-
 τοῦ, εἶναι σπουδαία πρωτότυπος ἰδέα, ἡ ὁποία προσδο-
 ποιητικῶς μᾶς φέρει περαιτέρω πρὸς τὴν κατηγορικὴν
 προσταγὴν τοῦ Κάντ.

Τὴν Σμίθειον «συμπάθειαν» πρέπει νὰ ἀντιληφθῶ-
 μεν, ὡς τι διάφορον τῆς ἐννόιας τῆς εὐμενείας. Ἡ συμ-
 πάθεια ἐνταῦθα εἶναι καί τι ἐσωτερικόν, ἐνδιάθετον, εἶ-
 ναι μία ἐμπειρικὴ ἀρχὴ ἐπιγνώσεως τοῦ ἠθικοῦ. Διότι
 κατὰ τὸν Σμίθ ἐκεῖνες οἱ πράξεις εἶναι ἠθικῶς καλές, οἱ
 ὁποῖες τυγχάνουν τῆς συναισθηματικῆς ἐπιδοκιμασίας (τῆς
 συμπαθείας) τοῦ καλῶς ἐννοοῦντος ἀμερολήπτου παρατη-
 ρητοῦ.

Ἐγκρίνομεν τὰς πράξεις τῶν ἄλλων, ἐὰν συμφωνοῦ-
 μεν πλήρως πρὸς τὰ κινητήρια αἷτια αὐτῶν καὶ ὑποβάλ-
 λομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς ἠθικὴν κρίσιν, μετατιθέμενοι
 εἰς τὴν θέσιν τῶν ἄλλων καὶ ἐρωτῶντες τοὺς ἰδίους ἑαυ-
 τοὺς μας, πὼς θὰ συμπεριφεροῦμεθα ἐὰν εὐρισκόμεθα εἰς
 τὴν θέσιν τῶν ἄλλων. Ἡ ἐμφανιζομένη λοιπὸν ἐπιτάσσου-
 σα δύναμις, εἶναι ἡ συνείδησις ἡμῶν ὁ «ἀμερολήπτου
 παρατηρητῆς εἰς τὰ ἐνδότερά μας». Τέλος ὡς βάσιν τοῦ
 συναισθήματος τὴν δικαιοσύνης, τὴν ὁποίαν δὲν καθώρι-

σεν ὁ Hume, θεωρεῖ ὁ Σμῖθ τὴν φυσικὴν ὁρμὴν τῆς ἀνταποδόσεως, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς συμπαθοῦμεν. Οὕτως ἐστήριξεν ὁ Σμῖθ καὶ αὐτὴν τὴν Δικαιοσύνην ἐπὶ βάσεως συναισθηματικῆς. Ὅχι γενικῆς, ἐπὶ τοῦ λογισμοῦ στηριζόμενες ἀπόψεις, διὰ τὸ καλὸν τῆς κοινωνίας ὡς σύνολον, ἀλλὰ ἀτομιστικῆς, ὠφελιμοκρατικῆς ἀπόψεις, ἢ ὀρθότερον, ἢ ὁρμὴ τῆς ἀνταποδόσεως, ὡς ἀνω ἔρω ἐλέχθη, στηρίζει τὴν Δικαιοσύνην. Εἰς τὴν ἔρευναν τῶν Ἠθικῶν συναισθημάτων ἔχομεν ἀνάλυσιν καὶ καθορισμὸν τῆς συνολικῆς ἀνθρωπίνης δράσεως, πού εὐρίσκεται εἰς παράλληλον σχέσιν πρὸς τὴν ἔρευναν τῆς οικονομικῆς δράσεως. Τὸ γεγονός τοῦτο ὑποβοηθεῖ τὴν πλήρη κατανόησιν τῆς κοσμοθεωρίας τοῦ Σμῖθ.

Ἡ θεωρία τῶν Ἠθικῶν συναισθημάτων ἐξησφάλισεν εἰς τὸν Σμῖθ ὁ ὁποῖος ἐνταῦθα ἐδημιούργησε κάτι τι τέλειον καὶ βαθύτατον ἐκπηγάζον ἀπὸ τὴν ἰδιοσυστασίαν του— φήμην ἑνὸς τῶν ἡγουμένων πνευμάτων τῆς ἐποχῆς του, πού ἐπὶ μακρὸν ἐσκέφθη ἀνθ' αὐτῆς ἐπρεπε νὰ τὴν διεκύβευε διὰ νέου ἔργου του. Τῷ 1776 ὁμοῦς τέλος ἀπεφάσισε τὴν ἐκδοσιν τοῦ Wealth of Nations, περὶ τῆς ὁποίας ὁ Hume ἐκ τῶν προτέρων ἔγραφεν, ὅτι ὁ Σμῖθ θέλει ἐκδώσει νέον βαθυστόχαστον ἔργον.

* * *

Ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία ὡς ἐπιστήμη εἰς τὴν προσημιανὴν ἐποχὴν ἐξελίχθη διὰ τῆς κριτικῆς αὐτῆς κατὰ τοῦ ἐμποροκρατικοῦ συστήματος καὶ τὴν θεμελιώδη αὐτοῦ ἀντίληψιν περὶ τῆς οικονομικῆς λειτουργίας. Πρὸ τοῦ Quesnay καὶ Σμῖθ δὲν ἐξυψώθηκε αὐτὴ εἰς κύριον σύστημα, ἀλλὰ ἠρεύνθησε μόνον μεμονωμένους ἐκδηλώσεις καὶ ὁμάδες ζητημάτων καὶ ἐκ τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν ἀπεκόμισε μερικὰς διδασκαλίας καὶ θεωρίας ἀκόμη. Οὕτως συναντῶμεν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ἀλλὰ καὶ Γαλλικὴν, Γερμανικὴν, Ἰταλικὴν ἀντιεμποροκρατικὴν φιλολογίαν διδασκαλίας, οἱ ὁποῖαι ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ Σμῖθ καὶ συναφομοίωσεν αὐτὲς εἰς τὸ

σύστημά του. Μεταξύ τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν ἄξιος ιδιαίτερης μνείας εἶναι πρὸ παντὸς ἡ περὶ ἐλευθέρου ἐμπορίου καὶ συναλλακτικῆς οἰκονομίας διδασκαλία του, ἀλλὰ καὶ ἡ περὶ χρήματος, οἱ ἀπαρχές τῆς περὶ ἀξίας καὶ τιμῆς διδασκαλίας, περὶ τόκον, ἐγγείου προσόδου, καθὼς τέλος μερικὲς δημοσιονομικῆς διδασκαλίαι, οἱ ὁποῖες εἶχαν διαμορφωθῆ εἰς τοὺς πολυαριθμοὺς οἰκονομολόγους τοῦ 18ου αἰῶνος.

Ἡ περὶ ἐλευθέρου ἐμπορίου διδασκαλία ἀνεπτύχθη πρὸ τῶν φυσιοκρατῶν καὶ τοῦ Σμίθ. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν εὐρίσκομεν σχετικῶς ἀπαρχές εἰς τὸν William Petty (1623—1687) εἰς τὴν πολεμικὴν του κατὰ τῶν νόμων, οἵτινες εὐρίσκοντο εἰς ἀντίφασιν πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους, εἰς τὸν τονισμόν τῆς ἀξίας τῆς φυσικῆς ἐξελίξεως καὶ εἰς τὴν διακήρυξιν τῆς Ἐλευθερίας, ὡς ὑπάτης ἀρχῆς τῆς οἰκονομικῆς. Ὁ Petty ἐτόνισεν ὡσαύτως εἰς ἄλλην ἐργασίαν του (England's Great Happiness 1677) τὴν ἀλληλεξάρτησιν τῶν Ἐθνῶν καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς διεθνοῦς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς, συνήγαγε δὲ πραγματικὰ συμπεράσματα ὑπὲρ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου, στηριζόμενα εἰς τὴν εἰδικοποίησιν τῶν διαφόρων χωρῶν, ἡ ὁποία ἀναγκάζει πρὸς ἀνταλλαγὴν. Παρὰ τὴν πολεμικὴν ὁμως αὐτοῦ κατὰ τῶν προστατευτικῶν δασμῶν, δὲν ἐλάμβανε καὶ θέσιν φιλελευθέρων ἐμπορικῆν, ἀλλὰ ἀπεξεδέχετο τὴν περὶ ἐμπορικῆς ἰσοζυγίου διδασκαλίαν τῶν ἐμποροκρατῶν καὶ δὲν ἀπέκρουε τὰς παρεμβάσεις εἰς τὸ ἐμπόριον. Διὰ τοῦτο ὡς πρῶτος συνεπὴς πρόμαχος τῆς Οἰκονομικῆς ἐλευθερίας εἰς τὸ ἐμπόριον δύναται νὰ θεωρηθῆ ὁ Νικόλαος Barbon καὶ ὁ Dudley North καὶ ἄλλος (Vanderlint Matthew Decker). Τὰ πλεῖστα τῶν ἐπιχειρημάτων τούτων συναντῶνται εἰς αὐστηρικῶς ἐκτιθέμενα ἀπὸ τὸν Hume εἰς τὴν συνθετικὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἐμποροκρατικοῦ συστήματος, καίτοι καὶ αὐτὸς δὲν ἀπέκρουε πάντοτε προστατευτικοὺς δασμοὺς ἀκόμη καὶ κρατικὴν παρέμβασιν. Τέλος μνημονευτέος ἐνταῦθα καὶ ὁ Josiah Tucker.

Ἄν παρὰ τοὺς ἄνω Ἀγγλοὺς συγγραφεῖς, ἐπέδρασαν

ἐπὶ τῆς περὶ ἐλευθέρου ἔμπορίου διδασκαλίας τοῦ Σμιθ καὶ Γάλλοι σύγχρονοι αὐτοῦ (d' Argenson Gournay), ἢ καὶ αὐτὸς ὁ Quesnay καὶ ἡ σχολή του, εἶναι ἀμφίβολον. Πάντως δὲν ἐδανείσθη ἀπὸ αὐτοῦ, διότι ἀποδεδειγμένως πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς φυσιοκρατίας, εἰς μαθήματα αὐτοῦ καὶ λόγους ἀντεπροσώπευε τὰς αὐτὰς ἀντιλήψεις, οἱ ὁποῖες ἀπετέλεσαν κατόπιν τὸν θεμελιώδη τόνον τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας του. Οἱ ἄλλες διδασκαλίαι του δὲν διακρίνονται ἰσῶς σαφῶς εἰς τὴν ἐξέλιξιν των, πλην ἴσως τοῦ ποσοτικοῦ θεωρήματος, ὅπερ διατυπωθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Bodinus, ἐβελτιώθη ὑπὸ τοῦ Locke, Montesquieu καὶ διμορφώθη πλήρως ἀπὸ τὸν Hume. Αὐτὲς εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι τῷδε κακίῳ καὶ δὲν ἔχουν ἱστορικὴν συνοχὴν.

Τὸ σύστημα τοῦ Quesnay προηγηθὲν τοῦ συστήματος τοῦ Σμιθ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔμεινεν χωρὶς ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ. Πάντως δὲν εἶναι οὔτε πόρρωθεν παρόμοιον πρὸς αὐτό. Διότι τὸ μὲν φυσιοκρατικὸν σύστημα παριστᾷ διδασκαλίαν περὶ τῆς διαρθρώσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τῆς ὅλης διαδικασίας τῆς παραγωγῆς, διανομῆς καὶ ἀναλώσεως τῶν ἀγαθῶν, ἐπιδιώκει ἐπομένως νὰ συλλάβῃ τὴν οἰκονομικὴν κυκλοφορίαν τούναντίον τὸ σύστημα τοῦ Σμιθ εἶναι διδασκαλία μιανῆς συναλλακτικῆς οἰκονομίας, δηλαδὴ ἀνταλλαγῆς ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν. Παρὰ ταῦτα εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὠρισμένες φυσιοκρατικὲς ἀντιλήψεις παρελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Σμιθ καὶ ἐπεξεργάσθησαν εἰς τὸ σύστημά του, ὡς πρὸ παντὸς ὅτι ὁ πλοῦτος καθορίζεται ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς ἐτήσιας ἀναπαραγωγῆς, ἡ ἔννοια καὶ διδασκαλία περὶ κεφαλαίου, ἡ διδασκαλία ὅτι τὸ ἡμερομίσθιον, ὁ τόκος καὶ ἡ ἔγγειος πρόσσδος δὲν εἶναι μόνον καθοριστικὸς λόγος τῶν τιμῶν, ἀλλὰ καὶ μορφαὶ εἰσοδήματος, ἡ συνεπὴς ἀντίληψις τῶν κρατικῶν οἰκονομικῶν ὡς οἰκονομικῆς ἐκδηλώσεως, ἡ περὶ ἐπιπτώσεως διδασκαλία καὶ ἴσως καὶ τίποτα ἄλλο ἄκόμη. Γενικῶς δὲ μορφεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ ὅτι, οὔτε ὁ Σμιθ, οὔτε αὐτὸς ὁ Μάλθος δὲν ἀπεσκοράκισαν τελείως τὴν ἀπὸ τῶν φυσιοκρατικῶν κόσμον τῶν ἰδεῶν πηγάζουσαν ἰδιαιτέραν

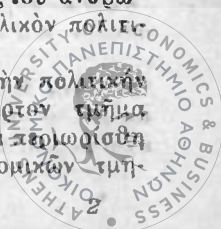
θέσιν τοῦ ἐδάφους, τὴν συνδετικὴν ταύτην γέφυραν πρὸς τὴν φυσιοκρατικὴν ἰδεολογίαν, πρὸς μαρτυρεῖ μέχρι σημείου τινός, πρωτόγονου καὶ ριχὴν οἰκονομικὴν σχέσιν. Ὁ ὑπερνικήσας τελείως τὴν φυσιοκρατικὴν ἰδεολογίαν ὑπῆρξεν ὁ Ricardo.

Ὁλόκληρον ἀσύστημα Ἠθικῆς φιλοσοφίας δὲν συνεγράφη ὑπὸ τοῦ Σμίθ, ἀλλὰ μόνον τμήματα τῆς Ἠθικῆς καὶ Οἰκονομικῆς. Τὰ σχέδια ποὺ συνέγραφε περὶ φυσικοῦ δικαίου, κατεστράφησαν ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἴδομεν. Ἡ συστηματικὴ τοῦ ὄλου κύκλου δύναται πάντως νὰ διαγραφῆ ὡς ἑξῆς :

Τὴν φυσικὴν θεολογίαν ἐπραγματεύετο ὁ Σμίθ ὡς τὴν ἀντελαμβάνετο ὁ αἰσιόδοξος ἀγγλικὸς θεϊσμός τοῦ Νεῦτωνος, Shaftesbury, Hutcheson. Διεπίστωνε δηλαδὴ τὴν ὑπαρξιν Θεοῦ, ὅστις ἐν τῇ σοφίᾳ καὶ ἀγαθότητί Του, ἔπλασε τὸν κόσμον γενικῶς καὶ τοὺς ἀνθρώπους εἰδικῶς κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ συλλειτουργοῦν ὡς μία καλλιτεχνικὴ μηχανή, διεπίστωσε περαιτέρω βασικά ὁρμέμφυτα καὶ διαθέσεις, δηδαδὴ φιλοσοφικοὺς καὶ ψυχολογικοὺς ὅρους τῶν ἠθικῶν πράξεων (ἰδιωτέλειαν, συμπάθειαν, ἱκανοποίησιν, τελειοποίησιν) διὰ τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς ἐπροίκισε τοὺς ἀνθρώπους. Κατ' ἀρχὴν ἐπομένως εὐρίσκονται εἰς συνάφειαν τὰ δύο τμήματα ταῦτα, καθόσον ἡ μὲν «θεωρία τῶν ἠθικῶν συναισθημάτων» ἔχει ὡς ἀντικείμενον αὐτῆς τὴν ἐσωτερικὴν συναλλαγὴν (ἐξομάλυνσιν) τῶν ἐγωϊστικῶν ὁρμῶν διὰ τῆς συμπαθείας, «ὁ δὲ Πλούτος τῶν Ἐθνῶν» τὴν ἐξωτερικὴν καὶ φυσικῶς ἀναγκαίαν εἰς τὴν συναλλακτικὴν οἰκονομίαν ἐξίσωσιν, διὰ τῆς ἰδιοτελείας.

Ὁ κοινωνικὸς βίος ἐμφανίζεται ὅθεν σὰν μηχανισμὸς ποὺ δυνάμει τῆς φυσικῆς κοινωνικότητος τοῦ ἀνθρώπου, πλάθει ἀναγκαστικῶς τὸν ψυχικὸν καὶ ὑλικὸν πολιτισμόν, τὴν ἠθικότητα καὶ τὴν ἐκπολίτισιν.

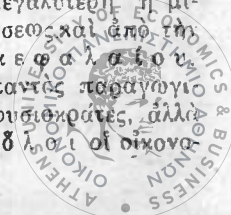
Εἰδικώτερον ὁ Σμίθ δὲν περιέλαβεν εἰς τὴν πολιτικὴν του οἰκονομίαν πᾶν ὅτι ἐδίδασκεν εἰς τὸ τέταρτον τμήμα τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας, τὴν «Πολιτικὴν» ἀλλὰ περιορίσθη κυρίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καθαρῶς οἰκονομικῶν τμη-

μάτων αὐτῆς. Περιλαμβάνει δηλαδή τὸ σύστημά του εἰς μὲν τὸ πρῶτον του βιβλίον θεωρίαν τῶν οἰκονομικῶν ἐκδηλώσεων καὶ συμβεβηκότων, τὴν παραγωγὴν καὶ διανομίην : ποῖα εἶναι εἶναι τὰ αἷτια τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας καὶ πῶς φυσικῶς κατανέμεται τὸ προϊόν τῆς ἐτησίας ἐργασίας μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων. Εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον πραγματεύεται περὶ τῆς φύσεως τοῦ κεφαλαίου, περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ, περὶ τοῦ ποσοῦ τῆς ἐργασίας τὴν ὁποίαν δύναται ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς χρησιμοποίησέως του νὰ κινητοποιήσῃ, ἀφοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν παραγωγικῶς ἐργαζομένων ἐργατῶν ἐξαρτᾶται πανταχοῦ ἀπὸ τὴν ποσότητα καὶ τὸ εἶδος τῶν ὑπαρχόντων κεφαλαίων. Τὸ τρίτον βιβλίον περιλαμβάνει βραχείαν ἐπισκόπησιν τῶν πραγματικῶν προόδων, τὰς ὁποίας ἐπετέλεσεν ἡ οἰκονομία εἰς τοὺς διαφόρους λαοὺς ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐναλλασσομένων οἰκονομικοπολιτικῶν μέτρων. Εἰς τὸ τέταρτον βιβλίον ἐκτιμῶνται κριτικῶς τὰ μέχρι τότε οἰκονομικὰ συστήματα, τὸ ἐμποροκρατικὸν καὶ τὸ φυσιοκρατικόν, καὶ συγχρόνως ἐκτίθενται αἱ ἰδικές του ἀντιλήψεις περὶ σκοπιμωτέρας οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Τέλος εἰς τὸ πέμπτον βιβλίον ἐρευνᾶ τὰ ἔξοδα καὶ ἔσοδα τοῦ Κράτους.

Οἱ κύριες οὐσιώδεις καὶ καθοριστικῆς ιδέες τοῦ συστήματος τοῦ Σμιθ εἶναι οἱ ἑξῆς :

Ἡ πρὸς διαρκῆ καὶ ὠφέλιμον παραγωγὴν καταβαλλομένη ἐργασία εἶναι ἡ πηγὴ πάσης εὐημερίας, ὅχι δὲ τὸ ἐνεργητικὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον ἢ τὸ μεταλλικὸν ἀπόθεμα. Τὸ μέγεθος τοῦ ἐθνικοῦ τούτου πλούτου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν παραγωγικώτερον εἰ μὴ, τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἐργασίας, ἀπὸ τὴν μεγαλύτερη ἢ μικρότερη ἀποδοτικότητά τῆς φύσεως καὶ ἀπὸ τὴν ποσότητα καὶ τὸ εἶδος τοῦ βοηθοῦντος κεφαλαίου. Δὲν εἶναι ὅμως μία τάξις μόνον πρὸ παντὸς παραγωγικῆς, ἢ τῶν γεωργῶν, ὡς ἐπίστευον οἱ φυσιοκράτες, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ὅλες αἱ τάξεις καὶ ὅλοι οἱ οἰκονο-

μικροὶ κλάδοι περισσότερο ἢ ὀλιγώτερον, ὄχι δὲ μόνον ὁ γεωργικὸς. Ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας εἶναι τὸ σπουδαιότατον μεταξὺ τῶν αἰτίων τῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἐργασίας. Ὁ καταμερισμὸς ἔχει σὶν ἐπακολούθημα τὴν εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνταλλαγὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐπανασυνδέει οὕτω τὰ δι' αὐτοῦ χωρισθέντα οἰκονομικὰ ὑποκείμενα. «Χωρὶς τὴν βοήθειαν καὶ συνεργασίαν πολλῶν χιλιάδων ἀνθρώπων καὶ ὁ τελευταῖος κάτοικος μιανῆς πολιτισμένης χώρας δὲν μπορεῖ νὰ προμηθευθῇ καὶ τὰ στοιχειωδέστερα σηνήθη χρειώδη του». Διὰ τοῦτο οἱ νόμοι τῆς ἀνταλλαγῆς εἶναι οἱ κύριοι νόμοι τῆς διαμορφώσεως τοῦ πλούτου. Κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν ἐκτιμῶνται τὰ ἀγαθὰ ἀναλόγως τῆς ἀξίας αὐτῶν, εἴτε τῆς χρήσεως εἴτε τῆς ἀνταλλακτικῆς. Τὴν συναλλαγὴν καθορίζει πάντοτε ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία, ἡ ὁποία συνήθως ἐκφράζεται εἰς χρῆμα: τὴν τιμὴν. Διαιτὸ ἐρευνῶμεν ποῖον εἶναι τὸ ἀληθὲς κριτήριον τῆς ἀνταλλακτικῆς ἀξίας ἢ ἡ ἀληθῆς τιμὴ ὅλων τῶν ἀγαθῶν· ποῖα εἶναι τὰ συστατικὰ τῆς τιμῆς, πῶς καταριζέται ἡ τιμὴ· ποῖα εἶναι τὰ αἷτια τὰ συντελοῦντα, ὥστε ἡ πραγματικὴ τιμὴ τῶν ἀγαθῶν, ἡ ἀγοραία τιμὴ νὰ εἶναι πότε μεγλυτέρα, πότε μικροτέρα τῆς ἀληθινης, τῆς φυσικῆς τιμῆς.

Τὸ ἀληθὲς μέτρον τῆς ἀξίας πάντων τῶν ἀγαθῶν εἶναι, κατὰ τὸν Σμίθ, εἰς μὲν τὰς πρωτογόνους κοινωνίας— ἄνευ ἰδιοκτησίας καὶ ἄνευ κεφαλαίου— ἡ ἐργασία, δηλαδὴ ὁ πρὸς παρασκευὴν αὐτῶν καταβληθεὶς κόπος. Καθόσον ὁμοως διαμορφοῦται ἀτομικὴ ἰδιοκτησία ἐπὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς (ἐδάφους-κεφαλαίου), τότε τὸ μέτρον τῆς ἀληθοῦς ἀξίας εἶναι τὰ ἔξοδα τῆς παραγωγῆς, δηλαδὴ: ὁ μισθὸς τῆς ἐργασίας διὰ τὴν ἀπόκτησιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν πρώτων ὑλῶν, τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου, (δηλαδὴ ὁ τόκος αὐτοῦ διὰ τὸν κίνδυνόν του, ὁ μισθὸς καὶ τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου) καὶ ἡ ἔγγειος πρόσοδος, δηλαδὴ ἡ διαφορὰ τῆς τιμῆς τῶν προϊόντων τῆς γῆς ἀπὸ τὰ ἔξοδα τῆς παρασκευῆς. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀποτελοῦν τὴν φυσικὴν τιμὴν. ἥτις πρέπει νὰ εἶναι τόση, ὥστε νὰ λαμ-

βάνουν τὸ εἰσόδημα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς, ἠμποροῦσαν νὰ ἀναμένουν τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνεισέφερον τὴν ἐργασίαν αὐτῶν, τὸ κεφάλαιον καὶ τὸ ἔδαφος. Ἡ ἀγοραία τιμὴ, δηλαδή ἡ πραγματικῶς ἐπιτευχθεῖσα τιμὴ, κυμαίνεται περὶ τὴν φυσικὴν αὐτῶν τιμὴν καὶ καθορίζεται εἰς τὸ πραγματικὸν αὐτῆς ὕψος ἀπὸ τὴν προσφορὰν καὶ ζήτησιν. Ἡ διακύμανσις τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως συντελεῖ, ὥστε ἡ πραγματικὴ τιμὴ νὰ αἰωρῆται περὶ τὴν φυσικὴν τιμὴν. Τὸ τοιοῦτον παριστᾶ καὶ τὴν προσφορωτέραν κατάστασιν, διότι οἱ τιμὲς προσαρμόζονται πρὸς τὴν φυσικὴν διαμόρφωσιν τῶν αὐστατικῶν αὐτῶν, δηλαδή τοῦ μισθοῦ, τοῦ τόκου καὶ τῆς ἔγγειου προσόδου. Αὐτὸ ἐπιτυγχάνεται πρὸ παντὸς διὰ τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, διότι κατ' αὐτὸν κάθε ἀπόκλισις τῆς πραγματικῆς ἀπὸ τὴν φυσικὴν τιμὴν, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα μετακινήσεις εἰς τὴν προσφορὰν καὶ ζήτησιν, οἱ ὁποῖες ἀποκαθιστοῦν τὴν ἰσορροπίαν. Καθοριστικὴ ἐπομένως, ὅταν λειτουργεῖ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμός, εἶναι ἡ κίνησις αὕτη, τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ ἕκαστος τῶν συντελεστῶν τῆς τιμῆς : τὸ ἡμερομίσθιον, τὸ κέρδος, ἡ ἔγγειος πρόσδος. Καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς κινήσεως αὐτῆς εἶναι τὸ ἔργον τῆς ἐπιστήμης. Τὸν ἐπιχειρεῖ δὲ ὁ Σμίθ, εἰς ὅσον τὸ δυνατόν πρωτογόνους, ἢ φυσικὰς συνθήκας, εἰς τὰς ὁποίας κυριαρχεῖ ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμός, καθὼς καὶ ἡ ἐπιδιώξις τοῦ ἰδίου συμφέροντος. Προχωρεῖ ὁμως καὶ παραπέρα ὁ Σμίθ καὶ ὑποδεικνύει τὰς μεταβολὰς πού ἡ διαφορετικὴ ποικιλία τῆς πραγματικῆς ζωῆς ἐπιφέρει εἰς τὰς φυσικὰς τάσεις. Ἔτσι ἀναμιγνύονται ἀφηρημένες θεωρητικὲς καὶ συγκεκριμέναι πραγματικὲς ἔρευναι, οἱ ὁποῖαι, γιὰ τὸ ἀκριβῶς εἶναι καὶ μέχρι σήμερον μεγάλης σημασίας διὰ τὴν θεωρίαν τῆς διαμορφώσεως τοῦ εἰσοδήματος, εἰς τὴν συνλλακτικὴν οἰκονομίαν.

Ὁ μηχανισμὸς αὐτὸς τῆς διαμορφώσεως τῶν τιμῶν ὁ ὁποῖος καθορίζει τὴν εἰς τὴν ἀγορὰν συναλλαγὴν ἐπιτελεῖ συνάμα καὶ τὴν διανομὴν τοῦ παραγομένου εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν τριῶν συντελεστῶν αὐτοῦ τῆς ἐργασίας

τοῦ κεφαλαίου, τῆς ἐγγείου προσόδου.

Ἡ εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνταλλαγὴ τῶν ἀγαθῶν λαμβάνει χώραν μὲ τὴν μεσολάβησιν τοῦ χρήματος «τοῦ μεγάλου τροχοῦ τῆς κυκλοφορίας». Τὸ χρήμα εἶναι ἐμπόρευμα, τὸ τὸ ὁποῖον ὡς τοιοῦτο, πάντοτε δύναται νὰ ἀνταλλαχθῆ πρὸς ἄλλα ἐμπορεύματα καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς μίαν χώραν, ὥστε ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἢ προσπάθεια τῶν ἐμποροκρατῶν δι' ἐνεργητικὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον ἦτο ἐσφαλμένη.

Εἰς τὸν αὐτορρυθμιζόμενον αὐτὸν οἰκονομικὸν μηχανισμόν, ἡ παντοδύναμος κινήτηρις δύναμις εἶναι τὸ ἰδιοσυμφέρον ἢ ὡς ὁ Σμιθ λέγει καὶ ἄλλως, τὸ ὀρμέμφυτον, (τὸ ἐνστικτον, ἢ φυσικὴ τάσις) τοῦ ἀνθρώπου νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασίν του. Τοῦτο δημιουργεῖ αὐτομάτως καὶ κρατεῖ τὴν κίνησιν εἰς τὴν πολύπλοκον οἰκονομικὴν συνάρθρωσιν, ἐξισώνει προσφορὰν καὶ ζήτησιν καὶ προσαρμόζει διαρκῶς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν πρὸς τὴν πραγματικὴν ζήτησιν. Διαυτὸ περιτεύουν ρυθμιστικὲς παρεμβάσεις τοῦ Κράτους εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν. Τὰ καθ' ἕκαστον συμφέροντα ἐναρμονίζονται ὄχι διὰ τοῦ κράτους καὶ τῆς νομοθεσίας, ὄχι διὰ συμβιβασμῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς σοφῆς διαρρυθμίσεως τῶν ὀρμῶν, τὰς ὁποίας ὁ παντοδύναμος Θεὸς διεμόρφωσεν οὕτως, ὥστε ἡ κοινωνία γὰ λειτουργῆ ὡς ὠρολόγιον. Αἰρομένων τῶν ἐσφαλμένων παρεμβάσεων τῶν νομοθετῶν, τῶν προνομίων, τῶν ἐπαγγελματικῶν, ἐμπορικῶν, τελωνειακῶν διαρρυθμίσεων, ἐπαναστρέφει ἡ κοινωνία εἰς τὴν φυσικὴν τῆς τάξιν, εἰς τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἰσότητα. Μάλιστα ἡ φυσικὴ τάξις τοῦ κόσμου ἐπιτελεῖ εὐ ἴρσο τὴν σκοπιμωτέραν ἐξυπηρέτησιν τῆς ὀλότητος, διὰ τῆς ἐπιδιώξεως ὑπὸ τοῦ καθ' ἕκαστον ἀνθρώπου, τοῦ ἰδίου αὐτοῦ συμφέροντος. Τὸ ἰδιοσυμφέρον εἶναι τὸ εὐκοινητικὸν κίνητρον τῆς οἰκονομικῆς ἐνεργείας, καθὼς καὶ τοῦ κοινωνικοῦ μηχανισμοῦ. Ὁ ἰσχύων οὕτως ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς αἴρει αὐτομάτως τὰς ἐπιβλαβεῖς ἐπιδράσεις τῆς ἐγωιστικῆς δράσεως τῶν ἀτόμων, διότι ἐξαναγκάζει πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἀρχὴν, τὴν εὐθυνωτάτην δηλαδὴ παραγωγὴν. Ἡ ἀπόλυτος αὐτῆ οἰκονομικὴ ἐλευθερία καὶ εἰς τὸ ἐ-

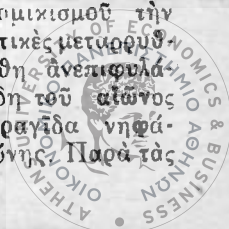
πρωτερικόν και εἰς τὸ ἔξωτερικόν ἔχει ὡς ἐπακολούθημα τὸν ἄριστον διεθνή καταμερισμόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐπωφελέστατος εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, διότι πωλοῦν εἰς εὐρυντάτην ἀγορὰν τὰ ἐμπορεύματά των, ὑπὸ τὰς εὐμενεστέρας συνθήκας, καθὼς και ἀγοράζουν εὐθηνότατα. Παρ' ὄλην τὴν ἀπόλυτον διατύπωσιν τῶν βασικῶν οἰκονομικοπολιτικῶν διδασκαλιῶν του τούτων, ὁ Σμιθ δὲν ὑπῆρξε ποτὲ ἄμετρος δογματιστής, οὔτε ἀπολύτως ἀνιστόριτος. Βαθμιαίως ἀνέμενε ἐπιτελουμένην τὴν ἀπόλυτον αὐτὴν οἰκονομικὴν ἑλευθερίαν και ἐπομένως ἀτόπως ἐπικαλοῦνται αὐτὸν μερικοὶ τῶν ἄκρων ὀπαδοὶ του και ἰδίως ἡ Μαγχεστριακὴ σχολή (Bastiat, Cobden, Prince-Smith κλπ.). Δὲν ὑπῆρξεν πάντως ὁ Σμιθ οὔτε σχετικιστής, οὔτε φύσις ἱστορικὴ, καιροσκοπία ὁμῶς διέκρινεν αὐτόν.

Τὸ ἔργον τοῦ Σμιθ ἀντετάχθη πρὸς τὴν ἐπιζῶσαν οἰκονομίαν τῆς ἐποχῆς του και ἐδημιούργησε νέαν συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχάς του. Μάλιστα εἶναι τοῦτο περίεργον δι' ἔργον στηριζόμενον ἐπὶ ἰσχυρᾶς μεταφυσικῆς βάσεως. Τὸ σύστημα τοῦ Σμιθ ἔχει διπλὴν φύσιν: ἰσχυρὰν μεταφυσικὴν περίσφιγξιν, πρὸς τὴν ὁποίαν παράλληλα κινεῖται ἐμπειρία ἀντιλοῦσα ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς. Εἰς τὴν πρώτην ἐπικρατεῖ ὁ θεωρητικὸς νοῦς, ὁ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ θεϊσμοῦ και τῆς φυσικοδικαιτικῆς ἠθικῆς κυριαρχούμενος, εἰς τὴν δευτέραν ὁ ὑπὸ τοῦ πρακτικοῦ, ἐμπειρικοῦ πνεύματος καθοδηγούμενος. Πάντες οἱ ἀσχοληθέντες ἰδιαίτερος μὲ τὸν Σμιθ διεπίστωσαν τοῦτο και εἰς τὴν διπλὴν ταύτην φύσιν τοῦ ἔργου τοῦ Σμιθ, ὀφείλεται ἡ ἐπιτυχία του. Ὁ Ingrams ἀντιθέτει αὐτὴν ἀδρότατα: Μεταφυσικὴ θεωρία, ἐπὶ βάσεως ἀφ' ἑνὸς φυσικῆς ὑποθέσεως, ἀφ' ἑτέρου ἐπαγωγικῆς παρατηρήσεως και ἐρεύνης. Πάντως ἡ διμερεια αὐτὴ ἀπετέλεσε και τὸ ἀγεφύρωτον ῥήγμα εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Σμιθ, προεκάλεσε δὲ και τὴν διάλυσιν τῶν βάσεων τοῦ συστήματός του. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτὴ ἀνομοιογένεια

νεια τοῦ ἔργου τοῦ Σμίθ, ἔσχε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς περαιτέρω ἐξελιξέως τῆς Κλασικῆς σχολῆς. Πάντως τὸ σφᾶλμα τῆς ἀγγλικῆς οἰκονομικῆς καθόλου ὑπῆρξε πρὸ παντός, ὅτι πρόηγε τὴν οἰκονομικὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων παραπολὺ ἀπὸ τὴν γενικὴν τῶν φύσιν, ὅτι μὲ αὐτὴν μόνην ἐπεχειρεῖ τὰς ἀφαιρέσεις καὶ ἐρμηνείας τῆς. Τέλος αὐτὴ διέβλεπε ἐπηρεαζόμενον τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν οἰκονομικὴν δρᾶσιν του καὶ γενικῶς εἰς τὴν ζωὴν, ἀπὸ τὸ οἰκονομικὸν ἐλατήριο, ἐπρόσχε δὲ ὀλίγον τὰ ἄλλα ἐλατήρια, τὴν δυναμικότητά των, καθὼς καὶ τὰς μεταξὺ πάντων τούτων ἀλληλεπιδράσεις κατ' ἄτομα καὶ ἐπ' αὐτῶν πάλιν κατὰ ἐποχάς, λαοὺς, κοινωνικὰς τάξεις.

Πολλὲς λεπτεὶς καὶ ἀληθινῆς παρατηρήσεις κάμνει περαιτέρω ὁ Σμίθ· γλαφυρὰ καὶ ἀνεπιτήδευτα ἐκθέτονται νέες ἰδέες, συμπαθῶς γίνεται λόγος περὶ τῶν ἐργατῶν καὶ τῆς βελτιώσεως τῆς καταστάσεώς των, ἐνῶ καυτηριάζεται ὁ ἐγωϊσμός τῶν ἐπιχειρηματιῶν, πὺν γίνεται ἀφορμὴ τεχνικῆς νομοθεσίης.

Ἡ σκόπιμος καὶ ἐπιδεξία πρόταξις τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ καταμερισμοῦ αὐτῆς, ἡ συχνὴ ἐπανάληψις τοῦ ὅτι ἡ ἐργασία γεννᾷ πανταχοῦ πλοῦτον, παρέχει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν περὶ παραγωγῆς, ἀνταλλαγῆς καὶ διανομῆς τμημάτων τοῦ «Πλούτου τῶν Ἑθνῶν», στερεὰν ἐνότητα, πὺν δελεάζει καὶ κερδίζει τοὺς ἀναγνώστας τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Ἐπέτυχε τὴν προσφορωτέραν διατύπωσιν ὠρισμένων αἰτημάτων τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐστήριξε αὐτὰ ἐπὶ γενικῆς θεωρίας εὐνοούσης καὶ τὴν πρακτικὴν ἀντίληψιν καὶ τὰ συμφέροντα τῶν οἰκονομικῶς ἐπικρατουσῶν τάξεων· διαυτὸ δὲ ἐξησφάλισεν εἰς τὰς ἰδέας του βαθεῖαν καὶ μακροχρόνον ἐπίδρασιν. Ἐδωσεν, ὡς λέγει ὁ Schmoller, εἰς τὰ φιλελεύθερα αἰτήματα τοῦ οἰκονομικοῦ ἀτομικισμοῦ τὴν πληρέστερη ἐκδήλωσιν· ἐκήρυξεν ὀρθὲς πρακτικὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν κατάλληλον ἐποχὴν. Ἀπεδέχθη ἀνεπιφυλάκτως τὰ μεγάλα φιλοσοφικά, ἠθικὰ ἰδεώδη τοῦ αἰῶνος του, συγχρόνως δὲ ἔφερεν μέσα του τὴν σφραγίδα νηφᾶλιας ἐπιστημονικότητος καὶ ἐμπειρικῆς ἐρεύνης. Παρὰ τὰς

μονομερείας του τὸ ἔργον τοῦτο, παρὰ τὴν ἐσφαλμένην πίστιν του εἰς τὴν φυσικὴν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων, παρὰ τὴν μὴ ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῆς ὑφισταμένης ἑξαρτήσεως μεταξὺ κράτους καὶ κοινωνικῶν τάξεων, παρὰ τὴν αἰσιόδοξον ὑπερτίμησιν τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν ἐγωϊστικῶν ὁρμῶν του, παρὰ τὴν παραγνώρισιν τοῦ κράτους καὶ τῶν κρατικῶν λειτουργιῶν, παρὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ρασιοναλισμοῦ τοῦ αἰῶνος τῶν φώτων εἰς τὴν σκέψιν τοῦ ἔρευνητοῦ Σμίθ, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἱστορικὴν καὶ ψυχολογικὴν πραγματικότητα, παρὰ τὸ περιορισμένον πεδίου τῆς ἐρεύνης του, τὸ ἔργον συνκέντρωσεν ἐπὶ ἑκατὸν καὶ πλέον ἔτη ὑπὸ τὴν σημαίαν του τοὺς πολιτικοὺς καὶ τὰς κοινωνικὰς τάξεις, ποὺ ἐπέδιδωκαν νὰ καθιερώσουν εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην τὴν ἀστικὴν φιλελευθέραν συναλλακτικὴν οἰκονομίαν, ἔλευθέρων ἀνθρώπων καὶ ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας.

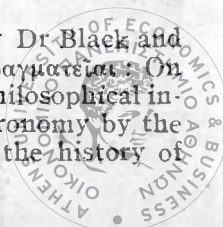
*Ἔργα τοῦ Σμίθ :

1. Theory of Moral Sentiments London 1759. 6. Ἔκδοσις εἰς δύο τόμους 1790.

2. Considerations concerning the first formation of languages and the different genius of original and compounded languages London 1761 (Ὡς παράρτημα εἰς τὴν 2 ἔκδοσιν τῆς Theory of Moral sentiments 1761.)

3. Inquiry into the nature and causes of the Wealth of Nations, London 1776 2α ἔκδ. 1777, 3η 1784, 4η 1786, 5η 1789. Ἐκτοτε πλεῖστοι ὄσαι ὑπὸ διαφόρων. (Buchanan 1814, Mac Culloch 1828, Wakefield 1835 κλπ.). Ἡ σπουδαιότερα πασῶν μετὰ εἰσαγωγῆς σημειώσεων, πινάκων εἶναι ἡ τοῦ Edwin Cannan 1904. Βλ. καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς στηριζομένην ἀμερικανικὴν τοῦ the modern Library. New York 1937 μετὰ προλόγου τοῦ M. Lerner.

4. Posthumous essays published by Dr Black and Dr Hutton, London 1795 (αὐτόθι αἱ πραγματείας: On the principles which lead and direct philosophical inquiries, illustrated by the history of astronomy by the history of the ancient physics and by the history of

the ancients logics and metaphysics (ἀπόσπασμα) of the nature of that imitations which take place in what are called the imitative arts; of the affinity between certain english and italian verses; Of the external senses).

5. Lectures on justice, police, revenue and arms, delivered in the University of Glasgow by A. Smith, reported by a student in 1763 and edited with an introduction and notes by Edwin Cannan, Oxford 1896.

Προσέτι ὁ Adam Smith ἔγραψεν δύο ἄρθρα διὰ τὸ λεξικὸν τοῦ Johnson καὶ ἔκδοσις διὰ τὴν γενικὴν κίνησιν τῆς φιλολογίας στὴν Εὐρώπῃ (Edinburg Review) 1755. Συμμετεῖχε τέλος εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Edinburg Review 1755 κ. ἔ. καὶ τῆς Edinburg Magazine and Review 1773 κ. ἔ.

Κυριώτερα ἔργα περὶ Σμιθ ἀπὸ τὴν διεθνῆ οἰκονομικὴ φιλολογία.

Ἀγγλικά : Stewart Dugald : Account of the life and writings of Adam Smith (Transactions of the R. Society of Edinburg) 1793 καὶ «ἅπαντα» εἰς 10 τόμους London 1811)2.

Playfair W. : Life of Adam Smith 1806.

Mac Culloch : Treatise and Essays Edinburg 1853.

Haldane R. : Life of Adam Smith. London 1887.

Rae John : Life of Adam Smith. London 1895.

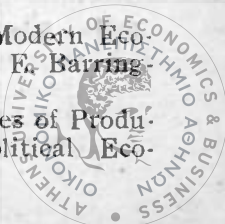
Bonar J. : The Theory of Moral Sentiments by Adam Smith 1759 (Journal of Philosophical Studies) 1926.

Small Albion : Adam Smith and the Modern Sociology. Chicago 1907.

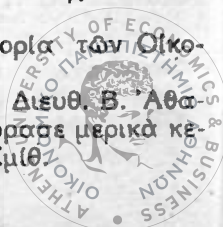
Glem R. The Ethical and Economics Theories of A. Adam Smith. New York 1923.

Bagehot Walter : Adam Smith and Our Modern Economy (in his works and Life ed. by E. Barrington) 1915.

Cannan Edwin : A History of the Theories of Production and Distribution in English Political Eco-

- nomy from 1776—1848. 3 έκδ. 1917.
- Ἰπὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀρίστη έκδοσις τοῦ *Wealt of Nations μετὰ εἰσαγωγῆς, περιλήψεων, σημειώσεων καὶ πίνακος* 1904.
- Price L. : *Adam Smith and his relations to recent Economics* 1896.
- Sir Leslie Stephen : *English Thought in the Eighteenth Century*. London.
- Hirst W. Francis : *Adam Smith*. 1907 London 1904.
- Γερμανικά : Feilbogen : *Smith und Hume* (Ztschr. f. d. g. St. W.) 1890.
- Hasbarch W. *Untersuchungen über Ad. Smith und die Entwicklung der polit. Oekonomie* 1891.
- Huth H. : *Soziale und individualistische Auffassung im 18. Jahrhundert vornehmlich bei A. Smith und A. Ferguson* 1907.
- Oncken August : *A. Smith und Im. Kant* Leipzig 1877. *Das Adam Smith=Problem* (Ztschr F. S.) 1898.
- Γαλλικά : Chevalier M. : *Etude sur Adam Smith*. Paris 1874.
- Delatour A. : *Adam Smith Sa vie, ses Travaux, ses doctrines*. Paris 1886.
- Gide—Rist : *Histoire des doctrines économiques*. 1920
- Ἰταλικά : Gratiani August : *Adamo Smith* (Studi di critica economica) 1935.
- Prato Gius : *Come scriveva Adam Smith* (Riforma Sociale) 1923.
- Ἑλληνικά : Schmoller G. (Μετάφρασις Δ. Καλιτσουνάκη) Ἰσάμ Σμιθ 1919.
- Καλιτσουνάκη Δ. : Ἰστορία τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας 1929.
- Gide—Rist (Μετάφρ. Πατσέλη) : Ἰστορία τῶν Οἰκονομικῶν θεωριῶν 1—2 1933.
- Τὸ Περιοδικὸν «Οἰκονομικὸς Χρόνος» Διευθ. Β. Ἀθανασόπουλος κατὰ τὸ 1935 μετέφρασε μερικὰ κεφάλαια ἀπὸ τὸ Α' βιβλίον τοῦ Σμιθ.

ΕΡΕΥΝΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ & ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ

ΤΟΥ

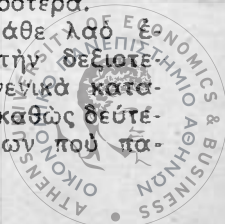
ΠΛΟΥΤΟΥ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Ἡ ἐργασία ¹ του κάθε χρόνου καθενὸς λαοῦ εἶναι ἡ κύρια πηγή, πού τὸν ἐφοδιάζει μὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὶς χρησιμότητες τῆς ζωῆς, πού ἕκαστο χρόνο τακτικὰ χρησιμοποιοῦνται καὶ πού πάντα συνίστανται εἴτε στὴν ἄμεση ἀπόδοση τῆς ἐργασίας αὐτῆς, εἴτε στὰ ἀγαθὰ πού ἀποκτᾶ μὲ ἀνταλλαγή ἀπὸ ἄλλους λαοὺς μὲ τὴν παραπάνω ἐργασία.

Συσχετίζεται λοιπὸν ἀναλογικὰ ἡ ἀπόδοση αὐτῆ, ἢ ὅτι δι' αὐτῆς ἐξευρίσκειται, μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν προσώπων ἐκείνων, πού πρόκειται νὰ τὰ καταναλώσουν. Ἄν εἶναι περισσότεροι ἢ λιγώτεροι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, θὰ ἐφοδιάζονται μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαζιόντα ἀγαθὰ καὶ χρησιμότητες καλύτερα ἢ χειρότερα.

Πάντως ὅμως ἡ ἀναλογία αὐτῆ σὲ κάθε λαὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ δυὸ ὄρους: πρῶτα ἀπὸ τὴν δεξιότητα, εὐχέρεια καὶ καταλληλότητα πού γενικὰ καταβάλλεται στὴ διεξαγωγή τῆς δουλειᾶς, καθὼς δεῦτερον καὶ ἀπὸ τὴ σχέση τοῦ ἀριθμοῦ ἐκείνων πού πα-

ρέχουν χρήσιμη ἔργασία, σχετικὰ μὲ ἐκείνους ποὺ δὲν παρέχουν. Ὅποιοδῆποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ ἔδαφος, τὸ κλίμα, ἢ ἡ ἔκτασις, τῆς ἀπὸ ἓνα λαὸ κατοικουμένης χώρας, πάντα θὰ ἐξαρτᾶται ἀνάλογα ἢ ἀφθονία ἢ ἡ στενότητα τοῦ χρονιάτικου τοῦ ἐφοδιασμοῦ ἀπὸ τοὺς δύο ὄρους ποὺ ἀνέφερα.

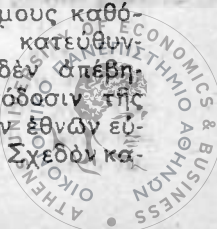
Ἡ ἀφθονία ἄλλωστε ἢ ἡ στενότητα τοῦ ἐφοδιασμοῦ μὲ ἀγαθὰ ἐξαρτᾶται, ὡς φαίνεται, περισσότερο ἀπὸ τὸν πρῶτο ὄρο παρά ἀπὸ τὸν δεύτερο. Στούς ἀγρίους κυνηγετικούς ἢ ψαράδες λαούς, κάθε ἱκανὸς γιὰ ἔργασία ἄνθρωπος ἀσχολεῖται—περισσότερο ὁ ἓνας λιγώτερο ὁ ἄλλος—μὲ χρήσιμη ἔργασία καὶ ἐπιδιώκει κατὰ τις δυνάμεις του νὰ ἐξεύρη τὰ ἀναγκαῖα πράγματα, καθὼς καὶ παραπάνω ἀπὸ αὐτὰ, ποὺ κάνουν τῇ ζωῇ εὐχάριστη, γιὰ τὸν ἑαυτό του ἢ γιὰ τέτοια μέλη τῆς οἰκογενείας του ἢ τῆς φυλῆς του, ποὺ εἶναι πολὺ γερασμένα, πολὺ μικρὰ πολὺ ἀσθενικά, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ πᾶν στὸ κυνήγι ἢ τὸ ψάρεμα. Καὶ ὅμως τέτοιοι λαοὶ εἶναι τόσο ἀξιοθρήνητα πτωχοί, ὥστε πότε-πότε μόνο καὶ μόνο ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν νὰ ἀναγκάζονται ἢ τοῦλάχιστο νὰ θεωροῦν ἀναγκαῖο χωρὶς δισταγμὸ νὰ ἐγκαταλείπουν τὰ παιδιά των, τοὺς γερόντους των καὶ τοὺς βαρεμένους μὲ ὀχληρὲς ἀσθένειες, ὥστε νὰ λοιμοκτονοῦν ἢ νὰ γίνωνται βορὰ τῶν ἀγρίων θηρίων. Τούναντιον μεταξὺ πολιτισμένων καὶ ἀκμαζόντων λαῶν ἢ ἀπόδοσις ὅλης τῆς ἔργασίας εἰς τὴν Οἰκονομίαν εἶναι τόσον μεγάλη, —ἂν καὶ ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀνθρώπων δὲν ἐργάζεται καθόλου—καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀναλίσκουν τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἔργασίας δέκα, μάλιστα καὶ 100 ἀνθρώπων περισσότερο ἀπὸ ἐκείνη ποὺ καταναλίσκουν οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τοὺς ἐργαζομένους—ὥστε ὅλοι νὰ ἐφωδιάζονται καὶ ἓνας ἐργάτης καὶ αὐτῶν τῶν κατωτέρων καὶ πτωχοτέρων στρωμάτων, ἂν εἶναι μετρημένος καὶ φίλεργος νὰ μπορῇ νὰ ἰσχυρῶς ἢ ἐν ἑνὶ μεγαλύτερο ποσοστῷ ἀπὸ τὰ χρειώδη ἀγαθὰ καὶ χρῆ-

σιμότητες τῆς ζωῆς ἀφόσα ἠμπόρεσε ποτὲ ἕνας ἀγριος νὰ αὐτοπρομηθευθῆ.

Τὰ αἷτια τῆς αὐξήσεως αὐτῆς τῆς ἀποδόσεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς ἐργασίας καὶ ἡ νομοτένεια μὲ τὴν ὁποῖαν φυσικὰ μοιράζεται ἡ ἀπόδοσὴ τῶν εἰς τὰ διάφορα κοινωνικὰ στρώματα, ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενο τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ ἔργου τούτου.

Οἰονδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ μέτρον τῆς δεξιότη-
χνίας, τῆς εὐχέρειας καὶ τῆς καταλληλότητος ποῦ
ἔστω καὶ ἂν ἔφθασεν ἡ ἐργασία σὲ ἕνα λαό, ὅμως
πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται σὲ κάθε στάδιο ἐξελίξεως ἡ ἀ-
φθονία ἢ ἡ στενότητα τοῦ χρονιάτικου τοῦ ἐφοδια-
σμοῦ μὲ ἀγαθὰ, ἀπὸ τῆς σχέσης ποῦ βρίσκεται ὁ ἀριθ-
μὸς ἐκείνων ποῦ ἐργάζονται καθόλο τὸ χρόνον σὲ
χρήσιμες ἐργασίες, μὲ τὸν ἀριθμὸ ἐκείνων ποῦ δὲν
ἐργάζονται. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν ποῦ μπορεῖ νὰ
ἀπασχοληθῆ μὲ τὴν παροχὴ παραγωγικῆς ἐργασίας
σὲ μιὰ οἰκονομία, βρίσκεται πανταχοῦ στὴν αὐτὴ
σχέση, ὅπως θὰ ἀποδειχθῆ αὐτὸ παρακάτω, μὲ τὸ
κεφάλαιο τὸ ὁποῖο χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ τοὺς δώσῃ
ἐργασία καὶ ἀκόμα καὶ μὲ τὸν ἰδιαιτέρο τρόπο ποῦ εἶ-
ναι τοποθετημένο. Τὸ δεύτερο βιβλίον πραγματεύεται
λοιπὸν περὶ τῆς φύσεως τοῦ κεφαλαίου, περὶ τοῦ πῶς
βαθμηδὸν συμμαζεύεται αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ διάφορου
ποσοστοῦ ἐργασίας ποῦ μπορεῖ νὰ θέσῃ σὲ κίνηση
ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον εἶναι τοποθε-
τημένο.

Λαοὶ ποῦ καθόσον ἀφορᾷ τῇ δεξιότηχνίᾳ, εὐχέ-
ρεια καὶ καταλληλότητα τῆς ἐργασίας ἐπροχώρησαν
ἀρκετὰ, ἔκαμαν πολὺ διαφορετικοὺς δρόμους καθό-
σον ἀφορᾷ τὴν γενικὴν καθοδήγησιν καὶ κατεύθυν-
σιν τῆς ἐργασίας, τὰ δὲ ἀνάλογα μέτρα δὲν ἀπέβη-
σαν ὅλα ἐξ ἴσου εὐνοϊκὰ ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῆς
ἐργασίας. Ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ ἀρκετῶν ἐθνῶν εὐ-
νόησε ἰδιαιτέρα σημαντικὰ τὴν γεωργίαν. Σχεδὸν κα-

νένα κράτος δὲν συμπεριεφέρθηκε ὁμοια καὶ ἀμερόληπτα ἔναντι ὄλων τῶν ἐπαγγελματικῶν κλάδων. Ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπῆρξεν εὐμενεστέρα ἔναντι τῶν τεχνῶν, ἐπαγγελμάτων, ἐμπορίου, δηλαδὴ εἰς τὰ ἀστικά ἐπαγγέλματα, ἐν σχέσει πρὸς τὴν Γεωργίαν, δηλαδὴ τὰ ἀγροτικά ἐπαγγέλματα. Οἱ ὄροι ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐνεφανίσθη μία τέτοια πολιτικὴ, φαίνεται δὲ καὶ νὰ ἐπεκράτησε, θὰ ἐρευνηθοῦν εἰς τὸ τρίτον βιβλίον.

Ἄν καὶ τὰ ἰδιαίτερα αὐτὰ μέτρα εἰσήχθησαν ἴσως ἀρχικὰ διὰ τὰ ἰδιαίτερα συμφέροντα καὶ προλήψεις μερικῶν κοινωνικῶν ομάδων, χωρὶς νὰ προσεχθοῦν καὶ προβλεφθοῦν οἱ συνέπειές των, γιὰ τὴν γενικὴν εὐημερίαν τῆς κοινωνίας, ὅμως ἔδωσαν νύξιν εἰς τὴν ἐπιστήμην διὰ τίς διαφορότερες κοινωνικοπολιτικὴς ἀπόψεις· ἀπόψεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες μερικὲς μὲν ἐξυμνοῦν τὰ ἀστικά ἐπαγγέλματα, ἄλλες δὲ τὴν Γεωργίαν. Οἱ ἀπόψεις αὐτὲς ἐξήσκησαν ἰσχυρὰν ἐπίδραση ὄχι μόνον στὴν ἐπιστήμην ἀπάνω, ἀλλὰ καὶ στὴν οἰκονομικὴ πολιτικὴ τῶν ἡγεμόνων καὶ πολιτικῶν. Εἰς τὸ τέταρτον³ βιβλίον προσπαθῶ νὰ ἐκθέσω κατὰ τὸ δυνατόν ἐξαντλητικὰ καὶ καθαρὰ κάθε μία ἀπὸ αὐτὲς τίς οἰκονομικοπολιτικὴς ἀπόψεις καὶ τίς κύριες ἐπιδράσεις των κατὰ καιροὺς καὶ εἰς τοὺς διαφόρους λαοὺς.

Τὸ ἀντικείμενο λοιπὸν τῶν τεσσάρων πρώτων βιβλίων εἶναι διασαφίσεις εἰς τί συνίσταται τὸ εἰσόδημα τῶν μεγάλων μαζῶν τοῦ λαοῦ, ἢ ποῖες ὑπῆρξαν οἱ πηγές, πού σὲ διάφορες ἐποχὲς καὶ σὲ διαφόρους λαοὺς ἐκάλυψαν τίς χρονιάτικες ἀνάγκες των. Τὸ πέμπτο καὶ τελευταῖο βιβλίον πραγματεύεται γὰρ τὸ εἰσόδημα τοῦ ἡγεμόνος ἢ τοῦ Κράτους. Εἰς τοῦτο προσεπάθησα νὰ ἀποδείξω: ποῖες εἶναι οἱ ἀναγκαῖες δαπάνες τοῦ ἡγεμόνος ἢ τοῦ Κράτους, ποῖες ἀπὸ τίς δαπάνες αὐτὲς θὰ καλυφθοῦν διὰ συνεισφορῶν ὄλων καὶ ποῖες πρέπει νὰ φέρωνται ἀπὸ ἓνα μέρος ἢ ἀπὸ

μερικά στρώματα τοῦ λαοῦ. 2. εἰς ποίας καθ' ἑκα-
στον μεθόδους δύναται νὰ ὑπαχθῆ ὁλόκληρος ὁ λα-
ὸς, διὰ τὴν κάλυψιν τῶν κρατικῶν δαπανῶν καὶ ποῖα
εἶναι τὰ ἰδιαίτερα πλεονεκτήματα ἢ μειονεκτήματα
τῶν διαφόρων αὐτῶν καθ' ἑκαστον μεθόδων. Τέλος
3. Ποῖα εἶναι τὰ κινητήρια αἴτια καὶ οἱ αἰτίες οἱ ὀ-
ποῖες καθώρισαν σχεδὸν ὅλες τὶς νεώτερες κυβερνή-
σεις, νὰ ἐνεχυριάσουν ἓνα μέρος τοῦ εἰσοδήματος
αὐτοῦ, δηλαδὴ νὰ συνάψουν χρέη καὶ ποιῆς ἐπιδρά-
σεις εἶχαν τὰ χρέη αὐτὰ εἰς τὴν πραγματικὴν λαϊ-
κὴν εὐημερίαν δηλαδὴ, στὴ χρονιάτικη ἀπόδοσις τῆς
νῆς καὶ τῆς ἐργασίας μιᾶς οἰκονομίας.

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

Περὶ τῶν αἰτίων τῆς αὐξήσεως τῆς ἀποδόσεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς ἐργασίας καὶ περὶ τῆς νομοτελείας κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀπόδοσις τῆς διανέμεται φυσικὰ στὰ διάφορα κοινωνικὰ στρώματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

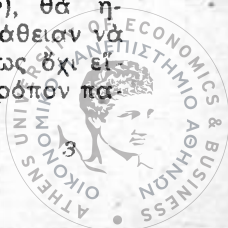
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ἡ ἔκτακτη αὐξήσει τῆς παροχῆς τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς ἐργασίας καὶ ἡ αὐξημένη ἐπιδεξιότητα, εὐχέρεια καὶ καταλληλότητα μὲ τὴν ὁποίαν πανταχοῦ διευθύνεται ἢ παρέχεται ἡ ἐργασία, ὑπῆρξαν καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἀποτέλεσμα τοῦ καταμερισμοῦ ¹ τῆς ἐργασίας.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ἐπὶ ὀλοκλήρου τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς θὰ κατανοηθοῦν εὐκολώτερα ἂν παρακολουθήσῃ κανεὶς πρῶτα τὴν ἐπίδρασιν των στοὺς καθ' ἕκαστο ἐπαγγελματικούς κλάδους. Κατὰ κανόνα πιστεύεται πῶς εἰς μερικὰ πολὺ ἀσήμαντα ἐπαγγέλματα ἀναπτύχθηκε ὁ καταμερισμὸς περισσότερο ἀπὸ παντοῦ ἄλλοθεν. Καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε μὲν νὰ διαμφισβητεῖται ὅτι πραγματικῶς εἰς αὐτὰ ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας ἐπροχώρησε παραπέρα ἀπὸ ἄλλα μεγαλυτέρας σπουδαιότητος, ἀλλὰ εἰς τὰ ἀσήμαντα ἐπαγγέλματα τὰ ὅποια πρόκειται νὰ καλύψουν τὰς ταπεινὰς ἀνάγκας ἐνός

περιορισμένου μόνον αριθμοῦ ἀνθρώπων, πρέπει ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν ἀναγκαστικὰ νὰ εἶναι μικρὸς καὶ πολλάκις μποροῦν ὅλοι, ἂν καὶ ἐκτελοῦν διαφόρους ἐργασίας, νὰ εὐρίσκονται μαζί εἰς τὸ αὐτὸ ἐργαστήριον καὶ μπορῆ νὰ τοὺς δοῦμε μὲ μιὰ ματιά. Τούναντίον ὁμῶς στοὺς μεγάλους ἐκείνους κλάδους τῶν ἐπαγγελμάτων, πού καλύπτουν τὰς μαζικὰς ἀνάγκας τῶν πλατειῶν λαϊκῶν μαζῶν, ἀπασχολεῖ κάθε κλάδος ἐκμεταλλεύσεως, ἕνα τόσο μεγάλο ἀριθμὸ ἐργατῶν ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ τοὺς συγκεντρώσῃ ὅλους σ' ἕνα ἐργαστήριον. Σπάνια θὰ δοῦμε ἐκεῖ μὲ μιὰ περισσότερους ἀπὸ ἐκείνους πού ἀπασχολοῦνται μὲ ἕνα μοναδικὸ κλάδον. "Ἄν καὶ εἰς τὰ ἐπαγγέλματα αὐτὰ λοιπὸν ὀλόκληρη ἢ διεξαγωγή τῆς ἐργασίας μοιράζεται πραγματικὰ σὲ πολλὰ περισσότερα διαμερίσματα ἐκμεταλλεύσεως, ἀφ' ὅσον σὲ ἐπαγγέλματα μικροτέρας σπουδαιότητος, δὲν ἀναπηδᾷ οὔτε κατὰ προσέγγισιν τόσο εἰς τὰ μάτια κανενὸς ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας καὶ ἐπομένως ἔχει παρατηρηθῆ πολὺ ὀλιγώτερον εἰς αὐτὰ.

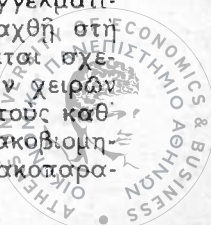
"Ἄς πάρωμε λοιπὸν ὡς παράδειγμα καλύτερα ἕνα πολὺ ἀφανὲς ἐπάγγελμα, ἀλλὰ ἕνα, τοῦ ὁποῦ οὗ ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας πολλάκις ὑπεδείχθη δηλαδὴ τὴν χειροτεχνίαν τῶν καρφίτσων. "Ἐνας ἐργάτης πού δὲν θὰ ἦτο ἐξασκημένος διὰ τὴν κατασκευὴν καρφίτσων (ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας διεμήρφωσε σήμερα τὴν ἐργασίαν αὐτῶν εἰς ἕνα αὐτοτελὲς ἐπάγγελμα), πού δηλαδὴ δὲν θὰ ἐγνώριζε τὴν χρῆσιν τῶν πρὸς τοῦτο χρησιμοποιοημένων μηχανῶν (διὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῶν ὁποίων πιθανῶς ὁ ἴδιος πάλιν καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας ἔδωσε τὴν ἀφορμὴν), θὰ ἤμποροσε καὶ μὲ τὴν ἐντονωτέραν προσπάθειαν νὰ παρασκευάσῃ ἔστω μόλις μίαν ἀσφαλῆ ὁμῶς ὄχι εἰκοσι. Τὸ ἐναντίον ὁμῶς κατὰ τὸν τωρινὸ τρόπον πα-

ρασκευής όχι μόνον διεμορφώθη τὸ σύνολο εἰς ἓνα αὐτοτελές ἐπάγγελμα, ἀλλὰ ὑποδιαιρεῖται πάλιν εἰς ἓνα ἀριθμὸν ὑπεπαγγελμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα πάλιν εἶναι αὐτοτελῆ. Ὁ ἓνας ἐργάτης τραβᾷ τὸ σύρμα, ὁ ἄλλος τὸ ἰσιώνει, ἓνας τρίτος τὸ κόβει, ἓνας τέταρτος τὸ μυτερώνει, ἓνας πέμπτος τὸ τλατώνει εἰς τὸ ἐπάνω του ἄκρον, διὰ νὰ γίνῃ ἡ κεφαλή. Ἡ παρασκευὴ τῆς κεφαλῆς ἀπαιτεῖ πάλιν δύο ἢ τρεῖς διάφορες ἀπασχολήσεις: τὸ κάμωμα τῆς κεφαλῆς εἶναι μίᾳ καθ' ἑαυτὴν ἐργασία, ἡ λεύκανσις τῶν βελονῶν ἄλλη, μάλιστα καὶ τὸ τύλιγμα τῶν βελονῶν εἰς τὸ χαρτί ἀποτελεῖ μίᾳ αὐτοτελῆ ἐργασία. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὸ δύσκολο πρόβλημα νὰ παρασκευάσωμε μίᾳ βελόνα, ὑποδιαιρεῖται σὲ 18 περίπου διαφόρους εἰδικότερες ἐργασίας, οἱ ὁποῖες σὲ μερικὰ ἐργαστήρια (χειροτεχνεῖα) ἐκτελοῦνται ὅλες ἀπὸ διάφορα χέρια, ἐνῶ εἰς ἄλλα ἐνίοτε ὁ ἴδιος ἐργάτης κάνει δύο ἢ τρεῖς ἐργασίας. Εἶδα ἓνα μικρὸ ἐργαστήριον τοῦ εἴδους αὐτοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπασχολοῦντο μόνον δέκα ἐργάτες καὶ ἐπομένως μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ ἀναλαμβάνουν δύο ἕως τρεῖς διαφόρους ἐργασίας. "Ἄν καὶ ἦσαν πολὺ πτωχοὶ καὶ ἔνεκα τούτου δὲν ἦσαν ἐφωδιασμένοι ἐπαρκῶς μὲ τὰ ἀναγκαῖα μηχανήματα, ὅμως τὰ ἐκατάφερναν ὅταν ἐργάζοντο σύντονα νὰ ἐτοιμάσουν σὲ μίᾳ μέρᾳ ὅλοι μαζί 12 πφούντια βελόνες. "Ἐνα πφούντιον περιλαμβάνει περισσότερες τῶν 4 χιλιάδων βελονῶν μετρίου μεγέθους. Οἱ δέκα λοιπὸν αὐτοὶ ἐργάτες ἤμπορῶσαν νὰ παρασκευάσουν κάθε μέρᾳ ἀπάνω ἀπὸ σαράντα ὀκτῶ χιλιάδες βελόνες. Ἐπειδὴ δὲ στὸν κάθε ἓνα ἀναλογεῖ τὸ ἓνα δέκατον τῶν σαρανταοκτῶ χιλιάδων, μποροῦμε καὶ νὰ ποῦμε πὼς καθένας τῶν παρασκευάσε ἡμερησίως τέσσερις χιλιάδες ὀκτακόσιες βελόνες. "Ἄν τὸναντίον εἶχον ἐργασθῆ ὅλοι τούς ξεχωριστὰ καθένας καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ ἂν κανεῖς τούς δὲν ἦταν ἰδιαιτέρως ἐξασκημέ-

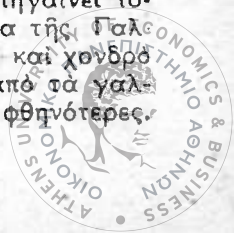
ως, τότε άσφαλώς δέν θά έκανε κανείς είκοσι, μάλι-
στα ίσως νά μήν ήμπορούσε ένας νά κάμη ούτε μία
τήν ήμέραν δηλαδή άσφαλώς όχι τó έν διακοσιο-
στόν τεσσαρακοστόν ή ίσως ούτε τó έν τετράκις
χιλιοστόν καί όκτακοσιοστόν, εκείνου τó όποϊον είναι
εις θέσιν νά κάμνουν σήμερον διά ένός καταλλήλου
καταμερισμοϋ καί ένός συνδυασμοϋ τών διαφόρων
διαδικασιών τής εργασίας.

Καί εις κάθε άλλην χειροτεχνίαν ή βιοτεχνίαν οί
συνέπειες τοϋ καταμερισμοϋ τής εργασίας είναι έν-
τελώς οί ίδιες μέ αυτές τοϋ παραπάνω άσημάντου
πάντως επαγγέλματος, άν καί σέ πολλές άπό αυτές
ή εργασία δέν είναι ούτε τόσο καταμοιρασμένη, οϋ-
τε κάθε μία διαδικασία εργασίας μπορεί νά υποβι-
βασθῆ σέ τόση άπλή έκτέλεση. Καθ' όσον όμως ό κα-
ταμερισμός τής εργασίας είσχωρεί στα καθ' έκαστον
επαγγέλματα, κατά τοσοϋτον πραγματοποιεί καί μι-
άν άνάλογη ύψωση τής άποδόσεως τών παραγωγι-
κών δυνάμεων τής εργασίας. Ό χωρισμός εις διάφο-
ρες έκμεταλλεύσεις καί επαγγέλματα φαίνεται νά έ-
λαβε χώραν ως έπακόλουθον τοϋ παραπάνω πλεονε-
κτηματος. Ο διαχωρισμός αυτός συνήθως έπραγμα-
τοποιήθη πλατύτατα στις χώρες εκείνες πού εύρί-
σκονται στην άνωτάτη βαθμίδα τής βιομηχανικής ά-
ναπτύξεως καί τής καθολικής προόδου· αυτό πού εις
μίαν άπολίτιστον κοινωνικήν κατάστασιν κάνει ένας
μονάχα άνθρωπος, τó κάμνουν συνήθως περισσότεροι
εις ένα προχωρημένον στάδιον άναπτύξεως. Σέ κάθε
πολιτισμένη κοινωνία ό γεωργός είναι συνήθως μονά-
χα γεωργός, ό επαγγελματίας μονάχα επαγγελματί-
ας. Η εργασία πού απαιτείται για νά παραχθῆ στη
βιομηχανία ένα τέλειο όλοτέχνημα μοιράζεται σχε-
δόν πάντα σέ ένα μεγάλο αριθμό εργατικών χειρών.
Πόσα διάφορα επαγγέλματα υπάρχουν εις τους καθ'
έκαστον κλάδους π.χ. τής λινο- καί βαμβακοβιομη-
χανίας : άπό τόν λινοπαραγωγόν καί βαμβακοπαρα-

γωγόν μέχρι τοῦ ἐργάτου ἐκείνου ποῦ λευκαίνει καὶ λειαίνει τὸ λινὸν ἢ χρωματίζει καὶ dresser of the cloth! Τὸ ἐναντίον ἢ ἰδιοσυστασία τῆς γεωργίας δὲν ἐπιτρέπει μίαν εἰδικοποίησιν εἰς τέτοιο μέτρον ὅσον τὴν παρουσιάζουν τὰ ἐπαγγέλματα καὶ οὔτε ἓνα τόσο δεῦ ἀποχωρισμὸς τῆς μιᾶς ἀπασχολήσεως ἀπὸ τὴν ἄλλην. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ξεχωρίσωμεν ἐπαγγελματικά τόσο δεξέως τὴν ἐργασία τοῦ κτηνοτρόφου ἀπὸ τὴν ἐργασία τοῦ καλλιεργητοῦ τῶν δημητριακῶν, ὅπως κατὰ κανόνα εἶναι ἀποχωρισμένο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ μαραγκοῦ ἀπὸ τὸ τοῦ σιδηρουργοῦ. Ὁ νηματοουργὸς εἶναι σχεδὸν πάντοτε διαφορετικὸ πρόσωπο ἀπὸ τὸν ὑφαντουργό, ἐνῶ τὸναντίον ὁ ζευγᾶς, ὁ σβαρμιστής, ὁ σπείρων τὸν σπόρον καὶ ὁ θερίζων το σιτάρι εἶναι συχνάκις ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ἐπειδὴ οἱ εὐκαιρίες διὰ τὰ διάφορα αὐτὰ εἶδη ἐργασίας ἐπανερχονται μὲ τις διάφορες ἐποχάς τοῦ ἔτους, διὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον ἓνας ἄνθρωπος νὰ ἀσχολῆται διαρκῶς μὲ μίαν ἀπ' αὐτῆς τις ἐργασίας. Τὸ ἀδύνατον τοῦτο ἑνὸς πλήρους καὶ ὀλοκληρωτικοῦ διαχωρισμοῦ ὄλων τῶν κλάδων τῆς ἐργασίας τῶν παρουσιαζομένων εἰς τὴν Γεωργίαν, εἶναι ἴσως ἡ ἀφορμὴ τῆς μὴ τελειοποιήσεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς ἐργασίας εἰς τὸ ἐπάγγελμα αὐτὸ μὲ τὸν αὐτὸν ρυθμὸν μὲ τὸν ὁποῖον προχωρεῖ αὐτὴ εἰς τὴν βιομηχανίαν. Πάντως τὰ πλούσια ἔθνη ὑπερτεροῦν συνήθως ὄλους τοὺς γειτόνους τῶν τόσο εἰς τὴν γεωργίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν· ἡ ὑπεροχὴ τῶν ὁμῶς διακρίνεται συνήθως περισσότερο εἰς τὴν τελευταίαν παρά εἰς τὴν πρώτην. Οἱ γὰρ τῶν εἶναι καλύτερα γενικῶς καλλιεργημέναι καὶ ἀποφέρουν, ἐπειδὴ καταβάλλονται περισσότερη ἐργασία καὶ δαπάναις περισσότερα, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἑκτασίαν καὶ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους τῶν. Τὸ περισσότερο ὁμῶς τοῦτων σπάντως ὑπερβαίνει πολὺ τὴν σχέσιν ἢ ὅποια ὑπάρχει μεταξὺ τῆς περισσοτέρας ἐργασίας καὶ τῶν δαπανῶν. Εἰς

τὴν Γεωργίαν ἢ ἐργασία τῆς πλουσίας χώρας δὲν εἶναι πάντοτε πολὺ παραγωγικώτερα ἀπὸ τὴν τῆς πτωχῆς, ἢ τοῦλάχιστον δὲν εἶναι ποτέ τόσο περισσότερον παραγωγικώτερα ὅσον τοῦτο γίνεται συνήθως εἰς τὰ ἐπαγγέλματα. Τὸ σιτάρι λοιπὸν τῆς πλουσίας χώρας, προκειμένης τῆς αὐτῆς ποιότητος, δὲν ἔρχεται πάντοτε φθηνότερα εἰς τὴν ἀγοράν ἀπὸ τὸ τῆς πτωχῆς. Τὸ Πολωνικὸ σιτάρι, προκειμένης τῆς αὐτῆς ποιότητος εἶναι ἐξ ἴσου εὐθηνὸ ὅπως καὶ τὸ Γαλλικόν, παρὰ τὸν μεγαλύτερον πλοῦτον καὶ τὴν ἀνωτέρα βαθμίδα ἐξελιξέως τῆς Γαλλίας. Ὁ Γαλλικὸς σίτος εἰς τὰς σιτοπαραγωγὰς περιφερείας εἶναι ἀπολύτως τόσο καλὸς καὶ τὰ περισσότερα χρόνια ἐξ ἴσου εὐθηνὸς ὅσον καὶ τὸ Ἀγγλικόν σιτάρι, ἂν καὶ ἴσως ἢ Γαλλία καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν πλοῦτον καὶ τὸ μέτρον τῆς οἰκονομικῆς τῆς ἀναπτύξεως, ὑπολείπεται τῆς Ἀγγλίας. Καὶ ὅμως τὰ Ἀγγλικά σιτοχώραφα καλλιεργοῦνται καλύτερα ἀπὸ τὰ Γαλλικά καὶ αὐτὰ πάλιν ὡς φαίνεται καλλιεργοῦνται πολὺ καλύτερα ἀπὸ τὰ πολωνικά. Ἄν λοιπὸν ὅμως μία πτωχὴ χώρα παρὰ τὴν κατώτερη κατάστασιν τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς τῆς μπορεῖ νὰ συναγωνισθῇ μέχρις ἐνός σημείου μὲ μιά πλοῦσια καθόσον ἀφορᾷ τὴν φθηνείαν καὶ τὴν ποιότητα τοῦ σίτου, ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ἀνθέξῃ σὲ ἕνα τέτοιο ἀνταγωνισμὸ μὲ τὴ βιοτεχνίαν τῆς, πολὺ ὀλιγώτερον μάλιστα τότε, δταν ἢ ἐν λόγῳ βιοτεχνία ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ ἔδαφος, τὸ κλίμα καὶ τὴν θέσιν τῆς πλουσίας χώρας. Τὰ γαλλικά μεταξωτὰ εἶναι καλύτερα καὶ φθηνότερα ἀπὸ τὰ ἀγγλικά, διότι εἰς τὴν βιοτεχνίαν τῶν μεταξωτῶν (ἀνεξαρτήτως ἐν προκειμένῳ πρὸς τοὺς ὑψηλοὺς δασμοὺς κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἀκατεργάστου μετάξης) δὲν πηγαίνει τόσο τὸ κλίμα τῆς Ἀγγλίας ὅπως τὸ κλίμα τῆς Γαλλίας. Ἀλλὰ τὰ ἀγγλικά εἶδη ἀπὸ σίδερο καὶ χονδρὸ μαλλί εἶναι χωρὶς συζήτησιν καλύτερα ἀπὸ τὰ γαλλικά καὶ ἀκόμα οἱ ἴδιες ποιότητες πολὺ φθηνότερες.

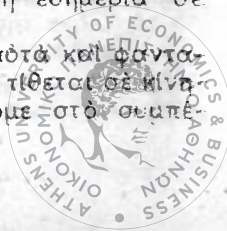

Εἰς τὴν Πηλωνίαν φαίνεται νὰ μὴν ὑπάρχουν τίποτα σπουδαῖες βιοτεχνίες ἔξω ἀπὸ τὶς ὀλίγες ἐκεῖνες ποὺ παρασκευάζουν τὰ χονδροειδῆ ἐκεῖνα σκευῆ τοῦ νοικοκυριοῦ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἔχει κάμμιά χώρα.

Ἡ ὑπερβολικὴ αὐξησις τῶν ποσοτήτων τῆς ἐργασίας, τὴν ὅποیان ἐπιτυγχάνει διὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, ὁ ἴδιος ἀριθμὸς προσώπων, στήριζεται ἐπὶ τριῶν διαφόρων ὄρων: πρῶτον στὴν αὐξηθεῖσα ἐπιδεξιότητα τοῦ καθενὸς ἐργάτου, δεύτερον στὴν ἐξοικονόμησιν χρόνου, ποὺ ἔχανόνταν κατὰ τὴν ἐναλλαγὴν τῆς μιᾶς ἐργασίας μὲ τὴν ἄλλην καὶ τέλος στὴν ἐφεύρεσιν διαφόρων μηχανῶν, ποὺ διευκολύνουν καὶ συντομεύουν τὴν ἐργασία καὶ κάνουν δυνατό ἕνα μοναδικὸς ἄνθρωπος νὰ κάνη δουλειὰ πολλῶν.

Ἡ διὰ τοῦ καταμερισμοῦ ἀκριβῶς τῆς ἐργασίας πραγματοποιηθεῖσα εἰς τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα κατὰ μάζας παραγωγὴ, προκαλεῖ εἰς μίαν τακτοποιημένην κοινότητα ἀνθρώπων τὴν γενικὴν ἐκείνην εὐημερίαν ποὺ φθάνει ἀκόμα καὶ στὰ κατώτατα λαϊκὰ στρώματα. Κάθε ἐργάτης μπορεῖ νὰ ξεδεύῃ ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ εἰσοδήματός του ἀπὸ τὴν ἐργασίαν του, δηλαδὴ τὸ πλεόνασμα ἐκείνου ποὺ ὁ ἴδιος δὲν χρειάζεται, καὶ ἐπειδὴ κάθε ἄλλος ἐργάτης εὐρίσκεται καὶ αὐτὸς στὴν αὐτὴν ἀκριβῶς θέσιν, γι' αὐτὸ μπορεῖ καὶ αὐτός, ἕνα σπουδαῖο μέρος ἀπὸ τὸ εἰσοδήματός του νὰ ἀνταλλάξῃ μὲ ἕνα μεγάλο μέρος, ποὺ κἀνει τὸ ἴδιο, μὲ τὴν τιμὴν ἑνὸς μεγάλου μέρους τῶν εἰσοδημάτων ἄλλων ἐργατῶν. Ἐφοδιάζει πλούσια τοὺς ἄλλους μὲ ὅ,τι χρειάζονται καὶ ἐξ ἄλλου αὐτοὶ τὸν ἐφοδιάζουν ἐξίσου πλούσια μὲ ὅ,τι αὐτὸς ἔχει ἀνάγκην καὶ ἔτσι ἐξαπλώνεται γενικὴ εὐημερία σὲ ὅλα τὰ λαϊκὰ στρώματα.

Ἄν λάβωμεν ὑπ' ὄψει μας ὅλα αὐτὰ καὶ φαντασθῶμεν τὸν ἀριθμὸ τῶν χεριῶν, ποὺ τίθεται σὲ κίνησιν γιὰ κάθε δουλειά, τότε καταλήγομε στὸν συμπέ-

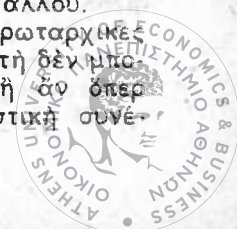
ρασμα πώς οὔτε ὁ ἀπλοϊκώτερος σιτὴ ζωὴ ἄνθρωπος μιανῆς πολιτισμένης χώρας δὲν μπορεῖ νὰ τροφοδοτηθῆ χωρὶς τὴ βοήθεια καὶ τὴ συνεργασία πολλῶν, ὅσο καὶ ἂν τὸ θεωροῦμε κατὰ κανόνα ἑμεῖς αὐτὸ ἐσφαλμένα γιὰ ἀπλὸ καὶ εὐκόλο. Ἄν βέβαια συγκρίνωμε τίς ἐργατικὰς διαρρυθμίσεις μὲ τὴ σπάταλη πολυτέλεια τῶν μεγάλων, πρέπει νὰ μᾶς φανοῦν αὐτὲς ἀναμφισβήτητα παραπολὺ ἀπλές καὶ ἀπέριττες. Καὶ ὅμως νομίζω πὼς δὲν ὑπερβάλλει τόσο πολὺ ἡ παράσταση ἑνὸς εὐρωπαίου ἡγεμόνος τὴ παράσταση ἑνὸς ἐπιμελοῦς καὶ οἰκονόμου γεωργοῦ, ὅσο ὑπερβάλλει τοῦ τελευταίου αὐτοῦ τίς παραστάσεις πολλῶν ἀφρικανῶν βασιλέων, ποὺ εἶναι ἀπόλυτοι κύριοι τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας δεκάδος χιλιάδων γυμνῶν ἀγρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Περὶ τῆς ἀρχῆς ποὺ μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας.

Ἄρχικὰ ὁ καταμερισμὸς αὐτὸς τῆς ἐργασίας, ὁ ὁποῖος συνεπέφερε τόσες προόδους, δὲν ὑπῆρξε τὸ ἔργο ἀνθρωπίνης σοφίας ποὺ εἶχεν προῖδει καὶ ἐπέδιδε πάνω κάτω τὴν ἀπὸ αὐτὸν προκληθεῖσαν γενικὴν εὐημερίαν. Ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας ὑπῆρξε μᾶλλον τὸ ἀναγκαῖο ἐπακολούθημα κάποιας κλίσεως, τῆς ὅχι δὲ καὶ γιὰ τέτοιες μεγάλες ὠφέλειες κατευθυνομένης ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ δὴ μιᾶς κλίσεως πρὸς ἀνταλλαγὴν, γιὰ ἀνταλλαχτικὸ ἐμπόριο καὶ γιὰ ἀνταλλαγὴ ἑνὸς πράγματος ἔναντι ἑνὸς ἄλλου.

Ἄν ἡ κλίση αὕτη εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς πρωταρχικὰς ἰδιότητες τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ποὺ γι' αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ δοθῆ καμμιά παραπέρα ἐξήγηση, ἢ ἂν ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερο, εἶναι αὕτη ἡ ἀναγκαστικὴ συνέ-

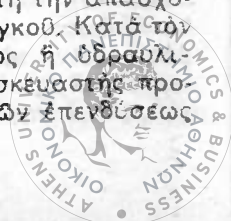
πεια τῆς χρήσεως τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς γλώσσης, αὐ-
τὸ δὲν εἶναι ἀντικείμενο τῆς τωρινῆς μας ἔρευνας.
Πάντως αὐτὴ εἶναι κοινὴ σὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους
καὶ δὲν συναντᾶται σὲ ὄλα τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ὁμοῦ
φαίνεται δὲν γνωρίζουν καθόλου οὔτε αὐτὴν οὔτε
κανένα ἄλλο εἶδος ἀμοιβαίας συμφωνίας. Δύο κυ-
νηγόσκυλοι, ποὺ κυνηγοῦν ἓνα λαγὸν φαίνονται πρὸς
στιγμὴν ὡς νὰ ἐνεργοῦν ἀπὸ συνεννοήσεως τρόπον
τινά. Κάθε ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς κατευθύνει τὸν λαγὸν
πρὸς τὸν σύντροφόν του ἢ κυνηγᾷ ὁ ἴδιος νὰ τὸν πι-
άσῃ ἂν τοῦ τὸν στέλνει ὁ συνοδός του. Αὐτὸ ὁμοῦ
δὲν εἶναι ἡ συνέπεια μιανῆς οἰασθήποτε συνεννοήσε-
ως, ἀλλὰ μιὰ τυχαία σύμπτωση ἐνστικτωδῶν ἐνερ-
γειῶν τῶν πρὸς τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον συγχρόνως.
Κανεὶς ἄνθρωπος δὲν εἶδε ποτὲ ἓνα σκύλον ποὺ τί-
μια καὶ λογικὰ ἀντήλλασσε μὲ ἓνα ἄλλον σκύλον ἓ-
να κόκκαλο μὲ ἓνα ἄλλο κόκκαλο. Κανένας ἄνθρωπος
δὲν εἶδε ποτὲ ἓνα ζῶον ποὺ μὲ ἄγριες ἢ φυσικὰς φω-
νὰς ὑπεδήλωνε σὲ ἓνα ἄλλο ζῶο : «Τοῦτο εἶναι δικό
μου ἐκεῖνο εἶναι δικό σου· σοῦ δίνω τοῦτο γιὰ ἐκεῖ-
νο». Ἐν ἓνα ζῶον θέλει νὰ πάρῃ ἀπὸ ἓνα ἄνθρωπον
ἢ ἄλλο ζῶον κάτι τι, δὲν ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν του
κανένα ἄλλο μέσον γιὰ νὰ τὰ παρακινήσῃ πρὸς τοῦ-
το, ἀπὸ τοῦ νὰ προκαλέσῃ τὴν εὐμένειαν ἐκείνων ἀ-
πὸ τὰ ὁποῖα θέλει νὰ πάρῃ κάτι τι. Ἐνα μικρὸ σκυ-
λάκι χαϊδεύει τὴ μητέρα του καὶ ἓνα κυνηγόσκυλο
προσπαθεῖ μὲ χιλίους τρόπους νὰ τὸν ἀντιληφθῇ ὁ
στό τραπέζι καθήμενος κύριός του διὰ νὰ κατορθώσῃ
κάτι νὰ τοῦ δώσῃ νὰ φάγῃ. Ὁ ἄνθρωπος χρησιμο-
ποιεῖ κάποτε ἀπέναντι τῶν συνανθρώπων του τίς ἴδι-
ες τέχνες καὶ ἂν δὲν τοῦ μένει πλειά κανένα ἄλλο
μέσο, γιὰ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ ἐνεργήσουν ὅπως θέλει
τότε προσπαθεῖ καὶ αὐτός μὲ κάθε δουλοπρεπῆ καὶ
κολακευτικὴ συμπεριφορὰ γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴ συγκα-
ταβατικότητά των. Πάντως δὲν βρίσκει καιρὸ ἄρκετό
νὰ τὸ κάνη αὐτὸ πάντα. Εἰς μίαν πολιτισμένην κοινω-

νίαν ἔχει ἀνάγκην τῆς διαρκοῦς συμπράξεως καὶ συμπαραστάσεως ἑνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων, ἐνῶ ὅλη του ἡ ζωὴ δὲν ἀρκεῖ νὰ κερδίσῃ τὴ φιλία καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη μερικῶν ὀλίγων ἀνθρώπων. Εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ ἄλλα ζῶα, κάθε ἕνα ἀπὸ αὐτά, δταν ἀναπτυχθῆ, εἶναι πλήρως αὐτοτελὲς καὶ δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκην εἰς τὴν φυσικὴν κατάστασιν του τὴν βοήθειαν κανενὸς ἄλλου ζώου· ὁ ἄνθρωπος ἀντίθετα χρειάζεται πάντα τὴν βοήθειαν τῶν συνανθρώπων του καὶ μάταια θὰ τὴν ἐπερίμενε ἀπο τὴν καλωσύνην των μονάχα. Θὰ ἐπετύγχανε πολὺ γρηγορώτερα τοὺς σκοποὺς του ἂν κατηύθυνε τὸ ἰδιοσυμφέρον των εὐμενῶς πρὸς τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἤμποροῦσε νὰ τοὺς ὑποδείξῃ ὅτι ἐπιδιώκουν καὶ τὸ ἴδιόν των συμφέρον ἂν κάμουν δι' αὐτὸν ὅ,τι τοὺς ζητεῖ. Ὅποιος προτείνει σὲ ἕνα ἄλλο μιὰ δουλειὰ οἰουδήποτε εἶδους, ἐνεργεῖ μὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Δόσε μου ὅτι μοῦ χρειάζεται καὶ θὰ ἔχῃς ὅ,τι σὺ χρειάζεσαι· αὐτὸ εἶναι τὸ πνεῦμα κάθε τέτοιας προσφορᾶς, καὶ μὲ τέτοιο τρόπο λαμβάνομε ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο πολὺ μεγαλύτερο μέρος ἀπὸ ὅλες τίς ὑπηρεσίας ποὺ ἔχομε ἀναμεταξύ μας ἀνάγκη. Δὲν λαμβάνομε ἀπὸ τὴν καλωσύνη τοῦ κρεοπώλου, τοῦ ζυθοπώλου ἢ τοῦ ἀρτοποιώλου ὅ,τι χρειαζόμεθα διὰ τὴ διατροφή μας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ κατανόησιν ἑκ μέρους αὐτῶν τοῦ ἰδίου συμφέροντός των. Δὲν ἀπευθυνόμεθα πρὸς τὴν ἀγάπην των διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἰδιοσυμφέρον των καὶ δὲν μιλοῦμε οὐδέποτε εἰς αὐτοὺς περὶ τῶν ἀναγκῶν μας, ἀλλὰ περὶ τῶν πλεονεκτημάτων τὰ ὁποῖα αὐτοὶ ἔχουν ἐξ αὐτῶν. Κανεὶς πλὴν ἑνὸς ἐπαίτου δὲν θὰ μποροῦσε κατὰ πρῶτον λόγον νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν καλωσύνην τῶν συμπολιτῶν του. Ἡ ἀγαθοεργία φιλανθρώπων προσώπων ἐφοδιάζει αὐτὸν καὶ δὴ μὲ τὰ μέσα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα χρειάζεται διὰ νὰ ζῆ. Ἄν δὲ καὶ τὸ αἴτημα τοῦτο τῆς θρησκείας παριστᾷ εἰς τὸ τέλος τὴν πηγὴν, ἡ ὁποία τὸν ἐφοδιάζει μὲ ὅλα τὰ

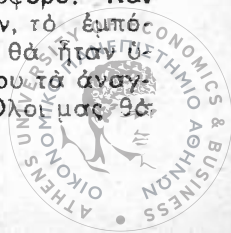
ἀναγκαῖα ἀγοθὰ τῆς ζωῆς, ὅμως δὲν τὸν ἐφοδιάζει μὲ αὐτὰ ἀμέσως, οὔτε καὶ μπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ αὐτό. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν κάθε φορὰ ἀναγκῶν του ἱκανοποιεῖται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, δηλαδὴ διὰ συμφωνίας, ἀνταλλαγῆς καὶ ἀγορᾶς. Μὲ τὸ χρῆμα ὅπου τοῦ δίδει ὁ ἕνας ἀγοράζει κάτι γιὰ νὰ φάγῃ τὰ παληὰ ροῦχα πού τοῦ χαρίζει ἕνας ἄλλος, τὰ ἀνταλλάσσει μὲ ἄλλα παληὰ ροῦχα, πού τοῦ πηγαίνουν καλύτερα, ἢ μὲ διαμονήν, μὲ εἶδη διατροφῆς, τέλος μὲ χρήματα μὲ τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ ἀγοράσῃ καὶ εἶδη διατροφῆς καὶ ροῦχα, ἢ στέγασιν, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν του ἐκάστοτε.

“Ὅπως δὲ τῶρα διὰ συμβάσεων, δι’ ἀνταλλαγῆς καὶ ἀγορᾶς ἐπιτυγχάνομεν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας ἔχομεν ἀνάγκην ἀμοιβαίως, ἔτσι ἢ αὐτὴ κλίσις πρὸς ἀνταλλαγὴν ὀδηγεῖ ἀρχικὰ πρὸς τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας. Εἰς μίαν ὄρδην κυνηγῶν ἢ βοσκῶν κατασκευάζει π.χ. ἕνας τόξα καὶ βέλη εὐκκλώτερα καὶ ἐπιτηδειότερα ἢ ἕνας ἄλλος. Αὐτὰ τὰ ἀνταλλάσσει μὲ τοὺς συντρόφους του ἐκάστοτε καὶ λαμβάνει ζῶα καὶ τελικὰ διαπιστώνει πῶς τὸν συμφέρει καλύτερα αὐτὸ διότι ἐπιτυγχάνει περισσότερον κυνήγιον παρὰ ἂν ἐπήγαινε σὸ κυνήγι. Ἔτσι συμβαίνει ὥστε ἀπὸ δικό του λογαριασμὸ κάνει κυρία του ἀπασχόληση τῆ παρασκευῆ τόξων καὶ βελῶν καὶ γίνεται σὰν εἶδος ὀπλοσιδηρουργοῦ. Ἄλλος διακρίνεται κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ σκελετοῦ καὶ τῆς στέγης τῶν μικρῶν καλυβῶν ἢ κινήτων σπιτιῶν. Συνηθίζει νὰ βοηθᾷ λοιπὸν τὸν γείτονά του σαυτὴ τῆ δουλειᾷ μέχρις ὅτου τελειωτικὰ γιὰ τὸ συμφέρον του ἀφιερώνεται τέλεια σαυτὴ τὴν ἀπασχόλησιν καὶ ἔτσι γίνεται ἕνα εἶδος μαραγκοῦ. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο γίνεται ἕνας τρίτος, γύφτος ἢ ὑδραυλικός, ἕνας τέταρτος βαφειᾶς ἢ παρασκευαστῆς προβιῶν ἢ δερμάτων τῶν κυριωτέρων εἰδῶν ἐπενδύσεως.

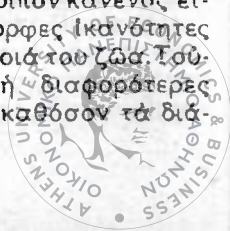
των άγρίων. "Ετσι ή βεβαιότης ότι τó πλεόνασμα μετά τήν χρησιμοποίησιν των προϊόντων τής έργασίας μας, θά μπορέση νά ανταλλαχθῆ με προϊόντα άλλων ανθρώπων τά όποια άκριβώς χρειαζόμεθα, κάνει τούς ανθρώπους νά άφιερωθοῦν άποκλειστικά σέ μιá ώρισμένη έργασία και νά καλλιεργήσουν και τελειοποιήσουν τήν έμφυτη ικανότητά των σέ τοῦτο ή σέ κείνο τó είδος τής έργασίας.

Η διαφορότητα στις φυσικές ιδιότητες των ανθρώπων είναι στην πραγματικότητα πολύ μικρότερη άφóση συνήθως δεχόμεθα. Οί πολύ διαφορετικές ικανότητες, οί όποιες χαρακτηρίζουν προφανώς τούς ανθρώπους εις τά διάφορα έπαγγέλματα είναι, όταν έχουν πλήρως αύτες άναπτυχθῆ, σέ πολλές περιπτώσεις, όχι τόσο η αίτία, αλλά πολύ περισσότερο τó άποτέλεσμα τοῦ καταμερισμοῦ τής έργασίας. Η διαφορότητα μεταξύ των άνομοιογενεστέρων μεταξύ αύτων π.χ, μεταξύ ενός φιλοσόφου και ενός κοινού χαμάλη, φαίνεται νά μή προέρχεται τόσο πολύ άπό τήν φύσιν των, όσο μάλλον πώς έχει διαμορφωθῆ άπό τόν τρόπο τής ζωής των, τις συνήθειες και τήν άνατροφή των. "Όταν αύτοί έγεννήθηκαν ίσως και τά πρώτα έξ όκτώ έτη τής ζωής των, έμοιαζαν πολύ άναμεταξύ των και δέν μποροῦσαν νά άνακαλύψουν αξιόλογες διαφορές σαύτους οὔτε οί γονεΐς των οὔτε ή συντροφιά των. Σαύτήν τήν ήλικίαν όμως ή πολύ γρήγορα ύστερώτερα άρχίζουν τά παιδιά νά μορφώνονται διαφορετικώτατα. Άρχίζει λοιπόν τότε τó πρώτον νά γίνεται αισθητή ή διαφορά των ικανοτήτων των και σιγά-σιγά διευρύνεται, μέχρις ότου τέλος ό φιλόσοφος ύπερήφανα, νά μή θέλη νά παραδεχθῆ καμμίαν όμοιότητα του με τόν άχθοφόρο. Και όμως : χωρίς τήν τάση διά τή συναλλαγήν, τó εμπόσιον και τόν άντιπραγματισμό κάθε ένας θά ήταν ύποχρεωμένος νά προμηθεύη στόν έαυτό του τά άναγκασιότατα είδη και άνέσεις τής ζωής. "Όλοι μας θά

ἔπρεπε νὰ ἀπασχολούμεθα μὲ τις ἴδιες ἀπασχολήσεις καὶ νὰ κάνωμε τὴν ἴδια δουλειὰ καὶ δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ εἶχεν ἐμφανισθῆ ποτὲ μιὰ τέτοια ποικιλία εἰς τὰ ἐπαγγέλματα, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον ὀφείλεται ἡ προώθησις πρὸς διαμόρφωση τόσο διαφορετικῶν ἱκανοτήτων.

Ἡ ἴδια κλίση, ἡ ὁποία μεταξὺ ἀνθρώπων διαφόρων ἐπαγγελμάτων, διαμορφώνει αὐτὲς τις διαφοροτροπες ἱκανότητες εἶναι ποῦ κάνει καὶ ὠφέλιμες αὐτὲς τις διαφορές. Πολλὰ εἶδη ζώων ποῦ χωρὶς συζήτησιν ἀνήκουν στὸ ἴδιο γένος παρουσιάζουν ἐκ φύσεως μιὰ πολὺ χτυπητότερη διαφορετικότητα εἰς τὴν ἰδιοσυστασίᾳ, ἀφόσον φαίνεται νὰ ὑπῆρχε εἰς τοὺς ἀνθρώπους πρὸ τῶν συνηθειῶν καὶ τῆς ἀνατροφῆς των. Ἀπὸ τὴν φύσιν δὲν διαφέρει ἓνας φιλόσοφος καθόσον ἀφορᾷ ἰδιοσυστασίᾳ καὶ κλίση οὔτε τὸ μισὸ ἀπὸ ἓνα ἀχθοφόρο, ἀφόσο ἓνα μπουλδὸκ ἀπὸ ἓνα κυνηγὰρ ἢ ὁ τελευταῖος αὐτὸς ἀπὸ ἓνα ποιμενόσκυλο. Καὶ ὅμως τὰ διάφορα αὐτὰ εἶδη τῶν ζώων, ἂν καὶ ἀνήκουν σὲ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ γένος δὲν ἀλληλοβοηθοῦνται κατὰ κανένα τρόπο. Τῆ δύναμη τοῦ μπουλδὸκ δὲν βοηθεῖ οὔτε ἡ ταχύτητά του οὔτε ἡ ὄσφρησιν τοῦ λαγωνικοῦ οὔτε ἡ φρόνησιν τοῦ ποιμενόσκυλου. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν διαφορῶν αὐτῶν ἰδιοσυστασιῶν καὶ κλίσεων, ἐπειδὴ ἐλλεῖπει ἡ ἱκανότης ἢ ἡ κλίσις πρὸς συναλλαγὴν ἢ ἐμπόριον, δὲν μποροῦν νὰ ἀξιοποιηθοῦν ὡς κεφάλαιον διὰ τὴν ὀλότητα καὶ δὲν συντελοῦν οὔτε ἐπ' ἐλάχιστον διὰ καλυτέρευσιν καὶ μεγαλύτερη ἄνεσιν τῆς ζωῆς τοῦ γένους. Κάθε ζῶον ὅπως παλαιὰ ἔτσι καὶ τώρα εἶναι ἀναγκασμένο νὰ συντηρῆται καὶ αὐτοπροστατεύεται ξεχωριστὰ καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἄλλο· δὲν ἔχει λοιπὸν κανενὸς εἶδους πλεονεκτήματα ἀπὸ τις πολύμορφες ἱκανότητες μὲ τις ὁποῖες ἡ φύσις ἐπρόκλισε τὰ ὅμοια τοῦ ζῶου τοῦναντίον στοὺς ἀνθρώπους καὶ αὐτὲς ἢ διαφορότερες ἰδιοσυστασίαι ἀλληλοεξυπηρετοῦνται, καθόσον τὰ διά-

φορα παραγωγικά αποτελέσματα τῶν ἰδιαίτερων ἱκανοτήτων των, διὰ τῆς γενικῆς κλίσεως πρὸς συναλλαγὴν, πρὸς τὸ ἐμπόριον καὶ πρὸς τὸν ἀντιπραγματισμὸν συνενώνονται συγχρόνως σὲ ἓνα κοινὸ κεφάλαιο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο καθένας χρησιμοποιεῖ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἀποδόσεως ἀπὸ τῆς χρήσεως τῶν ἱκανοτήτων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων πού χρειάζεται σαυτὸν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Περὶ τῶν ὀρίων τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ἀπὸ τὴν ἔκτασιν τῆς ἀγορᾶς.

Ἐπειδὴ ἡ δυνατότητα τῆς ἀνταλλαγῆς εἶναι ἐκείνη πού μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας, συνέπεται ὅτι ἡ ἐπέκταση τῆς δυνατότητας τοῦ καταμερισμοῦ αὐτοῦ τῆς ἐργασίας, ἐξαρτᾶται ἐκαστοτε ἀπὸ τὴν ἐπέκταση τῆς δυνατότητας τῆς ἀνταλλαγῆς ἢ μὲ ἄλλα λόγια : ἀπὸ τὴν ἔκτασιν τῆς ἀγορᾶς. Ἄν ἡ ἀγορὰ εἶναι πολὺ περιορισμένη δὲν τολμᾷ κανεὶς νὰ ἀφοσιωθῇ ἀποκλειστικὰ σὲ μιὰν ἀπασχόληση, διότι δὲν θὰ ἔχη τὴν δυνατότητα νὰ ἀνταλλάξῃ τὸ πλεόνασμα τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας του, δηλαδὴ αὐτὸ πού περισσεύει μετὰ τῆς δικῆς του κατανάλωσιν, μὲ τέτοια πράγματα τῆς ἀπόδοσης τῆς ἐργασίας τῶν ἄλλων πού ἀκριβῶς τοῦ χρειάζονται ἐκεῖνου.

Ἐπάρχουν μερικά εἶδη ἐπαγγελμάτων, καὶ μάλιστα ἀπλουστάτης μορφῆς, πού μόνο σὲ μιὰ μεγάλη πόλιν μποροῦν νὰ ἐξασκηθοῦν. Ἐνας ἀχθοφόρος π.χ. δὲν μπορεῖ νὰ βρῇ σὲ κανένα ἄλλο μέρος ἀπασχόληση καὶ συντήρησιν· ἓνα χωριὸν ἔχει πολὺ μικρὸ πεδίο δράσεως γι' αὐτὸν καὶ ἀκόμη μιὰ μέτρια κωμόπολιν δὲν εἶναι ἴσως μεγάλη ὥστε νὰ τοῦ δῶναι διαρκῆ

άπασχόληση. Είς τὰ καθ' ἕκαστον ἀγροκτῆματα καὶ στὰ πολὺ μικρὰ χωριά, πού σὲ μιὰ τόσον ἄγωνα χωρὰ ὅπως εἶναι τὰ σκωτικά ὑψίπεδα βρῖσκονται διασκορπισμένα, κάθε γεωργὸς πρέπει νὰ εἶναι σύγχρονα καὶ ὁ ἴδιος κρεσπώλης, φούρναρης καὶ ζυθοποιὸς τῆς ἰδίας οἰκογενείας του. Εἰς τὰ μέρη αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ περιμένῃ κανεὶς ὅτι θὰ συναντήσῃ ἕνα σιδηρουργόν, ξυλουργόν, κτίστην εἰς ἀπόστασιν πλησιέστεραν τῶν 20 μιλίων ἀπὸ ἕνα ἄλλον ὁμότεχνόν του. Οἱ οἰκογένειες πού ζοῦν διασκορπισμένες σὲ μιὰ ἀπόσταση ὀκτῶ ἕως δέκα μιλίων ἀπὸ τὸν πλησιέστερον ἐπαγγελματίαν, ὀφείλουν νὰ μάθουν νὰ κάνουν οἱ ἴδιοι πολλὰς μικροεργασίας τίς ὁποῖες θὰ παράγελναν σὲ πυκνοκατωκημένους τόπους στοὺς εἰδικούς χειροτέχνες. Σχεδὸν πανταχοῦ ἀναγκάζονται καὶ αὐτοὶ οἱ χειροτέχνες τῶν χωριῶν νὰ ἀπασχολοῦνται μὲ τὰ διαφορώτερα ἐπαγγέλματα τὰ ὁποῖα συσχετίζονται ἀναμεταξύ των, διότι βασιζονται εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς αὐτῆς πρώτης ὕλης. "Ἐνας π.χ. ξυλουργὸς στὸ χωριὸ ἀναλαμβάνει νὰ ἐκτελέσῃ κάθε εἶδους ξυλουργικὴ ἐργασία, ἕνας σιδηρουργὸς τοῦ χωριοῦ κάθε εἶδους ἐργασίας ἀπὸ σίδηρο. Ὁ πρῶτος ἐργάζεται ὄχι μόνον σάν μαραγκὸς ἀλλὰ καὶ σάν λεπτουργὸς, ἐπιπλοποιὸς, ξυλογλύπτης καθὼς μάλιστα καὶ σάν κατασκευαστὴς τροχῶν, ἀρότρων ἀμαξῶν. Τὸ πεδῖον δράσεως τοῦ τελευταίου εἶναι μάλιστα ἀκόμη ποικιλότερον. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα ἑνὸς σιδηρουργοῦ καρφιῶν δὲν θὰ μπορούσε καθόλου νὰ συντηρηθῆ μόνον του στίς ἀπομακρυσμένες περιοχὰς τῶν ἐσωτερικῶν ὑψιπέδων τῆς Σκωτίας. "Ἐστὶ ἕνας χειροτέχνης ὁ ὁποῖος θὰ κατεσκεύαζε ἐξ ἑξήκοντα χιλιάδων καρφῶν τὴν ἡμέρα καὶ θὰ εἰργάζετο τριακοσίας ἡμέρας τὸ ἔτος θὰ κατεσκεύαζε τριακοσίας χιλιάδας καρφιῶν. Δὲν θὰ ἦτο ὅμως δυνατόν σὲ ἕνα τέτοιον τόσον νὰ διαθέσῃ οὔτε 10 ὀ0 καρφῶν τὸ χρόνο, δηλαδὴ τὴν ἐργασία μιανῆς καὶ μόνο μέρας.

Ἐπειδὴ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς δι' ὕδατος μεταφο-
ρᾶς διανοίγεται διὰ κάθε εἶδος ἀπασχολήσεως μᾶ
περισσότερο ἐκτεταμένη ἀγορά, ἀφόσο θὰ ἐγίνετο
τοῦτο μὲ μόνη τῇ διὰ ξηρᾶς μεταφορά, διὰ τοῦτο σὲ
κάθε φύσεως ἀπασχόληση ὁ καταμερισμὸς ἄρχισε
εἰς τὶς ἀκτιᾶς τῶν θαλασσῶν καὶ εἰς τὰς ὄχθας τῶν
πλωτῶν ποταμῶν καὶ ἐκεῖ τὸ πρῶτον διεμορφώθη καὶ
μόνο πολὺ κατοπινὰ ἐξαπλώθηκε τὸ πρῶτο καὶ εἰς τὸ
ἐσωτερικὸ τῆς χώρας. Ἐνα πλατύτροχο φορτηγὸ ἀ-
μάξι, συνοδευόμενον ἀπὸ δύο πρόσωπα καὶ συρόμενον
ἀπὸ ὀκτῶ ἄλογα μεταφέρει σὲ ἕξη ἑβδομάδες περί-
που ἀπὸ Λονδίνου εἰς Ἐδιμβούργον ἀγαθὰ περίπου
τεσσάρων τόννων κατὰ τὴν ἀναχώρησιν καὶ κατὰ
τὴν ἐπιστροφήν του. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον
ἕνα πλοῖον μὲ ἕξ ἢ ὀκτῶ ναύτας πλήρωμα μεταφέ-
ρει καθ' ἑκάστην ἀναχώρησιν καὶ ἐπιστροφήν ἀπὸ
τῶν λιμένων τοῦ Λονδίνου καὶ Leith μέχρι διακοσίων
τόνων ἐμπορεύματα. Ἐτοι ἡμποροῦν ἕξ ἢ ὀκτῶ ἄν-
θρωποι διὰ τοῦ ὕδατος νὰ μεταφέρουν ἑκατέρωθεν
κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τὴν αὐτὴν ποσότητα ἀγαθῶν
μεταξὺ Λονδίνου καὶ Ἐδιμβούργου, τὴν ὁποῖαν μετα-
φέρουν διὰ ξηρᾶς πενήντα πλατύτροχα φορτηγὰ ἀ-
μάξια ὀδηγούμενα ἀπὸ ἑκατὸ ἀνθρώπους καὶ συρό-
μενα ἀπὸ τετρακόσια ἄλογα. Οἱ διακόσιοι τόννοι ἐμ-
πορευμάτων λοιπὸν οἱ ὁποῖοι μεταφέρονται διὰ ξη-
ρᾶς ἀπὸ τοῦ Λονδίνου εἰς Ἐδιμβούργον, μὲ τὴν εὐ-
θηνότεραν διὰ ξηρᾶς συγκοινωνίαν ἐπιβαρύνονται μὲ
τὰ ἕξοδα συντηρήσεως ἑκατὸν ἀνθρώπων ἐπὶ τρεῖς
ἑβδομάδας καὶ ἐπὶ πλέον μὲ τὴν συντήρησιν, καθὼς
καὶ τὰ ἕξοδα, πὺ σχεδὸν εἶναι τὰ ἴδια, τὰ ὁποῖα ἀ-
παιτοῦνται διὰ τὴν ἀπασχόλησιν τετρακοσίων ἵππων
καὶ τὴν φθορὰν πενήντα φορτηγῶν ἀμαξιῶν, ἐνώπιον
αὐτῆς ποσότης ἂν μετεφέροτο δι' ὕδατος θὰ ἐπιβαρύν-
νετο μὲ τὴν συντήρησιν ἕξ ἢ ὀκτῶ ἀνθρώπων καὶ τὴν
φθορὰν ἑνὸς πλοίου διακοσίων τόννων συμπεριλαμβ-
ανομένου καὶ τοῦ μεγαλύτερου κινδύνου, ἢ τῆς δια-

φορᾶς μεταξύ τῶν ἀσφαλίσεων τῆς ξηρᾶς ἢ τῆς θαλάσσης. Ἐάν δὲν ὑπῆρχε λοιπὸν μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν τοποθεσιῶν ἄλλη συγκοινωνία παρά μόνον ἢ διὰ ξηρᾶς, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μεταφερθοῦν ἐκατέρωθεν παρά μόνον ἀντικείμενα σπουδαίας ἀξίας ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ βάρος των, τὰ ὁποῖα θὰ ἀπετέλουν ἓνα πολὺ μικρὸν μέρος τοῦ ἐμπορίου τὸ ὁποῖον ὑφίσταται σήμερον μεταξύ αὐτῶν καὶ συνεπῶς οἱ μεταφορῆς αὐτῆς θὰ συνέβαλλον ἐλάχιστα εἰς τὴν ἐνθάρρυνσιν τῆς ἀμοιβαίας ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας των. Ὑπὸ τοὺς ὄρους τούτους δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ παρά ἐλάχιστη ἢ καὶ καθόλου ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία μεταξύ ἀπομακρυσμένων μερῶν τοῦ κόσμου. Ποίου εἴδους ἐμπορεύματα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ βαστάξουν τὰ ἔξοδα ἐνὸς ταξειδίου διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τοῦ Λονδίνου εἰς Καλκούταν; Ἡ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπάρχουν ἀρκετὰ πολύτιμα ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠμποροῦσαν νὰ βαστάξουν τόσα ἔξοδα, μὲ ποῖα μέτρα ἀσφαλείας θὰ ἠδύναντο νὰ μεταφερθοῦν διὰ τῶν περιοχῶν τόσο βαρβάρων λαῶν; Ἐν τούτοις μεταξύ τῶν δύο τούτων πόλεων διεξάγεται σήμερον ζωηρὸν ἐμπόριον καὶ διὰ τῶν ἀγορῶν οἱ ὁποῖες διανοίγονται ἐκατέρωθεν προάγεται ἡ βιομηχανικὴ ζωὴ των ἀμοιβαίως.

Ἀπὸ ὅλας τὰς χώρας τῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου θαλάσσης, φαίνεται ἡ Αἴγυπτος νὰ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη εἰς τὴν ὁποίαν ἐκαλλιεργήθησαν καὶ ἡ γεωργία καὶ ἡ βιοτεχνία καὶ ἐπαρουσίασαν σπουδαίας προόδους. Ἡ ἄνω Αἴγυπτος ἐκτείνεται πανταχοῦ εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μιλίων ἀπὸ τὸν Νεῖλον καὶ εἰς τὴν κάτω Αἴγυπτον ὁ μεγάλος αὐτὸς ποταμὸς χωρίζεται εἰς πολλὰς διώρυγας, τὰς ὁποίας μὲ μικρὰ μόνον τεχνικὰ μέσα θὰ διεμόρφωνε ὥστε νὰ σχηματισθῇ ὑδατίνη συγκοινωνία ὄχι μόνον μεταξύ ὄλων τῶν μεγάλων πόλεων, ἀλλὰ μεταξύ καὶ ὄλων τῶν σπουδαιότερων χωρίων καθὼς ὡσαύτως καὶ μεταξύ πολλῶν ἀγροκτημάτων.

περίπου καθ' ὃν τρόπον τοῦτο γίνεται σήμερον εἰς τὸν Ρῆνον καὶ τὸν Μοζέλαν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν. Ἡ ἔκτασις καὶ ἡ εὐκολία τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς ναυσιπλοΐας ὑπῆρξαν πιθανῶς τὰ πρῶτα αἴτια τῆς ἐνωρῆς ἀνθήσεως τῆς Αἰγύπτου.

Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν φαίνονται οἱ πρόοδοι τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιοτεχνίας εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Βεγγάλης, εἰς τὰς λοιπὰς Ἰνδίας καὶ εἰς μερικὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τῆς Κίνας νὰ ἀνάγνωται εἰς τὴν πολὺ μακρυνὴν ἀρχαιότητα, ἂν καὶ ἡ ἀρχαιοτάτη ἀναδρομὴ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς δὲν τεκμηριούται εἰς τὰ τμήματα τῆς ὑδρογείου δι' ἱστορικῶν πηγῶν εἰς τὴν αὐθεντίαν τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο κανεῖν νὰ στηριθῇ. Εἰς τὴν Βεγγάλην ὁ Γάγγης καὶ μερικοὶ ἄλλοι μεγάλοι ποταμοὶ διαχωρίζονται εἰς πολυπληθεῖς πλευσίμους διώρυγας κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὅπως ὁ Νεῖλος εἰς τὴν Αἴγυπτον. Εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τῆς Κίνας σχηματίζουν ὡσαύτως μερικοὶ μεγάλοι ποταμοὶ διὰ τῶν διαφόρων βραχιόνων τῶν ἕνα πλῆθος διώρυγων καὶ διευκολύνουν διὰ τῆς ἀλληλοενώσεώς των μίαν ἀκόμη περισσότερον ἐκτεταμένην ἐσωτερικὴν ναυσιπλοΐαν ἀφόσον ἢ τοῦ Ρῆνου ἢ ἢ τοῦ Γάγγη ἢ ἴσως μάλιστα καὶ τῶν δύο μαζί. Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι οὔτε οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι οὔτε οἱ Ἰνδοὶ οὔτε οἱ Κινέζοι προήγαγον τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ἀλλὰ προφανῶς ὤφειλαν τὸν μέγαν αὐτῶν πλοῦτον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτὴν ναυσιπλοΐαν.

Ὅλες οἱ ἐσωτερικὲς περιοχὲς τῆς Ἀφρικῆς καὶ ὀλόκληρον τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς Ἀσίας, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἀρκετὰ μακρὰν βορείως τῆς Μαύρης καὶ Κασπίας θαλασσῶν, ἡ ἀρχαία Σκυθία, ἡ νέα Ταρταρική καὶ ἡ Σιβηρία, φαίνεται νὰ εὐρίσκοντο πάντοτε εἰς τὴν ἰδίαν βαρβαρικὴν καὶ ἀπολίτιστον κατάστα-

σιν εἰς τὴν ὁποῖον τὰς εὐρίσκομεν καὶ σήμερον. Ἡ θάλασσα τῆς Ταρταρικῆς εἶναι ἡ παγωμένη θάλασσα ἢ ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπει ναυτιλίαν καὶ ἂν μερικοὶ ἀπὸ τούς μεγαλυτέρους ποταμοὺς τῆς γῆς διαρρέουν τὴν χώραν, ὅμως οὗτοι εὐρίσκονται πολὺ μακρὰν ἀναμεταξύ των, ὥστε νὰ εἰσχωρήσῃ δι' αὐτῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ συγκοινωνία. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν δὲν ὑπάρχουν τόσον μεγάλαι θαλάσσιαι εἰσχωρήσεις, ὅπως ἡ Βαλτικὴ θάλασσα καὶ τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπως ἡ Μεσόγειος καὶ ἡ Μαύρη θάλασσα μεταξύ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, ὅπως οἱ Ἀραβικὸς, Περσικὸς, Ἰνδικὸς, τῆς Βεγγάλης καὶ τοῦ Σιάμ κόλποι εἰς τὴν Ἀσίαν, διὰ νὰ κατευθύνουν τὸ θαλάσιον ἐμπόριον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς μεγάλης αὐτῆς ἡπείρου, οἱ δὲ μεγάλοι ποταμοὶ τῆς Ἀφρικῆς εἶναι πολὺ μακρὰν ἀναμεταξύ των ὥστε νὰ διευκολύνουν μίαν ἀξιόλογον ἐσωτερικὴν ναυτιλίαν. Ἀφ' ἐτέρου τὸ ἐμπόριον τὸ ὁποῖον μετέρχεται ἓνας λαὸς εἰς ἓνα ποταμὸν ὁ ὁποῖος δὲν κατανέμεται σὲ ἓνα μέγαν ἀριθμὸν βραχίωνων ἢ διωρύγων καὶ ὁ ὁποῖος προτοῦ νὰ φθάσῃ στὴ θάλασσα, διέρχεται διὰ ξένης περιοχῆς—δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι σπουδαῖον καὶ δὴ ἐκ τοῦ λόγου ὅτι οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι διακατέχουν τὴν ἄλλην περιοχὴν ἔχουν πάντα τὴν δυνατότητα νὰ διακόψουν τὴν σύνδεσιν μεταξύ τῆς ἐνδοχώρας καὶ τῆς θαλάσσης. Ἡ ναυσιπλοῖα τοῦ Δουνάβεως διὰ τὴν Βαυαρίαν, Αὐστρίαν καὶ Οὐγγαρίαν θὰ ἦτο σχετικῶς πολὺ μικροτέρας σπουδαιότητος, παρὰ ἂν ἓνα Κράτος ἐξ αὐτῶν μόνον ἐκυριάρχει ἀποκλειστικῶς πλήρως ἐπὶ ὀλοκλήρου τοῦ ροῦ τοῦ ποταμοῦ, μέχρι τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

Εὐθύς ὡς μιὰ φορά ἐπικρατήσῃ ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας, ἓνα μικρὸ μόνον μέρος τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου μπορεῖ νὰ ἱκανοποιηθῇ διὰ τῆς ἀποδόσεως μόνον τῆς ἰδίας του ἐργασίας. Τὸ πολὺ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἀναγκῶν του καλύπτεται διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ πλεονάσματος ἐκείνου τῆς ἐργασίας του, τὸ ὁποῖον ὑπερβαίνει τὴν ἰδίαν του κατανάλωσιν, ἔναντι προϊόντων ἄλλων ἀνθρώπων τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἀκριβῶς χρειάζεται. Τοιοῦτοτρόπως ζοῦν ὅλοι διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς ἢ μὲ ἄλλα λόγια : γίνεται καθένας ἔμπορος καὶ ἡ ἴδια ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία διαμορφώνεται σὲ μιὰ ἐμπορικὴ κοινωνία, ὅπως θὰ τὴν ἐχαρακτήριζε κανεὶς ἐπιτυχέστατα.

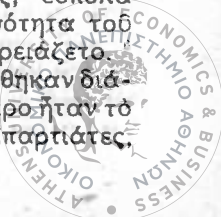
Στὶς ἀρχές πάντως τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας πρέπει τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς ἀνταλλαγῆς συχνότατα νὰ κατέληγε σὲ ἀδιέξοδον, καὶ νὰ συνήντα μεγάλες δυσκολίες. "Ἄς ὑποθέσωμε πῶς ὁ ἓνας εἶχε περισσότερον ἐμπόρευμα ἀπὸ ὅσο θὰ ἤμπορουσε νὰ χρησιμοποιήσῃ, ἐνῶ ἓνας ἄλλος ἄνθρωπος ἔχει ὀλιγώτερο. Συνεπῶς ὁ πρῶτος θὰ ἔδιδε εὐχαρίστως ἓνα μέρος τοῦ πλεονάσματος καὶ ὁ τελευταῖος θὰ ἠγόραζε ἀπὸ αὐτό. "Ἄν ὅμως ὁ τελευταῖος αὐτὸς δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα ἀκριβῶς ὅπου χρειάζονται εἰς τὸν πρῶτον, τότε δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ καμμιά ἀνταλλαγή μεταξὺ αὐτῶν. Ὁ κρεοπώλης ἔχει περισσότερον κρέας στὸ κρεοπωλεῖο του, ἀφῶσον ὁ ἴδιος θὰ μπορεῖ νὰ φάγῃ, ὁ ζυθοπώλης ὅμως καὶ ὁ ἀρτοποιῶλης εὐχαρίστως θὰ ἠγόραζαν ἓνα μέρος ἀπὸ αὐτό. Ἄλλὰ δὲν ἔχουν ὅμως νὰ δώσουν τίποτε ἄλλο γιὰ ἀντάλλαγμα παρὰ μόνον τὰ προϊόντα τοῦ ἐπαγγέλματός των, ὁ δὲ κρεοπώλης ἔχει ἤδη προμηθευθῆ τὴν

ποσότητα εκείνην τοῦ ἄρτου καὶ ζύθου ποῦ ἔχει ἀνάγκη κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτήν. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ μία ἀνταλλαγή. Αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἔμπορός των καὶ αὐτοὶ δὲν μποροῦν νὰ εἶναι πελάται του καὶ ἔτσι ὅλοι εἶναι ὀλίγον χρήσιμοι ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον. Γιὰ νὰ ἀποφύγωμε τὰ ἀσύμφορα μιανῆς τέτοιας καταστάσεως πρέπει φυσικὰ κάθε λογικὸς ἄνθρωπος σὲ μιὰ οἰαδήποτε περίοδο ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας καὶ ἂν ἐγένηκε αὐτό, μετὰ τὴν πρώτην εἰσαγωγήν τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας νὰ προσεπάθησε νὰ ρυθμίζῃ ἔτσι τὶς ὑποθέσεις του, ὥστε πάντα ἔξω ἀπὸ τὸ ἰδιαίτερον προϊόν τῆς δικῆς του ἀπασχολήσεως νὰ ἔχῃ κάποια ποσότητα ἀπὸ τοῦτο ἢ ἐκείνο τὸ ἐμπόρευμα γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ ἐπίστευε ὅτι πιθανῶς ὀλίγοι ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν δὲν θὰ τὸ ἐδέχοντο ἔναντι τοῦ προϊόντος τῆς δικῆς των ἀπασχολήσεως. Πιθανῶς γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐχρησιμοποιήθηκαν διαδοχικῶς διάφορα ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα ἐθεωρήθησαν γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν κατάλληλα καὶ ἐπομένως ἐχρησιμοποιήθηκαν πρὸς τοῦτο. Εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας φαίνεται νὰ ἐχρησιμοποιήθηκαν τὰ κτήνη ὡς γενικὸν ἀνταλλακτικὸν μέσον καὶ ἂν ὡς τέτοια τὰ κτήνη δὲν ἦσαν καὶ τόσο κατάλληλα φαίνεται ὅμως σὲ ἀρχαίους καιροὺς νὰ βρισκῶμε ὑπολογισμοὺς πραγμάτων συγκριτικῶς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κτηνῶν, ὁ ὁποῖος ἐδόθη ἔναντι κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν. Ὁ ἐξοπλισμὸς τοῦ Διομήδους λέγει ὁ Ὅμηρος ἐστοίχιζε μόνον ἑννέα βόας ἐνῶ τοῦ Γλαύκου ἕκατόν. Εἰς τὴν Ἀθησυνίαν φαίνεται πῶς τὸ ἀλάτι ὑπῆρξε τὸ κοινὸν μέσον τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἀνταλλαγῶν· ἕνα εἶδος κογχυλίων σὲ μερικὰ κέντρα συναλλαγῆς εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν Ἰνδιῶν βασιλείας εἰς τὴν Νέαν Γῆν· καπνὸς στὴν Βιργίνιαν ζάχαρις σὲ μερικὲς ἀπὸ τὶς ἀποικίας μας στὶς δυτικὰς Ἰνδίας.

καί σήμερα δέ ἀκόμη ὑπάρχει χωριό στή Σκωτία πού, ὡς μέ ἐπληροφόρησαν, δέν εἶναι κάτι τι ἀσυνήθιστο ἄν ἕνας ἐργάτης προσφέρει ἀντί χρήματος καρφία εἰς τόν ἀρτοποιῶλην ἢ εἰς τό καπηλειό.

Σέ ὅλες τίς χώρες ὅμως φαίνεται οἱ ἄνθρωποι πῶς τελειωτικά—ἀπό λόγους ἀναπόφευκτους—ἐπρό-τίμησαν κατὰ τή χρῆσι γιά τό σκοπό αὐτό τά μέταλλα ἀπό ὅλα τά ἄλλα ἐμπορεύματα. Τά μέταλλα ὄχι μόνο ἀποθησαυρίζονται μέ ἐλάχιστη ἀπώλεια τῆς ἀξίας των, γιατί δέν ὑπάρχουν ἄλλα ἐμπορεύματα πού νά εἶναι ὀλιγώτερο φθαρτά ἀπό αὐτά, ἀλλά μποροῦν καί νά διαιρεθοῦν κατὰ βούλησι χωρίς νά χάσουν ἀπό τήν ἀξίαν των, καθῶς καί ὕστερα νά ξαναχωνευθοῦν τά διάφορα τεμάχια ἰδιότητα τήν ὁποίαν δέν ἔχει κανένα ἄλλο ἀγαθόν ἔστω καί τῆς ἴδιας διαρκείας καί ἡ ὁποία περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη ἰδιότητα τά κάνει κατάλληλα νά χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐμπορικά καί κυκλοφοριακά μέσα. Ἄν π. χ. κανεῖς παλαιότερα ἤθελε νά ἀγοράσῃ ἀλάτι καί δέν εἶχε νά δώσῃ τίποτε ἄλλο δι' ἀντάλλαγμα παρά μόνο κτήνη, θά ἦταν ἀναγκασμένος μέ μιᾶ νά ἀγοράσῃ ἀλάτι ἀξίας ἑνός ὀλοκλήρου βοδιοῦ ἢ ἑνός ὀλοκλήρου προβάτου. Σπάνια νά ἤμποροῦσε νά ἀγοράσῃ λιγώτερο, γιατί ἐκεῖνο πού θά ἔδιδε δέν μποροῦσε νά μοιρασθῇ χωρίς νά χάσῃ ἀπό τήν ἀξία του. Καί ἂν ἤθελε νά ἀγόραζε καί περισσότερο, πάλι θά ἔπρεπε γιά τόν ἴδιο λόγο νά ἀγοράσῃ τό διπλό ἢ τό τριπλό, δηλαδή τό ἀντίτιμο δύο ἢ τριῶν βοδιῶν ἢ δυό ἢ τριῶν προβάτων. Ἄν διέθετε ὅμως ἀντί τῶν βοδιῶν ἢ τῶν προβάτων μέταλλα εἰς τήν ἀνταλλαγῆν, τότε θά ἤμποροῦσε νά συνεσχέτιζε ἀκριβῶς, εὐκόλα τήν ποσότητα τοῦ μετάλλου πρὸς τήν ποσότητα τοῦ ἐμπορεύματος πού τῆ στιγμή ἐκείνη τοῦ ἐχρειάζετο.

Ἄπό τοὺς διάφορους λαοὺς ἐχρησιμοποιήθηκαν διάφορα μέταλλα γιά τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς. Σίδηρο ἦταν τὸ γενικό μέσο ἀνταλλαγῆς στοὺς ἀρχαίους Σπαρτιάτες,

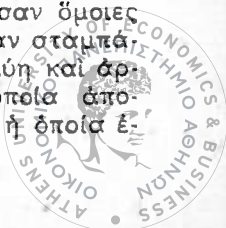
χαλκός εις τούς αρχαίους Ρωμαίους καὶ χρυσός καθώς καὶ ἄργυρος εις ὅλα τὰ πλούσια καὶ ἐμπορικὰ ἔθνη.

Τὰ μέταλλα αὐτὰ φαίνεται νὰ ἐχρησιμοποιήθηκαν ἀρχικὰ εις ἀκατέργαστον μορφήν, χωρὶς σφραγίδα ἢ ἄλλο χαρακτηριστικό. Ὁ Πλίνιος μᾶς ἀναφέρει στηριζόμενος εις μαρτυρίαν τοῦ Τιμαίου, ἀρχαίου ἱστοριογράφου, ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Servius Tullius οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἐχρησιμοποιοῦν νομισματοποιημένο χρῆμα ἀλλὰ μετεχειρίζοντο διὰ τὰς ἀγορὰς ἀσφράγιστα τεμάχια χαλκοῦ. Τέτοιες λοιπὸν ἀκατέργαστες πλάκες ἐξεπλήρωναν ἄλλοτε τὰς λειτουργίας τοῦ χρήματος.

Ἡ χρησιμοποίησις τῶν μετάλλων στὴν ἀκατέργαστο αὐτὴ κατάστασις συνεδέετο μὲ δυὸ πολὺ σπουδαῖα ἀσύμφορα: πρῶτον μὲ τὴν φασαρία τοῦ ζυγίσματος καὶ δεῦτερο μὲ τὴν δοκιμὴν τοῦ καθαροῦ περιεχομένου τοῦ μετάλλου. Εἰς τὰς περιπτώσεις πού ἐχρησιμοποιοῦντο πολυτίμα μέταλλα πού μιὰ μικρὴ διαφορὰ εἰς τὴν ποσότητα προκαλεῖ μεγάλη διαφορὰ εἰς τὴν ἀξία, ἀπαιτεῖ τὸ ζύγισμα ἐφόσον θὰ γίνεταί μὲ τὴν ἀναγκαίαν προσοχὴν, τουλάχιστον πολὺ ἀκριβῶς ἐπεξεργασμένα σταθμὰ καὶ ζυγαριές. Ἡ ζύγισις εἰδικῶς τοῦ χρυσοῦ εἶναι μιὰ πράξις μεγίστης ἀκριβείας. Εἰς περίπτωσιν χρησιμοποίησεως μὴ εὐγενῶν μετάλλων εἰς τὰ ὁποῖα μιὰ μικρὴ διαφορὰ ἔχει μικρὰν μόνον σημασίαν δὲν θὰ ἀπητεῖτο βέβαια τόση ἀκριβεία. Καὶ ὅμως θὰ εὐρίσκαμε πολὺ κοπιαστικὴν τὴν περίπτωσιν πού ἕνας πτωχὸς ἦταν ἀναγκασμένος ὅσες φορὲς ἀγόραζε ἢ ἐπωλοῦσε γιὰ ἕνα φαρδίσι, τόσες φορὲς νὰ εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ζυγίζητὸ φαρδίσι. Ὁ καθορισμὸς τοῦ καθαροῦ περιεχομένου εἶναι ἀκόμα πολὺ δυσκολώτερος καὶ κοπιαστικώτερος, ἂν δὲ ἕνα μέρος τοῦ μετάλλου δὲν χυθῆ κανονικὰ μὲ τὰ κατάλληλα μέσα στὸ χωνευτήρι τότε τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι παραπολύ ἀμφίβολο. Γιαυτοὶ οἱ ἄνθρωποι

πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νομισματοποιημένου χρήματος ἂν δὲν ὑπεβάλλοντο στὴ κουραστικὴ καὶ δύσκολο ἐξέταση αὐτὴ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπεκδέχωνται τὶς μεγαλύτερες ἀπάτες καὶ καταδολιεύσεις καὶ εἰς δεδομένη στιγμή, ἀντὶ ἐνὸς πφούντου καθαροῦ ἀργύρου ἢ χαλκοῦ νὰ λαμβάνουν μιὰ δολερὰν ἔνωση ἀπὸ τὰ χονδροειδέστερα καὶ εὐτελέστερα μέταλλα, τὸ ὁποῖον νὰ ἔχη ἐξωτερικὰ τὴν ἐμφάνιση τῶν μετᾶλλων ἐκείνων. Διὰ νὰ προφυλαχτοῦμε ἀπὸ τέτοιες καταχρήσεις νὰ διευκολύνωμε τὶς ἀνταλλαγὰς καὶ ἔτσι νὰ προωθῆσωμε τὰ ἐπαγγέλματα καὶ τὸ ἐμπόριο ἐθεώρησαν ἀναγκαῖο σὲ ὅλες τὶς προοδευμένες χώρες, νὰ ἐπιθέσουν μιὰ σφραγίδα τοῦ Κράτους σὲ ὠρισμένες ποσότητες ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ μέταλλα ποὺ ἐρχησιμοποιοῦντο στὶς χώρες αὐτὲς κατὰ κανόνα στὴν ἀνταλλαγὴ τῶν ἐμπορευμάτων. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τοῦ νομισματοποιημένου χρήματος καὶ τῶν δημοσίων ἐκείνων διαρρυθμίσεων τὰ ὁποῖα καλοῦνται νομισματοκοπεῖα, διαρρυθμίσεων τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς μορφῆς ὅπως τὰ ὑπουργήματα τῶν μετρητῶν καὶ σφραγιστῶν τῶν μαλλίνων καὶ λινῶν ὕφασμάτων. Ὅλα αὐτὰ ἐπιδιώκουν τὸν αὐτὸν σκοπὸν, δηλαδή: διὰ ἐπισήμου σφραγίδος νὰ διαπιστώσουν τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῶν καθ' ἕκαστον ἐμπορευμάτων ποὺ ἔρχονται στὴν ἀγοράν.

Οἱ πρῶτες κρατικὲς σφραγίδες αὐτῆς τῆς μορφῆς, οἱ ὁποῖες ἀπετυπώνοντο εἰς τὰ εἰς κυκλοφορίαν εὐρισκόμενα μεταλλικὰ τεμάχια, πρέπει πιθανῶς εἰς πολλὰς περιπτώσεις νὰ ἐγγυῶντο αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ τὸ δυσκολώτερον ἀλλὰ καὶ τὸ ἀναγκαιότερον διὰ ἐγγύησιν δηλαδή τὸν τίτλον ἢ τὴν καθαρὰν περιεκτικότητά τοῦ μετάλλου· πιθανῶς νὰ ἦσαν ὅμοιες μὲ τὴν μάρκα τῆς στερλίνας μὲ τὴν ὁποῖαν στὰμπὰρει κανεῖς καὶ σήμερον ἀκόμη ἀργυρᾶ σκευῆ καὶ ἀργυρᾶς πλάκας ἢ τὴν ἰσπανικὴν μάρκα ἢ ὁποῖα ἀποτυπώνεται ἐνίοτε εἰς ράβδους χρυσοῦ καὶ ἢ ὁποῖα ἐ-

πειδή είναι αποτυπωμένη μόνον εις τὴν μίαν πλευρὰν καὶ δὲν καλύπτει ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειάν του διασφαλίζει μὲν τὴν γνησιότητα ὄχι ὅμως καὶ τὸ βάρος τοῦ μετάλλου. Ὁ Ἀβραὰμ ζυγίζει εἰς τὸν Ἐφρονα τοὺς 400 σάκκους ἀργύρου τοὺς ὁποίους εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ πληρώσῃ εἰς αὐτὸν διὰ τὸν ἀγρὸν τοῦ Μαχπελάχ. Καθορίζονται μὲν εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὡς τὸ τρέχον νόμισμα καὶ ὅμως ζυγίζονται δὲν μετροῦνται, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὅπως συμβαίνει καὶ σήμερον ἀκόμη προκειμένου χρυσοῦ καὶ ἀργύρου εἰς μορφήν ράβδων. Τὰ εἰσοδήματα τῶν ἀρχαίων Σαξῶνων βασιλέων τῆς Ἀγγλίας δὲν ἐπληρώνοντο εἰς χρῆμα, ἀλλὰ ὡς natura, δηλαδὴ εἰς τρόφιμα καὶ ἐφόδια παντός εἶδους. Το πρῶτον ὁ Γουλιέλμος ὁ κατακτητῆς εἰσήγαγε τὴν συνήθειαν νὰ καταβάλλωνται οἱ φόροι εἰς χρῆμα. Τὸ χρῆμα δὲ αὐτὸ ὅμως ἐπὶ μακρὸν παρελαμβάνετο παρὰ τῶν ταμείων ζυγίζομενον, ὄχι δὲ μετρούμενον.†

Τὸ βαρυντικὸν καὶ δύσκολον τοῦ ἀκριβοῦς ζυγίσματος τοῦ μετάλλου ὑπῆρξε ἡ πρώτη ἀφορμὴ διὰ τὸν θεσμὸν τῆς κοπῆς τοῦ νομίσματος τοῦ ὁποίου οἱ σφραγίδες ἐπειδὴ καλύπτουν τελείως καὶ τὰς δύο πλευράς τοῦ μετάλλου, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ράχην ἐθεωρήθη ὡς δυνατόν ὅτι μποροῦν νὰ ἐγγυῶνται ὄχι μόνον τὸν τίτλον ἀλλὰ καὶ τὸ βάρος. Τέτοια νομίσματα παρελαμβάνοντο λοιπὸν ἕνεκα τοῦ λόγου αὐτοῦ καθὼς καὶ σήμερον καταμετρούμενα ὥστε ἐξέλπεν ὁ κόπος τῆς ζυγίσεως τῶν.

Διὰ τοῦ προεκτεθέντος τρόπου ἀπέβη τὸ χρῆμα εἰς ὅλους τοὺς πολιτισμένους λαοὺς τὸ παγκόσμιον ὄργανον τοῦ ἐμπορίου διὰ τῆς παρεμβάσεως τοῦ ὁποίου τὰ παντός εἶδους ἀγαθὰ ἀγοράζονται καὶ πωλοῦνται ἢ ἀνταλλάσσονται πρὸς ἄλληλα.

Μεταβαίνομεν τώρα πλέον εἰς τὴν ἔρευναν τῶν κανόνων, τοὺς ὁποίους τηροῦν οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν ἐμπορεύματος πρὸς χρῆμα, ἢ ἐμπορεύ-

ματος πρὸς ἔμπορευμα. Οἱ κανόνες αὐτοὶ καθορίζουν αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἠμποροῦμεν νὰ ὀνομάσωμεν τὴν σχετικὴν ἢ τὴν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν.

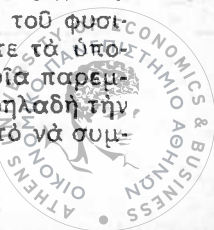
Παρατηρητέον ὅτι ἡ λέξις ἀξία ἔχει δύο διαφόρους σημασίας. Πότε δηλώνει τὴν χρησιμότητα ἐνὸς εἰδικῶς ἀντικειμένου καὶ πότε τὴν δυνατότητα τὴν διὰ τῆς κατοχῆς τοῦ ἀντικειμένου τούτου παρεχομένην, ὅπως ἀποκτήσωμεν δι' αὐτοῦ ἄλλα ἀγαθὰ. Ἡ μία λέγεται «ἀξία χρήσεως», ἡ ἄλλη ἀξία «ἀνταλλαγῆς». Πράγματα ποῦ ἔχουν πολὺ μεγάλην ἀξίαν χρήσεως, ἔχουν πολλάκις μικρὰν ἢ καμμίαν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν· καὶ ἀντιστρόφως, πράγματα τὰ ὁποῖα ἔχουν μεγίστην ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν, ἔχουν πολλάκις μικρὰν ἢ καμμίαν ἀξίαν χρήσεως. Τίποτε δὲν εἶναι χρησιμώτερον ἀπὸ τὸ νερό· ἀλλὰ δὲν μποροῦμε νὰ ἀγοράσωμεν σχεδὸν τίποτα δι' αὐτοῦ, οὔτε σχεδὸν τίποτα νὰ ἀνταλλάξωμεν. Ἐνα διαμάντι τούναντι δὲν ἔχει σχεδὸν καμμίαν ἀξίαν χρήσεως, συχνὰ ὅμως μποροῦμε νὰ ἀνταλλάξωμε δι' αὐτοῦ μέγα πλῆθος ἄλλων ἀγαθῶν.

Διὰ νὰ διαπιστώσωμεν λοιπὸν τὰς ἀρχάς, οἱ ὁποῖες καθορίζουν τὴν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν τῶν ἐμπορευμάτων, θὰ προσπαθῆσω νὰ ἀποδείξω

πρῶτον : ποῖον εἶναι τὸ πραγματικὸ μέτρο διὰ τὴν ἀνταλλακτικὴν αὐτὴν ἀξίαν ἢ εἰς τί συνίσταται ἡ πραγματικὴ τιμὴ ὅλων τῶν ἐμπορευμάτων

δεύτερον : ποῖα εἶναι τὰ διάφορα μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζεται ἡ πραγματικὴ αὐτὴ τιμὴ, ἢ τὰ ὁποῖα τὴν καθορίζουν

καὶ τέλος : ποῖοι εἶναι οἱ διαφοροὶ καθοριστικοὶ λόγοι οἱ ὁποῖοι πότε ὑψώνουν μερικὰ ἢ ὅλα τὰ καθ' ἕκαστον μέρη τῆς τιμῆς ὑπεράνω τοῦ φυσικοῦ ἢ τοῦ συνήθους ἐπιπέδου των, πότε τὰ ὑποβιβάζουν, ἢ ποῖα εἶναι τὰ αἷτια τὰ ὁποῖα παρεμποδίζουν ἐνίοτε τὴν ἀγοραίαν τιμὴν, δηλαδὴ τὴν τωρινὴν τιμὴν τῶν ἐμπορευμάτων εἰς τὸ νὰ συμ-

πέση ακριβῶς με τὴν δυναμένην ἴσως νὰ ὀνομα-
σθῆ φυσικὴν τιμὴν.

Θὰ προσπαθῆσω νὰ διαπραγματευθῶ τὰ τρία αὐ-
τὰ ζητήματα κατὰ τὸ δυνατόν πλήρως καὶ σαφῶς
εἰς τὰ τρία ἐπόμενα κεφάλαια, ἐξαιτοῦμαι πάντως
ὅμως πρὸς τοῦτο ἰδιαίτερος τὴν ὑπομονὴν καὶ προ-
σοχὴν τοῦ ἀναγνώστου : τὴν ὑπομονὴν του διὰ νὰ ἐ-
ξετάσῃ λεπτομερείας οἱ ὁποῖες εἰς μερικὰ μέρη μπο-
ροῦν νὰ τοῦ φανοῦν ἴσως χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη
κουραστικῆς καὶ τὴν προσοχὴν του διὰ νὰ κατανοή-
σῃ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα παρ' ὄλας τὰς διεξοδικὰς ἐξη-
γήσεις τὰς ὁποίας θὰ δυνηθῶ νὰ δώσω, ὅμως μπο-
ρεῖ νὰ τοῦ φανοῦν σκοτεινὰ εἰς βαθμὸν τινά. Πάντως
θὰ ἐπιτίμουν νὰ φανῶ ἀπεραντολόγος ἀρκεῖ νὰ ἴ-
μουν βέβαιος ὅτι εἶμαι καταληπτός. Παρὰ τὴν μεγά-
λην μου ὅμως προσπάθειαν, διὰ νὰ γίνω σαφής, θὰ
παραμείνῃ μία ἀσάφεια, διότι πρόκειται γιὰ ἓνα ἀν-
τικείμενο, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν φύσιν του εἶναι ὑπερ-
βολικὰ ἀφηρημένο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

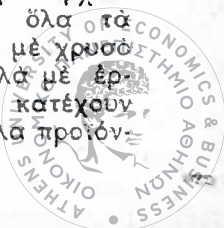
*Περὶ τῆς πραγματικῆς καὶ ὀνομαστικῆς τιμῆς τῶν ἐμ-
πορευμάτων ἢ περὶ τῆς τιμῆς των εἰς ἐργασίαν
καὶ τῆς τιμῆς των εἰς χρῆμα.*

Κάθε ἄνθρωπος εἶναι πλούσιος ἢ πτωχὸς ἀναλό-
γως τοῦ βαθμοῦ κατὰ τὸν ὁποῖον μπορεῖ νὰ ἱκανο-
ποιήσῃ τὰς ἀνάγκας του, τὰς εὐκολίας του καὶ τὰς
ἀπολαύσεις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Μετὰ τὴν γενικὴν
ἐπικράτησιν τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, ἡ ἰδίᾳ ἐρ-
γασία τοῦ κάθε ἀνθρώπου μπορεῖ νὰ ἐφοδιάσῃ αὐ-
τὸν μὲ ἓνα ἐλάχιστον μέρος ὄλων τῶν ἀγαθῶν τὰ
ἀσυγκρίτως μεγαλύτερον μέρος αὐτῶν πρέπει νὰ
προμηθεύεται βάσει τῆς ἐργασίας ἄλλων καὶ θὰ εἶ-

ναι πλούσιος ἢ πτωχὸς ἀναλόγως τῶν ποσοτήτων τῆς ἐργασίας τὰς ὁποίας διαθέτη ἢ δύναται νὰ ἀγοράσῃ. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀξία ἐνὸς ἐμπορεύματος, δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὸ κατέχει καὶ ὁ ὁποῖος σκέπτεται νὰ μὴ τὸ χρησιμοποίησῃ ὁ ἴδιος ἢ νὰ τὸ καταναλώσῃ, ἀλλὰ νὰ τὸ ἀνταλλάξῃ ἐναντι ἄλλων ἐμπορευμάτων ἰσοῦται πρὸς τὴν ποσότητα ἐργασίας, τὴν ὁποίαν τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἀγοράσῃ ἢ νὰ παραγγείλῃ. Ἡ ἐργασία λοιπὸν εἶναι τὸ πραγματικὸ μέτρο τῆς ἀνταλλακτικῆς ἀξίας ὅλων τῶν ἐμπορευμάτων. ²

Ἡ πραγματικὴ τιμὴ κάθε ἀντικειμένου, δηλαδὴ ἐκεῖνο πού στοιχίζει πραγματικῶς σὲ ἐκεῖνον πού ἐπιθυμεῖ νὰ τὸ προμηθευθῇ εἶναι ὁ κόπος καὶ ἡ ὄχλησις πού πρέπει νὰ καταβληθοῦν διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κάθε πρᾶγμα ἀξίζει λοιπὸν πραγματικὰ σὲ ἐκεῖνον πού τὸ ἐπρομηθεύθη καὶ ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ τὸ διαθέσῃ ἢ θέλει νὰ τὸ ἀνταλλάξῃ μὲ κάτι τι ἄλλο, εἶναι ὁ κόπος καὶ ἡ ὄχλησις πού ἠμπόρεσε νὰ ἀποφύγῃ διὰ τῆς ἀποκτήσεως τοῦ πράγματος αὐτοῦ καὶ πού ἠμπόρεσε νὰ ἐπιβαρύνῃ μὲ αὐτὰ ἄλλους ἀνθρώπους. Ὅ,τι ἀγοράζεται μὲ χρῆμα ἢ μὲ ἀγαθὰ, ἀγοράζεται ὁμοίως μὲ ἐργασία, ὅπως ἐκεῖνο πού δημιουργοῦμε μὲ τὴν ἴδια μας τὴν ἐργασία. Τὸ χρῆμα ἢ τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ μᾶς γλυτώνουν πραγματικὰ ἐργασία. Καὶ τὰ δύο ἔχουν μέσα των τὴν ἀξίαν μιανῆς ὠρισμένης ποσότητος ἐργασίας, τὴν ὁποίαν ἀνταλλάσσομεν ἐναντι ἐνὸς πράγματος, γιὰ τὸ ὁποῖο νομίζομε ὅτι στὸ χρόνο τῆς ἀνταλλαγῆς, συσσωματώνει τὴν ἀξία μιᾶς ἴδιας ποσότητος ἐργασίας. Ἡ ἐργασία ἦταν ἡ πρώτη τιμὴ, τὸ πρωταρχικὸ ἀγοραστικὸ χρῆμα, πού πληρωνότανε γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα. Δὲν ἀποκτήθηκαν ἀρχικὰ μὲ χρυσὸ ἢ ἄργυρο ὅλα τὰ πλούτη τοῦ κόσμου, ἀλλὰ μὲ ἐργασία, καὶ ἡ ἀξία των γιὰ κείνους πού τὰ κατέχουν καὶ πού θέλουν νὰ τὰ ἀνταλλάξουν μὲ ἄλλα προϊόν-

τα είναι ακριβώς ἡ ἴδια μὲ τὴν ποσότητα ἐργασίας, πού ἀγοράζουν μὲ αὐτὰ ἢ ὅπου μποροῦν νὰ διαθέσουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ πλούτου τούτου. ¹⁰

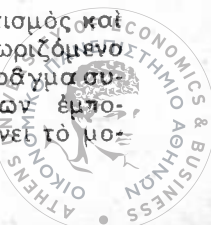
Ὁ πλοῦτος, λέει ὁ Hobbes, εἶναι δύναμις. Ἐκεῖνος ὅμως πού ἀποκτᾷ ἢ κληρονομᾷ μιὰ μεγάλη περιουσία δὲν ἀποκτᾷ ἢ κληρονομᾷ μὲ αὐτὴ καὶ ἀναγκαστικά οἰαδῆποτε κρατικὴ δύναμι πολιτικὴ ἢ στρατιωτικὴ. Ἴσως μπερέσει μὲ τὴ περιουσία αὐτὴ νὰ προσπορισθῇ τὰ μέσα γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃ, ἀλλὰ ἡ μόνη κατοχὴ τῆς περιουσίας αὐτῆς δὲν τοῦ διασφαλίζει τὴ δύναμη αὐτὴ ἄμεσα. Τὴ δύναμη πού ἡ περιουσία αὐτὴ τοῦ προσπορίζει ἄμεσα καὶ κατ' εὐθείαν εἶναι ἡ ἀγοραστικὴ δύναμη: μιὰ ὠρισμένη κυριαρχία ἀπάνω σὲ κάθε ἐργασία ἢ ἀπάνω σὲ ὀλόκληρὴ τὴν ἀπόδοση τῆς ἐργασίας ὅπως εὐρίσκεται στὴν ἀγορὰ αὐτὴ τῆ στιγμῆ ἐκείνη. Ἡ περιουσία του εἶναι μεγαλύτερη ἢ μικρότερη ἀνάλογα μὲ τὴν ἔκταση τῆς δυνάμης αὐτῆς ἢ τῆς ποσότητας τῆς ἐργασίας ἢ ὅπερ τὸ αὐτό, τῶν ἀποδόσεων τῆς ἐργασίας ἄλλων, πού μπορεῖ μὲ τὴ περιουσία αὐτὴ νὰ ἀγοράσῃ ἢ νὰ θέσῃ εἰς τὴ δική του διάθεση. Ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία καθενὸς ἀντικειμένου πρέπει πάντα νὰ ἀνταποκρίνεται ἀκριβῶς πρὸς τὴν ἔκταση τῆς δυνάμης πού προσπορίζει τὸ ἀντικείμενο αὐτὸ στὸν κάτοχό του. ¹¹

Ἄν καὶ ὅμως ἡ ἐργασία εἶναι τὸ ἀληθινὸ μέτρο τῆς ἀνταλλακτικῆς ἀξίας ὅλων τῶν ἐμπορευμάτων, ὅμως δὲν εἶναι παρὰ ταῦτα αὐτὴ πού μετρᾷ κατὰ κανόνα τὴν ἀξίαν των. Πολλές φορές εἶναι δύσκολο νὰ καθορίσωμε ἀκριβῶς τὴ σχέση μεταξύ δύο διαφόρων ποσοτήτων ἐργασίας. Ὁ χρόνος πού χρησιμοποιεῖται σὲ δυὸ διάφορες ἐργασίες δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πάντα καὶ τὸ μόνο ἀποφασιστικὸ πρᾶγμα γιὰ τὴ σχέση αὐτὴ. Πρέπει νὰ συνυπολογίσωμε ὡσαύτως τοὺς διάφορους βαθμοὺς τοῦ καταβληθέντος κόπου καὶ τῆς καταναλωθείσης προσοχῆς. Εἶναι δυνατόν σὲ

μιὰ σκληρὴ προσπάθεια μιανῆς ὥρας νὰ βρῆται περισσότερη ἐργασία παρά σὲ μιὰ εὐκόλη ἀπασχόληση δύο ὥρων· ἢ εἰς μιανῆς ὥρας ἐφαρμογὴ ἑνὸς ἐπαγγέλματος διὰ τὴν εὐμάθεση τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος ἐχρειάσθηκε δέκα χρόνια, παρά στὴν ἀπασχόληση ἑνὸς μηνὸς ἂν πρόκειται γιὰ μιὰ δουλειὰ συνηθισμένη καὶ εὐκόλα καταφερνοῦμένη ἀπασχόληση. Δὲν εἶναι ὅμως εὐκόλο νὰ βρῆ κανένας ἕνα οἰοδῆποτε ἀκριβὲς μέτρο εἴτε γιὰ τὸ κόπο εἴτε γιὰ τὴν ἰδιοφυΐα. Πάντως κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν διαφόρων προϊόντων διαφόρων εἰδῶν ἐργασίας μεταξὺ τῶν, λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ δύο. Δὲν τακτοποιεῖται ὅμως τοῦτο μὲ ἕνα ἀκριβὲς μέτρο, ἀλλὰ μὲ τὸ παζάρεμα καὶ διαπραγματεύση στὴν ἀγορά, δηλαδή σύμφωνα μὲ μιὰ κατὰ προσέγγιση συμφωνία, πού ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀκριβής, ὅμως φθάνει γιὰ νὰ κλεισθοῦν οἱ συναλλαγές τῆς καθημερινῆς ζωῆς. ¹²

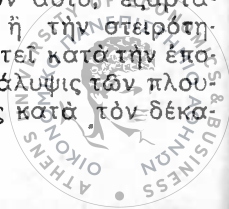
Ἐξ ἄλλου ὅλα τὰ ἐμπορεύματα ἀνταλλάσσονται πολὺ συχνότερα μὲ ἐμπορεύματα, παρά μὲ ἐργασία, καὶ ἐπομένως συγκρίνονται ἀναμεταξύ τῶν. Εἶναι λοιπὸν καὶ φυσικώτερο νὰ ὑπολογίζεται ἡ ἀνταλλακτικὴ τῶν ἀξία συγκριτικὰ μὲ τὴν ποσότητα ἑνὸς ἄλλου ἐμπορεύματος, παρά μὲ τὴν ποσότητα ἐργασίας, τὴν ὅποیان μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀγοράσῃ μὲ αὐτά. Πρὸς δὲ ἐννοοῦν οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, καλύτερα τί σημαίνει μιὰ ποσότης ἑνὸς ὠρισμένου ἐμπορεύματος, παρά τί σημαίνει μιὰ ὠρισμένη ποσότης ἐργασίας. Τὸ ἕνα εἶναι ἕνα χειροπιαστὸ ἀντικείμενο, τὸ ἄλλο μιὰ ἀφηρημένη ἔννοια, ἡ ὅποία ἂν καὶ μπορεῖ νὰ διευκρινισθῆ ἄρκετά, ὅμως δὲν εἶναι τόσο τέλεια φυσικὴ καὶ ἐξόφθαλμη. ¹³

Εὐθύς ὡς λοιπὸν καύσει ὁ ἀντιπραγματισμὸς καὶ διαμορφωθῆ τὸ χρήμα, σὲ κοινῶς ἀναγνωριζόμενον ἀνταλλακτικὸ μέσο, ἀνταλλάσσεται κάθε πρῶγμα συχνότερο ἔναντι χρήματος, παρά ἔναντι ἄλλων ἐμπορευμάτων. Ὁ κρεοπώλης σπάνια πλεία φέρνει τὸ μο-

σχάρι ἢ τὸ πρόβατό του στὸν φούρναρη ἢ στὸν ζυθοποιό, διὰ νὰ τὰ ἀνταλλάξῃ μὲ ψωμί ἢ μύρα. ἀλλὰ τὰ φέρνει στὴν ἀγορά, ὅπου τὰ ἀνταλλάσσει ἐναντι χρήματος καὶ κατόπιν ἀνταλλάσσει αὐτὸ τὸ χρῆμα μὲ ψωμί καὶ μύρα. Ἡ ποσότης λοιπὸν τοῦ χρήματος ποὺ λαμβάνει ἔναντι, καθορίζει καὶ τὴν ποσότητα σὲ ψωμί καὶ μύρα, ποὺ θὰ μπορέσῃ κατόπιν νὰ ἀγοράσῃ μὲ αὐτό. Εἶναι λοιπὸν φυσικώτερο καὶ ὀφθαλμοφανέστερο δι' αὐτὸν νὰ ἐκτιμῆσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ κρέατός του, ἀπὸ τὴν ποσότητα τοῦ χρήματος, μὲ τὸ ὅποιον τὸ ἀνταλλάσσει ἀμέσως, παρὰ ἀπὸ τὴν ποσότητα τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ζύθου, δηλαδή ἀπὸ τὴν ποσότητα τῶν ἐμπορευμάτων ἐκείνων ποὺ μπορεῖ νὰ τὰ ἀνταλλάξῃ μόνο μὲ τὴ παρεμβολὴ ἑνὸς ἄλλου ἐμπορεύματος καὶ τοῦ ἔρχεται καλύτερα νὰ πῇ ὅτι τὸ ἡμίου χιλιόγραμμα τοῦ κρέατος ἀξίζει 3 ἢ 4 δραχμάς, παρὰ νὰ πῇ πὼς ἀξίζει 3 ἢ 4 ἡμιχιλιόγραμμα ψωμοῦ ἢ τρία-τέσσαρα τέταρτα γαλονιοῦ ξανθῆς μύρας. Ἔτσι συμβαίνει, ὥστε ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία ὁλωνῶν τῶν ἐμπορευμάτων νὰ ἐκτιμᾶται συχνότερα κατὰ τὴν ποσότητα τοῦ χρήματος, παρὰ εἴτε κατὰ τὴν ποσότητα ἐργασίας, εἴτε κατὰ τὴν ποσότητα οἰουδήποτε ἄλλου ἐμπορεύματος, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀνταλλαχθῇ μὲ αὐτά.

Ἡ ἀξία ὅμως τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου ὅπως καὶ κάθε ἄλλου ἐμπορεύματος κυμαίνεται· αὐτὰ εἶναι πότε εὐθηνώτερα, πότε ἀκριβώτερα, πότε ἀγοράζονται εὐκολώτερα, πότε δυσκολώτερα. Ἡ ποσότης τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν μπορούμε νὰ ἀγοράσωμε ἢ νὰ παραγγείλωμε μὲ ἕνα ὠρισμένον ποσὸν τῶν μετὰλλων αὐτῶν, ἢ ἡ ποσότης ἄλλων ἀγαθῶν, ἢ ὁποία ἡμπορεῖ νὰ ἀνταλλαχθῇ μὲ τὸ ποσὸν αὐτό, ἐξαρτᾶται πάντοτε ἀπὸ τὴν ἀποδοτικότητα ἢ τὴν ὀλιγοτιότητα τῶν μεταλλείων, ἢ ὁποία ἐπικρατεῖ κατὰ τὴν ἐπαχὴν τῆς ἀνταλλαγῆς αὐτῆς. Ἡ ἀνακάλυψις τῶν πλουσιῶν μεταλλωρυχείων τῆς Ἀμερικῆς κατὰ τὸν δέκα-

τον ἕκτον αἰῶνα, ὑπεβίβασε τὴν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου εἰς τὴν Εὐρώπην εἰς τὸ ἕνα τρίτον τοῦ προτέρου ὕψους της. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐστοίχιζεν ὀλιγωτέραν ἐργασίαν ἢ μέχρι τότε ἢ μεταφορὰ τῶν μετὰ τῶν τούτων ἀπὸ τὰ ὄρυχεῖα εἰς τὴν ἀγοράν, διὰ τοῦτο ἠμποροῦσε κανεὶς ὅταν μετεφέροντο ταῦτα εἰς αὐτὴν καὶ νὰ ἀγοράσῃ ἢ νὰ παραγγείλῃ μὲ αὐτὰ ὀλιγωτέραν ἐργασίαν· ἡ ἀναστάτῳσις δὲ αὐτὴ εἰς τὴν ἀξίαν των ἂν καὶ ὑπῆρξεν ἴσως ἢ μεγαλυτέρα, ὅμως δὲν ἦτο ἡ μοναδική, τὴν ὁποῖαν μᾶς ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Ὅπως ὅμως ἕνα μέτρον μεγέθους π.χ. ὁ φυσικὸς πούς, ἡ ὄργυια, ἡ ἢ σπιθαμὴ τὸ ὁποῖον εἶναι μεταβλητὸν τὸ ἴδιον πάντοτε, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ μᾶς δώσῃ ἕνα ἀκριβὲς μέτρον τοῦ μεγέθους ἄλλων πραγμάτων, ἔτσι καὶ ἕνα ἐμπόρευμα τὸ ὁποῖον εἶναι πάντοτε μεταβλητὸν εἰς τὴν ἰδίαν ἀξίαν του, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ἀποτελέσῃ ἕνα ἀκριβὲς μέτρον διὰ τὴν ἀξίαν ἄλλων ἐμπορευμάτων. Οἱ ἴσες ποσότητες ἐργασίας, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, ὅτι αὐτὲς εἰς ὄλους τοὺς καιροὺς καὶ εἰς ὄλους τοὺς τόπους ὑπῆρξαν διὰ τὸν ἐργάτην ἴσης ἀξίας. Προκειμένης τῆς συνήθους καταστάσεως τῆς ὑγείας του, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς διανοητικότητός του, προκειμένου τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπιδεξιότητός του καὶ τῆς ἰκανότητός του, πρέπει πάντοτε νὰ θυσιάζῃ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ μέρος τῆς ἀναπαύσεώς του, τῆς ἐλευθερίας του καὶ τῆς εὐτυχίας του. Ἡ τιμὴ τὴν ὁποῖαν πληρώνει, πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἴδια πάντοτε, οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ποσότης τῶν ἀγαθῶν, τὴν ὁποῖαν λαμβάνει οὗτος ὡς ἀποζημιώσιν. Ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ μπορεῖ βέβαια νὰ λαμβάνῃ πότε περισσότερα καὶ πότε ὀλιγότερα· ἀλλὰ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ ἀξία τούτων μεταβάλλεται, δὲν μεταβάλλεται ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία χρησιμεύει διὰ νὰ τὰ ἀποκτήσῃ. Πάντοτε καὶ πανταχοῦ εἶναι ἀκριβόν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύσκολα ἀποκτᾶται, ἢ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνεται διὰ πολλῆς ἐργασίας, εὐθηνόν δὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μπο-

μπορεί νά προμηθευθῆ κανεὶς εὐκόλα, ἢ μὲ πολὺ λίγη ἐργασία. Μόνον ἡ ἐργασία ἢ ὁποῖα ποτὲ δὲν κυμαίνεται στὴν ἴδια τὴν ἀξία της, εἶναι λοιπὸν τὸ τελευταῖον καὶ ἀληθινὸν μέτρον, μὲ τὸ ὁποῖον πάντοτε καὶ πανταχοῦ μπορεῖ νά ἐκτιμηθῆ καὶ συγκριθῆ ἡ ἀξία ὅλων τῶν ἐμπορευμάτων. Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικὴ τιμὴ τῶν τῶν χρῆμα εἶναι μόνον ἡ ὀνομαστικὴ τιμὴ τῶν.

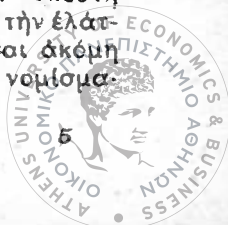
Ἄν καὶ ὅμως ἴσες ποσότητες ἐργασίας ἔχουν διὰ τὸν ἐργάτην πάντοτε τὴν αὐτὴν ἀξίαν, ὅμως φαίνεται δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἀπασχολεῖ τὸν ἐργάτην, νά ἔχουν αὐτὲς πότε περισσοτέραν, πότε ὀλιγωτέραν ἀξίαν. Αὐτὸς τὰς ἀγοράζει πότε μὲ μεγαλυτέραν, πότε μὲ μικροτέραν ποσότητα ἀγαθῶν, φαίνεται δὲ εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας μεταβάλλεται ἀπαράλλακτα, ὅπως μεταβάλλεται ἡ τιμὴ ὅλων τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. Εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν τοῦ φαίνεται ἀκριβώτερη, εἰς τὴν ἄλλην εὐθηνώτερη. Εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως, τὰ ἀγαθὰ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πότε εἶναι εὐθηνὰ καὶ πότε ἀκριβὰ. "

Κατὰ τὴν λαϊκὴν λοιπὸν αὐτὴν ἐκδοχὴν, μπορεῖ νά πῆ κανεὶς ὅτι ἡ ἐργασία ὅπως καὶ τὰ ἐμπορεύματα ἔχει μίαν πραγματικὴν καὶ μίαν ὀνομαστικὴν ἀξίαν. Ἡ πραγματικὴ τῆς ἀξία, μπορεῖ νά πῆ κανεὶς, συνίσταται, εἰς τὴν ποσότητα τῶν μέσων διατροφῆς καὶ ἀπολαύσεως, τὰ ὁποῖα δίδονται ἀντὶ αὐτῆς, ἡ ὀνομαστικὴ τῆς ἀξία εἰς τὴν ποσότητα τοῦ χρήματος. Ὁ ἐργάτης εἶναι πλούσιος ἢ πτωχός, ἀμολβεταὶ καλὰ ἢ κακὰ ἀναλόγως πρὸς τὴν πραγματικὴν, ὄχι πρὸς τὴν ὀνομαστικὴν τιμὴν τῆς ἐργασίας του. Ἡ διάκρισις μεταξὺ τῆς πραγματικῆς καὶ τῆς ὀνομαστικῆς τιμῆς τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τῆς ἐργασίας, δὲν εἶναι ὅμως τάχα ζήτημα μόνον θεωρητικόν, ἀλλὰ μπορεῖ καμμιά φορὰ εἰς τὴν πρακτικὴν νά ἔχη σοβαρὰν σημασίαν. Ἡ αὐτὴ πραγματικὴ τιμὴ, ἔχει πάντοτε μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀξίαν ἂν καὶ ἔνεκα τῶν ἐναλλα-

γων εις την αξίαν του χρυσοῦ καὶ ἀργύρου μιά καὶ ἡ αὐτὴ ὀνομαστικὴ τιμὴ, ἔχει ἐνίοτε ἐντελῶς διαφόρους ἀξίαις. Ἄν λοιπὸν ἐν ἀγρόκτημα πωληθῆ ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς διαρκούς καταβολῆς μιᾶς ράντιας, βέλλει δὲ κανεὶς, ἵνα ἡ ράντια αὐτὴ ἔχει πάντοτε τὴν αὐτὴν ἀξίαν, τότε τὸ συμφέρον τῆς οἰκογενείας ὑπὲρ τῆς ὁποίας συνομολογεῖται ἡ διαρκὴς παροχὴ προστατεύεται ἀσφαλῶς, ἂν αὐτὴ δὲν συνομολογηθῆ εἰς μίαν ὠρισμένην ποσότητα χρήματος. Διότι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ ἀξία του θά ὑπέκειτο εἰς ἀποκλίσεις δύο εἰδῶν: πρῶτον ὅτι εἰς διαφόρους ἐποχὰς διάφορες ποσότητες χρυσοῦ καὶ ἀργύρου περιέχονται εἰς νομίσματα τῆς αὐτῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας καὶ δευτέρον ὅτι ἡ ἀξία τῶν αὐτῶν ποσοτήτων χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, εἰς διαφόρους ἐποχὰς, εἶναι διάφορος.

Ἡγεμόνες καὶ Κράτη, πολλάκις ἐθεώρησαν, ὅτι τὸ συμφέρον αὐτῶν εἰς μίαν δεδομένην στιγμήν συνίστατο εἰς τὸ γεγονός, τῆς ἐλαττώσεως τῆς περιεχομένης ποσότητος καθαροῦ μετάλλου εἰς τὰ νομίσματα τῶν σπανιώτατα ὅμως μόνον ἐφοντάσθησαν ὅτι συμφέρει εἰς αὐτοὺς νὰ αὐξήσουν τοῦτο. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ἡ ποσότης τοῦ περιεχομένου εὐγενοῦς μετάλλου εἰς τὰ νομίσματα, διαρκῶς εἰς τὰ πολλὰ ἐλαττώνεται, εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς, οὐδέποτε δὲ ἠύξηθη. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ μεταβολές αὐτές τελῶν πανταχοῦ νὰ ἐλαττώσουν τὴν ἀξίαν μιᾶς χρηματικῆς ράντιας.

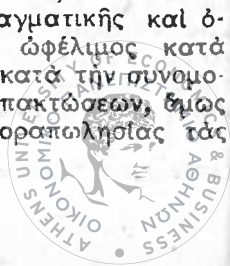
Οἱ ράντες οἱ ὁποῖες συνομολογοῦνται εἰς δημητριακὰ διετήρησαν πολὺ καλύτερα τὴν ἀξίαν τῶν ἀπὸ τὰς εἰς χοῆμα συνομολογηθείσας, καὶ ἂν ἡ ὀνομαστικὴ ἀξία (τίτλος) τῶν νομισμάτων δὲν ὑπέστη καμμίαν μεταβολήν. Ὅταν συμπίπτει πρὸς τὴν ἐλαττώσιν τῆς ἀξίας τοῦ ἀργύρου, νὰ ἐλαττοῦται ἀκόμη καὶ ἡ ποσότης αὐτοῦ, ἡ περιεχομένη εἰς τὰ νομίσματα

τα τοῦ ἰδίου τίτλου, ἡ ζημία εἶναι ἀκόμη πολὺ μεγαλυτέρα. Εἰς τὴν Σκωτίαν ὅπου ὁ τίτλος τῶν νομισμάτων ὑπέστη πολὺ μεγαλυτέρας μεταβολάς ἀπὸ ὅσας ποτὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν ὅπου ὑπέστη οὗτος ἀκόμη μεγαλυτέρας ἀφόσας ποτὲ εἰς τὴν Σκωτίαν, πολλὰς ράντες, οἱ ὁποῖες ἀρχικῶς παρίστανον ἀξιόλογον ἀξίαν διὰ τοῦ τρόπου τούτου σχεδὸν ἐξεμιδενίσθησαν.

Εἶναι λοιπὸν φανερόν ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι τόσον τὸ μόνον γενικὸν ὅσον καὶ τὸ μόνον ἀκριβὲς μέτρον τῆς ἀξίας, ἢ τὸ μοναδικὸν μέτρον ἀξίας, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ ἀξίαι ὄλων τῶν ἐμπορευμάτων πάντοτε καὶ πανταχοῦ συγκρίνονται. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ ἐκτιμήσωμε τὴν πραγματικὴν ἀξίαν διαφόρων ἐμπορευμάτων ἀπὸ αἰῶνα εἰς αἰῶνα ἀπὸ τὰς ποσότητας αὐτὰς τοῦ ἀργύρου πού δίδονται δι' αὐτά, οὔτε ἀπὸ ἔτος εἰς ἔτος ἀναλόγως τῶν ποσοτήτων δημητριακῶν. Δυνάμεθα ὅμως νὰ ὑπολογίσωμεν μὲ τὴν μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τόσον ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα, ὅσον ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἀπὸ τὰς ποσότητες δημητριακῶν. Ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα τὰ δημητριακὰ εἶναι καλύτερον μέτρον ἀξίας ἢ ὁ ἄργυρος διότι ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα οἱ αὐτὲς ποσότητες δημητριακῶν μποροῦν πολὺ καλύτερα νὰ ἀνισταλασθοῦν μὲ τὴν αὐτὴν ποσότητα ἐργασίας παρὰ οἱ αὐτὲς ποσότητες ἀργύρου. Ἀντιστρόφως ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος εἶναι ὁ ἄργυρος καλύτερον μέτρον ἀξίας, ἀπὸ τὰ δημητριακὰ, διότι οἱ αὐτὲς ποσότητες τοῦ πολὺ εὐκολώτερα μποροῦν νὰ ἀνταλλασθοῦν μὲ τὴν αὐτὴν ποσότητα ἐργασίας.

Ἄν καὶ ἡ διάκρισις μεταξύ πραγματικῆς καὶ ὀνομαστικῆς τιμῆς μπορεῖ νὰ εἶναι ὠφέλιμος κατὰ τὸν καθορισμὸν ἰσοβίων ραντῶν ἢ κατὰ τὴν συνολολόγησιν μακροχρονίων συμβάσεων πακτώσεων, ἔμως τοῦτο δὲν συμφέρει κατὰ τὰς ἀγοραπωλησίας τὰς

συνηθεστάτας καί καθημερινάς συναλλαγάς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

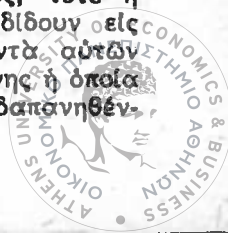
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΤΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ

Κατά τὴν ἀρχέγονον καὶ πρωτόγονον κατάστασιν τῆς Κοινωνίας ἢ ὅποια προηγῆθη τῆς συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἰδιοποιήσεως τῆς γῆς φαίνεται ὅτι ἡ συσχέτησις τῶν διὰ τὴν ἀπόκτησιν διαφόρων πραγμάτων ἀπαιτουμένων ποσοτήτων ἐργασιῶν ὑπῆρξεν τὸ μοναδικὸν μέσον, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει ἓνα κανόνα διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν των. Ἐὰν π. χ. εἰς ἓνα κυνηγετικὸν λαὸν στοιχίζει τὸ σκότωμα ἑνὸς κάστορος ἀπαιτεῖ διπλοῦν κόπον ἀπὸ τὸ σκότωμα μιᾶς ἐλάφου, τότε φυσικὰ ἓνας κάστωρ θὰ ἀξίζει ἢ θὰ ἀνταλλάσσεται μὲ δυὸ ἐλάφους. Εἶναι φυσικὸν ὅτι τὸ προϊόν συνήθους ἐργασίας δύο ἡμερῶν ἢ δυὸ ὥρων, ἀξίζει τὸ διπλάσιον τοῦ προϊόντος τὸ ὁποῖον συνήθως παράγεται δι' ἐργασίας μιᾶς ἡμέρας ἢ μιᾶς ὥρας.

Ἐὰν τὸ εἶδος τῆς μιᾶς ἐργασίας εἶναι κοπιωδέστερον τοῦ τῆς ἄλλης, φυσικὰ τότε θὰ παρέχεται μία ἀνταμοιβὴ διὰ τὸν μεγαλύτερον κόπον καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἀνταλλάσσεται τὸ προϊόν μιᾶς ὥρας σκληρᾶς ἐργασίας μὲ τὸ προϊόν δύο ὥρων ἐλαφροτέρας ἐργασίας.

Ἐπίσης ἂν τὸ ἓν εἶδος ἐργασίας ἀπαιτεῖ ἓνα ἀσυνήθη βαθμὸν δεξιότητος καὶ ἀντιλήψεως, τότε ἡ ἐκτίμησις τῶν ἀνθρώπων τὴν ὅποιαν ἀποδίδου εἰς τὰ ταλάντα αὐτά, παρέχει εἰς τὰ προϊόντα αὐτῶν φυσικὰ μιαν ἀξίαν ἢ ὅποια ὑπερτερεῖ ἐκείνης ἢ ὅποια ἀρμόζει εἰς τὸν διὰ τὴν παρασκευὴν των δαπανηθέν.

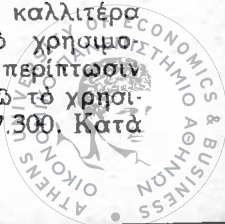

τα χρόνον. Τέτοια τάλαντα σπανίως αποκτώνται άλλως, παρά διὰ μακρᾶς μαθητείας καὶ ἡ μεγαλυτέρα ἀξία τοῦ προϊόντος των, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο περαιτέρω, παρά μιὰ δικαία ἀποζημίωσις διὰ τὸν χρόνον καὶ τὴν ἐργασίαν τὰ ὁποῖα ἀναλώθησαν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἱκανοτήτων τούτων. Εἰς περισσότερον προηγμένην κατάστασιν τῆς Κοινωνίας, τέτοιες ἀποζημιώσεις διὰ περισσότερον κόπον καὶ μεγαλυτέραν δεξιότητα παρέχονται συνήθως διὰ τοῦ μισθοῦ τῆς ἐργασίας καὶ πιθανῶς ἐλάμβανε χώραν κάτι τέτοιο καὶ εἰς τὰς πρωτογόνους καὶ ἀρχηγόνους κοινωνικὰς καταστάσεις.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἀνήκει εἰς τὸν ἐργάτην ὀλόκληρον τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας του καὶ ἡ καταβληθεῖσα ποσότης ἐργασίας ἡ ὅποια συνήθως καταβάλλεται διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἢ τὴν παραγωγὴν ἑνὸς ἐμπορεύματος εἶναι τὸ μόνο γεγονός τὸ ὁποῖον μπορεῖ νὰ κανονίσῃ τὴν ποσότητα τῆς ἐργασίας τὴν ὅποیان πρέπει νὰ ἀγοράσῃ κανεὶς συνήθως μὲ τὸ εὐπόρευμα ἐκεῖνο ἢ νὰ χρησιμοποιοῦσιν ἢ νὰ ἀνταλλάξῃ.

Εὐθύς ὡς συναθροισθῆ κεφάλαιον εἰς χεῖρας μερικῶν προσώπων, εἶναι φυσικὸν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοῦ νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὸ κεφάλαιόν των, διὰ νὰ ἀπασχολήσιν ἐργατικούς ἀνθρώπους παρέχοντες εἰς αὐτοὺς ὕλικά καὶ εἶδη διατροφῆς, διὰ νὰ ἐπιτύχουν κέρδος ἀπὸ τὴν πώλησιν τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας των, ἢ ἀπὸ τὴν ἀξίαν τὴν ὅποیان προσέθεσεν εἰς τὸ ὕλικὸν ἢ ἐργασία των. Κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ ὀλοτεχνήματος ἔναντι χρήματος, ἐργασίας ἢ ἄλλων ἀγαθῶν, πρέπει νὰ καταβληθῆ κάτι τι ἐπὶ πλέον ἀπὸ τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ὕλικῶν τοῦ μισθοῦ τῆς ἐργασίας, διὰ νὰ λάβῃ τοῦτο ὡς κέρδος ὁ ἐπιχειρηματίας τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτῆς ὁ ὁποῖος ἀπετόλμησε νὰ διαθέσῃ τὸ κεφάλαιόν του εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ προϊόντος τούτου. Ἀναλύεται κατὰ ταῦτα ἡ ἀξία τὴν ὅποیان οἱ ἐργάται προσθέτουν

εις τὸ ὕλικόν εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἰς δύο μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἐν χρησιμοποιοεῖται διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ, τὸ δὲ ἕτερον πρέπει νὰ λάβῃ ὁ ἐργοδότης ὁ ὁποῖος προκατέβαλε ὀλόκληρον τὸ κεφάλαιον εἰς ὕλικὰ καὶ μισθὸν ἐργασίας. Διότι ἄλλως δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἔχῃ κανέν ἐνδιαφέρον, γιὰ νὰ ἀποσχολήσῃ τοὺς ἐργάτας, ἂν δὲν ἤλπιζε νὰ ἐπιτύχῃ ἀπὸ τὴν πώλησιν τῆς ἐργασίας των κάτι τι ἐπὶ πλέον, ἀφὸσον θὰ ἐχρειάζετο διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ κεφαλαίου του· ἔτι πρὸς δὲν θὰ εἶχε κανέν ἐνδιαφέρον νὰ ἀπασχολεῖ καλύτερα ἓνα μεγάλο ἀντὶ ἐνὸς μικροῦ κεφαλαίου, ἂν τὰ κέρδη του δὲν ἦσαν ἀνάλογα πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ κεφαλαίου. Θὰ ἐπίστευε κανεὶς, ὅτι τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου εἶναι ἓνα ἄλλο μόνο ὄνομα τοῦ μισθοῦ ἐνὸς ὠρισμένου εἴδους ἐργασίας, τῆς ἐργασίας τῆς ἐπιθεωρήσεως καὶ διευθῆως. Τοῦτο εἶναι τελείως διαφορετικόν, καθορίζεται ἀπὸ ἐντελῶς διαφόρους ἀρχάς καὶ δὲν εὐρίσκεται εἰς καμμίαν σχέσιν πρὸς τὸ μέγεθος, τὴν δυσκολίαν καὶ τὴν πνευματικὴν κόπωσιν τῆς ὑποθετικῆς αὐτῆς ἐργασίας τῆς ἐπιθεωρήσεως καὶ διευθύνσεως. Τὸ κέρδος ρυθμίζεται πάντοτε ἀναλόγως τῆς ἀξίας τοῦ καταβληθέντος κεφαλαίου καὶ εἶναι ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τοῦ κεφαλαίου τούτου μεγαλύτερον ἢ μικρότερον. Ἄς ὑποθέσωμεν π.χ. ὅτι εἰς ἓνα τόπον, ὅπου τὸ συνηθισμένο ἐτήσιο κέρδος τοῦ βιομηχανικοῦ κεφαλαίου ἀνέρχεται εἰς 10%, εὐρίσκονται δύο διάφορα ἐργοστάσια, ἕκαστον τῶν ὁποίων χρησιμοποιοεῖ 20 ἐργάτας ἀντὶ 15 λιρῶν ἐτησίως ἢ ἐν συνόλῳ ἀντὶ 300 λιρῶν. Ἄς ὑποθέσωμεν περαιτέρω ὅτι ἡ πρώτη ὕλη ἢ ὁποία ἐτησίως ἐπεξεργάζεται εἰς τὸ ἐν στοιχίζει 700 μόνον λίρας, ἐνῶ ἡ καλλιτέρα πρώτη ὕλη τοῦ ἄλλου στοιχίζει 7.000. Τὸ χρησιμοποιούμενον εἰς τὸ ἐν κεφάλαιον εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν αὐτὴν ἀνέρχεται εἰς 1000 λίρας ἐνῶ τὸ χρησιμοποιούμενον εἰς τὸ ἄλλο ἀνέρχεται εἰς 7.300. Κατὰ

συνέπειαν σύμφωνα με τὸ ἐπιτόκιον 10% ὃ ἐπιχειρηματίας τοῦ πρώτου θὰ ἀναμένῃ ἕνα κέρδος περίπου 100 λιρῶν, ἐνῶ ὃ ἐπιχειρηματίας τοῦ δευτέρου ἐργοστασίου θὰ ὑπολογίζη εἰς 730. Ἄν καὶ τὰ κέρδη τῶν δὲ εἶναι τόσο διάφορα, εἶναι ὅμως δυνατόν ἡ ἐργασία τῆς ἐπιθεωρήσεως καὶ διευθῶς καὶ εἰς τὰ δυὸ νὰ εἶναι εἴτε τελείως εἴτε σχεδὸν τελείως ἡ ἴδια. Εἰς πολλὰ ἐργοστάσια ὅλη ἡ ἐργασία τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἀνατίθεται εἰς ἕνα προϊστάμενον. Ἡ μισθοδοσία του ἀνταποκρίνεται κυρίως πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας αὐτῆς τῆς ἐπιθεωρήσεως καὶ διευθύνσεως. Ἄν καὶ κατὰ τὸν καθορισμὸν τῆς μισθοδοσίας του λαμβάνεται συνήθως ὑπ' ὄψιν ὄχι μόνον ἡ ἐργασία καὶ ἡ ἐπιδειξιότης του ἀλλὰ καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη μετὰ τὴν ὁποίαν τὸν περιβάλλει κανεὶς, ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ μισθὸς αὐτὸς δὲν εὐρίσκεται ποτὲ εἰς ἀνάλογον σχέσιν πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦ ὁποίου ἐπιβλέπει τὴν διοίκησιν· πολὺ περισσότερον ἀναμένει ὁ κύριος τοῦ κεφαλαίου τούτου, ἂν καὶ ἀπηλλάχθη κάθε ἐργασίας, ἕνα κέρδος, τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸ κεφάλαιόν του. Οὕτω λοιπὸν ἀποτελεῖ εἰς τὴν τιμὴν τῶν ἐμπορευμάτων τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου, ἕνα ἐντελῶς διάφορον καὶ ἀπὸ τελείως διαφόρους ἀρχὰς ἐξαρτώμενον συστατικόν, ἀπὸ τὸν μισθὸν τῆς ἐργασίας.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς δὲν ἀνήκει πάντοτε ὁλόκληρον τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας εἰς τὸν ἐργάτην. Οὗτος πρέπει νὰ τὸ μοιρασθῇ εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις μετὰ τὸν κύριον τοῦ κεφαλαίου, ποὺ τὸν ἀπασχολεῖ. Οὐτε εἶναι ἡ διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἢ παραγωγὴν ἑνὸς ἐμπορεύματος συνήθης ἀπαιτουμένη ἐργασία, τὸ μισθικὸν κριτήριον τὸ ὁποῖον καθορίζει τὴν ποσότητα τῆν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀγοράσῃ, νὰ παραγγεῖλῃ ἢ νὰ ἀνταλλαχθῇ τοῦτο. Εἶναι προφανές ὅτι πρέπει νὰ καταβληθῇ μία ἰδιαιτέρα ἀκόμη ποσότης χρημάτων ὡς κέρδος διὰ τὸ κεφάλαιον, ποὺ προκατέβαλε τοὺς μισθοὺς καὶ τὰ ὑλικά διὰ τὴν ἐργασίαν ἐκείνην.

Εὐθὺς ὡς τὸ ἔδαφος ὁλόκληρον μιᾶς χώρας ἀποβῆ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, ἐπιθυμοῦν οἱ γαιοκτῆμονες, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, νὰ θερίσουν ἐκεῖ ὅπου δὲν ἔσπειραν καὶ ἀπαιτοῦν μάλιστα διὰ τὸ φυσικὸν προϊόν αὐτοῦ μιαν ράνταν. Ἡ ξυλεῖα τοῦ δάσους, ἡ βοσκή τῶν ἀγρῶν καὶ ὅλοι οἱ φυσικοὶ καρποὶ τῆς γῆς, οἱ ὁποῖοι, ἐφόσον τὸ ἔδαφος ἀνήκεν εἰς ὅλους, ἐστοίχιζον εἰς τὸν ἐργάτην μόνον τὸν κόπον τῆς συλλογῆς, ἀποκτοῦν πλέον καὶ δι' αὐτὸν μιαν πρόσθετον τιμὴν ἢ ὁποία συσχετίζεται μὲ αὐτοῦς. Ὁ ἐργάτης πρέπει ἔτι νὰ πληρώσῃ διὰ τὴν ἄδειαν τῆς συλλογῆς καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸν γαιοκτῆμονα ἕνα μέρος ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συλλέγει ἢ παράγει ἡ ἐργασία του. Τὸ μέρος αὐτὸ ἢ ὅπερ τὸ ἴδιον, ἡ τιμὴ τοῦ μέρους αὐτοῦ παριστᾷ τὴν ἔγγειον πρόσσοδον καὶ ἀποτελεῖ εἰς τὴν τιμὴν τῶν περισσοτέρων ἐμπορευμάτων, τὸ τρίτον συστατικὸν μέρος.

Ὅπως πρέπει νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἡ πραγματικὴ ἀξία ὅλων τῶν διαφόρων συστατικῶν μερῶν τῆς τιμῆς ἀναμετρᾶται σύμφωνα μὲ τὴν ποσότητα τῆς ἐργασίας τὴν ὁποῖαν κάθε ἕνα ἀπὸ αὐτὰ μπορεῖ νὰ ἀγοράσῃ ἢ νὰ παραγγείλῃ. Ἡ ἐργασία καθορίζει τὴν ἀξίαν ὄχι μόνον τοῦ μέρους ἐκεῖνου τῆς τιμῆς τὸ ὁποῖον ἀναλύεται τὸ ἴδιον πάλιν εἰς ἐργασίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνου τὸ ὁποῖον ἀναλύεται εἰς τὸ εἰσόδημα καὶ εἰς τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου.

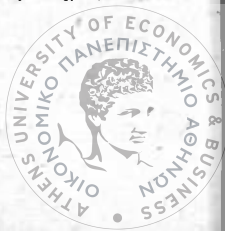
Εἰς κάθε κοινωνίαν τελικῶς ἡ τιμὴ ὅλων τῶν ἐμπορευμάτων ἀναλύεται εἰς τὸ ἕνα ἢ εἰς τὸ ἄλλο, ἢ εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ τρία μέρη καὶ εἰς κάθε πολιτισμένην κοινωνίαν συνυπάρχουν ὅλα αὐτὰ τὰ τρία μέρη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ὡς συστατικὰ τῆς τιμῆς τοῦ μεγίστου μέρους ὅλων τῶν ἐμπορευμάτων.

Ἐνας κηπουρὸς ὁ ὁποῖος καλλιεργεῖ τὸν κήπον του μὲ τὰ ἴδια τὰ χέρια του, συνενώνει εἰς τὸ πρῶτον του τὴν τριπλῆν ἰδιότητα τοῦ γαιοκτῆμονος, τοῦ μισθωτοῦ καὶ τοῦ ἐργάτου. Οὕτω τὸ προϊόν τοῦ

ἀποκομίζει εἰς αὐτὸν τὴν ἔγγειον πρόσσοδον τοῦ πρώτου, τὸ κέρδος τοῦ δευτέρου καὶ τὸν μισθὸν τοῦ τρίτου. Παρὰ ταῦτα καὶ τὰ τρία συνήθως θεωροῦνται ὡς ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας του. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν συμφύρονται καὶ ἡ ἔγγειος πρόσσοδος καὶ τὸ κέρδος μὲ τὸν ἐργατικὸν μισθὸν μαζί.

Ἐπειδὴ εἰς μίαν πολιτισμένην χώραν ὀλίγα μόνον ἔμπορεύματα ὑπάρχουν τῶν ὁποίων ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία προέρχεται μονάχα ἀπὸ τὴν ἐργασίαν, διότι ἡ ἔγγειος πρόσσοδος καὶ τὸ κέρδος συνυπάρχουν πρὸς τούτοις ἄφθονα εἰς τὰ περισσότερα ἔμπορεύματα, τούτου ἕνεκα τὸ ἐτήσιον προϊόν τῆς χώρας αὐτῆς θὰ φθάνη πάντοτε διὰ τὴν πληρώσῃ ἢ τὴν παραγγεῖλη μίαν πολὺ μεγαλυτέραν ποσότητα ἐργασίας ἀπὸ ἐκείνην ποὺ θὰ κατηναλίσκετο διὰ τὴν παραγωγὴν, ἐπεξεργασίαν καὶ μεταφορὰν τοῦ προϊόντος τούτου εἰς τὴν ἀγοράν. Ἄν ἡ Κοινωνία ἀπησχόλει ἐτησίως ὅλην τὴν ἐργασίαν τὴν ὁποίαν θὰ ἠμποροῦσε ἐτησίως νὰ ἀγοράσῃ, τότε τὸ προϊόν κάθε ἐπομένου ἔτους θὰ ἔφθανε μίαν ἀσυγκρίτως μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ τὴν τοῦ προηγουμένου ἔτους, διότι ἡ ποσότης τῆς ἐργασίας θὰ ἔπρεπε νὰ αὐξάνη σημαντικὰ κάθε χρόνο. Δὲν ὑπάρχει ὁμοίως καμμιά χώρα εἰς τὴν ὁποίαν ὀλόκληρον τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ἐπαγγελματικῶς ἀπασχολουμένων. Πανταχοῦ οἱ μὴ ἐργαζόμενοι καταναλίσκουν μέγα μέρος τῶν προϊόντων καὶ ἀναλόγως τῆς σχέσεως τῆς ἐτήσιας διανομῆς τῶν προϊόντων μεταξὺ τῶν δύο τούτων διαφόρων τάξεων τοῦ λαοῦ, πρέπει ἡ συνήθης ἢ κατὰ μέσον ὄρον ἀξία των νὰ αὐξάνη ἢ νὰ ἐλαττώνεται, ἢ νὰ παραμένῃ ἡ ἴδια ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Ἡ φυσικὴ καὶ ἡ ἀγοραία τιμὴ τῶν ἐμπορευμάτων.

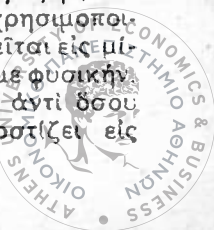
Εἰς κάθε κοινωνίαν ἢ εἰς κάθε τόπον ὑπάρχει ἓνα σύνθητες ἢ μέσον ὄριον διὰ τὸν μισθὸν τῆς ἐργασίας καὶ διὰ τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου εἰς κάθε λογῆς ἀπασχόλησιν ἐργασίας ἢ κεφαλαίου. Τὸ ὄριον αὐτό, ὅπως θὰ ἀποδείξω παρακάτω, καθορίζεται κατὰ φυσικὸν τρόπον : ἀφ' ἑνός μὲν ἀπὸ τῆν γενικὴν κατάστασιν τῆς κοινωνίας, τὸν πλοῦτον ἢ τῆν πτωχείαν της, τὰς προόδους της, τὴν στασιμότητα, ἢ τὴν ὀπισθοδρομίαν της καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τῆν ἰδιαιτέραν φύσιν κάθε ἀπασχολήσεως.

Ὑπάρχει ἐπίσης εἰς κάθε κοινωνίαν ἢ τόπον ἓνα σύνθητες ἢ μέσον ὄριον διὰ τὴν ἔγγειον πρόσδοτον τὸ ὁποῖον, ὅπως ἐπίσης θὰ ἀποδείξω κατωτέρω, καθορίζεται ἐν μέρει μὲν ἀπὸ τῆν γενικὴν κατάστασιν τῆς κοινωνίας ἢ τοῦ τόπου ὅπου κεῖται τὸ ἔδαφος, ἐν μέρει δὲ ἀπὸ τῆν φυσικὴν ἢ τῆν ἐνδυναμωθεῖσαν καρποφορίαν τοῦ ἔδάφους.

Τὰ τακτικὰ αὐτὰ ἢ μέσου ὄρου ὄρια μπορεῖ κανεὶς διὰ τὸν καιρὸν καὶ τὸν τόπον ὅπου ἴσως ἐπικρατοῦν αὐτὰ ὡς συνήθη νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς τὰ φυσικὰ ὄρια τοῦ μισθοῦ ἐργασίας, τῆς ἐγγείου προσόδου, τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου.

Ἄν ἡ τιμὴ ἑνός ἐμπορεύματος δὲν εἶναι οὔτε ὑψηλότερη οὔτε χαμηλότερη, ἀπὸ ἐκείνην ἢ ὁποία ἀπαιτεῖται διὰ νὰ πληρωθῇ σύμφωνα μὲ τὸ φυσικὸν ὄριον ἢ ἔγγειος πρόσδοτος, ὁ μισθὸς τῆς ἐργασίας καὶ τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου, τοῦ διὰ τῆν παραγωγὴν, παρασκευὴν καὶ μεταφορὰν μέχρι τῆς ἀγορᾶς χρησιμοποιοῦντος ἠθέντος κεφαλαίου, τότε τὸ ἐμπόρευμα πωλεῖται εἰς μίαν τιμὴν τῆν ὁποῖαν μποροῦμε νὰ ὀνομάσωμε φυσικὴν.

Τὸ ἐμπόρευμα πωλεῖται τότε ἀκριβῶς ἀντὶ ὅσου ἀξίζει ἢ ἀντὶ ὅσου ὅσον πραγματικῶς κοστίζει εἰς

ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος προσκομίζει τοῦτο εἰς τὴν ἀγορὰν. Διότι καίτοι εἰς τὴν συνηθισμένη φρασεολογία αὐτὸ τὸ ὁποῖον ὀνομάζει κανεὶς τιμὴν ἀγορᾶς ἑνὸς ἐμπορεύματος δὲν περιλαμβάνει μέσα του τὸ κέρδος τοῦ μεταπράτου, ὅμως ζημιώνεται οὗτος προφανῶς, ἂν πωλῇ τὸ ἐμπόρευμα εἰς μίαν τιμὴν, ἢ ὁποία δὲν τοῦ ἐξασφαλίζει τὸ εἰς τὸν τόπον του σύνηθες ὄριον τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου, διότι διὰ μιᾶς οἰασδήποτε ἄλλης τοποθετήσεως τοῦ κεφαλαίου του, θὰ ἐπραγματοποιεῖ ἴσως τὸ κέρδος τοῦτο. Πρὸς δὲ τὸ κέρδος του, εἶναι ἡ πρόσσοδος του, ἢ κυρία πηγὴ τῆς συντηρήσεώς του. Καθὼς οὗτος κατὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν παρασκευάζει τὰ ἐμπορεύματά του καὶ τὰ προσκομίζει εἰς τὴν ἀγορὰν προκαταβάλλει εἰς τοὺς ἐργάτας τὸ ἡμερομισθίον των ἢ τὴν συντήρησίν των, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον προκαταβάλλει εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἰδίαν συντήρησίν του, ἢ ὁποία τότε καθορίζεται κοινῶς σύμφωνα μὲ τὸ κέρδος, τὸ ὁποῖον λογικῶς ἀναμένει ἀπὸ τὴν πώλησιν τῶν ἀγαθῶν του. Ἐφόσον λοιπὸν δὲν ἀποφέρουν ταῦτα εἰς αὐτὸν τὸ κέρδος τοῦτο, τότε δὲν ἀντικαθιστοῦν εἰς αὐτόν, ὅ, τι πραγματικῶς τοῦ ἐκόστισαν.

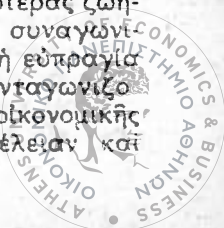
Ἄν καὶ λοιπὸν ἡ τιμὴ, ἢ ὁποία τοῦ ἀφίνει αὐτὸ τὸ κέρδος, δὲν εἶναι πάντοτε ἢ κατωτέρα, εἰς τὴν ὁποίαν ἕνας ἔμπορος γενικῶς πωλεῖ τὰ ἐμπορεύματά του, ὅμως ἀποτελεῖ αὐτὴ τὸ κατώτατο ὄριο, μέχρι τοῦ αὐτός, διαρκῶς, μπορεῖ νὰ πωλήσῃ τουλάχιστον εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ὅπου ἐπικρατεῖ πλήρης ἐλευθερία, δηλαδή, ἐκεῖ ὅπου μπορεῖ νὰ ἀλλάσῃ τὸ ἐπαγγέλματός του, ὅποτεδῆποτε θέλει.

Ἡ πραγματικὴ τιμὴ, ὅπου πωλεῖται ἕνα ἐμπόρευμα εἰς τὴν ἀγορὰν, λέγεται ἀγοραία τιμὴ τοῦ. Ἡ τιμὴ αὐτὴ μπορεῖ νὰ εἶναι ἀνώτερη τῆς φυσικῆς, ἢ κατώτερη αὐτῆς ἢ νὰ εἶναι ἴση ἀκριβῶς πρὸς αὐτήν.

Ἡ ἀγοραία τιμὴ ἑνὸς ἐμπορεύματος καθορίζεται ἀπὸ τὴν σχέσιν τῆς ποσότητος τῶν ἐμπορευμάτων

ὅποια προσκομίζεται πραγματικά στην ἀγορά, διὰ τὴν ζήτησιν ἐκείνων, πού εἶναι πρόθυμοι νὰ πληρώσουν τὴν φυσικὴν τιμὴν τῆς, δηλαδή ὀλόκληρον τὴν ἀξίαν τῆς ἐγγείου προσόδου, τῶν ἐξόδων ἐργασίας καὶ τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου, τὴν ὅποιαν ἐστοίχισε μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς πωλήσεως. Τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς μποροῦμε νὰ ὀνομάσωμε ὡς τοὺς πραγματικοὺς ζητητὰς καὶ τὴν ζήτησιν τῶν ὡς τὴν πραγματικὴν· διότι αὐτὴ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ προσκομισθῆ πραγματικά τὸ ἐμπόρευμα στην ἀγορά. Αὐτὴν πρέπει νὰ τὴν διακρίνωμεν ἀπὸ τὴν ἀπόλυτον ζήτησιν. Διότι μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς μέχρι σημείου τινός, γιὰ ἓνα πάμπτωχο ἄνθρωπο ὅτι θὰ ἐπεθύμει μὴν ἄμαξα μὲ ἕξη ἄλογα, ἀφοῦ εὐχαρίστως θὰ τὴν ἤθελε. Ἡ ζήτησις τοῦ ὅμως δὲν εἶναι ἀποτελεσματικὴ διότι τὸ ἐμπόρευμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἱκανοποιεῖ τὴν ζήτησιν αὐτὴν, δὲν θὰ προσκομισθῆ ποτέ εἰς τὴν ἀγοράν.

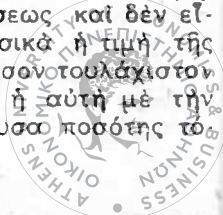
Ἄν ὑπολείπεται τῆς πραγματικῆς ζητήσεως ἡ ποσότης τοῦ ἐμπυρεύματος, ἡ ὅποια θὰ προσκομισθῆ εἰς τὴν ἀγοράν, τότε δὲν θὰ μπορέσουν νὰ ἐφοδιασθοῦν μὲ τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἶναι διατεθειμένοι νὰ πληρώσουν ὀλόκληρον τὴν ἀξίαν τῆς ἐγγείου προσόδου, τῶν ἡμερομισθίων καὶ τοῦ κέρδους ἢ ὅποια ἐδαπανήθη μέχρι τότε. Διὰ νὰ μὴ ἀποχωρήσουν λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀγοράν μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς προσφέρονται νὰ πληρώσουν περισσότερα. Εὐθύς ὡς ἀρχίση ὁ ἀνταγωνισμὸς ἢ ἀγοραία τιμὴ τοῦ ἐμπορεύματος ὑψώνεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπάνω ἀπὸ τὴν φυσικὴν τιμὴν, ἀναλόγως τῆς μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας ζωηρότητος τὴν ὅποιαν θὰ προσδώσῃ εἰς τὸν συναγωνισμὸν τοῦτον τὸ μέγεθος τῆς ἐλλείψεως ἢ ἡ εὐπραγία ἢ ἡ ἐπιθυμία διὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν ἀνταγωνιζομένων. Μεταξὺ ἀνταγωνιστῶν τῆς ἰδίας-οἰκονομικῆς ἀντοχῆς ἢ τῆς ἰδίας-τάσεως πρὸς πολυτέλειαν καὶ

προκειμένου του ίδιου βαθμού ανάγκης θά διαμορφωθῆ ἕνας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ζωηρός ανταγωνισμός ἀναλόγως τῆς μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας σπουδαιότητος τὴν ὁποίαν δι' αὐτοὺς θά ἔχη ἡ ἀπόκτησις τοῦ ἐμπορεύματος. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἐξηγοῦνται οἱ ἐξωφρενικὲς τιμὲς τῶν εἰδῶν διατροφῆς εἰς ἐποχὰς πολιερκίας μιᾶς πόλεως ἢ λιμοῦ.

Ἄν ἡ ποσότης ἢ ὁποῖα φέρεται εἰς τὴν ἀγορὰν εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ πραγματικὴ ζήτησις δὲν μπορεῖ νὰ πωληθῆ ὁλόκληρος εἰς ἐκείνους πού συγκατατίθενται νὰ πληρώσουν ὁλόκληρον τὴν ἀξίαν τῆς ἐγγείου προσόδου, τῶν ἡμερομισθίων καὶ τοῦ κέρδους, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ πληρωθοῦν διὰ νὰ προσκομισθοῦν τὰ ἐμπορεύματα εἰς τὴν ἀγορὰν. Ἐνα μέρος αὐτῶν, πρέπει νὰ πωληθῆ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι πληρώνουν ὀλιγώτερα, ἢ δὲ χαμηλὴ τιμὴ τὴν ὁποίαν προσφέρουν πρέπει νὰ ἐλαττώσῃ τὴν τιμὴν τοῦ συνόλου. Ἡ τιμὴ τῆς ἀγορᾶς θά πέσῃ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τῆς φυσικῆς τιμῆς, ἀναλόγως πρὸς τὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀνταγωνισμόν τῶν πωλητῶν, τὸν ὁποῖον θά προκαλέσῃ ἡ ποσότης τοῦ πλεονάσματος, ἢ ἀναλόγως τοῦ μεγαλυτέρου ἢ μικροτέρου ἐνδιαφέροντος τὸ ὁποῖον θά ἔχουν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀμέσως τοῦ ἐμπορεύματος. Τὸ ἴδιον πλεόνασμα κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἑνὸς εἴδους εὐκόλως καταστρεφόμενου προκαλεῖ συναγωνισμόν πολὺ ζωηρότερον ἢ ἡ εἰσαγωγὴ ἑνὸς ἐμπορεύματος δυναμένου νὰ διατηρηθῆ παράδειγμα ἡ εἰσαγωγὴ πορτοκαλιῶν καὶ ἡ εἰσαγωγὴ παλαιῶν σιδήρων.

Ἄν ἡ εἰς τὴν ἀγορὰν προσκομισθεῖσα ποσότης ἐμπορευμάτων ἐξαρκεῖ ἀκριβῶς διὰ νὰ ικανοποιήσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς πραγματικῆς ζητήσεως καὶ δὲν εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ αὐτὴν, τότε φυσικὰ ἡ τιμὴ τῆς ἀγορᾶς θά ἦτο ἀκριβῶς ἡ ἴδια ἢ καθόσον τοῦλάχιστον μπορεῖ κανεὶς νὰ συμπεράνη σχεδὸν ἢ αὐτὴ μετὰ τὴν φυσικὴν τιμὴν. Ὁλόκληρη ἡ ὑπάρχουσα ποσότης τῶ

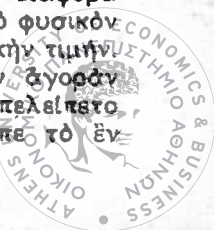

τε· θά διετίθετο εἰς τὴν τιμὴν αὐτήν, καὶ δὲν θά διετίθετο εἰς μεγαλυτέραν. Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν διαφόρων πωλητῶν τοὺς ὑποχρεώνει ὄλους νὰ δεχθοῦν αὐτὴν τὴν τιμὴν, δὲν τοὺς ὑποχρεώνει ὁμως νὰ δεχθοῦν χαμηλωτέραν.

Ἡ ποσότης κάθε ἐμπορεύματος ποὺ προσκομίζεται εἰς τὴν ἀγορὰν προσαρμόζεται αὐτομάτως πρὸς τὴν πραγματικὴν ζήτησιν. Τὸ συμφέρον ὄλων ἐκείνων ποὺ χρησιμοποιοῦν τὸ ἔδαφος, τὴν ἐργασίαν, τὰ κεφάλαιά των εἶναι ὅπως ἡ ποσότητα ὄλων τῶν εἰς τὴν ἀγορὰν προσκομισθέντων ἐμπορευμάτων νὰ μὴ ὑπερβαίῃ τὴν πραγματικὴν ζήτησιν καὶ ἀντιστρόφως τὸ συμφέρον ὄλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀπαιτεῖ ὅπως ἡ ποσότητα αὐτὴ μὴ ὑπολείπεται ποτέ αὐτῆς τῆς ζήτησεως.

Ἄν ὁμως κάποτε ἡ ποσότης τῶν προσκομιζομένων ἐμπορευμάτων ὑπερβαίνει τὴν πραγματικὴν ζήτησιν, τότε τὸ ἔν ἢ τὸ ἄλλο συστατικὸν στοιχεῖον τῆς τιμῆς των νὰ πληρωθῇ κάτω ἀπὸ τὴν φυσικὴν τιμὴν του. Ἄν ἀφορᾷ τοῦτο τὴν ἔγγειον πρόσοδον τότε οἱ γαιοκτῆμονες θά ἀναγκασθοῦν ἀπὸ τὸ ἰδιοσυμφέρον των νὰ ἐγκαταλείψουν ἀμέσως τὴν καλλιέργειαν ἐνὸς μέρους τῶν γαιῶν των· καὶ ἂν τοῦτο ἀφορᾷ τὰ ἡμερομίσθια ἢ τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου τότε τὸ ἰδιοσυμφέρον θά παρακινήσῃ τοὺς ἐργάτας εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν ἢ τοὺς κεφαλαιούχους εἰς τὴν ἄλλην νὰ κάμουν τὸ ἴδιον μὲ ἓνα μέρος τῆς ἐργασιμότητός των ἢ τῶν κεφαλαίων των ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευση αὐτῆ. Ἡ εἰς τὴν ἀγορὰν προσκομιζομένη ποσότης ἐμπ)των ταχέως θά εἶναι ἐπαρκῆς διὰ νὰ καλύψῃ μόνον τὴν πραγματικὴν ζήτησιν. Ὅλα τὰ διάφορα συστατικὰ τῆς τιμῆς των θά ἀνέλθουν εἰς τὸ φυσικὸν ὄριον των καὶ ὀλόκληρος ἡ τιμὴ εἰς τὴν φυσικὴν τιμὴν.

Ἄν τουναντίον καμμιά φορά ἢ εἰς τὴν ἀγορὰν προσκομισθεῖσα ποσότης ἐμπορευμάτων ὑπελείπεται ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ζήτησιν, τότε θά ἔπρεπε τὸ ἔν

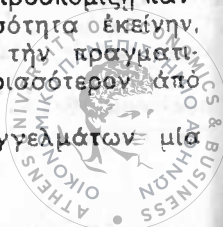

ἢ τὸ ἄλλο συστατικὸ τῆς τιμῆς στοιχεῖον νὰ ὑψωθῆ ὑπεράνω τοῦ φυσικοῦ ὄριου του· ἂν ἀφεῶρα τοῦτο τὴν ἔγγειον πρόσοδον τὸ ἰδιοσυμφέρον ὄλων τῶν ἄλλων γαιοκτημόνων θὰ προῶθει αὐτοὺς φυσικῶς εἰς τὸ νὰ καλλιεργήσουν περισσότερα ἐδάφη πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς παραγωγῆς τοῦ ἐν λόγῳ ἐμπορεύματος· ἂν ἀφορᾷ αὐτὸν τὸν ἐργατικὸν μισθὸν ἢ τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου, τότε τὸ ἰδιοσυμφέρον θὰ παρεκίνει ὄλους τοὺς ἄλλους ἐργάτας καὶ ἐμπορευομένους νὰ χρησιμοποιοῦν περισσοτέραν ἐργασίαν καὶ κεφάλαιον διὰ τὴν παρασκευὴν καὶ κυκλοφορίαν τοῦ ἐμπορεύματος αὐτοῦ. Ἔτσι τὸ εἰς τὴν ἀγορὰν προσκομιζόμενον ἐμπόρευμα θὰ ἐπῆρκει ταχέως διὰ νὰ ἱκανοποιηθῆ τὴν πραγματικὴν ζήτησιν. Τὰ καθ' ἕκαστον στοιχεῖα τῆς τιμῆς θὰ ὑπεχώρουν εἰς τὸ φυσικὸν ὄριόν των καὶ ἡ ὅλη τιμὴ εἰς τὴν φυσικὴν τῆς τιμῆν.

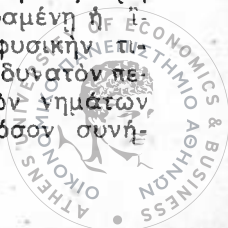
Ἡ φυσικὴ τιμὴ εἶναι κατὰ ταῦτα ἡ κεντρικὴ τρόπον τινὰ τιμὴ περὶ τὴν ὁποίαν διαρκῶς κατατείνουσι σχεδὸν πάντοτε αἱ τιμαὶ ὄλων τῶν ἐμπορευμάτων. Διὰ τὴν κρατήσασιν κατὰ ἓνα σπουδαῖο ποσοστὸν ὑπεράνω αὐτῆς καὶ ἐνίοτε μάλιστα νὰ τὴν ὑποβιβάσασιν κάπως κάτω αὐτῆς. Οἷαδὴποτε ὁμως καὶ ἂν εἶναι τὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα ἀνθίστανται εἰς τὸ νὰ παραμένουν αἱ τιμαὶ εἰς τὸ ἰσορροπικὸν αὐτὸ σταθερὸν κέντρον ὁμως αὐτὲς τείνουσι ἀδιακόπως πρὸς αὐτό.

Ὀλόκληρος ἡ ἐτησίως καταβαλλομένη βιοτεχνικὴ ἐργασία ποὺ χρειάζεται διὰ τὴν παρασκευὴν ἐνὸς ἐμπορεύματος αὐτοκατευθύνεται τοιοῦτοτρόπως πρὸς τὴν πραγματικὴν ζήτησιν. Ἡ ἐργατικὴ ἀπασχόλησις ἐπιδιώκει ἀφ' ἑαυτῆς τὸν σκοπὸν νὰ προσκομίσῃ πάντοτε εἰς τὴν ἀγορὰν ἀκριβῶς τὴν ποσότητα ἐκείνην, ἢ ὁποῖα ἐξαρκεῖ διὰ νὰ ἱκανοποιηθῆ τὴν πραγματικὴν ζήτησιν, συγχρόνως δὲ ὄχι περισσότερον ἀπὸ αὐτήν.

Ἐν τούτοις εἰς μερικὰ εἶδη ἐπαγγελμάτων μί

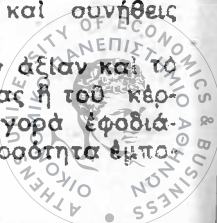
καί ἡ αὐτὴ ποσότης ἐργασίας παράγει εἰς διάφορα ἔτη πολὺ διαφόρους ποσότητας ἐμπορευμάτων, ἐνῶ εἰς ἄλλα ἐπιτυγχάνεται ἡ ἴδια ἢ σχεδὸν ἡ ἴδια ποσότης ἐμπορευμάτων. Ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς ἐργασιῶν τῆς γεωργίας παράγει εἰς διάφορα ἔτη πολὺ διαφόρους ποσότητας δημητριακῶν, κρασιοῦ, λαδιοῦ, λυκίσκου κλπ. ἐνῶ ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς νηματουργῶν καὶ ὑφαντουργῶν παράγει εἰς τὸ ἓν ὅπως καὶ εἰς τὸ ἄλλο ἔτος τὴν ἴδιαν ἢ σχεδὸν τὴν ἴδιαν ποσότητα νήματος ἢ ὑφάσματος. Μόνον ἡ μέση παραγωγή τοῦ ἐνὸς εἶδους τῆς ἀπασχολήσεως εἶναι ἐκείνη ἢ ὁποῖα μπορεῖ ὑπὸ μίαν ἔποψιν νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν πραγματικὴν ζήτησιν· ἐπειδὴ ἡ πραγματικὴ ποσότης παραγωγῆς εἶναι πότε πολὺ μεγαλυτέρα καὶ πότε πολὺ μικροτέρα αὐτῆς τῆς μέσης παραγωγῆς, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ ποσότητα τῶν εἰς τὴν ἀγορὰν προσκομισθέντων ἐμπορευμάτων τὴν μιά φορά θὰ εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ζήτησιν καὶ ἄλλοτε πολὺ μικροτέρα ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ζήτησιν. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀκόμη ὅπου ἡ ζήτησιν αὐτὴ θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶναι ἡ ἴδια, ἡ τιμὴ τῶν προϊόντων τούτων παρὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀγορὰν θὰ ὑπόκειται εἰς μεγάλας διακυμάνσεις καὶ πότε θὰ πίπτῃ κάτω ἀπὸ τὴν φυσικὴν τιμὴν, πότε δὲ θὰ ὑπερβαίῃ αὐτὴν πολὺ. Εἰς τὸ ἄλλο εἶδος τῆς ἀπασχολήσεως ὅμως μπορεῖ ἡ παραχθεῖσα ποσότης, ἐπειδὴ οἱ ἴδιες ποσότητες ἐργασίας παράγουν πάντοτε τὶς ἴδιες ἢ σχεδὸν τὶς ἴδιες ποσότητες παραγωγῆς, νὰ προσαρμοσθῇ περισσότερον πρὸς τὴν πραγματικὴν ζήτησιν. Ἐφόσον λοιπὸν ἡ ζήτησιν αὐτὴ γιὰ προϊόντα τῆς ἀπασχολήσεως αὐτῆς παραμένει ἡ ἴδια κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ τιμὴ τῆς ἀγορᾶς τῶν προϊόντων αὐτῶν θὰ παραμένῃ ἡ δια καὶ θὰ εἶναι ἐντελῶς ἡ αὐτὴ μετὰ τὴν φυσικὴν τιμὴν ἢ τοῦλάχιστον νὰ πλησιάζῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον πρὸς αὐτήν. Τὸ ὅτι ἡ τιμὴ τῶν νημάτων καὶ ὑφασμάτων δὲν ὑπόκειται οὔτε εἰς τόσον συνή-

θεις οὔτε εἰς τόσον μεγάλας διακυμάνσεις ὅπως ἡ τιμή τοῦ σίτου κάθε ἕνας τὸ γνωρίζει ἐξ ἰδίας πείρας. Ἡ τιμὴ τοῦ ἑνὸς εἴδους ἐμπορεύματος μεταβάλλεται ἀναλόγως τῶν διακυμάνσεων τῆς ζητήσεως μόνον· ἐνῶ ἡ τοῦ ἄλλου εἴδους ὄχι μόνον ἀναλόγως τῶν διακυμάνσεων τῆς ζητήσεως ἀλλὰ ἀναλόγως τῶν πολὺ μεγαλυτέρων ἢ πολὺ συχνοτέρων διακυμάνσεων εἰς τὴν ποσότητα τῆς παραγωγῆς τῶν προϊόντων τούτων τὰ ὁποῖα προσκομίζονται εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὴν ζήτησιν.

Αἱ τυχαῖαι καὶ πρόσκαιροι διακυμάνσεις εἰς τὴν ἀγοραίαν τιμὴν ἑνὸς ἐμπορεύματος ἀφοροῦν πρὸ παντός τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς τιμῆς τοῦ τὰ ὁποῖα ἀναλύονται εἰς τὸν μισθὸν τῆς ἐργασίας καὶ εἰς τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου. Τοῦναντίον τὸ τμήμα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀναλύεται εἰς τὴν ἔγγειον πρόσσοδον, πλήττεται ὑπὸ τούτων ὀλιγώτερον. Τὸ πάγιον εἰς χρῆμα εἰσόδημα δὲν ἐπηρεάζεται καθόλου ὑπὸ τῶν διακυμάνσεων αὐτῶν οὔτε εἰς τὸ ἀπόλυτον αὐτοῦ ὕψος οὔτε εἰς τὴν ἀξίαν του. "Ἐνα εἰσόδημα ὅμως, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς ἕνα ὠρισμένον ποσοστὸν τῆς ἀκαθαρίστου ἀποδόσεως ἢ εἰς μίαν ὠρισμένην ποσότητα αὐτῆς, ἐπηρεάζεται μὲν ἀπὸ τὰς τυχαίας καὶ παροδικὰς διακυμάνσεις τῆς ἀγοραίας τιμῆς τοῦ ἐν λόγω ἀκατεργάστου προϊόντος εἰς τὴν ἐτήσιαν ἀξίαν του, σπανίως ὅμως εἰς τὸ ἐτήσιον ἀπόλυτον αὐτοῦ ὕψος. Κατὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ὄρων τῆς πακτώσεως προσπαθοῦν οἱ γαιοκτῆμονες καὶ οἱ μισθωταὶ νὰ προσαρμόσουν τὸ μίσθωμα ὄχι εἰς τὰς παροδικὰς καὶ ἐπομένως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τυχαίας τιμὰς, ἀλλὰ καθόσον μποροῦν καλύτερον εἰς τὰς μέσας καὶ συνήθεις τιμὰς τοῦ προϊόντος.

Τέτοιαι διακυμάνσεις πλήττουν τὴν ἀξίαν καὶ τὸ ἀπόλυτον ὕψος τοῦ μισθοῦ τῆς ἐργασίας ἢ τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου καθ' ὃ μέτρον ἡ ἀγορὰ ἐφοδιάζεται μὲ περισσοτέραν ἢ ὀλιγώτεραν ποσότητα ἐμπο-

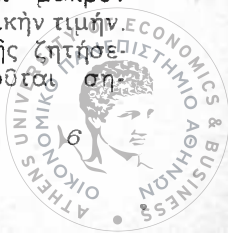

ρευμάτων ἢ ἐργασίας· με παρασχεθεῖσαν ἤδη ἢ εἰς τὸ μέλλον παρασχεθησομένην ἐργασίαν. Ἐνα δημόσιον πένθος ὑψώνει τὴν τιμὴν τοῦ μαύρου ὑφάσματος (μὲ τὸ ὁποῖον ἢ ἀγορὰ εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς εὐρίσκεται σχεδόν πάντοτε ὄχι ἐπαρκῶς ἐφοδιασμένη) καὶ αὐξάνει τὰ κέρδη τῶν ἐμπόρων, οἱ ὁποῖοι κατέχουν σημαντικὰς ποσότητας ἐξ αὐτοῦ. Ἄλλὰ δὲν ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἡμερομισθίων τῶν ὑφαντουργῶν. Ἡ ἀγορὰ δὲν εἶναι ἐφοδιασμένη με ἐμπόρευμα, δὲν τῆς ἐλλείπει δὲ ἡ ἐργασία· ὑπάρχει ἔλλειψις ἀποταμιευθείσης ὄχι δὲ παρασχετέας ἐργασίας. Τουναντίον αὐξάνει ὁ μισθὸς τῆς ἐργασίας τῶν ραπτῶν· διότι ὑπάρχει ἔλλειψις στὴν ἐργασίαν των, δηλαδή εἰς αὐτοὺς ἐμφανίζεται μιὰ αἰφνιδία πραγματικὴ ζήτησις ἐργασίας, πού θὰ παρασχεθῇ διὰ πρώτην φοράν τώρα. Ἡ τιμὴ τῶν χρωματιστῶν μεταξωτῶν καὶ ὑφασμάτων τουναντίον πίπτει καὶ τὸ κέρδος τῶν ἐμπόρων οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀπὸ αὐτὰ μεγάλας παρακαταθήκας περιορίζεται συνεπῶς. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πίπτει καὶ τὸ ἡμερομισθιον τῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπασχολοῦνται με τὴν παρασκευὴν τέτοιων ἐμπορευμάτων, πού ἡ ζήτησις διεκόπη δι' ἕξ ἴσως μάλιστα καὶ διὰ δώδεκα μῆνας. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτῇ λοιπὸν ἐπικρατεῖ στὴν ἀγορὰ, τόσο ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐμπόρευμα ὅσο καὶ τὴν ἐργασία ὑπερπροσφορά.

Ἄν καὶ ὁμοίως ὅπως περιεγράψαμεν ἡ ἀγοραία τιμὴ καθενὸς ἐμπορεύματος τείνει διαρκῶς οὕτως εἶπεν πρὸς τὴν φυσικὴν τιμὴν, μπορεῖ καμμιά φορά εἰδικές συνθήκες, καμμιά φορά φυσικὴς ἀφορμὴς καὶ τέλος οἰκονομικοπολιτικὰ μέτρα νὰ κρατήσουν τὴν ἀγοραίαν τιμὴν πολλῶν ἐμπορευμάτων ἐπὶ μακρὸν χρόνον συνεχῶς ἀρκετὰ ἀπάνω ἀπὸ τὴν φυσικὴν τιμὴν.

Ἄν διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς πραγματικῆς ζήτησεως ἡ ἀγοραία τιμὴ ἑνὸς ἐμπορεύματος ὑψοῦται

Ἄδὰμ Σμίθ, Ἐκδοσις Δ. Καλιτσουνάκη

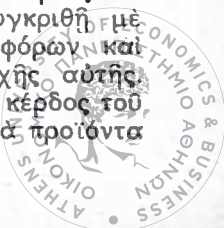
μαντικά άπάνω από την φυσική τιμήν, τότε τὰ πρόσωπα εκείνα τὰ όποία έχουν τοποθετήσει τὰ κεφάλαιά των εις τόν έφοδιασμόν τής άγοράς με τὰ έμπορεύματα αυτά, επιδιώκουν γενικώς, νά άποκρύψουν έπιμελώς την μεταβολήν ή όποία έπήλθε. Διότι άν έγίνετο αυτό γενικώς γνωστόν, τó υπερβολικόν κέρδος θά έδόλωνε πολλούς νέους συναγωνιστάς, νά επιδιώξουν την τοποθέτησιν των κεφαλαίων των εις τόν αυτόν κλάδον, ώστε ή πραγματική ζήτηση θά ίκανοποιείτο ταχέως πλήρως και ή τιμή τής άγοράς θά υπεβιβάζετο εις την φυσικήν στάθμην, ίσως μάλιστα και για λίγο καιρό νά κατέβαινε χαμηλότερα και από αυτή, "Αν ή άγορά είναι μακράν πολύ από την έδραν των έπιχειρήσεων αυτών που την έφοδιάζουν, τότε μπορούν αυτοί χρόνια νά κρατούν τó συναλλακτικό μυστικό τους και νά άπολαμβάνουν κατά τόν χρόνον αυτόν τὰ έκτακτά των κέρδη, άνενόχλητοι από άνταγωνιστάς. Έν τούτοις πρέπει νά όμολογηθῆ ότι τέτοιου είδους συναλλακτικά μυστικά σπάνια μπορεί νά διαφυλαχθούν πολύν καιρόν, και τó έκτακτον κέρδος τις περισσότερες φορές έπιζητῶ του συναλλακτικού μυστικού πολύ λίγο καιρό μόνο.

Τουναντίον τὰ επαγγελματικά μυστικά μπορούν νά διαφυλαχθούν περισσότερον καιρόν από τὰ μυστικά του έμπορίου. Ένας βαφεύς π.χ. ό όποίος έφευρε ένα μέσον νά παρασκευάζη ένα ώρισμένον χρώμα εκ πρώτων ύλών οί όποίες κοστίζουν μόνον την μισή τιμή των συνήθως χρησιμοποιουμένων, μπορεί, έφόσον εργάζεται με την δέουσαν προσοχήν, νά εκμεταλλευθῆ τή μονοπωλιακή του έφεύρεση και μάλιστα νά την κληρονομήση και στα παιδιά του. Τό έκτακτόν του κέρδος προέρχεται από την ύψηλήν τιμήν την όποιαν πληρώνεται διά την μυστικήν του έξυπνότησιν. Εις την πραγματικότητα αυτή δεν παριστάνει τίποτε άλλο παρά μίαν μεγάλην άνταμοιβήν.

βήν κυρίως τῆς ἐργασίας του. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὴ ἐπαναλαμβάνεται σὲ κάθε νέο γύρισμα τοῦ κεφαλαίου του, ἔτσι δὲ τὸ ὄλικόν ποσόν τοῦ κέρδους ἀναλογίζεται εἰς μίαν σταθεράν σχέσιν πρὸς τὴν ὄλην κεφαλαιακὴν δαπάνην, διὰ τοῦτο θεωροῦμεν τὴν ἀνταμοιβὴν αὐτὴν ὡς ἕκτακτον κεφαλαιακόν κέρδος.

Τέτοιες ὑψωμένες τιμές στὴν ἀγορὰ ἔχουν προφανῶς τὴν προέλευσίν των εἰς εἰδικούς ὄρους, τῶν ὁποίων ἢ ἐπίδρασις ὅμως μπορεῖ νὰ κρατήσῃ ἐνίοτε ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

Μερικὰ φυσικὰ προϊόντα παράγονται ὑπὸ τοιαύτας εἰδικὰς συνθήκας τοῦ ἐδάφους καὶ μετεωρολογικὰς, ὥστε καὶ σὲ μιὰ μεγάλη χώρα, ὅλο τὸ ἔδαφος ποὺ πηγαίνει στὴ καλλιέργειά των αὐτὴ νὰ μὴ φθάνῃ συχνὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν πραγματικὴν ζήτησιν. Διααὐτὸ ὄλη ἢ ποσότης ποὺ κομίζεται στὴν ἀγορὰ, διατίθεται σὲ ἐκείνους ποὺ εἶναι διατεθειμένοι νὰ πληρώσουν περισσότερα ἀπὸ ὅτι ἀπαιτεῖ ἢ ἀντιμετώπιση εἰς τὸ φυσικόν ὕψος τῆς ἐγγείου προσόδου τοῦ ἐδάφους ὅπου καλλιεργοῦνται, καὶ τοῦ μισθοῦ ὃ ὁποῖος ἀπαιτεῖται δι' ὅλας τὰς ἐργασίας μέχρις ὅτου προσκομισθοῦν διὰ πώλησιν εἰς τὴν ἀγορὰν καθὼς καὶ τοῦ κέρδους τοῦ δι' αὐτὰ ἀναλωθέντος κεφαλαίου. Τέτοια ἐμπορεύματα μποροῦν ἑκατονταετηρίδας νὰ πωλοῦνται εἰς ἀναλόγως ὑψηλὰς τιμάς, εἰς τέτοιες δὲ περιπτώσεις πληρώνεται συνήθως ἄνω τοῦ φυσικοῦ ὄριου του, τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς τιμῆς τὸ ὁποῖον ἀναλογεῖ εἰς τὴν ἐγγειον πρόσσοδον. Ἡ πρόσσοδος ἐνὸς ἐδάφους τὸ ὁποῖον παράγει τόσο μοναδικὰ καὶ πολύτιμα προϊόντα, ὅπως π.χ. μερικῶν γαλλικῶν ἀμπελώνων ἰδιαιτέρας ποιότητος ἐδάφους καὶ κλιματολογικῶν ὄρων, δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μετὰ τὴν πρόσσοδον ἄλλων ἐδαφῶν ἐξ ἴσου εὐφόρων καὶ ἐξίσου καλῶς καλλιεργηθέντων τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Τούναντίον ὃ μισθὸς τῆς ἐργασίας καὶ τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου σπανίως εἰς τὰ ἐξαιρετικὰ αὐτὰ προϊόντα

σπανίως υπερβαίνουν τὸ εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν κατὰ κανόνα σύνηθες ὕψος.

Οἱ παραπάνω ἀνατιμήσεις τῆς τιμῆς τῆς ἀγορᾶς εἶναι προφανῶς τὸ ἀποτέλεσμα φυσικῶν ὄρων, οἱ ὁποῖοι ἐμποδίζουν, ὥστε ἡ πραγματικὴ ζήτησις νὰ ικανοποιηθῆ ποτὲ πλήρως, καὶ ἐπομένως μποροῦν αὐτοὶ νὰ ἐπικρατοῦν καὶ εἰς τὸ διαρκές.

Ἐνα μονοπώλειον ὀφειλόμενον εἶτε εἰς ἓνα ἄτομον εἶτε εἰς μίαν ἐμπορευομένην ἐταιρείαν ἔχει τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ὅπως ἓνα μυστικὸν εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ εἰς τὴν βιοτεχνίαν. Οἱ μονοπωλοῦντες διατηροῦντες τὴν ἀγορὰν μονίμως ἀνικανοποίητον λόγῳ τῆς μὴ πλήρους ικανοποιήσεως τῆς ἀποτελεσματικῆς ζητήσεως πωλοῦν τὰ ἐμπορεύματά των πολὺ ὑπεράνω τῆς φυσικῆς τιμῆς καὶ αὐξάνουν τὰ κέρδη των τὰ συνιστώμενα εἶτε ἐξ ἡμερομισθίων ἢ κερδῶν πολὺ ὑπεράνω τοῦ φυσικοῦ των ὕψους. Ἡ τιμὴ τῶν μονοπωλείων εἶναι εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ἢ ὑψηλότερα ἢ ὁποῖα δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ. Ἡ φυσικὴ τιμὴ τουναντίον ἢ ἡ τιμὴ προκειμένου ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ εἶναι ἡ κατώτατη ἢ ὁποῖα ἐκάστοτε μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ, ἢ ὁποῖα μπορεῖ προσωρινὰ νὰ ὑποβιβασθῆ ὄχι ὅμως ἐν συνεχείᾳ. Ἐκεῖνη εἶναι πάντως ἡ ἀνωτάτη τὴν ὁποῖαν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς ἀγοραστάς, ἢ ἐκεῖνη ἢ ὁποῖα ὑποτίθεται ὅτι εἶναι αὐτοὶ διατεθειμένοι νὰ πληρώσουν· ἢ ἄλλη τουναντίον εἶναι ἡ κατώτατη τὴν ὁποῖαν κατὰ κανόνα μποροῦν νὰ δεχθοῦν ὡς τελευταίαν οἱ πωληταὶ διὰ νὰ παραχωρήσουν τὸ ἐμπόρευμά των, καὶ ἢ ὁποῖα θὰ τοὺς ἐπιτρέψει νὰ συνεχίσουν περαιτέρω τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεώς των.

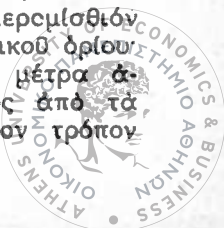
Τὰ ἀποκλειστικὰ προνόμια τῶν συντεχνιῶν, οἱ κανονισμοὶ τῶν μαθητευομένων καὶ ὅλοι οἱ νόμοι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἰς ὠρισμένα ἐπαγγέλματα περιορίζουν τὸν ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ ἐνὸς μικροτέρου ἀριθμοῦ ἀπὸ ἐκεῖνον ὃ ὁποῖος ἄλλως θὰ ἦτο, τείνουν πρὸς

τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἂν καὶ εἰς μικρότερον βαθμὸν. Εἶναι ἓνα εἶδος εὐρυτέρων μονοπωλίων, τὰ ὁποῖα πολ-
λάκις ἐπὶ γενεάς εἰς ὀλοκλήρους ομάδας ἐπαγγελμά-
των κρατοῦν τὴν ἀγοραίαν τιμὴν ἑνὸς ἐμπορεύματος
ὑπεράνω τῆς φυσικῆς καὶ τοιουτοτρόπως κρατεῖται
καὶ ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας καὶ τὸ κέρδος τοῦ κεφα-
λαίου κάπως εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον τοῦ φυσικοῦ.

Αἱ ὑψώσεις αὐτὲς τῆς ἀγοραίας τιμῆς μποροῦν
νὰ διατηρηθοῦν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὅσον ἰσχύουν
τὰ νομοθετικὰ μέτρα εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλουν αὐτὲς
τὴν ὑπαρξίν των.

Ἄν καὶ λοιπὸν ἡ τιμὴ ἑνὸς ἐμπορεύματος ἐπὶ
μακρὸν χρόνον μπορεῖ νὰ κρατηθῆ ὑπεράνω τῆς φυ-
σικῆς τιμῆς, εἶναι σπάνιον νὰ μπορέσῃ νὰ παραμείνῃ
ἐπὶ μακρὸν κάτω ἀπὸ αὐτήν. Ἀνεξαρτήτως τοῦ ποι-
ον ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτῆς καὶ ἂν πληρώνεται κάτω
ἀπὸ τὸ φυσικὸν ὄριον, πάντοτε τὰ ὑπὸ τοῦ γεγονό-
τος τούτου πληττόμενα πρόσωπα θὰ αἰσθανθοῦν τὴν
ζημίαν ἀμέσως καὶ θὰ ἀποσύρουν τὴν γῆν, τὴν
ἐργασίαν, ἢ τὸσον κεφάλαιον, ὥστε τὸ εἰς τὴν ἀγο-
ράν προσκομιζόμενον ἐμπόρευμα ταχέως μόλις νὰ ἰ-
κανοποιῆ τὴν πραγματικὴν ζήτησιν. Ἔτσι ἡ ἀγοραία
τιμὴ θὰ ἀνέλθῃ πάλιν εἰς τὸ φυσικὸν ὕψος τῆς. Τού-
λάχιστον ἡ περίπτωσις αὐτὴ θὰ λάβῃ χώραν ὅπου ἐ-
πικρατεῖ πλήρης ἐλευθερία.

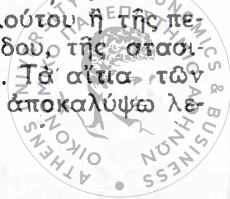
Οἱ αὐτοὶ κανονισμοὶ τῶν μαθητευομένων καὶ
ἄλλες διατάξεις τῶν συντεχνιῶν, οἱ ὁποῖες παρέ-
χουν τὴν δυνατότητα εἰς τὸν ἐπαγγελματίαν, ἐφόσον
εὐδοκίμει τὸ ἐπάγγελμα, νὰ ὑψώσῃ σημαντικὰ τὸ ἡ-
μερομίσθιον τοῦ ὑπεράνω τοῦ φυσικοῦ ὁρίου, μπο-
ροῦν καμμιά φορά καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσουν, ὅταν τὸ
ἐπάγγελμά του ξεπέφτει, νὰ ἀφίσῃ τὸ ἡμερομίσθιον
του νὰ κατέλθῃ σημαντικὰ κάτω τοῦ φυσικοῦ ὁρίου
διότι καθ' ὃν τρόπον τὰ νομοθετικὰ αὐτὰ μέτρα ἀ-
ποκλείουν τὴ μιὰ φορά πολλοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ
ἐν λόγῳ ἐπαγγέλματα, ἔτσι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον

εις την αντίθετον περίπτωσιν κρατοῦν τόν συντέχνη μακράν ἀπό πολλὰς ἄλλας ἀπασχολήσεις. Ἐν τοῦτοις ἡ ἐπίδρασις τοιούτων κατατάξεων δὲν εἶναι οὔτε πόρρωθεν τόσον μακρόχρονος εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῆς πτώσεως τῶν ἡμερομισθίων κάτω τοῦ φυσικοῦ τῶν ὀρίου, ὅσον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ὑψώσεώς των. Ἡ ἐπίδρασις των εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν μπορεῖ νὰ διαρκέσῃ ἑκατονταετίας τουναντίον εἰς τὴν δευτέραν δὲν μπορεῖ νὰ διαρκέσῃ μακρότερον ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν ἐργατῶν οἱ ὅποιοι ἐξεπαιδεύθησαν εἰς τὸ ἐν λόγῳ ἐπάγγελμα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεώς του. Ὅταν ἀποθάνουν αὐτοί, τότε ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων ὁ ὅποιος θὰ μαθητεύσῃ διὰ τὸ ἐν λόγῳ ἐπάγγελμα κατόπιν θὰ ρυθμισθῇ αὐτομάτως ἀπὸ τὴν ἐνεργὸν ζήτησιν. Τὸ κράτος θὰ ὤφειλεν ἄλλως νὰ εἶναι τόσον τυραννικὸν ὅσον τὸ Ἰνδοστάν ἢ ἡ ἀρχαία Αἴγυπτος, ὅπου ἕκαστος ἦτο ὑποχρεωμένος ὑπὸ τῆς θρησκείας νὰ καταπιασθῇ μὲ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατέρα του, καὶ ὅπου ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ τρομερώτερον ἀνοσιούργημα ὅταν ἓνας ἄνθρωπος ἄλλασε τὸ ἐπάγγελμά του, ὥστε ἔτσι ἐπὶ γενεὰς πολλὰς εἰς ἓνα ἐπάγγελμα δὲν ἤμπροῦσαν νὰ κατέλθουν κάτω ἀπὸ τὸ φυσικὸν ὄριόν των οὔτε τὸ ἡμερομισθίον τῆς ἐργασίας οὔτε τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου.

Τὰ ἐκτεθέντα εἶναι ἀρκετά, ὡς νομίζω, ἐπὶ τοῦ παρόντος διὰ τὰς παροδικὰς ἢ διαρκεῖς ἀποκλίσεις τῆς ἀγοραίας τιμῆς ἀπὸ τῆς φυσικῆς.

Καὶ αὐτὴ ἡ φυσικὴ τιμὴ κυμαίνεται ἀναλόγως τῶν φυσικῶν ὀρίων τῶν στοιχείων τῆς, δηλαδὴ εἴτε τοῦ ἡμερομισθίου εἴτε τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου εἴτε τῆς γαιοπροσόδου, εἰς κάθε δὲ οἰκονομίαν, εἶναι τὸ ὄριον αὐτὸ διάφορον ἀναλόγως τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν, ἀναλόγως τοῦ πλοῦτου ἢ τῆς πενίας, ἀναλόγως τοῦ μέτρου τῆς προόδου, τῆς στασιμότητος εἴτε τῆς ὀπισθοδρομικότητος. Τὰ αἴτια τῶν διαφορῶν αὐτῶν θὰ προσπαθῆσω νὰ ἀποκαλύψω λε-

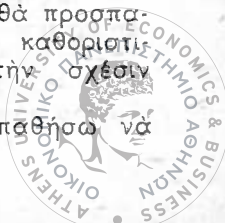
πτομερειακῶς ὅσον μπορῶ πλήρως καὶ σαφῶς εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια.

Πρῶτον θὰ προσπαθῆσω νὰ ἀποσαφηνίσω ποῖοι εἶναι οἱ φυσικοὶ ὅροι οἱ ὁποῖοι καθορίζουν τὸ ὕψος τοῦ μισθοῦ τῆς ἐργασίας καὶ πῶς οἱ ὅροι οὗτοι ἡμποροῦν νὰ ἐπηρρεασθοῦν ἀπὸ τὴν πτωχείαν ἢ τὸν πλοῦτον, ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν πρόοδον, στασιμότητα ἢ ὀπισθοδρόμησιν.

Δεύτερον θὰ προσπαθῆσω νὰ καταδείξω ποῖοι εἶναι οἱ φυσικοὶ ὅροι οἱ ὁποῖοι καθορίζουν τὸ μέγεθος τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου καὶ πῶς καὶ οἱ ὅροι αὗτοι διὰ τῶν αὐτῶν μεταβολῶν εἰς τὴν οἰκονομικὴν διάρθρωσιν ἡμποροῦν νὰ ἐπηρρεασθοῦν.

Ἄν καὶ ὁ χρηματικὸς μισθὸς καὶ τὸ χρηματικὸν κέρδος εἰς τὰς διαφόρους χρήσεις τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κεφαλαίου ἔχουν διάφορα μεγέθη, ὅμως συνήθως φαίνεται νὰ ὑπάρχημιὰ ὠρισμένη σχέσις εἰς τὸν χρηματικὸν μισθὸν μεταξὺ ὄλων τῶν διαφορῶν χρήσεων τῆς ἐργασίας καὶ εἰς τὸ χρηματικὸν κέρδος μεταξὺ τῶν διαφορῶν κεφαλαιακῶν ἐγκαταστάσεων. Ἡ σχέσις αὐτὴ ἐξαρτᾶται ὅπως θὰ ἀποδειχθῇ βραδύτερον ἐν μέρει ἐκ τῆς φύσεως τῶν καθ' ἕκαστον τρόπων χρησιμοποίησεως καὶ ἐν μέρει ἐκ τῶν οἰκονομικοπολιτικῶν μέτρων τοῦ κράτους ἐκείνου εἰς τὸ ὁποῖον ἀσκοῦνται τὰ ἐν λόγω ἐπαγγέλματα. Ἄν καὶ ὅμως ἡ σχέσις αὐτὴ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰ νομοθετικὰ καὶ οἰκονομικοπολιτικὰ μέτρα, ἀφ' ἑτέρου φαίνεται πάλιν νὰ ἐξαρτᾶται ὀλίγον μόνον ἀπὸ τὸν πλοῦτον ἢ τὴν πτωχείαν τῆς ἐν λόγω οἰκονομίας, ἀπὸ τὴν πρόοδον, στασιμότητα ἢ ὀπισθοδρόμησιν τῆς, καὶ νὰ παραμένῃ εἰς ὅλας τὰς καταστάσεις ἢ ἴδια ἢ σχεδὸν ἢ ἴδια. Τρίτον θὰ προσπαθῆσω νὰ ἐκθέσω ὅλους τοὺς διαφοροὺς καθοριστικοὺς λόγους οἱ ὁποῖοι ἐπηρρεάζουν τὴν σχέσιν αὐτήν.

Τέταρτον καὶ τελευταῖον θὰ προσπαθῆσω νὰ

καταδείξω ποία είναι τὰ καθοριστικά αίτια, τὰ ὁποία ἐπηρρεάζουν τὸ ὕψος τῆς γαιοπροσόδου καὶ πῶς αὐτὰ ὑψώνουν ἢ πιέζουν τὴν πραγματικὴν τιμὴν ὄλων τῶν προϊόντων τῆς γῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

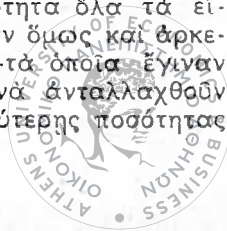
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΙΣΘΟΥ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ἡ ἀπόδοση, (τὸ προϊόν) τῆς ἐργασίας ἀποτελεῖ τὴν φυσικὴν ἀνταμοιβὴν τῆς ἢ τὸν φυσικὸν μισθὸν τῆς ἐργασίας.

Κατὰ τὴν πρωτόγονον κατάστασιν ἢ ὁποία προηγήθη καὶ τῆς γαιοκτησίας καὶ τῆς συσσωρεύσεως τοῦ κεφαλαίου ὀλόκληρη ἡ ἀπόδοση τῆς ἐργασίας ἀνήκει εἰς τὸν ἐργάτην. Ὁ ἐργάτης δὲν ὑποχρεοῦται νὰ τὴν διανεμηθῇ οὔτε μὲ τὸν γαιοκτῆμονα οὔτε μὲ ἕνα ἐργοδότην.

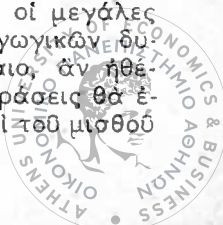
Ἄν ἡ κατάστασις αὕτη παρέμενε ἢ ἴδια, ὁ μισθὸς τῆς ἐργασίας θὰ ἠύξανετο κατὰ τὸ ἴδιον μέτρον κατὰ τὸ ὁποῖον ἠύξηθη ἡ ἀπόδοση τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς ἐργασίας διὰ τοῦ καταμερισμοῦ αὐτῆς. Ὅλα τὰ ἀγαθὰ θὰ ἐγίνοντο σιγὰ-σιγὰ εὐθηνότερα. Τὰ πάντα θὰ παρεσκευάζοντο μὲ χρησιμοποίησιν ὀλιγωτέρας ἐργασίας καὶ, ἐπειδὴ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποία εἶχον κατασκευασθῆ μὲ τὴν ἴδιαν ποσότητα ἐργασίας θὰ ἀνταλλάσσονταν καὶ εἰς τὴν βαθμίδα αὐτὴν δι' ἀντιπραγματισμοῦ, θὰ ἠγοράζοντο κατὰ τὸν αὐτὸν φυσικὸν τρόπον μὲ τὸ προϊόν μιανῆς μικρότερης ποσότητος ἐργασίας.

Ἄν καὶ ὅμως στὴν πραγματικότητα ὄλα τὰ εἶδη θὰ ἦσαν εὐθηνότερα, θὰ ὑπῆρχαν ὅμως καὶ ἀρκετὰ—ἔστω καὶ φαινομενικὰ μόνο—τὰ ὁποία ἐγίναν ἀκριβώτερα καὶ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀνταλλαχθοῦν λοιπὸν μόνον ἕναντι μιανῆς μεγαλύτερης ποσότητος

ἄλλων ἀγαθῶν. Ἄς ὑποθέσωμεν π.χ. ὅτι εἰς τὰ περισσότερα ἐπαγγέλματα οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις τῆς ἐργασίας θὰ αὐξάνονταν εἰς τὸ δεκαπλάσιον, ἢ ὅτι ἡ ἐργασία μιανῆς ἡμέρας παρεσκεύαζε δέκα φορές περισσότερα πράγματα ἀπὸ προτιήτερα, ὅτι τούναντίον εἰς μερικὰ ἐπαγγέλματα ηὐξήθησαν οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις μόνον δυὸ φορές, ἢ ὅτι ἡ ἐργασία μιανῆς ἡμέρας ἐδημιούργει δύο φορές μόνον περισσότερα ἀγαθὰ ἐν σχέσει μὲ τὴν πρωτιήτερη παραγωγή. Ἄν λοιπὸν ἀνταλλάσσαμεν τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας μιανῆς ἡμέρας τῶν πρώτων ἐπαγγελμάτων πρὸς τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας τῶν δευτέρων τότε τὸ δεκαπλάσιο τῆς ἀρχικῆς ποσότητος ἡμερησίας παραγωγῆς τῶν ἐπαγγελμάτων ἐκείνων θὰ ἠγόραζε μόνον τὸ διπλάσιο τῆς ἀρχικῆς ποσότητος τῶν τελευταίων τούτων. Ἐνα ὠρισμένο πῶσόν ἐμπορεύματος π.χ. ἓνα πφούντιον τῶν τελευταίων αὐτῶν εἰδῶν θὰ ἐφαινόταν πέντε φορές ἀκριβώτερο ἀπὸ πρωτιήτερα. Στὴν πραγματικότητα ὅμως θὰ ἦτο δύο φορές εὐθηνότερο ἀπὸ πρωτιήτερα. Διότι ἂν καὶ ἀγοράσθηκε μὲ μιὰ πέντε φορές μεγαλύτερη ποσότητα ἄλλων ἀγαθῶν, ὅμως ἡ παραγωγή του ἢ ἡ ἀγορά του, ἀπήτησε μόνον τὴν μισὴ ποσότητα τῆς πρωτιήτερης ἐργασίας. Ἐπομένως ἡ ἀπόκτησὴ του θὰ ἦτο δυὸ φορές εὐκολώτερη ἢ πρωτιήτερα.

Ἄλλὰ ἡ πρωτόγονη αὐτὴ κατάσταση, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἐργάτης ἀπελάμβανε ὀλόκληρη τὴν ἀπόδοση τῆς ἐργασίας του, δὲν ἦταν δυνατόν νὰ διαρκέσῃ παρὰ μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν διεμορφώθη ἡ γαιοκτησία καὶ ἡ συγκέντρωση τοῦ κεφαλαίου. Δὲν ὑφίστατο λοιπὸν ἡ κατάσταση αὐτὴ πολὺν χρόνον προτοῦ πραγματοποιηθοῦν οἱ μεγάλες πρόοδοι εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς ἐργασίας καὶ θὰ ἦταν μάταια, ἂν ἠθέλαμεν νὰ παρακολουθήσωμεν ποιάς ἐπιδράσεις θὰ ἐξήσκει ἡ πρωτόγονος αὐτὴ κατάσταση ἐπὶ τοῦ μισθοῦ

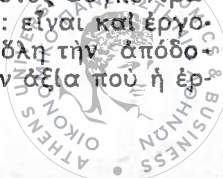
τῆς ἐργασίας.

Εὐθύς ὡς ἡ γῆ ἀποβῆ, ἀτομικὴ ἰδιοκτησία ἀπαιτεῖ ὁ γαιοκτήμονας ἓνα μέρος σχεδὸν ἀπὸ ὅλα τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα ὁ ἐργάτης καλλιεργεῖ εἰς αὐτὴν ἢ συγκομιζεῖ. Ἡ γαιοπρόσοδος αὐτῆ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἀφαίρεση ἀπὸ τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας ποῦ κατεβλήθηκε στὸ ἔδαφος.

Σπανίως ὁ ἄνθρωπος ποῦ καλλιεργεῖ τὴν γῆ ἔχει πρὸς τούτοις καὶ τὰ μέσα νὰ συντηρηθῆ μέχρι τῆς συγκομιδῆς. Ἡ συντήρησή του τοῦ προκαταβάλλεται συνήθως ἀπὸ τὸ κεφάλαιον ἐνὸς ἀφεντικοῦ, τοῦ γαιοκτήμονα, ὁ ὁποῖος τὸν ἀπασχολεῖ καὶ δὲν θά εἶχε κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ νὰ τοῦ δημιουργήσῃ ἐργασίαν, ἂν δὲν ἐλάμβανε ἀπὸ τὴν ἀπόδοσή της αὐτὴν ἓνα μερίδιον, ἢ ἂν δὲν τοῦ ἐγυρίζετο ὀπίσω τὸ κεφάλαιόν του μὲ κέρδος. Τὸ κέρδος αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴ δεύτερη ἀφαίρεση ἀπὸ τὴν ἀπόδοση τῆς ἐργασίας ἢ ὁποῖα κατεβλήθη εἰς τὴν γῆν.

Ἡ ἀπόδοση σχεδὸν ὅλων τῶν ἄλλων ἐργασιῶν, ὑπόκειται εἰς τὴν ἴδιαν ἀφαίρεση χάριν τοῦ κέρδους. Εἰς ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα ἢ βιομηχανίας χρειάζονται οἱ ἐργάτες ὡς τὰ πολλά, ἓνα ἐργοδότην, ὁ ὁποῖος τοὺς προκαταβάλλει μέχρι τῆς παρασκευῆς τοῦ ἐμπορεύματος τὰς πρώτας ὕλας, τὸν μισθὸν καὶ τὴν συντήρησίν των. Οὗτος ἔχει μερίδιον εἰς τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας των ἢ εἰς τὴν ὑπεραξία δηλαδὴ στὴν ἀξία τὴν ὁποῖα προσθέτει ἡ ἐργασία εἰς τὴν ἐπεξεργασμένη πρώτη ὕλη καὶ τὸ μερίδιον αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ κέρδος του.

Συμβαίνει πάντως ὅμως ἐνίοτε ἓνας αὐτοτελῆς χειροτέχνης νὰ ἔχῃ ἀρκετὸ κεφάλαιο διὰ νὰ ἀγοράσῃ τὰς πρώτας ὕλας καὶ νὰ συντηρηθῆ μέχρι τῆς παρασκευῆς τοῦ ἐμπορεύματος. Τότε αὐτὸς ἀγκεντρώνει εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ τὰ δύο : εἶναι καὶ ἐργοδότης καὶ ἐργάτης καὶ ἀπολαμβάνει ὅλη τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας του ἢ ὀλόκληρη τὴν ἀξία ποῦ ἡ ἐρ-

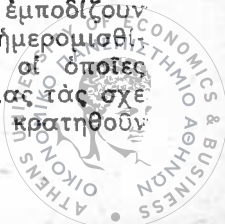

γασία του προσθέτει εις την για τον σκοπόν αυτόν χρησιμοποιηθείσαν πρώτην ύλην. Η απόδοση αυτή περιλαμβάνει δύο είδη εισοδήματος πού άλλως θα απελαμβάνοντο ξεχωριστά, δηλαδή από δυό πρόσωπα. Αυτά τὰ δύο είναι τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου καὶ ὁ μισθὸς τῆς ἐργασίας.

Τέτοιες περιπτώσεις ὅμως δὲν εἶναι πολὺ συχνές καὶ πανταχοῦ στὴν Εὐρώπη μεταξύ εἴκοσι ἐργατῶν ὑπὸ ἐργοδοτῶν χρησιμοποιουμένων, βρίσκεται ἕνας πού εἶναι αὐτοτελής ἐργάτης. Ὑπὸ μισθὸν δὲ ἐργασίας ἐννοοῦμεν κατὰ κανόνα ὅτι εἶναι συνήθως αὐτός, δηλαδή ἡ ἀνταμοιβὴ διὰ μιαν σχέσιν ἐργασίας, εἰς τὴν ὅποιαν ὁ ἐργάτης καὶ ὁ ἀπασχολῶν αὐτὸν κεφαλαιούχος εἶναι δύο διαφορετικὰ πρόσωπα.

Τὸ συνειθισμένο μέγεθος τοῦ ἡμερομισθίου ἐξαρτᾶται πανταχοῦ ἀπὸ μιαν σύμβαση πού συνομολογεῖται ἀμοιβαίως ἀπὸ τίς δυὸ μερίδες, τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα δὲν εἶναι καθόλου τὰ ἴδια. Οἱ ἐργάτες θέλουν νὰ λάβουν ὅσα μποροῦν περισσότερα, οἱ ἐργοδότες θέλουν νὰ δώσουν ὅσα μποροῦν ὀλιγώτερα. Οἱ πρώτοι τείνουν εἰς τὴν συσσωμάτωσιν των διὰ νὰ ἀυξήσουν τὸν μισθὸν τῆς ἐργασίας τῶν, οἱ ἐργοδότες διὰ νὰ τὸν ἐλαττώσουν.

Δὲν εἶναι δύσκολον ἐν τούτοις νὰ προῖδη κανεὶς, ποιά ἀπὸ τίς δυὸ μερίδες, κανονικῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, θὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν καὶ θὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν ἄλλην νὰ ἀποδεχθῇ τοὺς ὅρους της. Οἱ ἐργοδότες μποροῦν ἐπειδὴ εἶναι ὀλιγώτεροι, εὐκολώτερα νὰ συνασπισθοῦν, πρὸς τούτοις δὲ ὁ νόμος ἐπιτρέπει τοὺς συνασπισμούς των ἢ τοῦλάχιστον δὲν τοὺς ἀπαγορεύει ἐνῶ ἀπαγορεύει τοὺς τῶν ἐργατῶν. Δὲν ὑπάρχουν νομοθετήματα πού ἐμποδίζουν συνασπισμούς διὰ τὸν ὑποβιβασμὸν τῶν ἡμερομισθίων, ἐνῶ ἔχομεν πολλὰ ἐναντίον ἐνώσεων αἱ ὁποῖες ἀπόσκοποῦν εἰς τὴν ὑψωσιν αὐτῶν. Εἰς ὅλας τὰς σχετικὰς διαμάχας οἱ ἐργοδότες μποροῦν νὰ κρατηθοῦν

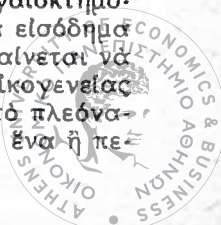
πολύ μακρότερον χρόνον. Ἐνας γαιοκτήμων, ἕνας πακτωτής, ἕνας ἀρχιμάστορας, ἢ ἕνας ἔμπορος μποροῦν καὶ ἂν δὲν ἀπασχολοῦν οὔτε ἕνα ἐργάτην γενικῶς νὰ ζήσουν ἕνα ἢ καὶ δυὸ χρόνια ἀπὸ τὸ χρῆμα τὸ ὁποῖον ἐξοικονόμησαν. Οἱ περισσότεροι ὁμῶς ἐργάτες δὲν μποροῦν χωρὶς ἐργασία νὰ ζήσουν οὔτε μιὰ ἐβδομάδα, ὀλίγοι ἕνα μῆνα καὶ κανεὶς ἕνα ἔτος. Εἰς τὸ διαρκές ὁμῶς μπορεῖ ὁ ἐργάτης νὰ εἶναι στὸν ἐργοδότη του ἐξ ἴσου ἀπαραίτητος, ὅσον ὁ ἐργοδότης εἰς τὸν ἐργάτην· ἀλλὰ τὸ ἐπάναγκες αὐτὸ δὲν εἶναι τόσο κατεπεῖγον.

Ἀκούομεν, λέγουν, σπάνια διὰ συνασπισμοὺς τῶν ἐργοδοτῶν ἐνῶ τὸναντίον συχνὰ διὰ συνασπισμοὺς τῶν ἐργατῶν. Ὅποιος ὁμῶς πιστεύει εἰς τὸ ὅτι οἱ ἐργοδοταὶ σπάνια μόνον συνασπίζονται, αὐτὸς δὲν ξέρει οὔτε τὸν κόσμον οὔτε τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὴν προκειμένην ὑπόθεση. Οἱ ἐργοδοτεὶς εὐρίσκονται πάντοτε καὶ πανταχοῦ εἰς ἕνα εἶδος σιωπηρᾶς ἀλλὰ διαρκοῦς καὶ σταθερᾶς συνεννοήσεως, ἢ ὁποῖα ἀποσκοπεῖ, νὰ μὴ ἀφίση τὸ ἡμερομίσθιον νὰ ὑψωθῇ παραπάνω ἀπὸ τὸ ἐκάστοτε ἐπικρατοῦν ὄριον. Ἡ προσβολὴ τῆς συνεννοήσεως αὐτῆς θεωρεῖται πανταχοῦ ὡς πρᾶξις καταδικαστέα καὶ σημαίνει διὰ τὸν ἐργοδότην ἕνα αἴσχος ἄνευ ὁμοίου του. Πάντως σπανίως ἀκούομεν κάτι τι περὶ συνεννοήσεων τέτοιου εἴδους, διότι εἶναι κοινόταται καὶ διότι μπορεῖ βέβαια νὰ πῆ κανεὶς ὅτι εἶναι μιὰ τελείως φυσικὴ ἐκδήλωσις, περὶ τῆς ὁποίας διὰ τὸν λόγον ἀκριβῶς τοῦτον δὲν ἀκούει κανεὶς τίποτε. Ἀλλὰ καὶ ἐργοδοτεὶς συνομολογοῦν ἐνίοτε ἰδιωτικὰς συμφωνίας μεταξὺ των, διὰ νὰ ὑποβιβάσουν τὸν μισθὸν τῆς ἐργασίας. Τέτοιες συμφωνίαι συνομολογοῦνται πάντοτε μὲ πᾶσαν προφύλαξιν καὶ κατὰ τὸ δυνατόν μυστικὰ μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ἐκτελέσεως των, ἂν δὲ κατόπιν οἱ ἐργάται, ἄνευ ἀντιστάσεως ὑποχωρήσουν, ὅπως κάποτε συμβαίνει, παρὰ τὴν με-

γάλην ζημίαν πού ύφίστανται από αυτά. Πάντως πολλάκις οί έργάτες διά νά άποκρούσουν τέτοιες συμφωνίες συνασπίζονται και αύτοί, μάλιστα μερικές φορές κάμνουν τούτο χωρίς καν νά προκληθούν προς τούτο διά νά έξαναγκάσουν κυρίως καμμίαν ύψωση του μισθού τής έργασίας των. Τό συνειθισμένο πρόσχημα προς τούτο είναι πότε ή ακρίβεια των ειδών τής διατροφής, πότε τά μεγάλα κέρδη τά όποια πραγματοποιοϋν οί έργοδοτάι από την έργασίαν. Ότιδήποτε δέ χαρακτηήρα και άν έχουν οί συνασπισμοί αύτοί έπιθετικόν ή άμυντικόν πάντοτε γίνεται πολϋς θόρυβος σχετικώς. Διά νά έπιτύχουν ταχείαν κατά τό δυνατόν άπόφασιν προστρέχουν πάντοτε οί διαφερόμενοι εις έξωφρενικάς φωνασκίας, ένίοτε δέ μάλιστα και εις βιαιοπραγίας καθώς και κακοποιήσεις.

"Αν και δέ οί έργοδοτάι προκειμένων τέτοιων μισθοδοτικων άγώνων γενικώς πλεονεκτοϋν, όμως ύπάρχει και έν ώρισμένον όριον κάτω του όποίου δέν μπορεϊ, ως φαίνεται, νά υποβιβασθῆ συνεχώς ο συνειθισμένος μισθός και του άπλούστερου άκόμη ειδους έργασίας.

"Η ζήτηση ανθρώπων πού αποζοϋν από τό ήμερομισθίο των, μπορεϊ προφανώς νά αύξήση μόνον κατά την αύτην σχέσηιν πού αύξάνει και τό άπόθεμα τό όποϊον είναι προωρισμένον για μισθούς. Τά άποθέματα αύτά είναι δύο ειδών: πρώτον τό άπόθεμα τό όποϊον περισσεύει από τό εισόδημα πού αντιμετωπίζει τας άναγκαίας δαπάνας συντηρήσεως και δεϋτερον τό κεφάλαιον τό όποϊον είναι πλέον και υπέρνω από τά μέσα τά διά την δράσιν αύτων τούτων των έργοδοτων άναγκαιοϋντα. "Αν ένας γαιοκτήμονας, εισοδηματίας ή κεφαλαιοϋχος έχει ένα εισόδημα πού «και μεγαλύτερο από εκείνο πού φαίνεται νά είναι άναγκαϊο για τή συντήρηση τής οικογενείας του, τότε χρησιμοποιει οϋτος όλόκληρον τό πλεόνασμα ή ένα μέρος αύτοϋ εις τό νά συντηρηῆ ένα ή πε-

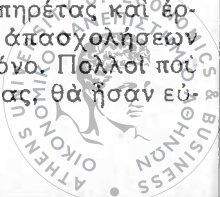

ρισσοτέρους υπηρέτας. Ἐφόσον αὐξάνει τὸ ἐπὶ πλέον αὐτό, φυσικὸν εἶναι νὰ συντηρῆ αὐτὸς περισσοτέ-
ρους υπηρέτας.

Τὴν ὑψωσιν τῶν μισθῶν τῆς ἐργασίας συνεπιφέ-
ρει ἡ συνεχῆς αὔξεις τοῦ λαϊκοῦ πλοῦτου ὄχι δὲ τὸ
ἐκάστοτε μέγεθος αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα ὁ ἐργατικὸς
μισθὸς δὲν εἶναι ὁ ὑψηλότερος εἰς τις χώρες οἱ ὁ-
ποῖες εἶναι πλουσιώτερες, ἀλλὰ εἰς τις χώρες ἐκεῖνες
οἱ ὁποῖες ἀκμάζουν περισσότερο ἢ εἰς ἐκεῖνες ποῦ
πλουτίζουν ταχύτερα. Ἡ Ἄγγλια κατὰ τὴν στιγμὴν
αὐτὴν εἶναι ἀσφαλῶς μιὰ πολὺ πλουσιωτέρα χώρα
ἀπὸ οἵανδήποτε περιοχὴν βορειοαμερικανικὴν. Παρὰ
ταῦτα οἱ ἐργατικοὶ μισθοὶ εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικὴν
εἶναι πολὺ ὑψηλότεροι ἀπὸ ὅπουδήποτε εἰς τὴν Ἀγ-
γλίαν.

Ἄν καὶ ἡ βόρειος Ἀμερικὴ δὲν εἶναι ἀκόμα τό-
σον πλουσία ὅσον ἡ Ἄγγλια ὁμως προκόπτουν ταχύ-
τερα καὶ ἀποκτοῦν περισσότερα πλούτη γρηγορότερα.
Τὸ ἀσφαλέστερο γνώρισμα γιὰ τὴν εὐδοκίμησιν μι-
νῆς χώρας εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοί-
κων τῆς. Εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρεταννίαν καὶ τις περισ-
σότερες ἄλλες χώρες τῆς Εὐρώπης ὁ πληθυσμὸς τῶν
διπλασιάζεται—ἔτσι τοῦλάχιστον ὑπολογίζεται—εἰς
πεντακόσια χρόνια. Εἰς τὰς Βρεταννικὰς ἀποικίας
τῆς βορείου Ἀμερικῆς ἐδιπλασιάσθη ὁ πληθυσμὸς, ὅ-
πως διεπιστώθη ἤδη, εἰς εἴκοσι ἢ εἰκοσιπέντε ἔτη.
Πρὸς τούτοις ἡ αὔξησις αὐτὴ κατὰ τὰ τελευταῖα χρό-
νια δὲν ὀφείλεται πρὸ παντὸς εἰς τὴν διαρκῆ προσέ-
λευσιν μεταναστῶν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο εἰς τὴν
ὑψηλὴν αὔξησιν τοῦ ἐγχωρίου πληθυσμοῦ.

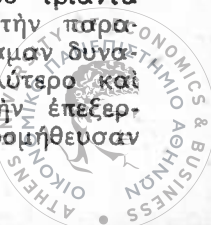
Ἄλλως θὰ εἶχον τὰ πράγματα εἰς μίαν χώραν
εἰς τὴν ὁποίαν τὸ μισθοδοτικὸν ἀπόθεμα θὰ ἠλαττοῦ-
το σημαντικά. Αὐτόθι ἡ ζήτησις διὰ υπηρέτας καὶ ἐρ-
γάτας εἰς ὅλα τὰ διάφορα εἶδη τῶν ἀπασχολήσεων
θὰ ἐλαττώνεται περισσότερο κάθε χρόνον. Πολλοὶ ποῦ
ἀναπτύχθησαν ὑπὸ καλυτέρας συνθήκας θὰ ἦσαν εὐ-

χαριστημένοι, έπειδή στο ίδιο τὸ ἐπάγγελμά των δὲν εὐρίσκουν πλέον καμμιά ἀπασχόληση, ἂν μποροῦσαν νὰ εὐρισκαν ἀπασχόληση ἄλλοῦ πουθενὰ καὶ ὑπὸ τις μετριώτερες συνθήκες. Ἐπειδὴ δὲ τὸ κατώτερο στρώμα δὲν πληροῦται μόνο με τοὺς ἐργάτες ποὺ προέρχονται ἀπὸ αὐτό, ἀλλὰ καὶ με ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ξεπέφτουν εἰς αὐτὸ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα στρώματα, διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ὁ ἀγώνας διὰ ἐργασία στὸ στρώμα αὐτὸ γίνεται τόσο μεγάλος ὥστε νὰ ὑποβιβάσῃ τὸν μισθὸν τῆς ἐργασίας μέχρι τοῦ ἀθλιέστατου καὶ γλισχρότατου ἐλαχίστου ὅριου συντηρήσεως.

Πλουσία ἀνταμοιβὴ τῆς ἐργασίας· λοιπὸν εἶναι μιὰ ἀναγκαία ἐπίδραση καὶ συγχρόνως ἓνα φυσικὸ χαρακτηριστικὸ ἀξανομένου λαϊκοῦ πλοῦτου. Τούναντίον γλισχρὴ στάθμη τῆς ζωῆς τῶν πτωχοτέρων ἐργατικῶν στρωμάτων, εἶναι ἓνα φυσικὸ φαινόμενο τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἐξέλιξη ἐσταμάτησε καὶ ἡ πειναλέα ὑπαρξὴ των εἶναι ἓνα τεκμήριο, ὅτι με γρήγορα βήματα ξεπέφτουν.

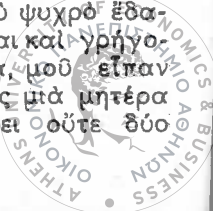
Ὁ πραγματικὸς μισθὸς τῆς ἐργασίας, δηλαδὴ ἡ πραγματικὴ ποσότης τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα χρειάζονται γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν κάνουν εὐχάριστη, ὑψώθηκε κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ ἴσως εἰς ὑψηλότερον ἀκόμη βαθμὸν ἀφόσον ὁ εἰς χρῆμα ὀνομαστικὸς μισθὸς· διότι ὄχι μόνον τὸ σιτάρι εὐθῆνισε κάπως, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποῖα διευκολύνουν εἰς τοὺς πτωχότερους ἐργάτες μιὰν εὐχάριστον καὶ ὑγιᾶ ἐναλλαγὴν εἰς τὴν διατροφήν, τὰ ἀγοράζομεν σημαντικὰ εὐθηνότερα. Πατάτες π. χ. στοιχίζουσι σήμερον εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ βασιλείου τὸ ἥμισυ ἀφόσον ἐστοιχίζαν πρὸ τριάντα ἢ σαράντα ἐτῶν. Οἱ μεγάλες πρόοδοι εἰς τὴν παρασκευὴν χονδρῶν λινῶν καὶ μαλλίνων ἔκαμαν δυνατόν τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν ἐργατῶν με καλύτερο καὶ εὐθηνότερο ρουχισμὸ καὶ οἱ πρόοδοι εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν χονδρῶν μετάλλων τοὺς ἐπρομηθευσαν

ὄχι μόνο εὐθηνότερα καὶ καλύτερα ἐργαλεῖα ἀλλὰ καὶ πολλὰ πρακτικὰ οἰκιακὰ σκευή. Τούναντιον τὸ σαποῦνι, ἄλατι, τὰ κηρία, τὰ δέρματα, τὰ πιοτὰ ἔγιναν πολὺ ἀκριβώτερα καὶ κυρίως ἀπὸ τοὺς φόρους οἱ ὀπρῖοι ἐπεβλήθησαν ἐπ' αὐτῶν. Πάντως οἱ ποσότητες πού χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τὰ πτωχότερα ἐργατικὰ στρώματα ἀναγκαστικὰ εἶναι τόσο μικρὰς ὥστε ὁ ὑψωμὸς τῆς τιμῆς τῶν εἰδῶν αὐτῶν, δὲν ἀντισταθμίζεται μὲ τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν πού ἔλαβε χώραν σὲ τόσα ἄλλα πράγματα. Ἡ συναιθισμένη μομφή ὅτι ἡ πολυτέλεια ἐξαπλώνεται μέχρι τῶν κατωτέρων λαϊκῶν στρωμάτων καὶ ὅτι τὰ πτωχότερα ἐργατικὰ στρώματα δὲν ἀρκοῦνται πλέον μὲ τὴν τροφήν, ἐπένδυσιν καὶ οἴκησιν, ἢ ὅποια τοὺς ἤρκει κατὰ μέσον ὄρον πρότερον, μπορεῖ νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξη ὅτι δὲν ὑψώθηκε μόνο ὁ ὀνομαστικὸς μισθὸς τῆς ἐργασίας ἀλλὰ καὶ ὁ πραγματικὸς.

Κάθε εἶδος εἰς τὸν ζωϊκὸν κόσμον πληθαίνεται φυσικὰ κατὰ τὸ μέτρον τῶν μέσων διατροφῆς πού ἔχει στὴν διάθεσίν του, καὶ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν μπορεῖ νὰ αὐξηθῆ περισσότερο ἀπὸ τὰ μέσα αὐτά. Σὲ μιὰ πολιτισμένη κοινωνία ὅμως μπορεῖ εἰς τὰ κατώτερα λαϊκὰ στρώματα μόνο ἡ στενότητα στὰ εἶδη τῆς διατροφῆς νὰ θέσῃ φραγμὸν σὲ μιὰ περαιτέρω αὐξηση τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους· καὶ αὐτὸ γίνεται μόνον ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ἡ κοινωνία αὐτὴ σκοτῶνει τὰ παιδιὰ πού ἐγεννήθησαν στοὺς εὐγονοὺς αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς γάμους αὐτοῦς.

Καὶ ὅμως ἡ φτώχεια, ὅσο λίγο καὶ ἂν ἐμποδίζει τὴν αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ ὡς τέτοια, εἶναι ἓνα μεγάλο ἐμπόδιο γιὰ τὸ μέγαλωμα τῶν παιδιῶν. Τὸ τρυφερὸ δένδρο ἀνοίγει, ἀλλὰ στὸ πολὺ ψυχρὸ ἔδαφος καὶ στὸ πολὺ κακὸ κλίμα μαραίνεται καὶ γρήγορα ἀποθνήσκει. Εἰς τὰ σκωτικὰ ὑψηλὰ, μοῦ εἶπαν πολλάκις, ὅτι δὲν εἶναι κάτι τι ἀσύνηθες μὲτ' μητέρα πού ἐγέννησε εἴκοσι παιδιὰ νὰ μὴν ἔχει οὔτε δύο

στη ζωή. Έμπειροι αξιωματικοί με διαβεβαίωσαν ότι όχι μόνον ούτε πόρρωθεν δέν μπορούσαν να συμπληρώσουν τὸ σύνταγμά των, με τὰ ἀνατρεφόμενα παιδιὰ τῶν στρατιωτῶν τοῦ συντάγματος, ἀλλὰ οὔτε κἄν νὰ συμπληρώσουν τὸν ἀριθμὸν τῶν σαλπικτιῶν καὶ κλαρινοπαικτιῶν. Καὶ ὅμως σπανίως μπορεῖ νὰ δῆ κανεὶς τόσα πολλὰ εὐμορφα παιδιὰ μαζὶ παρά εἰς τὰ πέριξ τῶν στρατιωτικῶν παραγκῶν. Ἀλλὰ ὀλίγα μόνον ἀπὸ αὐτὰ φθάνουν, ὡς φαίνεται, τὰ δεκαπέντε των χρόνια. Σὲ μερικὰ μέρη μάλιστα τὰ μισὰ παιδιὰ ἀποθνήσκουν πρὸ τοῦ τετάρτου των ἔτους, εἰς ἄλλα πρὸ τοῦ ἑβδόμου καὶ σχεδὸν πανταχοῦ πρὸ τοῦ ἑνάτου ἢ δεκάτου ἔτους των. Ἡ μεγάλη αὐτὴ θνησιμότητα ὅμως συναντᾶται πάντοτε πρὸ παντὸς μεταξὺ τῶν παιδιῶν τοῦ χαμηλοῦ λαοῦ, γιατί δέν μποροῦν νὰ τὰ περιποιηθοῦν με τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν ὅπως τὰ παιδιὰ ποὺ προέρχονται ἀπὸ γονεὶς καλύτερον τάξεων. Ἄν καὶ λοιπὸν οἱ γάμοι τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν στρωμμάτων κατὰ κανόνα εἶναι γονιμότεροι, ἐν σχέσει με τοὺς τῶν ἀνωτέρων τάξεων, ὅμως ἕνας μικρότερος ἀριθμὸς μόνον τῶν παιδιῶν των φθάνει τὴν ἡλικίαν τῆς ὀριμότητος. Εἰς τὰ ὄρφανοτροφεῖα καὶ εἰς τὰ παιδιὰ ποὺ ἀνατρέφονται με ἕξοδα τῶν κοινοτήτων, ἢ θνησιμότης εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνην, τῶν παιδιῶν τῶν κατωτέρων λαϊκῶν τάξεων.

Ὅπως ἡ πλοῦσια ἀνταμοιβὴ τῆς ἐργασίας εἶναι ἀποτέλεσμα ἀυξάνοντος πλοῦτου, ἔτσι ἀφ' ἑτέρου γίνεται αἴτιον καὶ τῆς ἀυξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ νὰ παραπονεῖται κανεὶς γιαυτὸ σημαίνει ὅτι στενοχωρεῖται διὰ τὸ γεγονὸς ὅτι, ἀναγκαστικὰ διαμορφώνεται σύγχρονα τὸ ἀποτέλεσμα καὶ τὸ αἴτιον τῆς μεγαλύτερης γενικῆς εὐπραγίας.

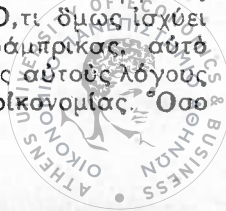
Ὅπως ἡ πλοῦσια ἀνταμοιβὴ τῆς ἐργασίας ἀπὸ τελεῖ κίνητρο γιὰ πολλαπλασιασμό, ἔτσι κεντρίζει

Ἄδὰμ Σμίθ, "Ἐκδοσὴ Δ. Καλιτσουνάκη

καὶ τὴν ἐπιμέλεια τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων. Ὁ μισθὸς τῆς ἐργασίας, εἶναι τὸ κίνητρο τῆς ἐπιμέλειας, πού ὅπως κάθε ἄλλη ἀνθρώπινη ἰδιότητα αὐξάνει κατὰ τὸ μέτρον κατὰ τὸ ὅποιον τῆς παρέχεται ἐνθάρρυνση. Πλούσια διατροφή δυναμώνει τὰς σωματικὰς δυνάμεις τοῦ ἐργάτου καὶ ἡ εὐχάριστος ἐλπίδα νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασίν του καὶ νὰ συμπληρώσῃ ἴσως τὰ τέλη τῆς ζωῆς του μὲ ἄνεση καὶ εὐμάρεια τὸν τονῶν εἰς τὸ νὰ ἐντείνει εἰς τὸ ἔπακρον τὰς δυνάμεις του. Ὅπου λοιπὸν ὁ μισθὸς τῆς ἐργασίας εἶναι ὑψηλός, ἐκεῖ οἱ ἐργάτες εἶναι ἐπιμελεστέροι, δραστηριώτεροι καὶ ταχύτεροι ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ὁ μισθὸς εἶναι χαμηλός: εἰς τὴν Ἀγγλίαν π.χ. περισσότερον ἀφ' ὅσον εἰς τὴν Σκωτίαν, εἰς τὰ περίχωρα μεγαλυτέρων πόλεων περισσότερον παρὰ εἰς ἀπομακρυσμένα τμήματα τῶν ἐπαρχιῶν. Καίτοι εὐρίσκονται πάντοτε ἐργάτες, οἱ ὅποιοι ἂν κερδίσουν εἰς τέσσαρες ἡμέρας τόσα, ὅσα ἐξαρκοῦν γιὰ νὰ ζήσουν μίαν ἐβδομάδα, τίς ἄλλες τρεῖς ἡμέρας τεμπελεύουν. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι καθόλου ἀλήθεια ὁ κανὼν. Τούναντιον ἐργάτες ἀμοιβόμενοι μὲ πλούσιον κατὰ τεμάχιον μισθὸν συνειθίζουσι πολὺ εὐκόλα νὰ κάμουν ὑπερωρίας καὶ νὰ καταστρέφουσι σὲ λίγα χρόνια τὴν ὑγείαν καὶ τὰς σωματικὰς τῶν δυνάμεις.

Ὁ κεφαλαιοῦχος ὁ ὅποιος ἀπασχολεῖ ἓνα μέγαλον ἀριθμὸν ἐργατῶν, φροντίζει διὰ τὸ ἴδιον συμφέρον του νὰ καταστρώνει ἔτσι ἐπιδέξια τὸ μοίρασμα καὶ τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας, ὥστε νὰ ἐπιτυχάνει ἀπὸ τοὺς ἐργάτες του, μίαν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερη ἀπόδοσιν ἐργασίας, Γιαυτὸ προσπαθεῖ οὗτος νὰ ἐφοδιασθῇ ἢ ἐπιχειρήσῃ του μὲ τίς καλύτερες μηχανὰς τίς ὁποῖες εἴτε αὐτὸς εἴτε οἱ ἐργάτες του θὰ ἠμποροῦσαν νὰ σκεφθοῦν. Ὅ,τι ὅμως ἰσχύει γιὰ τοὺς ἐργάτες μιανῆς μικρᾶς φάμπρिकास, αὐτὸ ἰσχύει εἰς μέγαλον βαθμὸν, διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους καὶ διὰ τὴν ὁλότητα μιᾶς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ὅσο

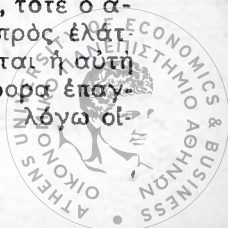
μεγαλύτερος είναι ὁ πληθυσμός, τόσο διαρθρώνεται τελείως αυτόματα πολυμερέστερα εἰς διαφόρους ἐπαγγελματικές διακρίσεις καὶ ὑποδιαίρέσεις, τόσο περισσότερες κεφαλές ἀπασχολοῦνται μὲ τὸ νὰ ἐφεύρουν τὴν διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ κάθε προϊόντος προσφορωτέραν μηχανήν. καὶ τόσο εἶναι πιθανώτερο ὅτι ἡ μηχανὴ αὐτὴ καὶ θὰ ἐφευρεθῇ. Ὑπάρχουν λοιπὸν πολλὰ ἔμπορεύματα, τὰ ὁποῖα ἕνεκα ὄλων αὐτῶν τῶν βελτιώσεων κατασκευάζονται μὲ τὸσον ὀλιγώτερη ἐργασία ἀπὸ προτιήτερα, ὥστε ὁ ὑψωμένος μισθὸς τῆς ἐργασίας, διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἀναγκαίας διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἔμπορεύματος τούτου ποσότητος ἐργασίας νὰ ἀντισταθμίζεται πολὺ περισσότερον. (19)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Ἡ ὑψωσις καὶ ἡ πτώσις εἰς τὰ κέρδη τοῦ κεφαλαίου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰ αὐτὰ καθοριστικὰ αἷτια ὅπως καὶ ἡ ὑψωσις ἢ ἡ πτώσις τοῦ μισθοῦ τῆς ἐργασίας, δηλαδή ἀπὸ τὸν αὐξάνοντα ἢ ἐλαττούμενον ἐθνικὸν πλοῦτον· ἀλλὰ τὰ καθοριστικὰ αὐτὰ αἷτια ἐπιδροῦν εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν τελείως διαφορετικὰ ἀπὸ τὴν ἄλλην. (20)

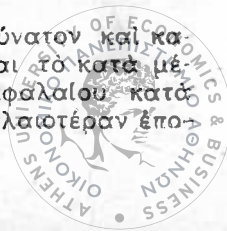
Ἡ αὐξήσις τοῦ κεφαλαίου, ἡ ὁποία ἔχει τὴν ἐπίδρασιν νὰ ὑψώνη τὸν μισθόν, δεικνύει ἀφ' ἑτέρου τάσιν νὰ ὑποβιβάζη τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου. Ἄν τὰ κεφάλαια πολλῶν πλουσίων ἐμπόρων κατευθυνθοῦν πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐμπορικὸν κλάδον, τότε ὁ ἀμοιβαῖος ἀνταγωνισμὸς ὀδηγεῖ φυσικῶς πρὸς ἐλαττώσιν τοῦ κέρδους τῶν· ἂν δὲ διαπιστοῦται ἡ αὐτὴ κεφαλαιακὴ κατεύθυνσις πρὸς ὅλα τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα τὰ ὁποῖα ἐνασκοῦνται εἰς τὴν ἐν λόγω οἰ-

κονομίαν, τότε πρέπει ὁ ἀντανταγωνισμὸς καὶ ἐδῶ πανταχοῦ νὰ ἔχη τὴν αὐτὴν ἐπίδραση.

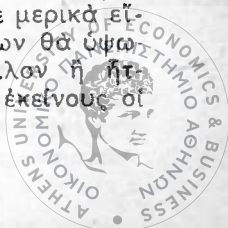
Δὲν εἶναι εὐκόλον, ὅπως παρετηρήθη ἤδη, νὰ καθορίσωμεν ἐπακριβῶς τὸν μέσον μισθόν, ἐργασίας, ἔστω καὶ εἰς ἓνα ὠρισμένον μέρος καὶ εἰς μίαν ὠρισμένην ἐποχὴν. Καὶ εἰς τέτοιες περιστάσεις σπανίως μποροῦμεν νὰ καθορίσωμεν τι περισσότερο, ἀπὸ τὸν μισθόν ὁ ὁποῖος εἶναι περισσότερο εἰς χρῆσιν. Καὶ εἰς τὸ κέρδος τοῦ Κεφαλαίου ἐν τούτοις εἶναι τοῦτο σπανίως μόνον δυνατόν. Τὸ κέρδος κυμαίνεται τόσον, ὥστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ ὁποῖος μετέρχεται τὸ ἐπάγγελμα, δὲν μπορεῖ νὰ εἴπῃ πάντοτε εἰς τί πῶσον ἀνέρχεται τὸ μέσον ἐτήσιον κέρδος αὐτοῦ. Διότι τὸ κέρδος καθορίζεται ὄχι μόνον ἀπὸ ὅλας τὰς διακυμάνσεις τῆς τιμῆς τῶν ἐμπορευμάτων τὰ ὁποῖα ἐμπορεύεται ὁ ἐν λόγῳ ἐπαγγελματίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν καλὴν ἢ κακὴν τύχην τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του καὶ τῶν πελατῶν του καθὼς καὶ ἀπὸ χιλίας ἄλλας συμπώσεις εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἐκτεθειμένα τὰ ἐμπορεύματα ἐὰν ἔχουν φορτωθεῖ διὰ θαλάσσης ἢ διὰ ξηρᾶς ἢ καὶ ἂν ἀκόμη διαφυλάσσονται εἰς γενικὰς ἀποθήκας. Ἀλλάσσει λοιπὸν τοῦτο ὄχι μόνον ἀπὸ ἔτος εἰς ἔτος ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ μάλιστα ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν. Κατόπιν δὲ νὰ διαπιστώσωμεν ποῖον εἶναι τὸ μέσον κέρδος εἰς ὅλα τὰ καθ' ἕκαστον ἐπαγγέλματα τὰ ὁποῖα μετερχόμεθα εἰς ἓνα μεγάλο βασίλειον, αὐτὸ θὰ ἦτο ἓνα πολὺ ἀκόμη δυσκολώτερον πρόβλημα· καὶ εἶναι τελείως ἀδύνατον νὰ σχηματίσωμεν μίαν ὀρθὴν κρίσιν — ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν— πόσον μεγάλο ἦτο τὸ μέσον τοῦτο κέρδος, εἰς τὰ προηγηθένια χρόνια ἢ ἀκόμη περισσότερο εἰς πολὺ μακρυνὲς ἐποχές.

Ἄν καὶ ὅμως μπορεῖ νὰ εἶναι ἀδύνατον καὶ κατὰ προσέγγισιν νὰ ὀρισθῇ, πόσον εἶναι τὸ κατὰ μέσον ὄρον μέγεθος τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου κατὰ τοὺς χρόνους μας ἢ πόσον ἦτο εἰς παλαιότεραν ἐπο-

χὴν ὁμως μπορεῖ νὰ ἐξευρεθῆ ἐμμέσως ἀπὸ τὸν τόκον τοῦ κεφαλαίου. Μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀρχὴ ἀπαράβατος ὅτι πανταχοῦ ὅπου, ἀποκερδαίνοντας μεγάλα κέρδη μὲ χρήματα, κατὰ κανόνα καταβάλλεται καὶ διὰ τὴν χρῆσιν αὐτῶν μεγάλη τιμὴ ὅπου τούναντι τὰ κέρδη εἶναι μικρά, ἐκεῖ συνήθως καὶ τὸ ἐπιτόκιον εἶναι χαμηλότερον. Ἀναλόγως λοιπὸν τῶν μεταβολῶν τοῦ συνήθους τόκου εἰς τὴν χώραν μπορεῖ κανεὶς νὰ συμπεράνη βεβαίως ὅτι κυμαίνεται καὶ τὸ μέσον ποσοστὸν τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου, δηλαδή, ὑποβιβάζεται, ὅταν ὁ τόκος πίπτει καὶ ἀνέρχεται ὅταν οὗτος ὑψώνεται. Ἡ κίνηση λοιπὸν τοῦ ἐπιτοκίου μᾶς ἐπιτρέπει νὰ σχηματίσωμεν γνώμην περὶ τῆς κινήσεως τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου.

Ἡ πρόσκτησις νέων περιοχῶν ἢ ἡ ἀνθησις νέων ἐπαγγελματικῶν κλάδων, μπορεῖ καμμιά φορά νὰ ὑψώσῃ τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου καὶ ἔτσι καὶ τὸν τόκον τοῦ χρήματος, καὶ μάλιστα εἰς μίαν χώραν ποῦ προχωρεῖ ταχέως εἰς τὴν ἀπόκτησιν πλούτου. Τὸ κεφάλαιον τῆς χώρας ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἐπαρκές διὰ τὴν ὅλην ἐπεκτασιν τῶν ἐργασιῶν τὴν ὁποίαν τέτοιες προσκτήσεις δημιουργοῦν, εἰς τὰ διάφορα ἄτομα μεταξὺ τῶν ὁποίων τοῦτο κατανέμεται—κατευθύνεται μόνον εἰς τοὺς ἰδιαιτέρους κλάδους, ποῦ παρέχουν τὸ μεγαλύτερον κέρδος. Ἐνα μέρος λοιπὸν τοῦ κεφαλαίου, τὸ ὁποῖον ἦτο τοποθετημένον ἄλλοτε εἰς ἄλλους κλάδους, ἀποσύρεται ἀπὸ αὐτούς, διότι ἀπαιτεῖ τοῦτο ἡ οἰκονομικὴ ἀνάγκη καὶ τοποθετεῖται εἰς νέους κλάδους ὑποσχομένους ἀνώτερα κέρδη. Διαυτὸ εἰς τὰ παλαιὰ αὐτὰ ἐπαγγέλματα, ὁ ἀνταγωνισμὸς θὰ ἐλαττωθῆ. Ἡ ἀγορὰ θὰ ἐφοδιαζέται μὲ μερικὰ εἶδη πολὺ γλίσχρα. Ἀναγκαστικὰ ἡ τιμὴ των θὰ ὑψωθῆ, ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ ἀποφέρει μεγαλύτερα κέρδη δι' ἐκείνους οἱ

ὁποῖοι διαπραγματεύονται αὐτὰ τὰ εἶδη καὶ οὗτοι ἐπομένως ἤμποροῦν νὰ ἀναλάβουν χρήματα μὲ ὑψηλότερον ἐπιτόκιον.

“Ὅπως λοιπὸν ἡ ἐλάττωσις τοῦ κεφαλαίου τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὴν διάθεσιν μιᾶς οἰκονομίας ἢ ἡ ἐλάττωσις τοῦ ὠρισμένου διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν λειτουργίαν ἀποθέματος ὑποβιβάζει τὸν μισθόν, ἔτσι ἄφ’ ἐτέρου ἡ ἐλάττωσις αὐτὴ ὑψώνει τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου καὶ συνεπῶς καὶ τὸ ἐπιτόκιον. Ἐνεκα τοῦ μικρότερου ὅμως μισθοῦ ἐργασίας μποροῦν οἱ κάτοχοι τῶν ὑπολειφθέντων εἰς τὴν οἰκονομίαν κεφαλαίων νὰ φέρουν τὰ ἐμπορεύματά των εἰς τὴν ἀγορὰν μὲ ὀλιγώτερον κόστος ἀφόσον πρότερον καὶ ἐπειδὴ ἄφ’ ἐτέρου ἔχουν ἀπασχοληθῆ ὀλιγώτερα κεφάλαια διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῆς ἀγορᾶς μὲ τὸ ἐν λόγω ἐμπορευμα ἀφόσα πρότερον, μποροῦν νὰ πωλοῦν αὐτὰ ἀκριβώτερα. Τὰ ἐμπορεύματα των τοὺς στοιχίζουσι ὀλιγώτερον καὶ λαμβάνουσι ἐναντι αὐτῶν περισσότερα. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ κέρδος των αὐξάνει ἀμφοτέρωθεν, μποροῦν νὰ πληρώνουν καὶ ὑψηλότερους τόκους.

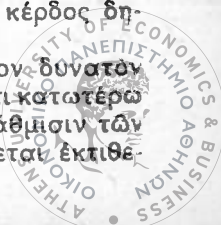
Μία κακὴ νομοθεσία μπορεῖ νὰ ἐξυψώσῃ πρὸς καιρὸν σημαντικὰ τὸ ἐπιτόκιον ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἐνδεικνυομένην ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς χώρας στάθμην. Ὅπου ὁ νόμος δὲν ἐξαναγκάζει εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συμβάσεων ἐκεῖ ὅλοι πού δανερίζονται χρήματα τοποθετοῦνται εἰς τὴν ἰδίαν γραμμὴν μὲ τοὺς χρεοκόπους, ἢ μὲ ἀνθρώπους ἀμφιβόλου ἐμπιστοσύνης εἰς χώρας ὅπου λειτουργοῦν καλύτερα οἱ νόμοι. Διότι ἡ ἀβεβαιότης ὅτι θὰ εἰσπράξῃ πάλιν τὰ χρήματά του ὁ δανειστής, τὸν ἀναγκάζει νὰ ζητήσῃ τὸν αὐτὸν τοκογλυφικὸν τόκον τὸν ὁποῖον συνήθως ζητοῦν ἀπὸ τοὺς χρεωκόπους. Εἰς βαρβαρικοὺς λαοὺς οἱ ὁποῖοι κατέκλυσαν τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἢ ἐκπλήρωσις τῶν συμβάσεων ἐπαφίετο ἐπὶ μακροὺς χρόνους εἰς τὴν ἐντιμότητα των ἀντισυμβαλλομένων μερίδων. Τὰ δικαστήρια των

βασιλέων των ανεμιγνύοντο σπανίως. Τὸ ὑψηλὸν ἐπιτόκιον τὸ ὁποῖον εἰς τοὺς ἀρχαίους αὐτοὺς χρόνους κατεβάλλετο μπορεῖ ἴσως νὰ θεωρηθῆ ὅτι εἶχεν ὡς μερικὴν ἀφορμὴν τὸν λόγον αὐτόν.

Ἄν ἀπαγορευῆ τελείως ὁ νόμος τὴν λήψιν τόκων τότε δὲν παραμερίζεται διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως αὐτῆς ὁ τόκος. Πολλοὶ ἄνθρωποι ὀφείλουν δηλαδὴ νὰ δανεισθοῦν, καὶ κανεὶς δὲν θὰ τοὺς δανείσῃ χρήματα χωρὶς νὰ ζητήσῃ μίαν ἀμοιβὴν διὰ τὴν διάθεσιν αὐτῆν τοῦ χρήματος. Ἡ ἀμοιβὴ αὐτὴ δὲν εἶναι ὅμως μόνον λογικὴ ἀποζημίωσις διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ χρήματος, ἀλλὰ περιλαμβάνει καὶ ἓν ἀσφάλιστρον διὰ τὴν δυσκολίαν καὶ τὸν κίνδυνον τὰ ὁποῖα συνεπάγεται ἡ περιγραφή τοῦ νόμου. Τὸ ὑψηλὸν ἐπιτόκιον εἰς ὄλους τοὺς μωσαμεθανικοὺς λαοὺς ἀνάγεται ὑπὸ τοῦ Montesquieu ὄχι εἰς τὴν πτωχείαν αὐτῶν, ἀλλὰ ἐν μέρει μὲν εἰς τοὺς ἀνωτέρω λόγους, ἐν μέρει δὲ εἰς τὴν δυσκολίαν νὰ λάβῃ κανεὶς ὀπίσω τὰ δανεισθέντα.

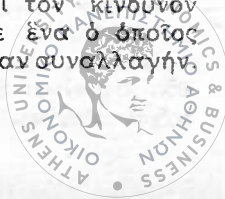
Τὸ κατώτερον δυνατόν ποσοστὸν τοῦ κέρδους πρέπει νὰ εἶναι κάτι τι ἀνώτερον ἀπὸ τὸ ποσοστὸν τὸ ὁποῖον θὰ ἐχρειάζετο διὰ τὴν ἰσοφάρισιν τῶν τυχόν ζημιῶν εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἐκτεθειμένη κάθε κεφαλαιακὴ τοποθέτησις. Καὶ μόνον αὐτὸ τὸ ἐπὶ πλέον εἶναι τὸ καθαρὸν κέρδος. Ὅ,τι ὀνομάζεται ἀκαθάριστον κέρδος περιλαμβάνει πολλάκις ὄχι μόνον τὸ πλεόνασμα τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρακρατεῖται διὰ τὰς λεγομένας ἐκτάκτους ζημίας. Οἱ τόκοι ὅμως τοὺς ὁποίους λογικῶς μπορεῖ νὰ πληρῶσῃ ἐκεῖνος ποὺ λαμβάνει χρήματα, πρέπει νὰ εὐρίσκωνται εἰς λογικὴν σχέσιν πρὸς τὸ καθαρὸν κέρδος δηλαδὴ τὴν καθαρὰν πρόσοδον.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ κατώτερον δυνατόν ἐπιτόκιον, πρέπει νὰ εὐρίσκεται ὀλίγον τι κατωτέρω ἀπὸ διὲ εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἰσοστάθμισιν τῶν τυχόν ἀπωλειῶν, εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκεται ἐκτεθε-

μένος ὁ δανεισμός τοῦ χρήματος ἔστω καὶ ὑπὸ τὰς ἀναγκαίας προφυλάξεις. Ἄν δὲν ἦταν ἀνώτερον, τότε θὰ ἤμποροῦσε νὰ δανείσῃ κανεὶς χρήματα μόνον ἀπὸ ἀγάπην ἢ φιλίαν.

Εἰς μίαν μίαν πού θὰ ἔφθανε εἰς τὸ ἀνώτερον μέτρον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἔθνικοῦ της πλούτου, ἐκεῖ δηλαδή ὅπου εἰς κάθε ἐπαγγελματικὸν κλάδον διέτεθησαν οἱ μεγαλύτερες δυνατές κεφαλαιακὲς ποσότητες ἐκεῖ—ἐπειδὴ τὸ συνειθισμένον καθαρὸ κέρδος, δηλαδή ἢ εἰς τὴν οἰκονομίαν πραγματοποιηθεῖσα καθαρὰ πρόσοδος, θὰ ἦτο πολὺ μικρὸ—καὶ τὸ εἰς τὴν πιστωτικὴν ἀγορὰν ἐπικρατοῦν ἐπιτόκιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ καταβληθῇ ἀπὸ τὸ κέρδος, νὰ εὐρίσκετο τόσον χαμηλά, ὥστε μόνον οἱ παρὰπολὺ πλούσιοι νὰ ἠδύναντο νὰ ζοῦν ἀπὸ τοὺς τόκους τῶν χρημάτων τῶν. Τούναντίον θὰ ἐξηναγκάζοντο ὅλοι οἱ διαθέτοντες μικρὰς ἢ μετρίας περιουσίας νὰ φροντίζουσι οἱ ἴδιοι διὰ τὴν προσοδοφόρον τοποθέτησιν τῶν κεφαλαίων τῶν· θὰ ἔπρεπε δηλαδή σχεδὸν καθένας νὰ εἶναι ἕνας ἐπιχειρηματίας ἢ νὰ συνεργάζεται εἰς οἰασδήποτε ἐπιχειρήσεις. Ἡ Ὀλλανδία φαίνεται ὅτι πλησιάζει διαρκῶς περισσότερο πρὸς τὴν κατάστασιν αὐτήν. Προσκρούει ἐκεῖ πρὸς τὴν καλὴν συμπεριφορὰν νὰ μὴ συναλλάσσεται κανένας. Ἀπὸ τὴν ἀνάγκην διεμορφώθη ἐκεῖ μία συνήθεια καὶ ἡ συνήθεια αὕτη καθορίζει τελειωτικὰ πανταχοῦ τὴν καλὴν συμπεριφορὰν. Ὅπως εἶναι γελοῖον νὰ μὴν ἐνδύεται κανεὶς ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἔτσι εἶναι τρόπον τινὰ καὶ γελοῖον νὰ μὴ εἶναι ἀπασχολημένος συναλλακτικῶς ὅπως καὶ αὐτοί. Ὅπως ἡ παρουσία ἐνὸς πολίτου εἰς ἕνα στρατόπεδον ἢ εἰς μίαν φρουρὰν εἶναι δυσάρεστος καὶ μάλιστα διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ προσβληθῇ, ἔτσι συμβαίνει καὶ μετὰ ἕνα ὁ ὁποῖος μεταξὺ ἐμπόρων δὲν μετέρχεται καμμίαν συναλλαγὴν.

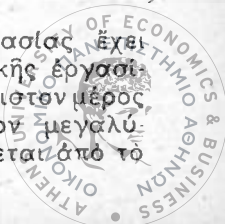
ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Περὶ τῆς φύσεως συσσωρεύσεως καὶ ἀπασχολήσεως τοῦ Stock.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

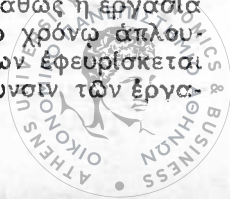
Εἰς τὴν πρωτόγονον ἐκείνην κατάστασιν τῆς κοινωνίας ὅπου δὲν ὑφίσταται καταμερισμὸς ἐργασίας, ὅπου ἀνταλλαγῇ σπανίως λαμβάνουν χώραν καὶ ὅπου ἕκαστος φροντίζει μόνος διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν του, δὲν εἶναι ἀναγκαῖον ὅπως οἰονδήποτε stock συσσωρεύεται ἢ ἀποθηκεύεται προκαταβολικῶς ἐπὶ σκοπῷ διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν εἰς μίαν κοινωνίαν. "Ἐκαστος προσπαθεῖ νὰ πληρώσῃ διὰ τῆς προσωπικῆς του φιλοπονίας τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας του καθ' ὃ μέτρῳ αὐταὶ παρουσιάζονται. "Ὅταν πεινᾷ μεταβαίνει εἰς τὸ δάσος διὰ νὰ κυνηγήσῃ." Ὅταν τὸ ἔνδυμά του εἶναι ἐφθαρμένον οὗτος ἐνδύεται μὲ τὸ δέρμα τοῦ πρώτου μεγάλου θηρίου τὸ ὁποῖον φονεύει καὶ ὅταν ἡ καλύβη του ἀρχίζει νὰ καταστρέφεται τὴν ἐπιδιορθώνει ὅσον δύναται καλλίτερα μὲ τὰ δένδρα καὶ τὴν χλόην τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται πλησιέστερον αὐτῆς.

'Ἄλλ' ὅταν ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας ἔχει πλήρως εἰσαχθεῖ, τὸ προϊόν τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων πληροῖ μόνον ἓνα ἐλάχιστον μέρος τῶν ἐκάστοτε ἀναγκῶν των. Τὸ ὑπόλοιπον μεγαλύτερον μέρος τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν καλύπτεται ἀπὸ τὸ

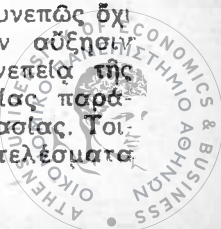
προϊόν της εργασίας άλλων ανθρώπων την οποίαν ούτος εξαγοράζει με τὸ προϊόν, ἢ, ὅπερ τὸ αὐτό, με τὸ τίμημα αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη εξαγορὰ δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῆ, παρὰ μόνον ὅταν τὸ προϊόν της εργασίας του ὄχι μόνον συνεπληρώθη, ἀλλὰ καὶ ἐπωλήθη. Ἐνα stock ἀγαθῶν διαφόρων εἰδῶν ὡς ἐκ τούτου, πρέπει νὰ ἐναποθηκευθῆ εἰς τι μέρος καὶ εἰς ποσότητα ἐπαρκῆ διὰ νὰ τὸν συντηρήσῃ καὶ διὰ νὰ τὸν ἐφοδιάσῃ με τὰς πρώτας ὕλας καὶ τὰ ἐργαλεῖα της εργασίας του τουλάχιστον μέχρις ὅτου ἡ παρασκευὴ τοῦ προϊόντος καὶ ἡ πώλησις αὐτοῦ πραγματοποιηθοῦν. Εἰς ὑφαντουργὸς δὲν δύναται νὰ ἀσχοληθῆ πλήρως με τὴν ἰδιαιτέραν του ἐργασίαν ἐκτός ἐάν προκαταβολικῶς εἶχον ἐναποθηκευθεῖ εἰς τι μέρος ἀνήκον εἰς αὐτὸν ἢ εἰς αὐτὸ κάποιου ἄλλου προσώπου, ἐν stock ἐπαρκές διὰ τὴν συντήρησίν του καὶ διὰ τὸν ἐφοδιασμόν του με πρώτας ὕλας καὶ τὰ ἐργαλεῖα τοῦ ἐπαγγέλματός του, μέχρις ὅτου ὄχι μόνον τερματίσῃ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑφάσματος ἀλλὰ καὶ πωλήσῃ τοῦτο. Ἡ συσσώρευσις αὕτη ὀφείλει, ὡς εἶναι φανερόν, νὰ λάβῃ χώραν πρὸ της παρ' αὐτοῦ ἐπιδόσεως ἐπὶ τοσοῦτον μακρὸν διάστημα χρόνου εἰς μίαν τόσον εἰδικευμένην ἐργασίαν.

Καθὼς ἡ συσσώρευσις τοῦ stock πρέπει, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, νὰ προηγήται τοῦ καταμερισμοῦ της εργασίας, οὕτω ἡ ἐργασία δύναται νὰ ὑποδιαιρεθῆ πλέον καὶ πλέον καθ' ὃ μέτρον μόνον τὰ ἀγαθὰ προηγουμένως πλέον καὶ πλέον συνεσσωρεύθησαν. Ἡ ποσότης τῶν πρώτων ὑλῶν ἢ ὁποῖα μπορεῖ νὰ κατεργασθῆ παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ ἀνθρώπων, αὐξάνει κατὰ μεγάλην ἀναλογίαν καθὼς ἡ ἐργασία ὑποδιαιρεῖται πλέον καὶ πλέον· καὶ καθὼς ἡ ἐργασία ἐνός ἐκάστου ἐργάτου γίνεται σὺν τῷ χρόνῳ ἀπλουστερά, μία ποικιλία νέων μηχανημάτων ἐφευρίσκειται διὰ τὴν συντόμευσιν καὶ τὴν διευκόλυνσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν.

Καθώς ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας προάγεται μὲ σκοπὸν νὰ παρέχῃ διαρκῆ ἀπασχόλησιν εἰς ἕνα ἴσον ἀριθμὸν ἐργατῶν, ἕνα ἴσον stock προμηθειῶν καὶ ἕνα μεγαλύτερον stock πρώτων ὑλῶν καὶ ἐργαλειῶν, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θὰ ἀπητοῦντο διὰ μίαν πλεον πρωτόγονον κατάστασιν πραγμάτων, πρέπει νὰ συσσωρευθοῦν προγενεστέρως. Ἄλλὰ ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν ἐργατῶν εἰς ἕκαστον κλάδον ἐργασίας αὐξάνει γενικῶς μὲ τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας εἰς τὸν κλάδον τοῦτον, ἢ μᾶλλον εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν ἢ ὁποῖα τοὺς καθιστᾷ ἱκανοὺς νὰ καταταχθοῦν καὶ νὰ κατανεμηθοῦν κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν.

Καθὼς ἡ συσσώρευσις τοῦ stock εἶναι προηγουμένως ἀναγκαῖα διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς μεγάλης ταύτης βελτιώσεως εἰς τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις τῆς ἐργασίας, οὕτω ἡ συσσώρευσις αὕτη ὀδηγεῖ φυσικῶς εἰς τὴν βελτίωσιν ταύτην. Τὸ ἄτομον τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ τὸ stock του διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ἐργασίας ἐπιθυμεῖ ἀναγκάτως νὰ τὸ ἀπασχολῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ παραγάγῃ μίαν ὄσσην τὸ δυνατόν μεγαλύτεραν ποσότητα ἐργασίας. Προσπαθεῖ συνεπῶς ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ διανεῖμῃ κατὰ τὸν καλλίτερον τρόπον τὴν ἀπασχόλησιν μεταξὺ τῶν ἐργατῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐφοδιάσῃ αὐτοὺς μὲ τὰς καλλιτέρας μηχανὰς ποὺ δύναται αὐτὸς εἶτε νὰ ἐφεύρῃ εἶτε ἀναγκάζεται νὰ ἐξαγοράσῃ. Αἱ δεξιότητές του εἰς τὰ δύο αὐτὰ σημεῖα εἶναι γενικῶς ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ stock του, ἢ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὁποῖους δύναται νὰ ἀπασχολῇ. Ἡ ποσότης τῆς φιλοπονίας συνεπῶς ὄχι μόνον αὐξάνει εἰς ἕκαστην χώραν μὲ τὴν αὔξησιν τοῦ stock τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ, ἀλλὰ συνεπείᾳ τῆς αὐξήσεως ταύτης ἢ ἰδία ποσότης φιλοπονίας παράγει μίαν πολὺ μεγαλύτεραν ποσότητα ἐργασίας. Τοιαῦτα εἶναι, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὰ ἀποτελέσματα

της αύξήσεως τοῦ stock εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ εἰς τὰς παραγωγικὰς τῆς δυνάμεις.

Εἰς τὸ ἀκολουθοῦν βιβλίον προσεπάθησα νὰ ἐξηγήσω τὴν φύσιν τοῦ stock, τὰ ἀποτελέσματα τῆς συσσωρεύσεως τούτου εἰς κεφάλαια διαφόρων εἰδῶν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν διαφόρων ἀπασχολήσεων τῶν κεφαλαίων αὐτῶν. Τὸ βιβλίον αὐτὸ διαιρεῖται εἰς πέντε κεφάλαια. Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον προσεπάθησα νὰ δείξω ποῖα εἶναι τὰ διάφορα μέρη ἢ κλάδοι εἰς τὰ ὁποῖα ὑποδιαιρεῖται κατὰ φυσικὸν τρόπον τὸ stock ἑνὸς ἀτόμου ἢ μίας μεγάλης κοινωνίας.

Εἰς τὸ δεῦτερον, προσεπάθησα νὰ ἐξηγήσω τὴν φύσιν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ χρήματος, θεωρουμένου ὡς ἑνὸς ἰδιαιτέρου κλάδου τοῦ γενικοῦ stock τῆς κοινωνίας. Τὸ stock τὸ ὁποῖον συσσωρεύθη εἰς κεφάλαιον δύναται εἶτε νὰ ἀπασχοληθῇ ἀπὸ τὸ πρόσωπον εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει, εἶτε δύναται νὰ δανειεῖται εἰς ἕτερον τι πρόσωπον.

Εἰς τὸ τρίτον καὶ τέταρτον κεφάλαιον προσεπάθησα νὰ ἐξετάσω τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον λειτουργεῖ εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ταύτας. Τὸ πέμπτον καὶ τελευταῖον κεφάλαιον πραγματεύεται τὰ διάφορα ἀποτελέσματα ἅτινα ἀμέσως προκαλοῦν αἱ διάφοροι ἀπασχολήσεις τοῦ κεφαλαίου ἐπὶ τῆς ποσότητος ἀμφοτέρων—τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐτήσιου προϊόντος τῆς γῆς καὶ ἐργασίας.

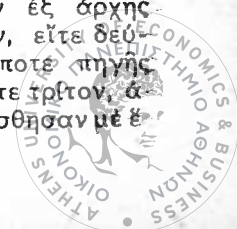

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Περὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ stock

“Όταν τὸ stock τὸ ὁποῖον ἕνας ἄνθρωπος κατέχει δὲν εἶναι πλέον ἢ ἱκανὸν διὰ νὰ τὸ συντηρήσῃ διὰ μερικὰς ἡμέρας ἢ μερικὰς ἐβδομάδας σπανίως σκέπτεται νὰ προσπορισθῇ οἰανδήποτε πρόσοδον ἀπ’ αὐτό. Τὸ καταναλίσκει μὲ ὄση φειδῶ ἡμπορεῖ καὶ προσπαθεῖ διὰ τῆς ἐργασίας του νὰ προμηθευθῇ κατὰ τὸ ὁποῖον δύναται νὰ λάβῃ τὴν θέσιν του πρὶν αὐτὸ ὀλοσχερῶς καταναλωθεῖ. Ἡ πρόσοδός του, εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, προέρχεται μόνον ἀπὸ τὴν ἐργασίαν του. Αὕτη εἶναι ἡ κατάστασις τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῶν ἐργαζομένων πτωχῶν εἰς ὅλας τὰς χώρας.

Ἄλλὰ ὅταν ἔχη εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ stock ἱκανὸν νὰ τὸν συντηρήσῃ διὰ μῆνας ἢ ἔτη, προσπαθεῖ φυσικῶς, νὰ παραγάγῃ μίαν πρόσοδον ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτοῦ, παραφυλλάσων μόνον τόσον διὰ τὴν ἄμεσον κατανάλωσιν του ὅσον ἡμπορεῖ νὰ τὸν συντηρήσῃ ἕως ὅτου ἡ πρόσοδος αὕτη ἀρχίζει νὰ παράγεται. Ὀλόκληρον τὸ stock του, ὡς ἐκ τούτου, διακρίνεται εἰς δύο τμήματα. Τὸ τμήμα αὐτό, τὸ ὁποῖον ἀναμένει νὰ τοῦ προσπορίσῃ αὐτὴν τὴν πρόσοδον ὀνομάζεται τὸ κεφάλαιόν του. Τὸ ἄλλο εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον τοῦ παρέχει τὴν ἄμεσον κατανάλωσιν του καὶ τὸ ὁποῖον συνίσταται εἴτε, πρῶτον, ἀπὸ αὐτὸ τὸ μέρος ὀλοκλήρου τοῦ stock του τὸ ὁποῖον ἐξ ἀρχῆς εἶχε παραφυλαχθεῖ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν, εἴτε δεύτερον, ἀπὸ τὴν πρόσοδόν του ἐξ οἰασδήποτε πηγῆς προερχομένης, καθὼς αὕτη παράγεται, εἴτε τρίτον, ἀπὸ τοιαῦτα πράγματα τὰ ὁποῖα ἐξηγοράσθησαν μὲ ἕ

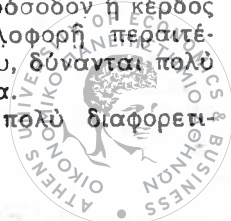
να από αυτά εις προηγούμενα έτη και τὰ ὁποῖα δέν ἔχουν έντελῶς καταναλωθεῖ τοιαῦτα ὡς ἓνα stock ἀπό ένδύματα, οἰκιακόν έξοπλισμόν και τὰ παρόμοια. Ἀπό τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο ἢ ἀπ' ὅλα τὰ τρία αὐτὰ μέρη συνίσταται τὸ stock τὸ ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι παραφυλλάσσουν διὰ τὴν ἄμεσον κατανάλωσίν των.

Ὑπάρχουν δύο διαφορετικοὶ τρόποι κατὰ τοὺς ὁποῖους ἓνα κεφάλαιον δύναται νὰ ἀπασχοληθῆ ὥστε νὰ ἀποφέρῃ μίαν πρόσσοδον ἢ κέρδος εἰς ἐκείνον ὅστις τὸ ἀπασχολεῖ.

Πρῶτον, δύναται νὰ ἀπασχοληθῆ διὰ τὴν δημιουργίαν, βιοτέχνησιν ἢ έξαγορὰν ἀγαθῶν και πώλησιν αὐτῶν μὲ ἓνα κέρδος. Τὸ κεφάλαιον τὸ ἀπασχοληθέν κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν δέν παράγει πρόσσοδον ἢ κέρδος εἰς τὸν ἀπασχολοῦντα αὐτό, καθ' ὃν χρόνον εἴτε παραμένει εἰς τὴν κατοχήν του, εἴτε παραμένει ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν. Τὰ ἀγαθὰ ἑνὸς ἐμπόρου δέν τοῦ παράγουν πρόσσοδον ἢ κέρδος ἕως ὅτου τὰ πωλήσῃ ἀντὶ χρήματος· και τὸ χρήμα τοῦ παράγει πολὺ ὀλίγα ἕως ὅτου πάλιν ἀνταλλαχθεῖ δι' ἀγαθῶν. Τὸ κεφάλαιόν του συνεχῶς φεύγει ἀπ' αὐτόν ὑπὸ μίαν μορφήν και ἐπιστρέφει εἰς αὐτόν ὑπὸ μίαν ἄλλην· και μόνον μέσῳ τοιαύτης κυκλοφορίας, ἢ διαδοχικῶν ἀνταλλαγῶν δύναται νὰ τοῦ παραγάγῃ οἰονδήποτε κέρδος. Τοιαῦτα κεφάλαια, ὡς ἐκ τούτου, πολὺ δικαίως δύνανται νὰ κληθοῦν κυκλοφοροῦντα κεφάλαια.

Δεύτερον, δύναται νὰ ἀπασχοληθῆ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς γῆς, εἰς τὴν έξαγορὰν χρησίμων μηχανημάτων και ἐπαγγελματικῶν ἐργαλείων ἢ εἰς παρόμοια πράγματα ὥστε νὰ παραγῇ μίαν πρόσσοδον ἢ κέρδος χωρὶς νὰ ἀλλάσῃ κυρίως ἢ νὰ κυκλοφορῆ περαιτέρω. Τοιαῦτα κεφάλαια, ὡς ἐκ τούτου, δύνανται πολὺ δικαίως νὰ κληθοῦν πάγια κεφάλαια.

Διάφορα ἐφαρμογαὶ ἀπαιτοῦν πολὺ διαφορετι-

κὰς ἀναλογίας μεταξύ τῶν παγίων καὶ κυκλοφορούντων κεφαλαίων τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦνται εἰς αὐτάς.

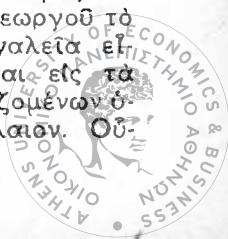
Τὸ κεφάλαιον ἐνὸς ἐμπόρου π.χ. εἶναι ὀλοσχερῶς ἐν κυκλοφοροῦν κεφάλαιον. Δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μηχανὰς ἢ ἐπαγγελματικά ἐργαλεῖα, ἐκτὸς ἐὰν τὸ κατὰσθημά του ἢ ἡ ἀποθήκη του δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς τοιαῦται.

Κάποιο τμήμα τοῦ κεφαλαίου κάθε ἀρχιτεχνίτου ἢ βιοτέχνου πρέπει νὰ ἀντικειμενικοποιηθῇ εἰς τὰ ἐπαγγελματικά του ἐργαλεῖα. Αὐτὸ τὸ τμήμα, ὅπως δὴποτε, εἶναι πολὺ μικρὸν εἰς μερικοὺς καὶ πολὺ μεγάλο εἰς ἄλλους. Ἐνας ἀρχιρράπτης δὲν ζητεῖ ἄλλα ἐπαγγελματικά ἐργαλεῖα ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα πακέτο βελόνες. Αὐτὰ τοῦ ἀρχιποδηματοποιοῦ εἶναι ὀλίγα, ἀλλὰ μολονότι ὀλίγα περισσότερον δαπανηρά. Αὐτὰ τοῦ ὕφαντοῦ ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ τὰ τοῦ ὑποδηματοποιοῦ.

Τὸ ὑπόλοιπον μεγαλύτερον τμήμα τοῦ κεφαλαίου ὄλων αὐτῶν τῶν ἀρχιτεχνιτῶν, ὅπως δὴποτε, κυκλοφορεῖ εἴτε εἰς τὰ ἡμερομίσθια τῶν ἐργατῶν τῶν, εἴτε εἰς τὴν τιμὴν τῶν πρώτων τῶν ὑλῶν καὶ ἀποκαθίσταται μὲ ἐν κέρδος διὰ τῆς τιμῆς τοῦ ὀλοτεχνήματος.

Εἰς ἄλλας ἐργασίας ἓνα πολὺ μεγαλύτερον πᾶγιον κεφάλαιον ἀπαιτεῖται. Εἰς μίαν μεγάλην σιδηροεργασίαν π.χ. ἢ κάμινος διὰ τὴν τῆξιν τοῦ μετάλλου, τὸ σιδηρουργεῖον, εἶναι ἐπαγγελματικά ἐργαλεῖα τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ δημιουργηθοῦν ἄνευ μιᾶς μεγάλης δαπάνης. Εἰς ἀνθρακοεργασίας καὶ ὄρυχεῖα οἰουδὴποτε εἴδους, ὁ μηχανικὸς ἐξοπλισμὸς ὁ ἀναγκαῖος διὰ τὴν ἀναρρόφησιν τοῦ ὕδατος καὶ δι' ἄλλους σκοποὺς, εἶναι συχνὰ ἀκόμη δαπανηρότερος.

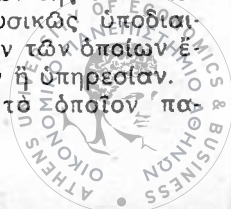
Τὸ τμήμα αὐτὸ τοῦ κεφαλαίου τοῦ γεωργοῦ τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖται εἰς τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα εἶναι ἐν πᾶγιον· αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖται εἰς τὰ ἡμερομίσθια καὶ τὴν συντήρησιν τῶν ἐργαζομένων ὀπηρετῶν του, εἶναι ἐν κυκλοφοροῦν κεφάλαιον. Οὐ-

τος δημιουργεῖ ἐν κέρδος μὲ τὸ ἕνα, φυλάσσων αὐτὸ ὑπὸ τὴν κατοχὴν του καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἀποχωριζόμενος αὐτοῦ. Ἡ τιμὴ ἢ ἀξία τῶν ἐργαζομένων του κτηνῶν εἶναι ἐν πάγιον κεφάλαιον ὅπως εἶναι καὶ τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα. Ἡ συντήρησις των εἶναι ἐν κυκλοφοροῦν κεφάλαιον ὅπως αὐτῆ των ἐργαζομένων ὑπηρετῶν. Ὁ γεωργὸς δημιουργεῖ τὸ κέρδος του φυλάττων τὰ ἐργαζόμενα κτήνη καὶ ἀποχωριζόμενος τῆς συντηρήσεώς των. Ἡ τιμὴ καὶ ἡ συντήρησις των κτηνῶν τὰ ὁποῖα ἀπεκτήθησαν καὶ ἐπαχύνθησαν ὄχι δι' ἐργασίαν ἀλλ' ἀ διὰ πώλησιν, εἶναι ἐν κυκλοφοροῦν κεφάλαιον. Ὁ γεωργὸς δημιουργεῖ τὸ κέρδος του ἀποχωριζόμενος αὐτῶν.

Μία ἀγέλη προβάτων ἢ κτηνῶν ποῦ εἰς μίαν κατάλληλον χώραν ἠγοράσθησαν ὄχι δι' ἐργασίαν ἢ πώλησιν ἀλλὰ ἐπὶ σκοπῷ δημιουργίας ἐνός κέρδους διὰ τοῦ ἐρίου των, τοῦ γάλακτός των καὶ τῆς ἀναπαραγωγῆς των, εἶναι ἐν πάγιον κεφάλαιον. Τὸ κέρδος γίνεται διὰ τῆς φυλάξεως αὐτῶν. Ἡ συντήρησις των εἶναι ἐν κυκλοφοροῦν κεφάλαιον. Τὸ κέρδος δημιουργεῖται διὰ τοῦ ἀποχωρισμοῦ αὐτοῦ· καὶ ἐπιστρέφει πίσω μὲ ἀμφοτέρα : τὸ ἰδικόν του κέρδος καὶ τὸ κέρδος ἐπὶ τῆς ὀλικῆς τιμῆς τοῦ κτήνους, εἰς τὴν τιμὴν τοῦ ἐρίου, τοῦ γάλακτος καὶ τῆς ἀναπαραγωγῆς. Ἡ ὅλη ἀξία τοῦ σπόρου ἐπίσης εἶναι ἐν πάγιον κεφάλαιον. Μολονότι πηγαίνει ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τοῦ σιτοβολῶνος οὐδέποτε ἀλλάσσει κυρίους καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδέποτε κυκλοφορεῖ ἐν κυριολεξίᾳ. Ὁ γεωργὸς δημιουργεῖ τὸ κέρδος του ὄχι διὰ τῆς πωλήσεώς του, ἀλλὰ διὰ τῆς κυκλοφορίας του. Τὸ γενικόν stock οἰασθῆποτε χώρας ἢ κοινωνίας εἶναι ὅμοιον μὲ αὐτὸ ὄλων της τῶν κατοίκων ἢ μελῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου φυσικῶς ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰ αὐτὰ τρία μέρη, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶναι μίαν χαρακτηριστικὴν λειτουργίαν ἢ ὑπηρεσίαν.

Τὸ πρῶτον εἶναι αὐτὸ τὸ τμήμα τὰ ὁποῖον πα

ραφυλάσσεται διὰ ἄμεσον κατανάλωσιν, καὶ τοῦ ὁποίου τὸ χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι, αὐτὸ δὲν παρέχει πρόσσοδον ἢ κέρδος. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀπόθεμα τροφῶν, ὑφασμάτων, οἰκισκῆν ἐπίπλωσιν κλπ., τὰ ὁποῖα ἡγοράσθησαν ἀπὸ τοὺς ἰδίους καταναλωτάς, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἀκόμη ἐξ ὀλοκλήρου καταναλωθῆ. Ὀλοκλήρον τὸ stock τῶν ἀπλῶν κατοικησίων οἰκιῶν ἐπίσης, τὸ ὑφιστάμενον ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὴν χώραν, ἀποτελεῖ ἓνα μέρος αὐτοῦ τοῦ πρώτου τμήματος. Τὸ stock τὸ ὁποῖον τοποθετεῖται εἰς μίαν οἰκίαν, ἐὰν αὕτη πρόκειται νὰ γίνῃ ἡ κατοικία τοῦ ἰδιοκτῆτου, παύει ἀπὸ αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ χρησιμεύῃ ὡς ποσὸν ἐνὸς κεφαλαίου, ἢ νὰ παρέχῃ πρόσσοδον εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην του. Μία οἰκία ὡς τοιαύτη, δὲν συνεισφέρει τίποτε εἰς τὴν πρόσσοδον τῶν κατοίκων της· καὶ μολονότι εἶναι, ἀναμφιβόλως, ἐξαιρετικῶς χρήσιμος εἰς αὐτόν,— αὕτη εἶναι ὡς τὰ ἐνδύματά του καὶ ὁ οἰκιακὸς ἐξοπλισμὸς χρησιμὴ εἰς αὐτόν— ἐν τούτοις ἀποτελεῖ ἓνα τμήμα τῆς δαπάνης του καὶ ὄχι τῆς προσόδου του. Ἐὰν πρόκειται νὰ δοθῆ εἰς ἓνα ἐνοικιαστὴν ἐπὶ ἐνοικίῳ ἐνῶ ἡ οἰκία αὐτῆ καθ' ἑνὲν δύνανται νὰ παραγάγῃ τίποτα, ὁ ἐνοικιαστής πρέπει πάντοτε νὰ πληρῶνῃ τὸ ἐνοίκιον λαμβάνων τοῦτο ἀπὸ μίαν ἄλλην πρόσσοδον ἣτις παράγεται εἴτε ἀπὸ τὴν ἐργασίαν ἢ τὸ stock, ἢ τὴν γῆ. Μολονότι μία οἰκία, ἐπομένως, δύνανται νὰ ἀποφέρῃ μίαν πρόσσοδον εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην της, καὶ διὰ τοῦτο αὕτη χρησιμεύει ὡς ποσὸν ἐνὸς κεφαλαίου δι' αὐτόν, δὲν δύνανται νὰ ἀποφέρῃ τίποτε εἰς τὸ κοινόν, οὔτε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ποσὸν ἐνὸς κεφαλαίου εἰς αὐτό, καὶ ἡ πρόσσοδος ὀλοκλήρου τοῦ λαοῦ δὲν δύνανται οὐδέποτε ν' αὐξηθῆ οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἀπὸ αὐτὴν.

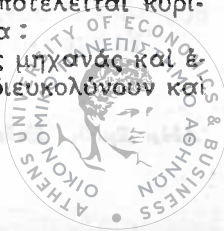
Ἐφάσματα καὶ οἰκιακὸς ἐξοπλισμὸς, κατὰ τὸν

ίδιον τρόπον, καμμιά φορά ἀποφέρουν μίαν πρόσσο-
δον καί ὡς ἐκ τούτου χρησιμεύουν ὡς ποσὸν ἐνὸς κε-
φαλαίου εἰς τοὺς ἰδιώτας. Εἰς χώρας ὅπου συνήθως
ἐμφανίζονται μετεμφιεσμένοι ἀποτελεῖ ἐμπόριον ὁ
δανεισμός ἐνδυμάτων μετεμφιέσεως διὰ μίαν νύκτα.
Οἱ ἐπιπλωπῶλαι συχνὰ ἐνοικιάζουν ἐπιπλωσιν μηνιαί-
ως ἢ ἐτησίως. Οἱ ἐργολάβοι ἐνοικιάζουν φέρετρα ἡ-
μερησίως ἢ ἐβδομαδιαίως. Πολὺς κόσμος ἐνοικιάζει
ἐπιπλωμένας οἰκίας, καί λαμβάνει ἓνα ἐνοίκιον, ὄχι
μόνον διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς οἰκίας ἀλλὰ καί
διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἐπιπλώσεως. Ἡ πρόσ-
σδος ἤτις προκύπτει ἀπὸ τέτοια πράγματα, ὀφείλει
πάντοτε κατὰ τελευταῖον λόγον νὰ προέρχεται ἀπὸ
ἄλλην πηγὴν προσόδου. Ἀπὸ ὅλα τὰ τμήματα τοῦ
stock, εἴτε ἐνὸς ἀτομικοῦ εἴτε ἐνὸς κοινωνικοῦ, τὰ
ὁποῖα παραφυλάσσονται διὰ ἄμεσον κατανάλωσιν, ἐ-
κείνο τὸ ὁποῖον ἐνυπάρχει εἰς μίαν οἰκίαν καταναλώ-
νεται πολὺ βραδέως. Ἐνα stock ὑφασμάτων δυνα-
τὸν νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ ἄρκετὰ ἔτη· ἓνα stock ἐπί-
πλων ἡμῖσιν αἰῶνα ἢ μίαν ἑκατονταετηρίδα· ἀλλὰ
ἓν stock οἰκιῶν, καλῶς ἐκτισμένων καί καταλλήλως
διατηρημένων καί ἐπιμελημένων, μπορεῖ νὰ διατηρη-
θῇ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας. Μολονότι ἡ περίοδος
τῆς ὀλοκληρωτικῆς καταναλώσεώς των, εἶναι περισ-
σότερον ἀπομεμακρυσμένη, εἶναι ἐν τούτοις πραγμα-
τικῶς ἓν stock παραφυλασσόμενον δι' ἄμεσον κατα-
νάλωσιν ὡς τὰ ὑφάσματα καί τὰ ἔπιπλα.

Τὸ δεύτερον τῶν τριῶν τμημάτων εἰς τὸ ὁποῖον
τὸ γενικὸν stock τῆς κοινωνίας ἀναλύεται, εἶναι τὸ
πάγιον κεφάλαιον, χαρακτηριστικὸν τοῦ ὁποῖου εἶναι,
ὅτι αὐτὸ παρέχει μίαν πρόσσοδον ἢ κέρδος χωρὶς νὰ
κυκλοφορῇ ἢ ν' ἀλλάσῃ κυρίου. Ἀποτελεῖται κυρί-
ως ἀπὸ τὰ τέσσερα ἐπόμενα στοιχεῖα :

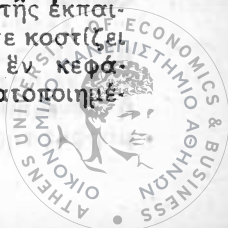
Πρῶτον, ἀπὸ ὅλας τὰς χρήσιμους μηχανὰς καί ἐ-
παγγελματικὰ ἐργαλεῖα τὰ ὁποῖα διευκολύνουν καί
συντομεύουν τὴν ἐργασίαν.

Δεύτερον, από όλα αυτά τα έπικερδή οικοδομήματα τα όποια αποτελούν τα μέσα δημιουργίας προσόδου, όχι μόνον εις τον ιδιοκτήτην των ο όποιος τα ένοικιάζει αντί ένοικίου, αλλά και εις το πρόσωπον το όποιον τα κατέχει και πληρώνει αυτό το ένοίκιον δι' αυτά. Π.χ. καταστήματα, αποθήκαι έμπορευμάτων, γραφεία, αγροτικά οίκια με όλα τα απαραίτητα των παραρτήματα, σταύλοι, σιταποθήκες κλπ. Αυτά είναι πολύ διαφορετικά από τας άπλως κατοικησίμους οίκιας. Αυτά είναι ένα είδος επαγγελματικών έργαλειών και δύνανται να έξετασθούν υπό το αυτό πρίσμα.

Τρίτον, από έγγείους βελτιώσεις, από οτιδήποτε έπικερδώς έτοποθετήθη προς έκχέρσωσιν, συλάκωσιν, περίφραξιν, λίπανσιν και καλλιέργειαν και γεωργίαν υπό τας πλέον καταλλήλους προϋποθέσεις. "Εν βελτιωμένον άγρόκτημα δύνανται πολύ δικαίως να θεωρηθῆ υπό το αυτό πρίσμα ως αι χρήσιμοι μηχαναί που διευκολύνουν και συντομεύουν τήν έργασίαν, και τῆ βοηθεία των όποιων ένα ἴσον κυκλοφορούν κεφάλαιον δύνανται να αποδώσῃ μίαν άκόμη μεγαλυτέραν πρόσοδον εις εκείνον ο όποιος το άπασχολεί. "Εν βελτιωμένον άγρόκτημα είναι έξ ἴσου πλεονεκτικόν και μεγαλυτέρας διαρκείας από οποιαδήποτε από αυτάς τας μηχανάς, διότι συχνάκις δέν άπαιτεῖ άλλας έπισκευάς παρά τήν πλέον έπικερδή χρησιμοποίησιν του κεφαλαίου του άγρότου του χρησιμοποιηθέντος διά καλλιέργειαν.

Τέταρτον, από τας κτηθείσας και χρησίμους ικανότητας όλων των κατοίκων ἢ μελών τῆς κοινωνίας. Η άπόκτησις τοιούτων ταλάντων, διά τῆς συντηρήσεως του άτοκτωντος κατά τήν διάρκειαν τῆς έκπαίδευσέως του, μελέτης ἢ μαθητεύσεως, πάντοτε κοστίζει μίαν πραγματικήν δαπάνην, ἢ όποια είναι ἓν κεφάλαιον άντικειμενικοποιημένον και πραγματοποιημένον εις το πρόσωπόν του.

Αὐταὶ αἱ ἰκανότητες ὡς ἀποτελοῦσαι τμήμα τῆς περιουσίας του, ἀποτελοῦν καὶ μέρος τῆς περιουσίας τῆς κοινωνίας εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἀνήκει. Ἡ βελτιωμένη ἐπιδεξιότης ἑνὸς ἐργάτου δύναται νὰ θεωρηθῆ ὑπὸ τὸ αὐτὸ πρῖσμα ὡς μία μηχανή ἢ ἐπαγγελματικὸν ἐργαλεῖον το ὁποῖον διευκοκύνει καὶ συντομεύει τὴν ἐργασίαν, καὶ τὸ ὁποῖον μολονότι στοιχίζει μίαν ὠρισμένην δαπάνη, ἀποκαθιστᾷ αὐτὴν μὲ ἓνα κέρδος.

Τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον τῶν τριῶν τμημάτων εἰς τὸ ὁποῖον τὸ γενικὸν stock τῆς κοινωνίας φυσικῶς ἀναλύεται, εἶναι τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον τοῦ ὁποῖου τὸ χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι τοῦτο παρέχει μίαν πρόσοδον μόνον κυκλοφορὸν ἢ ἀλλάσσον κυρίους. Τοῦτο συνίσταται ἐπίσης ἐκ τεσσάρων τμημάτων :

Πρῶτον, ἐκ τοῦ χρήματος μέσῳ τοῦ ὁποῖου ὅλα τὰ ἄλλα τρία κυκλοφοροῦν καὶ διανέμονται εἰς τοὺς καθαυτὸ καταναλωτὰς των.

Δεύτερον, ἐκ τοῦ stock προμηθειῶν αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ κρεοπώλου, κτηνοτρόφου, γεωργοῦ, σιτεμπόρου, ζυθοποιοῦ κλπ. καὶ ἀπὸ τὴν πώλησιν τῶν ὁποίων οὗτοι ἀναμένουν νὰ προκύψῃ ἓνα κέρδος.

Τρίτον, ἀπὸ πρώτας ὕλας—εἴτε τελείως ἀκατεργάστους εἴτε περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον κατεργασμένας—διὰ ἐνδύματα, οἰκιακὸν ἐξοπλισμὸν καὶ κτίσματα ποῦ δὲν ἔχουν φθάσει εἰς οὐδεμίαν ἀπὸ τὰς τρεῖς αὐτὰς μορφάς, ἀλλὰ παραμένουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν παραγωγῶν, τῶν βιοτεχνῶν, τῶν ἐμπόρων μεταξωτῶν καὶ ὑφασματαμπόρων, τῶν ξυλεμπόρων, τῶν ξυλουργῶν, τῶν πλιθοποιῶν κλπ.

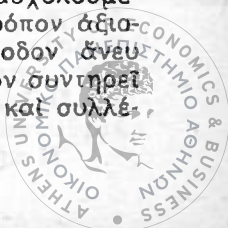
Τέταρτον καὶ τελευταῖον, ἀπὸ τὴν πλήρως ἐτοίμην ἐργασίαν ἢ ὁποία ὅμως εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐμπόρου ἢ βιοτέχνου καὶ δὲν διετέθη ἢ διενεμηθῆθη εἰς τοὺς καθ' αὐτῷ καταναλωτὰς τῆς μορφῆς τῆς ἐτοίμης ἐργασίας τὴν ὁποίαν συχνὰ εὐρί-

σκομεν εις τὰ κατ)τα τοῦ σιδηρουργοῦ, ἐπιπλοποιοῦ, τοῦ χρυσοχόου, τοῦ ἀδσμαντοπώλου, τοῦ ἐμπόρου πορσελάνης κλπ. Τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον συνίσταται οὕτω ἀπὸ τὰ εἶδη διατροφῆς, πρώτας ὕλας καὶ ἐτοίμην ἐργασίαν οἰουδήποτε εἴδους, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὰς χεῖρας τῶν οἰκείων ἐμπόρων καὶ ἀπὸ τὸ χρῆμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἀναγκαῖον διὰ νὰ κυκλοφορήσουν καὶ διανεμηθεῖν αὐτὰ εἰς αὐτοὺς οὔτινες τελικῶς θὰ τὰ χρησιμοποιήσουν ἢ καταναλώσουν.

Ἀπὸ τὰς τέσσαρας αὐτὰς κατηγορίας, τρεῖς— εἶδη διατροφῆς, πρώται ὕλαι καὶ ἔτοιμα προϊόντα— εἶναι εἴτε ἐτησίως εἴτε εἰς μίαν μακροτέραν ἢ βραχυτέραν περίοδον ἀποσπασμένα ἀπὸ αὐτὸ καὶ τοποθετημένα εἴτε εἰς τὸ πάγιον κεφάλαιον εἴτε εἰς τὸ stock τὸ παραφυλαχθὲν δι' ἄμεσον κατανάλωσιν.

Κάθε πάγιον κεφάλαιον καὶ ἀρχικῶς προῆλθεν καὶ ζητεῖ νὰ ὑποστηρίζεται συνεχῶς ἀπὸ ἓν κυκλοφοροῦν κεφάλαιον. Ὅλοι αἱ χρήσιμοι μηχαναὶ καὶ ἐπαγγελματικὰ ἐργαλεῖα ἀρχικῶς προῆλθον ἀπὸ ἓν κυκλοφοροῦν κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον παρέχει τὰς πρώτας ὕλας ἀπὸ τὰς ὁποίας κατεσκευάσθησαν καὶ τὴν συντήρησιν τῶν ἐργατῶν οἱ ὁποῖοι τὰ κατασκευάζουν. Ζητοῦν ἐπίσης, ἓνα κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ εἴδους νὰ τὰ κρατῇ εἰς διαρκῆ ἐπισκευήν.

Οὐδὲν πάγιον κεφάλαιον δύναται νὰ παραγάγῃ οἰανδήποτε πρόσδοον, παρὰ μόνον τῇ βοηθείᾳ ἑνὸς κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου. Τὰ πλεόν χρήσιμα μηχανήματα καὶ ἐπαγγελματικὰ ἐργαλεῖα δὲν θὰ παρείχον τίποτε, ἄνευ τοῦ κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου τὸ ὁποῖον παρέχει τὰς πρώτας ὕλας αἱ ὁποῖαι χρειάζονται δι' αὐτὰ καὶ τὴν συντήρησιν τῶν ἀπασχολουμένων ἐργατῶν. Ἡ γῆ, ἡ καθ' οἰανδήποτε τρόπον ἀξιοποιηθεῖσα, δὲν θὰ παρείχε οὐδεμίαν πρόσδοον ἄνευ ἑνὸς κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου, τὸ ὁποῖον συντηρεῖ τοὺς ἐργάτας οἱ ὁποῖοι τὴν καλλιεργοῦν καὶ συλλέγουν τὰ προϊόντα της.

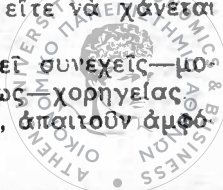

Διὰ τὴν συντηρηθῆ καὶ αὐξηθῆ τὸ stock τὸ ὁποῖον δύναται νὰ παραφυλάσσει δι' ἄμεσον κατανάλωσιν, ἀναγκαιοῦν ἀμφότερα—καὶ τὸ πάγιον καὶ τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον. Αὐτὸ εἶναι τὸ stock, τὸ ὁποῖον τρέφει, ἐνδύει καὶ στεγάζει τοὺς ἀνθρώπους. Τὰ πλούτη τῶν ἡ ἢ πενία τῶν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰς ἀφθόνους ἢ ἀπὸ τὰς πενιχρὰς χορηγίας, τὰς ὁποίας τὰ δύο αὐτὰ κεφάλαια δύναται νὰ δώσουν εἰς τὸ stock, τὸ παραφυλαχέν δι' ἄμεσον κατανάλωσιν.

Μεγάλον μέρος τοῦ κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου συνεχῶς ἀποσπᾶται ἀπὸ αὐτὸ μὲ σκοπὸν νὰ τοποθετηθῆ εἰς τοὺς δύο ἐτέρους κλάδους τοῦ γενικοῦ stock τῆς κοινωνίας· πρέπει μὲ τὴν σειράν του νὰ ζητήσῃ συνεχεῖς χορηγίας ἄνευ τῶν ὁποίων συντόμως θὰ ἔπαιε νὰ ὑφίσταται. Αἱ χορηγεῖαι αὗται κυρίως προέρχονται ἀπὸ τρεῖς πηγὰς: τὸ προϊόν τῆς γῆς, τῶν ὄρυχων καὶ τὴν ἀλιεῖαν. Αὗται παρέχουν συνεχεῖς χορηγίας ἀπὸ προμηθείας καὶ πρώτας ὕλας, αἱ ὁποῖαι ἀργότερον μετατρέπονται εἰς ἔτοιμα προϊόντα, καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἀναπληροῦνται οἱ προμήθειαι, πρῶται ὕλαι καὶ ἔτοιμα προϊόντα ἅτινα συνεχῶς ἀποσπῶνται ἀπὸ τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον. Ἀπὸ τὰ ὄρυχεῖα ἐπίσης ἐξευρίσκειται ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν συντήρησιν καὶ αὐξήσιν τοῦ τμήματος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς χρήμα. Διότι μολονότι κατὰ τὴν συνήθη πορείαν τῶν ἐργασιῶν τὸ τμήμα αὐτὸ δὲν ἀποσπᾶται ἀπὸ τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον—ὅπως τὰ ἕτερα τρία—ἐπὶ σκοπῷ τοποθετήσεως του εἰς τοὺς δύο ἄλλους κλάδους τοῦ γενικοῦ stock τῆς κοινωνίας πρέπει, κατὰ κάποιον τρόπον, ὅπως ὅλα τὰ πράγματα, εἰς τὸ τέλος νὰ ἀχρηστεύεται ἢ νὰ καθίσταται πεπαλαιωμένον καὶ ἐνίοτε εἴτε νὰ χάνεται εἴτε νὰ στέλλεται εἰς τὴν ξένην.

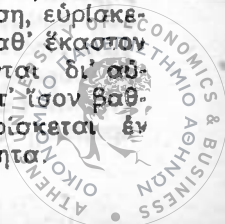
Πρέπει ὡς ἐκ τούτου, νὰ ζητεῖ συνεχεῖς—μολονότι πολὺ μικροτέρας ἀναμφιβόλως—χορηγίας

Ἡ γῆ, τὰ ὄρυχεῖα καὶ ἡ ἀλιεῖα, ἀπαιτοῦν ἀμφό-

τερα διὰ τὴν ἐκμετάλλευσίν των : ἓνα πάγιον καὶ ἐν κυκλοφοροῦν κεφάλαιον : καὶ τὸ προϊόν των ἀντικαθιστᾶ μὲ ἐν κέρδος ὄχι μόνον αὐτὰ τὰ κεφάλαια, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἄλλα εἰς τὴν κοινωνίαν. Οὕτω, ὁ γεωργὸς ἀντικαθιστᾶ ἐτησίως εἰς τὸν βιοτέχνην τὰ εἶδη διατροφῆς ἅτινα ἐκατανάλωσεν καὶ τὰς πρώτας ὑ-
 λας τὰς ὁποίας ἐπεξεργάσθη τὸν προηγούμενον χρόνον· καὶ ὁ βιοτέχνης ἀντικαθιστᾶ εἰς τὸν γεωργὸν τὰ ἔτοιμα προϊόντα ἅτινα ἤχρηστεύθησον ἢ κατέστησαν πεπαλαιωμένα κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. Αὕτῃ εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀνταλλαγή ἣτις ἐτησίως γίνεται μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν κατηγοριῶν τῶν ἀνθρώπων, μολονότι σπανίως συμβαίνει τὸ ἀκατέργαστον ποῖον τοῦ ἑνὸς καὶ τὸ ἐπεξηργασμένον προϊόν τοῦ ἑτέρου, νὰ ἀνταλλάσσωνται κατ' εὐθείαν τὸ ἓν μὲ τὸ ἄλλον. Διότι σπανίως συμβαίνει νὰ πωλῇ ὁ γεωργὸς τὸν σῖτον του καὶ τὰ κτήνη του, τὸ λινάριόν του καὶ τὸ ἔριθόν του, εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἐκλέγει διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τὸν ρουχισμόν, οἰκιακὸν ἐξοπλισμόν καὶ ἐπαγγελματικὰ ἐργαλεῖα, ἅτινα χρειάζεται. Ὡς ἐκ τούτου, πωλεῖ τὸ ἀκοτέργαστον προϊόν του ἅ. τί χρήματος μὲ τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐξαγοράσῃ ἀπ' ὅπουδήποτε, τὸ ἐπεξηργασμένον προϊόν τὸ ὁποῖον χρειάζεται. Ἡ γῆ, ἀντικαθιστᾶ ἀκόμη—τουλάχιστον ἐν μέρει—τὰ κεφάλαια μὲ τὰ ὁποῖα ἡ ἀλιεῖα καὶ τὰ ὄρυχεῖα ἐκμεταλλεύονται. Εἶναι τὸ προϊόν τῆς γῆς ποῦ ἀλιεύει τοὺς ἰχθεῖς ἀπὸ τὰ ὕδατα· καὶ εἶναι τὸ προϊόν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ποῦ ἐξάγει τὰ ὄρυκτά ἀπὸ τὰ σπλάχνα της.

Τὸ προϊόν τῆς γῆς, τῶν ὄρυχείων καὶ τῆς ἀλιείας, ὅταν ἡ φυσικὴ γονιμότης των εἶναι ἴση, εὐρίσκεται ἐν ἀναλογίᾳ μὲ τὴν ἔκτασιν καὶ καθ' ἕκαστον χρῆσιν τῶν κεφαλαίων ἅτινα ἀπασχολοῦνται δι' αὐτά. Ὄταν τὰ κεφάλαια εἶναι ἴσα καὶ κατ' ἴσον βαθμὸν χρησιμοποιοῦνται, τὸ προϊόν εὐρίσκεται ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὴν φυσικὴν των γονιμότητα.

Εἰς ὅλας τὰς χώρας ὅπου ὑφίσταται ἀσφάλεια τις, ἕκαστος ἄνθρωπος κοινῆς ἀντιλήψεως θὰ ἀπασχολήσῃ οἰονδήποτε stock δυνατὰ νὰ διαθέσῃ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ εἴτε παροῦσαν ἀπόλαυσιν εἴτε μελλοντικόν κέρδος. Ἐάν τὸ stock ἀπασχολεῖται διὰ νὰ παραγάγῃ παροῦσαν ἀπόλαυσιν, εἶναι ἓνα stock παραφυλαφυλαχθὲν δι' ἄμεσον κατανάλωσιν. Ἐάν ἀπασχολεῖται διὰ νὰ παραγάγῃ μελλοντικόν κέρδος, πρέπει νὰ παραγάγῃ τὸ κέρδος αὐτό, εἴτε παραμένον μὲ αὐτὸν εἴτε φεύγον ἀπὸ αὐτόν. Εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν εἶναι ἓνα πάγιον κεφάλαιον, καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἓνα κυκλοφοροῦν κεφάλαιον. Ἐνας ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι τελείως παράφρων, ὅταν ὑπάρχει ἀσφάλεια τις, καὶ δὲν ἀπασχολεῖ ὅλον τὸ stock τὸ ὁποῖον διαθέτει—εἴτε ἀνήκει εἰς αὐτόν εἴτε τὸ ἐδανείσθη ἀπὸ ἄλλους—κατὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς τρόπους.

Εἰς τὰς ἀτυχεῖς πράγματι αὐτὰς χώρας, ὅπου οἱ ἄνθρωποι συνεχῶς φοβουῦνται τὴν βίαν τῶν ἀνωτέρων τῶν, συχνὰ θάπτουν καὶ ἀτοκρῦπτουν ἓνα μεγάλο μέρος τῶν stock τῶν, μὲ σκοπὸν νὰ τὸ ἔχουν πάντοτε εἰς τὰς χεῖρας τῶν, διὰ νὰ τὸ μεταφέρουν εἰς μέρος τι ἀσφαλείας, εἰς περίπτωσιν ποῦ θὰ ὑποστοῦν μίαν ἀπὸ τὰς συμφορὰς εἰς τὰς ὁποίας βλέπουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἐκτεθειμένους ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν. Αὐτὴ λέγεται ὅτι εἶναι μία συνήθης τακτικὴ εἰς τὴν Τουρκίαν, εἰς τὸ Ἰνδοστᾶν καὶ πιθανόν εἰς πολλὰ ἄλλα Ἀσιατικὰ κράτη. Φαίνεται νὰ ὑπῆρξεν μία συνήθης τακτικὴ μεταξὺ τῶν προγόνων μας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βίας τῆς φεουδαλικῆς κυριαρχίας. Τὰ εὐρήματα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἔθεωροῦντο ὡς οὐχὶ εὐκαταφρόνητον τμῆμα τῶν προσόδων τῶν μεγαλύτερων ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης. Συνίσταντο εἰς θησαυροὺς οἱ ὁποῖοι εὕρισκοντο κρυμμένοι ἐντὸς τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων οὐδὲν πρόσωπον ἠδύνατο νὰ προβάλλῃ οἰονδήποτε ἀξίωσιν. Ταῦτα, ἔθεωροῦντο

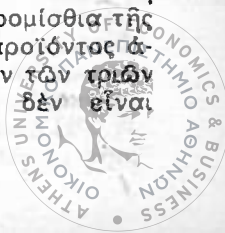
τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὡς ἀντικείμενα τοιαύτης σπουδαιότητος, ὥστε πάντοτε ἐθεωρεῖτο ὅτι ἀνήκον εἰς τὸν ἡγεμόνα καὶ ὄχι εἰς τὸν εὐρόντα ἢ εἰς τὸν κάτοχον τῆς γῆς, ἐκτός ἐάν τὸ δικαίωμα του ὑπεστηρίζετο ἀπὸ μίαν ρητὴν ρήτραν εἰς ἐπίσημά του ἔγγραφα.

Ἐτίθεντο εἰς τὴν αὐτὴν μοίραν μὲ τὰ ὄρυχεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, τὰ ὁποῖα ἄνευ μίας εἰδικῆς ρήτρας εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, οὐδέποτε εἰκάζετο ὅτι ἀνήκον εἰς τὸν κύριον τῶν γαιῶν, μολονότι τὰ ὄρυχεῖα μολύβδου, χαλκοῦ, κασσιτέρου καὶ ἄνθρακος ἦσαν ὡς πράγματα μικροτέρας σημασίας. ⁽²¹⁾

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Περὶ τοῦ χρήματος θεωρημένου ὡς ἑνὸς ἰδιαιτέρου κλάδου τοῦ γενικοῦ stock τῆς κοινωνίας, ἢ περὶ τῆς δαπάνης συντηρήσεως τοῦ ἐθνικοῦ κεφαλαίου.

Κατεδείχθη εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον, ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν προϊόντων ἀναλύεται εἰς τρία μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων ἓνα πληρώνει τὰ ἡμερομίσθια τῆς ἐργασίας, ἕτερον τὰ κέρδη τοῦ stock καὶ ἓνα τρίτον τὸ ἐνοίκιον τῆς γῆς ἣτις ἀπασχολήθη διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν καὶ τὴν μεταφορὰν τῶν εἰς τὴν ἀγορὰν. Ὅτι ὑπάρχουν πράγματι μερικὰ προϊόντα τῶν ὁποίων ἡ τιμὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ μέρη : τὰ ἡμερομίσθια τῆς ἐργασίας καὶ τὰ κέρδη τοῦ stock. Καὶ ὅτι ὑπάρχουν πολὺ ὀλίγα, τῶν ὁποίων ἡ τιμὴ συνίσταται μόνον εἰς τὸ ἓν : τὰ ἡμερομίσθια τῆς ἐργασίας. Ἄλλὰ ὅτι ἡ τιμὴ οἰουδήποτε προϊόντος ἀναλύεται ἀναγκαίως εἰς τὸ ἓν ἢ τὸ ἕτερον τῶν τριῶν αὐτῶν μερῶν. Ὅτι κάθε μέρος τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι

οὔτε ἐνοίκιον, οὔτε ἡμερομισθία, εἶναι ἀναγκαίως κέρδος διὰ κάποιον.

Ἐφ' ὅσον οὕτω ἔχουν τὰ πράγματα—παρητηρήθη—ἐν σχέσει μὲ ἐν ἕκαστον προϊόν λαμβανομένου χωριστά, πρέπει νὰ ἔχουν ἐπίσης οὕτω ἐν σχέσει μὲ ὅλα τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν ἐτησίαν παραγωγὴν τῆς γῆς καὶ ἐργασίας ἐκάστης χώρας, λαμβανομένων ἐν τῷ συνόλω των. Ἡ συνολικὴ τιμὴ ἢ ἡ ἰκανὴ πρὸς ἀνταλλαγὴν ἀξία τῆς ἐτησίας αὐτῆς παραγωγῆς, ἀναλύεται εἰς τὰ τρία αὐτὰ μέρη, καὶ διανέμεται μεταξὺ τῶν διαφόρων κατοίκων τῆς χώρας, εἴτε ὡς ἡμερομισθία τῆς ἐργασίας των, εἴτε ὡς κέρδη τῶν stock των, εἴτε ὡς ἐνοίκιον τῆς γῆς των.

Ἄλλὰ μολονότι ἡ συνολικὴ ἀξία τῆς ἐτησίας παραγωγῆς τῆς γῆς καὶ ἐργασίας ἐκάστης χώρας, οὕτω διανέμεται καὶ συνιστᾷ τὴν πρόσοδον εἰς τοὺς διαφόρους κατοίκους της, ὅπως ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐνοίκιον ἐνός ἰδιωτικοῦ κτήματος, διακρίνομεν μεταξὺ τοῦ ἀκαθάριστου ἐνοικίου καὶ τοῦ καθαρῦ τοιοῦτου, οὕτω πρέπει νὰ διακρίνωμεν καὶ τὴν πρόσοδον ὄλων των κατοίκων μιᾶς μεγάλης χώρας. (23)

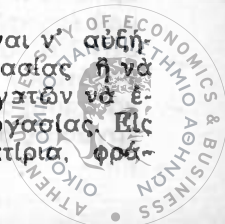
Τὸ ἀκαθάριστον ἐνοίκιον ἐνός ἰδιωτικοῦ κτήματος, περιλαμβάνει ὅτιδήποτε ἐπληρώθη ἀπὸ τὸν καλλιεργητὴν. Τὸ καθαρὸν ἐνοίκιον, ὅτι ἀπομένει ἐλεύθερον εἰς τὸν κύριον τῆς γῆς, μετὰ τὸν ἐκπεσμόν των ἐξόδων διαχειρίσεως, ἐπισκευῶν καὶ τῶν διαφόρων ἄλλων ἀναγκαιῶν φροντίδων. Ἡ ἐπὶ ταυτῷ, ὅτι ἀνευζημίαις διὰ τὸ κτήμα δύναται νὰ τὸ τοποθετήσῃ εἰς τὸ διὰ τὴν ἄμεσον κατανάλωσίν του παραφυλαχθὲν stock, ἢ νὰ τὸ ἐξοδεύσῃ ἐπὶ τῆς τραπέζης του, εἰς τὸ προσωπικόν του, τὸν στολισμόν, τὴν ἐπίπλωσίν του καὶ τὰς ἰδιαιτέρας διασκεδάσεις καὶ ἀπολαύσεις του. Ὁ πραγματικὸς του πλοῦτος εὐρίσκεται ἐν ἀναλογίᾳ, ὄχι πρὸς τὸ ἀκαθάριστον ἀλλὰ πρὸς τὸ καθαρὸν ἐνοίκιον του. (24)

Ἡ ἀκαθάριστος πρόσοδος ὄλων των κατοίκων μιᾶς μεγάλης χώρας, περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν

έτησίαν παραγωγήν τῆς γῆς καὶ ἐργασίας των. Ἡ καθαρὰ πρόσοδος, ὅ,τι ἀπομένει ἐλεύθερον εἰς αὐτούς, μετὰ τὸν ἐκπεσμόν τῆς δαπάνης συντηρήσεως, πρῶτον τοῦ παγίου καὶ δεύτερον τοῦ κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου των. Ἡ ἐπὶ ταυτῶ, ὅ,τι δύνανται νὰ τοποθετήσουν, χωρὶς νὰ θίξουν τὸ κεφάλαιόν των, εἰς τὸ διὰ τὴν ἄμεσον κατανάλωσιν των παραφυλαχθέν stock, ἢ νὰ ἐξοδεύσουν διὰ τὴν συντήρησιν των, τὰς εὐκολίας των καὶ τὰς διασκεδάσεις των. Ὁ πραγματικὸς πλοῦτος των, ἐπίσης, εὐρίσκεται ἐν ἀναλογίᾳ ὄχι πρὸς τὴν ἀκαθάριστον ἀλλὰ πρὸς τὴν καθαρὰν πρόσοδόν των.

Ἡ ὄλη δαπάνη συντηρήσεως τοῦ παγίου κεφαλαίου ὀφείλει προφανῶς νὰ ἐξαιρεθῆ ἀπὸ τὴν καθαρὰν πρόσοδον τῆς κοινωνίας. Οὔτε αἱ πρῶται ὕλαι αἱ ἀναγκαῖαι διὰ τὴν διατήρησιν τῶν χρησίμων των μηχανῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν ἐργαλείων τῶν κερδοφόρων των κτισμάτων κλπ., οὔτε τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας τὸ ἀναγκαιοῦν διὰ τὴν τελειοποίησιν αὐτῶν τῶν πρῶτων ὑλῶν εἰς τὴν κατάλληλον μορφήν, δύνανται ν' ἀποτελέσουν μέρος τῆς προσόδου ταύτης. Ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας αὐτῆς, δύνανται πράγματι ν' ἀποτελέσῃ μέρος αὐτῆς· καθὼς οἱ οὔτω ἀπασχοληθέντες ἐργάται δύνανται ν' ἀναγάγουν τὴν ὄλην ἀξίαν τῶν ἡμερομισθίων των εἰς τὸ stock τὸ παραφυλαχθέν δι' ἄμεσον κατανάλωσιν. Ἀλλὰ εἰς ἄλλα εἶδη ἐργασίας καὶ ἡ τιμὴ καὶ τὸ προϊόν τῶν πηγαίνουν εἰς τὸ stock αὐτό· ἡ τιμὴ εἰς αὐτὸ τοῦ ἐργάτου· τὸ προϊόν εἰς αὐτὸ ἄλλων ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων ἢ συντήρησις αὐτῆ, αἱ εὐκολαὶ καὶ διασκεδάσεις αὐξάνονται ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐργατῶν αὐτῶν.

Ὁ σκοπὸς τοῦ παγίου κεφαλαίου εἶναι ν' αὐξήσῃ ἡ ἐξήση τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις τῆς ἐργασίας ἢ νὰ καταστήσῃ ἱκανὸν τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἐργατῶν νὰ ἐπιτελέσῃ πολὺ μεγαλυτέραν ποσότητα ἐργασίας. Εἰς ἕνα ἀγρόκτημα ὅπου ὄλα τὰ ἀναγκαῖα κτίρια, φρά-

κται, αὔλακες ἀποχετεύσεως, συγκοινωνίαι κλπ. εὐρίσκονται ἐν πλήρει τάξει, ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς ἐργατῶν καὶ ἐργαζομένων κτηνῶν θὰ παρουσιάσῃ μίαν πολὺ μεγαλυτέραν παραγωγὴν ἀπὸ ἐκείνην ἴσης ἐκτάσεως καὶ γονιμότητος γῆς, ἀλλὰ μὲ ὄχι ἴσας εὐκολίας. Εἰς τὰς βιοτεχνίας ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς χείρων βοηθούμενος ἀπὸ τὰ καλύτερα μηχανήματα, θὰ παρασκευάσῃ μίαν πολὺ μεγαλυτέραν ποσότητα ἀγαθῶν, παρὰ μὲ ἀτελέστερα ἐπαγγελματικά ἐργαλεῖα.

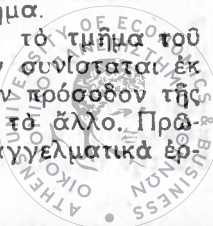
Ἡ δαπάνη ἢ ὁποῖα κυρίως καταβάλλεται ἐπὶ ἐνὸς παγίου κεφαλαίου οἰουδήποτε εἶδους, πάντοτε ἀποκαθίσταται μὲ μεγάλον κέρδος καὶ αὐξάνει τὴν ἐτησίαν παραγωγὴν μὲ μίαν ἀκόμη μεγαλυτέραν ἀξίαν ἐκείνης τῆς συντηρήσεως τὴν ὁποῖαν αἱ τοιαῦται βελτιώσεις ἀπαιτοῦν. Αὐτὴ ἢ συντήρησις, ἐν τούτοις, ἀπαιτεῖ ἀκόμη ἓνα ὠρισμένον τμήμα τοῦ προϊόντος αὐτοῦ. Μία ὠρισμένη ποσότης πρώτων ὑλῶν καὶ ἡ ἐργασία ἐνὸς ὠρισμένου ἀριθμοῦ ἐργατῶν, αἱ ὁποῖαι δυνατὸν νὰ εἶχον ἀμέσως ἀποσχοληθῇ διὰ νὰ αὐξήσουν τὴν τροφήν, ἔνδυσιν καὶ κατοικίαν, τὴν συντήρησιν καὶ τὰς εὐκολίας τῆς κοινῆς, οὕτως ἀποτρέπονται πρὸς ἄλλην ἀπασχόλησιν, πράγματι περισσότερον πλεονεκτικὴν, ἀλλὰ διαφορετικὴν ἀπὸ τὴν ἄλλην. Διὰ αὐτὸν τὸν λόγον ὅλαι αἱ τοιαῦται μηχανικαὶ βελτιώσεις, ἐπειδὴ διευκολύνουν τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἐργατῶν νὰ ἐκτελέσουν μίαν ἴσην ποσότητα ἐργασίας, μὲ φθηνότερα καὶ ἀπλούστερα μηχανικὰ μέσα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶχον καταστῆ προηγουμένως συνήθη, πάντοτε θεωροῦνται ὡς πλεονεκτικαὶ εἰς κάθε κοινῶν. Μία ὠρισμένη ποσότης πρώτων ὑλῶν, καὶ ἡ ἐργασία ἐνὸς ὠρισμένου ἀριθμοῦ ἐργατῶν, τὰ ὁποῖα προηγουμένως ἀπασχολήθησαν διὰ νὰ ἐφοδιάσουν ἓνα συνθετότερον καὶ δαπανηρότερον μηχανικὸν ἐξοπλισμὸν, δύναται καὶ ὅπιν νὰ ἀπασχοληθοῦν διὰ νὰ αὐξήσουν τῆς ποσότητος τῆς ἐργασίας διὰ τὴν ὁποῖαν αὐτὸς ἢ ἄλλος τις μηχανι-

κός έξοπλισμός είναι χρήσιμος μόνον δι' ἐκτέλεσιν. Ὁ κάτοχος κάποιας μεγάλης βιοτεχνίας ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖ χιλίας τὸ ἔτος διὰ τὴν συντήρησιν τῶν μηχανῶν του, ἐάν δύναται νὰ ὑποβιβάσῃ αὐτὴν τὴν δαπάνην εἰς πεντακοσίας, φυσικῶς θὰ χρησιμοποιοῦσῃ ἄλλας πεντακοσίας διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ μίαν πρόσθετον ποσότητα πρώτων ὑλῶν ἵνα αὐταὶ κατεργασθοῦν ἀπὸ ἓνα πρόσθετον ἄριθμὸν ἐργατῶν. Ἡ ποσότης τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ὡς ἐκ τούτου, τὴν ὅποیان ὁ μηχανικός του ἐξοπλισμός ἦτο χρήσιμος μόνον δι' ἐκτέλεσιν, φυσικῶς θὰ αὐξηθῇ, καὶ μὲ αὐτὴν τὰ πλεονεκτήματα καὶ αἱ εὐκόλῃαι τὰς ὁποίας ἡ κοινωνία δύναται νὰ ἀποκομίσῃ ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτῆς. Ἡ δαπάνη τῆς συντηρήσεως τοῦ παγίου κεφαλαίου εἰς μίαν μεγάλην χώραν πολὺ δικαίως δύναται νὰ συγκριθῇ μὲ ἐκείνην τῶν ἀνακαινίσεων ἑνὸς ἰδιωτικοῦ κτήματος. Ἡ δαπάνη τῶν ἀνακαινίσεων δύναται συχνὰ νὰ εἶναι ἀναγκαία πρὸς συντήρησιν τοῦ προϊόντος τοῦ κτήματος καὶ συνεπῶς ἀμφοτέρων—τῆς ἀκαθαρσίτου καὶ τῆς καθαρᾶς προσόδου τοῦ γαιοκτῆμονος. Ὅταν μὲ μίαν καταλληλοτέραν διεύθυνσιν, ὅπωςδὴποτε εἶναι δυνατόν αὐτὴ νὰ ἐλαττωθῇ χωρὶς νὰ προκαλέσῃ ἐλάττωσιν τινὰ τοῦ προϊόντος, ἡ ἀκαθάριστος πρόσσδος παραμένει τουλάχιστον ἡ αὐτὴ ὡς προηγουμένως, καὶ ἡ καθαρὰ πρόσσδος ἀναγκαίως αὐξάνει. Ἀλλὰ μολονότι ὀλόκληρος ἡ δαπάνη τῆς συντηρήσεως τοῦ παγίου κεφαλαίου οὕτως ἀναγκαίως ἐξαιρεῖται τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος τῆς κοινῆς, δὲν ἀποτελεῖ τὴν αὐτὴν περίπτωσιν μὲ ἐκείνην τῆς συντηρήσεως τοῦ κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου.

Ἐκ τῶν τεσσάρων τμημάτων ἐκ τῶν ὁποίων τὸ τελευταῖον αὐτὸ κεφάλαιον συνίσταται—χρῆμα, πρόμηθειαι, πρῶται ὑλαὶ καὶ ἔτοιμα προϊόντα—τὰ τρία τελευταῖα—ἤδη ἐξετάσθησαν—συνήθως ἀποχωρίζονται ἐξ αὐτοῦ, καὶ τοποθειοῦνται εἴτε εἰς τὸ πάγιον κεφάλαιον τῆς κοινωνίας, εἴτε εἰς τὸ παραφυλαχθέν διὰ τὴν ἀμεσον κατανάλωσιν stock. Ὅτιδὴποτε τμη-

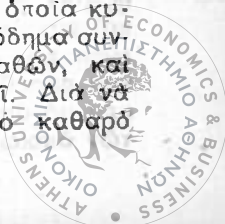
μα αὐτῶν τῶν καταναλωτῶν ἀγαθῶν δὲν ἐχρησιμο-
ποιήθη διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ πρώτου, ἀνάγονται
ὅλα εἰς τὸ τελευταῖον, καὶ ἀποτελοῦν ἓνα μέρος τοῦ
καθαροῦ εἰσοδήματος τῆς κοινωνίας. Ἡ συντήρησις
τῶν τριῶν αὐτῶν τμημάτων τοῦ κυκλοφοροῦντος κε-
φαλαίου, ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἀποχωρίζει κανένα τμή-
μα τοῦ ἐτήσιου προϊόντος ἐκ τοῦ καθαροῦ εἰσοδή-
ματος τῆς κοινωνίας, ἐκτὸς ἐκείνου τὸ ὁποῖον εἶναι
ἀναγκαῖον διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ παγίου κεφαλαίου.
Τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον μιᾶς κοινωνίας εἶναι τε-
λείως διαφορετικόν ἀπὸ ἐκεῖνο ἐνὸς ἀτόμου. Αὐτὸ
ἐνὸς ἀτόμου, ὀλοσχερῶς ἐξαιρεῖται ἀπὸ τοῦ νὰ ἀπο-
τελέσῃ οἰονδήποτε μέρος τῆς καθαρᾶς του προσόδου,
ἢ ὁποῖα ὀφείλει νὰ συνίσταται ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὰ
κέρδη του. Ἀλλὰ μολονότι τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαι-
ον κάθε ἀτόμου ἀποτελεῖ ἓν μέρος τοῦ κεφαλαίου
τῆς κοινωνίας εἰς τὸ ὁποῖον αὐτὸ ἀνήκει, δὲν ἀπο-
κλείεται ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ τοῦ νὰ ἀποτελέσῃ ἓν
μέρος τῆς καθαρᾶς του προσόδου. Μολονότι τὸ σύ-
νολον τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸ κατάστημα ἐνὸς ἐμπόρου
δὲν πρέπει κατ' οὐδένα τρόπον νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὸ
παραφυλαχθὲν διὰ τὴν ἄμεσον κατανάλωσιν stock
του, δύναται νὰ τοποθετηθῇ εἰς αὐτὸ ἄλλων ἀνθρώ-
πων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ μιαν πρόσοδον προερχομένην ἀπὸ
ἄλλας πηγὰς, δύναται συνήθως νὰ ἀποκαταστήσουν
τὴν ἀξίαν του εἰς αὐτόν, μαζί μὲ τὸ κέρδος του, χω-
ρὶς νὰ προκαλέσουν οἰανδήποτε ἐλάττωσιν εἴτε εἰς
τὸ κεφάλαιόν του εἴτε εἰς τὰ κεφάλαιά των. Τὸ χρεῖ-
μα, ὡς ἐκ τούτου, εἶναι τὸ μοναδικόν τμήμα τοῦ κυ-
κλοφοροῦντος κεφαλαίου μιᾶς κοινωνίας, ἢ συντήρη-
σις τοῦ ὁποῖου δὲν δύναται νὰ προκαλέσῃ καμμίαν
ἐλάττωσιν εἰς τὸ καθαρὸν της εἰσόδημα.

Τὸ πάγιον κεφάλαιον καὶ ἐκεῖνο τὸ τμήμα τοῦ
κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου τὸ ὁποῖον συνίσταται ἐκ
χρήματος, καθ' ὅσον ἐπηρεάζουν τὴν πρόσοδον τῆς
κοινωνίας, ὁμοιάζουν πολὺ τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο. Πρώ-
τον. ἐπειδὴ αὐτὰ αἱ μηχαναὶ καὶ ἐπαγγελματικὰ ἐρ-

γαλεῖα κλπ. ἀπαιτοῦν μίαν ὠρισμένην δαπάνην, πρῶτον διὰ νὰ τὰ κατασκευάσωμεν καὶ κατόπιν διὰ νὰ τὰ συντηρήσωμεν, ἀμφοτέραι αἱ δαπάναι αὗται, μολονότι ἀποτελοῦν ἓν τμήμα τῆς ἀκαθαρίστου, ἐκπίπτουνται ἀπὸ τὴν καθαρὰν πρόσδοτον τῆς κοινωνίας· οὕτω τὸ stock τοῦ χρήματος τὸ ὁποῖον κυκλοφορεῖ εἰς χώραν τινὰ ἀπαιτεῖ μίαν ὠρισμένην δαπάνην, πρῶτον διὰ νὰ τὸ συλλέξωμεν καὶ κατόπιν διὰ νὰ τὸ συντηρήσωμεν· ἀμφοτέραι αἱ δαπάναι αὗται, μολονότι ἀποτελοῦν ἓν μέρος τῆς ἀκαθαρίστου, εἶναι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐκπεσμέναι ἐκ τῆς καθαρᾶς προσόδου τῆς κοινωνίας. Μία ὠρισμένη ποσότης ἔξαιρετικὰ πολυτίμων πρώτων ὑλῶν, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ μία ἔξαιρετικῶς ἀκριβὴ ἐργασία, ἀντὶ νὰ αὐξήσῃ τὸ παραφυλαχθὲν δι' ἄμεσον κατανάλωσιν stock, τὴν συντήρησιν, τὰς εὐκολίας καὶ διασκεδάσεις τῶν ἀτόμων, ἀπασχολεῖται διὰ νὰ συντηρήσῃ αὐτὸ τὸ μεγάλο ἀλλὰ δαπανηρὸ μέσον τῆς συναλλαγῆς, διὰ μέσου τοῦ ὁποῖου κάθε ἄτομον εἰς τὴν κοινωσίαν ἔχει τὴν συντήρησίν του, τὰς εὐκολίας καὶ τὰς διασκεδάσεις κανονικῶς κατανεμημένας εἰς αὐτὸ εἰς τὰς καταλλήλους ἀναλογίας των.

Δεύτερον, καθὼς αἱ μηχαναὶ καὶ τὰ ἐπαγγελματικὰ ἐργαλεῖα κλπ., τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ πάγιον κεφάλαιον εἴτε ἑνὸς ἀτόμου εἴτε μίας κοινωνίας δὲν ἀποτελοῦν τμήμα οὔτε τῆς ἀκαθαρίστου οὔτε τῆς καθαρᾶς προσόδου ἀμφοτέρων, οὕτω τὸ χρήμα μέγαν τοῦ ὁποῖου ὀλόκληρον τὸ κοινωνικὸν εἰσόδημα ὁμαλῶς διανέμεται μεταξὺ ὄλων τῶν διαφόρων μελῶν τῆς, δὲν ἀποτελεῖ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τμήμα αὐτοῦ τοῦ εἰσοδήματος· Ὁ μεγάλος κύκλος τῆς κυκλοφορίας εἶναι ὅλως διόλου διάφορος τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα κυκλοφοροῦν μέσῳ αὐτοῦ. Τὸ κοινωνικὸν εἰσόδημα συνίσταται ἀποκλειστικῶς ἐξ αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν, καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ κύκλου ὃ ὁποῖος τὰ κυκλοφορεῖ. Διὰ νὰ ὑπολογίσωμεν εἴτε τὸ ἀκαθάριστον εἴτε τὸ καθαρὸ

είσοδημα κοινωνίας τινος, ὀφείλομεν πάντοτε, ἀπὸ τὴν ὄλην ἐτησίαν κυκλοφορίαν τοῦ χρήματος καὶ τῶν ἀγαθῶν νὰ ἐκπέσωμεν τὴν ὄλην ἀξίαν τοῦ χρήματος, τοῦ ὁποίου οὔτε ἓνα φαρδίνιον μπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ ποτὲ μέρος αὐτοῦ.

Τοῦτο εἶναι μόνον ὁ ἐπαμφοτερισμὸς τῆς γλώσσης ὅστις δύναται νὰ κἀνῃ αὐτὴν τὴν πρότασιν νὰ φαίνεται εἴτε ἀμφίβολος εἴτε παράδοξος. "Ὅταν καταλλήλως ἐξηγηθῇ καὶ ἐννοηθῇ, εἶναι σχεδόν ὀφθαλμοφανές. (24)

"Ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ ἐνὸς οἰουδήποτε ποσοῦ χρήματος, δὲν ἐννοοῦμεν ἐνίστε τίποτε παρὰ τὰ μεταλλικά νομίσματα ἐκ τῶν ὁποίων τοῦτο συνίσταται καὶ ἐνίστε περικλείομεν εἰς τὴν ἐννοιάν μας κάποιαν σκοτεινὴν ἀναφορὰν εἰς τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἀνταλλαχθοῦν μὲ αὐτό, ἢ εἰς τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τὴν ὁποῖαν ἡ κατοχὴ αὐτοῦ προμηθεύει. Οὕτως ὅταν λέγωμεν ὅτι τὸ κυκλοφοροῦν χρήμα τῆς Ἀγγλίας ὑπολογίζεται εἰς δεκαοκτῶ ἑκατομμύρια, προτιθέμεθα μόνον νὰ ἐκφράσωμεν τὸ ποσὸν τῶν μεταλλικῶν νομισμάτων, τὸ ὁποῖον μερικοὶ ὑπάλληλοι ἔχουν ὑπολογίσει, ἢ μᾶλλον ὑπέθεσαν ὅτι κυκλοφορεῖ εἰς αὐτὴν τὴν χώραν. Ἄλλὰ ὅταν λέγωμεν ὅτι ἓνας ἄνθρωπος κερδίζει πεντήκοντα ἢ ἑκατὸ λίρας τὸν χρόνον, προτιθέμεθα συνήθως νὰ ἐκφράσωμεν ὄχι μόνον τὸ ποσὸν τῶν μεταλλικῶν νομισμάτων τὰ ὁποῖα ἐτησίως πληρώνονται εἰς αὐτόν, ἀλλὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα δυνάμεθα ἐτησίως νὰ ἐξαγοράσωμεν ἢ καταναλώσωμεν. Προτιθέμεθα συνήθως νὰ προσδιορίσωμεν τί εἶναι ἢ τί ὄφειλε νὰ εἶναι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του, ἢ τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῶν ἀναγκαίων καὶ εὐκολιῶν τῆς ζωῆς εἰς τὰ ὁποῖα οὗτος δύναται εὐπρεπῶς νὰ συγκατατεθῇ. "Ὅταν, δι' ἐνὸς ὀρισμένου ποσοῦ χρήματος, δὲν προτιθέμεθα νὰ ἐκφράσωμεν μόνον τὸ ποσὸν τῶν μεταλλικῶν νομισμάτων ἐκ τῶν ὁποίων τοῦτο εἶναι συντεθειμένον, ἀλλὰ νὰ πε-

ριλάβωμεν εἰς τὴν ἔννοιάν του κάποιαν σκοτεινὴν ἀναφορὰν εἰς τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα δυνατόν νὰ ἀντηλλάγησαν δι' αὐτῶν, ὁ πλοῦτος ἢ ἡ πρόσσοδος τὴν ὁποῖαν εἰς αὐτὴν τὴν περιπτῶσιν δηλοῖ, εἶναι ἴσα μόνον πρὸς τὴν μίαν ἀπὸ τὰς δύο ἀξίας αἱ ὁποῖαι εἶναι οὕτω πως ὑποδηλωμένες κάπως ἀσαφῶς διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως, καὶ εἰς τὴν τελευταίαν πλέον καταλλήλως ἀπ' ὅτι εἰς τὴν προηγουμένην, εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ χρήματος πλέον καταλλήλως παρ' ὅτι εἰς τὸ χρῆμα.

Οὕτω ἔάν μία γουΐνεα εἶναι ἡ ἑβδομαδιαία σύνταξις ἑνὸς ὠρισμένου προσώπου, τοῦτο δύναται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑβδομάδος νὰ ἐξαγοράσῃ μὲ αὐτὴν μίαν ὠρισμένην ποσότητα τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸ ζῆν, εὐκολιῶν καὶ διασκεδάσεων. Κατ' ἀναλογίαν, ὅσον αὐτὴ ἡ ποσότης εἶναι μεγάλη ἢ μικρά, οὕτω εἶναι τὰ ἀληθινὰ του πλούτη, τὸ πραγματικόν του ἑβδομαδιαίου εισόδημα. Τὸ ἑβδομαδιαίου του εισόδημα δὲν εἶναι βεβαίως ἐπακριβῶς ἴσον πρὸς ἀμφοτέρω : πρὸς τὴν γουΐνεαν, καὶ πρὸς ὅ,τι δυνατόν νὰ ἐξαγορασθῇ μὲ αὐτὴν, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην αὐτῶν τῶν δύο ἴσων ἀξιῶν καὶ πρὸς τὴν τελευταίαν πλέον ἀρμοζόντως παρ' ὅτι εἰς τὴν προηγουμένην, μᾶλλον πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς γουΐνεας παρὰ πρὸς τὴν γουΐ ἕαν.

Ἐάν ἡ σύνταξις ἑνὸς τέτοιου προσώπου ἐπληρῶνεντο εἰς αὐτό, οὐχὶ εἰς χρυσόν, ἀλλὰ δι' ἑνὸς ἑβδομαδιαίου γραμματίου ἀξίας μίας γουΐνεας, τὸ εισόδημά του βεβαίως δὲν θὰ συνίστατο ἐκ τοῦ τεμαχίου τοῦ χαρτίου, ἀλλὰ εἰς ὅ,τι δι' αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ πάρῃ. Μία γουΐνεα δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἓνα γραμματίον διὰ μίαν ὠρισμένην ποσότητα ἀναγκαιοτήτων καὶ εὐκολιῶν, ὑφ' ὧν τῶν ἐμπόρων τῆς συνοικίας. Τὸ εισόδημα τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ ὁποῖον αὐτὸ καταβάλλεται, δὲν συνίσταται τόσον κυρίως ἐκ χρυσοῦ

Ἄδὰμ Σμίθ, "Ἐκδοσις Δ. Καλιτσουνάκη

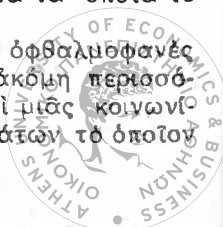

νομισμάτων, ἀλλ' εἰς ὅτι οὗτος δύναται νά λάβῃ δι' αὐτοῦ, ἢ πρὸς ὅτι οὗτος δύναται νά ἀνταλλάξῃ τοῦτο. Ἐάν δι' οὐδενὸς ἠδύνατο νά ἀνταλλαχθῆ ἢ θὰ ἦτο ὡς ἓνα γραμμάτιον ἐπὶ ἐνὸς χρεωκοπήσαντος, ὄχι μεγαλυτέρας ἀξίας ἀπὸ τὸ πλεόν ἄχρηστον τεμάχιον χάρτου.

Μολονότι τὸ ἐβδομαδιαῖον ἢ ἐτήσιον εἰσόδημα ὄλων τῶν διαφόρων κατοίκων κάθε χώρας, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, δυνατόν νά πληρώνεται καὶ εἰς τὴν πραγματικότητα συχνά πληρώνεται εἰς αὐτοὺς εἰς χρῆμα, τὰ πραγματικά των πλούτη, ὅπως δὴποτε, τὸ ἐβδομαδιαῖον ἢ ἐτήσιον εἰσόδημα ὄλων αὐτῶν λαμβανομένων ὁμοῦ, πρέπει πάντοτε νά εἶναι μέγαν ἢ μικρὸν ἀναλογικῶς πρὸς τὴν ποσότητα τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα δύναται ὅλοι αὐτοὶ νά ἐξαγοράσουν μὲ αὐτὸ τὸ χρῆμα. Τὸ συνολικὸν εἰσόδημα ὄλων αὐτῶν λαμβανομένων ὁμοῦ δὲν εἶναι ὀφθαλμοφανῶς ἴσον πρὸς ἀμφοτέρω: τὸ χρῆμα καὶ τὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ· ἀλλὰ μόνον πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην αὐτῶν τῶν δύο ἀξιών, καὶ πλεόν καταλήλως πρὸς τὴν τελευταίαν παρὰ πρὸς τὴν προηγουμένην.

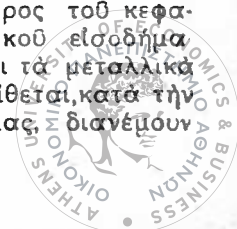
Μολονότι συχνάκις ἐκφράζομεν τὸ εἰσόδημα ἐνὸς ἀτόμου διὰ τῶν μεταλλικῶν νομισμάτων τὰ ὁποῖα ἐτησίως καταβάλλονται εἰς αὐτό, τοῦτο συμβαίνει ἐπειδὴ τὸ ποσὸν αὐτῶν τῶν νομισμάτων καθορίζει τὴν ἔκτασιν τῆς ἀγοραστικῆς του δυνάμεως, ἢ τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα οὗτος δύναται ἐτησίως νά καταναλώσῃ. Θεωροῦμεν ἀκόμη τὸ εἰσόδημά του ὡς συνιστάμενον εἰς αὐτὴν τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν ἢ κατανάλωσιν καὶ ὄχι εἰς τὰ νομίσματα τὰ ὁποῖα τὸ ἀποτελοῦν.

Ἄλλ' ἐάν τοῦτο εἶναι ἐπαρκῶς ὀφθαλμοφανές προκειμένου περὶ ἐνὸς ἀτόμου, εἶναι ἀκόμη περισσώτερον ὀφθαλμοφανές προκειμένου περὶ μίαις κοινωσί-
ας. Τὸ ποσὸν τῶν μεταλλικῶν νομισμάτων τὸ ὁποῖον

πληρώνεται έτησίως εις έν άτομον, είναι συχνάκις έπακριβώς ίσον πρός τό εισόδημά του, και είναι κατ' αυτόν τόν τρόπον ή πλέον σύντομος και άριστη έκφρασις τής αξίας του. Άλλά τό ποσόν τών μεταλλικών νομισμάτων τά όποια κυκλοφοροϋν εις μίαν κοινωνίαν ούδέποτε είναι δυνατόν νά είναι ίσα πρός τό εισόδημα όλων της τών μελών. Καθώς ή αύτή γουϊνέα ή όποια πληρώνει τήν εβδομαδιαίαν σύνταξιν ένός προσώπου σήμερα, δυνατόν νά πληρώση αύτήν ένός άλλου αύριον, και αύτήν ένός τρίτου τήν μεθεπομένην, τό ποσόν τών μεταλλικών νομισμάτων τά όποια έτησίως κυκλοφοροϋν εις μίαν χώραν πρέπει πάντοτε νά είναι πολύ μικροτέρας αξίας άπ' ότι αϊθλια και χρηματικά συντάξεις που έτησίως πληρώνονται μέ αυτά. Άλλ' ή άγοραστική δύναμις, ή τά άγαθά τά όποια δυνατόν νά άγορασθοϋν διαδοχικώς μέ όλας αύτάς τάς εις χρήμα συντάξεις καθώς αύται διαδοχικώς πληρώνονται, πρέπει πάντοτε νά είναι έπακριβώς τής αύτης αξίας μέ αύτάς τάς συντάξεις' ώς πρέπει έπίσης νά είναι τό εισόδημα τών διαφόρων προσώπων πρός τά όποια αύται καταβάλλονται. Αυτό τό εισόδημα ώς έκ τούτου, δέν είναι δυνατόν νά συνίσταται άπό τά μεταλλικά αυτά νομίσματα, τών όποιων τό ποσόν είναι τόσον κατώτερον πρός τήν αξίαν των, αλλά πρός τήν άγοραστικήν δύναμιν, πρός τά άγαθά τά όποια δυνατόν νά άγορασθοϋν διαδοχικώς μέ αυτά, λόγω του ότι αυτά κυκλοφοροϋν άπό χειρός εις χείρα.

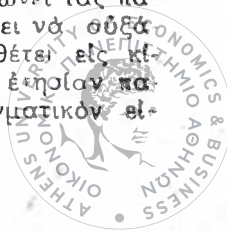
Τό χρήμα ώς έκ τούτου, ό μέγας τροχός της κυκλοφορίας, τό μέγα όργανον του έμπορίου, ώς όλα τά άλλα όργανα του έμπορίου, μολονότι τοϋτο άποτελεί έν μέρος και έν αξιόλογον μέρος του κεφαλαίου, δέν συνιστά τμήμα του κοινωνικού εισοδήματος εις τό όποιον άνήκει και μολονότι τά μεταλλικά νομίσματα, έκ τών όποιων τοϋτο συντίθεται, κατά τήν διαδρομήν της έτησίας των κυκλοφορίας, διανέμουν

εις κάθε πρόσωπον τὸ εἰσόδημα τὸ ὁποῖον καταλλήλως ἀνήκει εἰς αὐτό, δὲν ἀποτελοῦν τμήμα αὐτοῦ τοῦ εἰσοδήματος.

Τρίτον καὶ τελευταῖον, αἱ μηχαναὶ καὶ ἐπαγγελματικά ἐργαλεῖα κλπ., τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ πάγιον κεφάλαιον, ἔχουν τὴν περαιτέρω αὐτὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ τμήμα αὐτὸ τοῦ κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου τὸ ὁποῖον συνίσταται ἐκ χρήματος· ὥστε, λόγῳ τοῦ ὅτι κάθε φειδῶ εἰς τὴν δαπάνην τῆς ἐπανορθώσεως καὶ συντηρήσεως αὐτῶν τῶν μηχανῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐλαττώνουν τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις τῆς ἐργασίας, εἶναι μίᾳ βελτίωσις τοῦ καθαρῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος, οὔτω κάθε φειδῶ εἰς τὴν δαπάνην τῆς συγκεντρώσεως καὶ συντηρήσεως αὐτοῦ τμήματος τοῦ ἐκ χρήματος συντεθειμένου κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου, εἶναι μίᾳ βελτίωσις τοῦ αὐτοῦ ἀκριβῶς εἴδους.

Εἶναι ἀρκετὰ φανερόν, καὶ ἐν μέρει ἐξηγήθη ἤδη, κατὰ ποῖον τρόπον κάθε φειδῶ εἰς τὴν δαπάνην τῆς συντηρήσεως τοῦ παγίου κεφαλαίου ἀποτελεῖ μίαν βελτίωσιν τοῦ καθαρῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος. Τὸ ὀλικόν κεφάλαιον τοῦ ἐπιχειρηματίου κάθε ἐργασίας ἀναγκαίως διαμοιράζεται μεταξὺ τοῦ παγίου του καὶ τοῦ κυκλοφοροῦντος του κεφαλαίου. Ἐνῶ τὸ ὀλικόν του κεφάλαιον παραμένει τὸ αὐτό, ὅσον μικρότερον εἶναι τὸ ἐν τμήμα, τόσο μεγαλύτερον πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι τὸ ἄλλο. Τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χορηγεῖ τὰς πρώτας ὕλας καὶ τὰ ἡμερομίσθια τῆς ἐργασίας καὶ θέτει τὴν βιομηχανίαν εἰς κίνησιν. Κάθε φειδῶ ὡς ἐκ τούτου, εἰς τὴν δαπάνην τῆς συντηρήσεως τοῦ παγίου κεφαλαίου, ἢ ὁποῖα οὐδόλως ἐλαττώνει τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις τῆς ἐργασίας, πρέπει νὰ οὐξάνη τὸ χρηματικόν κεφάλαιον τὸ ὁποῖον θέτει εἰς κίνησιν τὴν βιομηχανίαν, καὶ συνεπῶς τὴν ἐπίσταν παραγωγὴν τῆς γῆς καὶ ἐργασίας, τὸ πραγματικόν εἰ-

σόδημα κάθε κοινωνίας.

Ἡ ἀντικατάστασις διὰ τοῦ χαρτίνου τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ χρήματος, ἀντικαθιστᾷ ἕν ἐξαιρετικῶς δαπανηρὸν ὄργανο τοῦ ἐμπορίου δι' ἑνὸς πολὺ ὀλιγώτερον δαπανηροῦ, καὶ συχνάκις ὁμοίως καταλλήλου. Ἡ κυκλοφορία ἐμφανίζεται ὡς νὰ φέρεται ἐπὶ ἑνὸς νέου τροχοῦ, ὁ ὁποῖος κοστίζει ὀλιγώτερον διὰ τὴν δημιουργίαν καὶ συντήρησιν αὐτοῦ, ἀπ' ὅτι ὁ παλαιότερος. Ἀλλὰ διὰ ποίου τρόπου αὕτη ἡ ἐνέργεια ἐκτελεῖται, καὶ διὰ ποίου τρόπου αὕτη τείνει νὰ ἀυξήσῃ εἴτε τὸ ἀκαθάριστον εἴτε τὸ καθαρὸν εἰσόδημα τῆς κοινωνίας, τοῦτο δὲν εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου τόσον φανερόν, καὶ δυνατὸν ὡς ἐκ τούτου νὰ ἔχῃ ἀνάγκην κάποιας περαιτέρω ἐπεξηγήσεως.

Ἐπὶ τούτοις ὑπάρχουν πολλὰ καὶ διάφορα εἶδη χαρτίνου χρήματος· ἀλλὰ τὰ κυκλοφοροῦντα γραμμάτια τῶν τραπεζῶν καὶ τῶν τραπεζιτῶν εἶναι τὰ εἶδη τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ πλέον γνωστὰ, καὶ τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι ἄριστα προσαρμόζονται πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

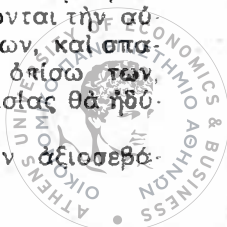
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Περὶ τῆς συσσωρεύσεως τοῦ κεφαλαίου, ἢ περὶ παραγωγικῆς καὶ μὴ παραγωγικῆς ἐργασίας.

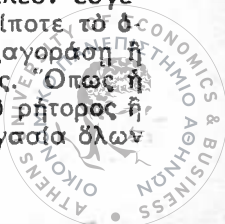
Ἐπὶ τούτοις ὑπάρχει ἕν εἶδος ἐργασίας ἢ ὁποῖα προσθέτει εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀντικειμένου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναλίσκεται· ὑπάρχει ἕν ἄλλο εἶδος τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τοιαῦτα ἀποτελέσματα. Ἡ πρώτη, ὡς παράγωγα μίαν ἀξίαν δύναται νὰ ὀνομασθῇ παραγωγικῆ· ἡ τελευταία μὴ παραγωγικῆ ἐργασία. Οὕτω ἡ ἐργασία ἑνὸς βιοτέχνου προσθέτει, γενικῶς, εἰς τὴν ἀξίαν τῶν πρώτων ὑλῶν τὰς ὁποίας ἐπεξεργάζεται, εἰς αὐτὴν τῆς ἰδικῆς του συντηρήσεως καὶ εἰς τὸ κέρδος τοῦ

προϊσταμένου του. Ἡ ἐργασία ἑνὸς οἰκιακοῦ ὑπρέτου, ἀντιθέτως, εἰς οὐδεμίαν ἀξίαν δὲν προσθέτει τίποτε. Μολονότι εἰς τὸν βιοτέχνην προκαταβάλλονται τὰ ἡμερομισθιά του ἀπὸ τὸν προϊστάμενόν του, οὗτος (ὁ βιοτέχνης) δὲν στοιχίζει τίποτε εἰς αὐτόν, τῆς ἀξίας αὐτῶν τῶν ἡμερομισθίων γενικῶς ἀποκαθιστάμενης, καὶ μάλιστα μὲ ἕν κέρδος, εἰς τὴν βελτιωμένην ἀξίαν τοῦ ἀντικειμένου ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἡ ἐργασία τοῦ βιοτέχνου ἀναλίσκεται. Ἀλλὰ ἡ συντήρησις ἑνὸς οἰκιακοῦ ὑπρέτου οὐδέποτε ἀποκαθίσταται. Ἐνας ἄνθρωπος γίνεται πλούσιος διὰ τῆς ἀπασχολήσεως ἑνὸς πλήθους βιοτεχνῶν· γίνεται πτωχὸς διὰ τῆς συντηρήσεως ἑνὸς πλήθους οἰκιακῶν ὑπηρετῶν. Ἡ ἐργασία τοῦ τελευταίου, ὁπωσδήποτε, ἔχει τὴν ἀξίαν τῆς καὶ ἀξίζει τὴν ἀνταμοιβὴν τῆς ὅπως καὶ ἡ ἐργασία τοῦ πρώτου. Ἀλλὰ ἡ ἐργασία τοῦ βιοτέχνου ἀντικειμενικοποιεῖται καὶ πραγματοποιεῖται ἐπὶ ἑνὸς ἰδιαιτέρου ἀντικειμένου ἢ ἑνὸς εὐπώλητου ἐμπορεύματος τὸ ὁποῖον διαρκεῖ διὰ κάποιον χρόνον τοῦλάχιστον ἀφοῦ ἡ ἐργασία αὕτη ἐπέρασε. Εἶναι, καθὼς ἦτο, μία ὠρισμένη ποσότης ἐργασίας συναθροισθεῖσα καὶ διατηρηθεῖσα μόνον διὰ νὰ ἀπασχοληθῇ, ἐὰν παρασθῇ ἀνάγκη, εἰς μίαν ἄλλην εὐκαιρίαν. Αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον, ἢ ἐπὶ ταύτῳ, ἢ τιμὴ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, δύναται μεταγενεστέρως, ἐὰν παρασθῇ ἀνάγκη, νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν μιὰν ποσότητα ἐργασίας ἴσην πρὸς ἐκείνην ἣτις πρωταρχικῶς τὸ παρήγαγεν. Ἡ ἐργασία τοῦ οἰκιακοῦ ὑπρέτου, ἀντιθέτως, δὲν ἀντικειμενικοποιεῖται ἢ πραγματοποιεῖται εἰς οἶονδήποτε ἰδιαίτερον ἀντικείμενον ἢ εὐπώλητον ἐμπόρευμα. Αἱ ὑπηρεσίαι του γενικῶς ἐξαφανίζονται τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς στιγμὴν μὲ τὴν ἐμφάνισίν των, καὶ σπανίως ἀφίνουν οἶονδήποτε ἴχνος ἢ ἀξίαν ὀπίσω των, χάριν τῆς ὁποίας μία ἴση ποσότης ὑπηρεσίας θὰ ἠδύνατο μεταγενεστέρως νὰ παραχθῇ.

Ἡ ἐργασία μερικῶν ἀπὸ τὰς πλέον ἀξιοσεβῶ-

στους τάξεις εις την κοινωνίαν εἶναι, ὡς αὐτὴ τῶν οἰκ. ὑπηρετῶν, μὴ παραγωγικὴ οἰασοδήποτε ἀξίας, καὶ δὲν ἀντικειμενικοποιεῖται ἢ πραγματοποιεῖται εἰς οἶονδῆ-ποτε διαρκὲς ἀντικείμενον ἢ εὐπώλητον ἐμπόρευμα, τὸ ὁποῖον διαρκεῖ καὶ ἀφοῦ ἡ ἐργασία αὕτη ἔχει πε-ράσει, καὶ χάριν τοῦ ὁποῦ μιά ἴση ποσότης ἐργα-σίας θὰ ἠδύνατο μεταγενεστέρως νὰ παραχθῇ. Ὁ ἡ-γεμῶν, π.χ. μαζί με ὄλους τοὺς ἀξιωματούχους τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ πολέμου οἵτινες ὑπηρετοῦν ὑπ' αὐτόν, ὀλόκληρον τὸν στρατὸν καὶ τὸ ναυτικὸν εἰ-μὴ παραγωγικοὶ ἐργάται. Εἶναι οἱ ὑπηρεταὶ τοῦ κοι-νοῦ καὶ συντηροῦνται ἀπὸ ἓνα μέρος τοῦ ἐτήσιου προϊόντος τῆς φιλοπονίας ἄλλων ἀνθρώπων. Ἡ ὑπη-ρεσία των, πόσον ἀξιότιμος, πόσον χρήσιμος, ἢ πό-σον ἀναγκαῖα, δὲν παράγει τίποτε χάριν τοῦ ὁποῦ μιά ἴση ποσότης ὑπηρεσίας δύναται μεταγενεστέρως νὰ παραχθῇ. Ἡ προάσπισις, ἀσφάλεια καὶ ὑπερά-σπισις τοῦ κοινοῦ πλοῦτου, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργα-σίας των αὐτοῦ τοῦ χρόνου δὲν θὰ ἐξαγοράσῃ τὴν προάσπισιν, ἀσφάλειαν καὶ ὑπεράσπισιν διὰ τὸν ἐρ-χόμενον χρόνον. Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν πρέπει νὰ καταταχθοῦν μερικὰ ἀπὸ τὰ πλέον σοβαρώτερα καὶ τὰ πλέον σημαντικὰ καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ πλέον ἐλα-φρὰ ἐπαγγέλματα : ἀνθρωποὶ τῆς ἐκκλησίας, δικηγό-ροι, ἰατροί, ἀνθρωποὶ τῶν γραμμάτων ὄλων τῶν εἰ-δῶν ἠθοποιοὶ, κωμικοὶ, μουσικοὶ, τραγουδισταὶ τῆς ὄπερας, χορευταὶ τῆς ὄπερας κλπ. Ἡ ἐργασία καὶ τῶν μετριωτέρων ἐκ τῶν ἄνω ἀναφερθέντων, ἔχει μίαν ὠρισμένην ἀξίαν, ἣτις διέπεται ἀπὸ τὰς ἰδίας ἀκρι-βῶς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι διέπουν αὐτὴν κάθε ἄλλης κα-τηγορίας ἐργασίας : καὶ ἡ ἐργασία τοῦ πλέον εὐγε-νοῦς καὶ πλέον χρησίμου, δὲν παράγει τίποτε τὸ ὁ-ποῖον θὰ ἠδύνατο μεταγενεστέρως νὰ ἐξαγοράσῃ ἢ προσπορίσῃ μίαν ἴσην ποσότητα ἐργασίας. Ὅπως ἡ ἀπαγγελία τοῦ ἠθοποιοῦ, ἡ ἀγόρευσις τοῦ ρήτορος ἢ τὸ μουσικὸν τεμάχιον τοῦ μουσικοῦ, ἡ ἐργασία ὄλων

αὐτῶν ἐξαφανίζεται τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς στιγμὴν τῆς παραγωγῆς τῆς.

Ἀμφότεροι—παραγωγικοὶ καὶ παραγωγικοὶ ἐργάται, καὶ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἐργάζονται καθόλου συντηροῦνται ἀπὸ τὸ ἐτήσιον προϊόν τῆς γῆς καὶ τῆς ἐργασίας τῆς χώρας. Τὸ προϊόν τοῦτο, ὅσονδήποτε μέγανον, δὲν δύναται ποτὲ νὰ εἶναι ἀπεριόριστον, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχη ὠρισμένα ὄρια. Συμφώνως τ' ἀνωτέρω, λοιπόν, καθὼς μιὰ μικροτέρα ἢ μεγαλυτέρα ἀναλογία αὐτοῦ, ἀπασχολεῖται εἰς ἕναν οἰονδήποτε χρόνον διὰ τὴν συντήρησιν μὴ παραγωγικῶν χειρῶν, ἢ μεγαλυτέρα εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν καὶ ἢ μικροτέρα εἰς τὴν ἄλλην θὰ μένη διὰ τὰς παραγωγικὰς καὶ τὸ προϊόν τοῦ ἐπομένου χρόνου θὰ εἶναι μεγαλύτερον ἢ μικρότερον ἀναλόγως· τὸ ὀλικὸν ἐτήσιον προϊόν, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν αὐτοφυῆ παραγωγὴν τῆς γῆς, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα παραγωγικῆς ἐργασίας.

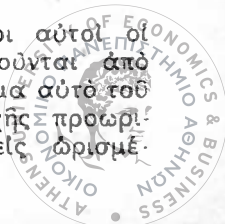
Μολονότι ὀλόκληρον τὸ ἐτήσιον προϊόν τῆς γῆς καὶ ἐργασίας κάθε χώρας εἶναι, ἀναμφιβόλως, κατὰ τελευταίαν ἀνάλυσιν προορισμένον νὰ ἐφοδιάζη τὴν κατανάλωσιν τῶν κατοίκων τῆς καὶ νὰ παραγάγῃ μίαν πρόσοδον εἰς αὐτούς, ἐν τούτοις, ὅταν διὰ πρώτην φοράν ἐμφανίζεται εἴτε ἀπὸ τὴν γῆν εἴτε ἀπὸ τοὺς παραγωγικοὺς ἐργάτας, φυσικῶς ἀναλύεται εἰς δύο μέρη. Ἐν ἀπὸ αὐτά, καὶ συχνάκις τὸ μεγαλύτερον, εἶναι προορισμένον διὰ ν' ἀντικαταστήσῃ ἕνα κεφάλαιον, ἢ διὰ νὰ ἀνανεώσῃ τὰς προμηθείας, πρῶτας ὕλας καὶ ἔτοιμα προϊόντα, ἅτινα ἀπεσύρθησαν ἀπὸ ἕν κεφάλαιον· τὸ ἕτερον εἶναι προορισμένον διὰ νὰ συστήσῃ μίαν πρόσοδον εἴτε εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ κεφαλαίου τούτου ὡς τὸ κέρδος τοῦ stock τοῦ, εἴτε εἰς κάποιον ἄλλο πρόσωπον ὡς τὸ ἐνοίκιον τῆς γῆς τοῦ. Οὕτω, ἐκ τοῦ προϊόντος τῆς γῆς, ἕνα τμήμα ἀντικαθιστᾷ τὸ κεφάλαιον τοῦ ἀγρότου· τὸ ἕτερον πληρώνει τὸ κέρδος τοῦ καὶ τὸ ἐνοίκιον τοῦ γαιοἰδιο-

κτήτου· και ούτω συνιστά μίαν πρόσσοδον εις άμφοτέρους—εις τόν ιδιοκτήτην του κεφαλαίου τούτου ως τό κέρδος του stock του, και εις κάποιον άλλο πρόσωπον ως τό ένοίκιον τής γής του. Έκ του προϊόντος μιας μεγάλης βιοτεχνίας, κατά τόν αυτόν τρόπον, έν τμήμα—πάντοτε τό μεγαλύτερον—άντικαθιστά τό κεφάλαιον του έργοδότου και τό έτερον πληρώνει τό κέρδος του και συνιστά ούτω μίαν πρόσσοδον εις τόν ιδιοκτήτην του κεφαλαίου τούτου.

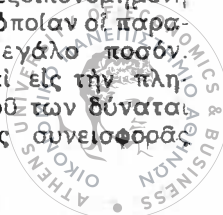
Τό τμήμα αυτό του έτησιου προϊόντος τής γής και εργασίας οίασδήποτε χώρας τό όποιον αντικαθιστά ένα κεφάλαιον, ούδέποτε άμέσως άπασχολείται διά νά συντηρήση οιονδήποτε άλλον παρά παραγωγικής χειρας. Πληρώνει τά ήμερομισθια παραγωγικής εργασίας μόνον. Αυτό τό όποιον είναι άμέσως προορισμένον διά νά συστήση μίαν πρόσσοδον, είτε ως κέρδος είτε ως ένοίκιον, δύναται άδιαφόρως νά συντηρήση είτε παραγωγικός είτε μη παραγωγικός χειρας.

Οιονδήποτε τμήμα του stock του, τό όποιον ένας άνθρωπος άπασχολεί ως ένα κεφάλαιο, πάντοτε αναμένει νά του αντικατασταθή με ένα κέρδος. Τό άπασχολεί, ως έκ τούτου, διά τήν συντήρησιν παραγωγικών χειρών μόνον· και άφού έχρησίμευσεν ως κεφάλαιον εις αυτόν, συνιστά μίαν πρόσσοδον εις αυτόν. Όποτεδήποτε άπασχολεί οιονδήποτε τμήμα του stock του διά τήν συντήρησιν μη παραγωγικών χειρών οιονδήποτε είδους, τότε τό τμήμα αυτό είναι άπό τής στιγμής εκείνης άποσπασμένον άπό τό κεφάλαιόν του, και τοποθετημένον εις τό stock του τό παραφυλαχθέν δι' άμεσον κατανάλωσιν.

Οί μη παραγωγικοί έργάται και όλοι αυτοί οι όποιοι δέν εργάζονται καθόλου, συντηρούνται άπό μίαν πρόσσοδον· είτε πρώτον, άπό τό τμήμα αυτό του έτησιου προϊόντος τό όποιον είναι έξ άρχής προωρισμένον διά νά συστήση μίαν πρόσσοδον εις όρισμένον.

σμένα πρόσωπα είτε ως ένοίκιον τῆς γῆς εἴτε ως τὰ κέρδη τοῦ stock, εἴτε δεύτερον, ἀπό τὸ τμήμα αὐτὸ τὸ ὁποῖον μολονότι ἀρχικῶς προωρισμένον διὰ τὴν ἀντικατάστασιν ἑνὸς κεφαλαίου καὶ τὴν συντήρησιν παραγωγικῶν ἐργατῶν μόνον, ἐν τούτοις ὅταν φθάσῃ εἰς τὰς χεῖρας των, οἷονδήποτε τμήμα αὐτοῦ εἶναι ἐπὶ πλέον τῆς ἀναγκαίας των συντηρήσεως, δύναται νὰ ἀπασχοληθῇ διὰ νὰ συντηρήσῃ ἀδιαφόρως εἴτε παραγωγικὰς εἴτε μὴ παραγωγικὰς χεῖρας. Οὕτω, ὄχι μόνον ὁ μέγας γαιοἰδιοκτῆτης ἢ ὁ πλούσιος ἔμπορος, ἀλλὰ ἀκόμη ὁ κοινὸς ἐργάτης—ἐὰν τὰ ἡμερομίσθια του εἶναι ἀξιόλογα—δύναται νὰ συντηρήσῃ ἕναν οἰκιακὸν ὑπημέτην· ἢ ἡμπορεῖ ἐνίοτε νὰ ὑπάγῃ εἰς ἕν θέατρον ἢ μίαν παράστασιν νευροσκάστων καὶ νὰ συνεισφέρῃ τὸ μερίδιόν του διὰ τὴν συντήρησιν μιᾶς κατηγ. μὴ παραγ. ἐργατῶν ἢ ἡμπορεῖ νὰ πληρῶσῃ μερικὸς φόρους καὶ οὕτω νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν συντήρησιν μιᾶς ἄλλης κατηγορίας, περισσότερον ἐντίμου καὶ χρησίμου πράγματι, ἀλλὰ ἐξίσου μὴ παραγωγικῆς. Οὐδὲν μέρος τοῦ ἔτησιου προϊόντος, ὅπωςδήποτε, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς προωρίζετο νὰ ἀντικαταστήσῃ ἕνα κεφάλαιον, κατευθύνεται πρὸς τὴν συντήρησιν μὴ παραγωγικῶν χειρῶν, παρὰ μόνον ἀφοῦ ἔθεσε εἰς κίνησιν τὴν παραγωγικὴν ἐργασίαν, ἢ ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν ἀναλόγως τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον ἀπασχολήθη. Ὁ ἐργάτης ὀφείλει νὰ ἔχῃ κερδίσει τὰ ἡμερομίσθια του διὰ προκαταβληθείσης ἐργασίας, πρὶν δυνηθῇ νὰ ἀπασχολήσῃ οἷονδήποτε τμήμα ἀπὸ αὐτὰ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρόπους. Τὸ τμήμα αὐτὸ ἐπίσης, εἶναι γενικὸν ἀλλὰ μικρὸν. Εἶναι ἡ ἐξοικονομημένη εἰς αὐτοὺς πρόσδοδος μόνον, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν οἱ παραγωγικοὶ ἐργάται σπανίως ἔχουν ἕνα μεγάλο ποσόν. Γενικῶς ὅμως, ἔχουν κάποιο ποσόν· καὶ εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων ὁ ὄγκος τοῦ ἀριθμοῦ των δύναται ν' ἀντιρροπήσῃ τὴν σμικρότητα τῆς συνεισφορᾶς.

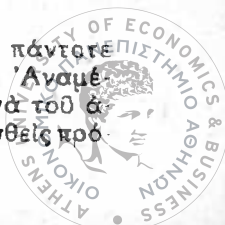
των. Τὸ ἐνοίκιον τῆς γῆς καὶ τὰ κέρδη τοῦ stock εἶναι κατὰ συνέπειαν παντοῦ, αἱ κύριαι πηγαὶ ἀπ' ὅπου αἱ μὴ παραγωγικαὶ χεῖρες ἀντλοῦν τὴν συντήρησίν των. Αὐτὰ εἶναι τὰ δύο εἶδη προσόδων τῶν ὁποίων οἱ κάτοχοι γενικῶς ἔχουν τὰ περισσότερα νὰ ἐξοικονομήσουν. Δύνανται νὰ συντηρήσουν ἀδιαφόρως εἴτε παραγωγικὰς εἴτε μὴ παραγωγικὰς χεῖρας. Φαίνεται ὁμοίως, ὅτι ἔχουν μίαν προτίμησιν διὰ τὰς τελευταίας. Τὰ ἔξοδα ἐνὸς μεγάλου λόρδου τρέφουν γενικῶς περισσότερον ὀκνηροὺς ἢ φιλοπόνους ἀνθρώπους. Ὁ πλούσιος ἔμπορος, μολονότι μὲ τὸ κεφάλαιόν του συντηρεῖ φιλοπόνους ἀνθρώπους μόνον, ἐν τούτοις διὰ τῶν ἐξόδων του, τουτέστιν διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς προσόδου του, διατρέφει συχνὰ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶδος μὲ τὸν μεγάλον λόρδον.

Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἀναλογία μεταξὺ παραγωγικῶν καὶ μὴ παραγωγικῶν χειρῶν, ἐξαρτᾶται μεγάλως εἰς κάθε χώραν ἐκ τῆς ἀναλογίας μεταξὺ αὐτοῦ τοῦ μέρους τοῦ ἐτησίου προϊόντος τὸ ὁποῖον μόλις πηγάζει εἴτε ἀπὸ τὴν γῆν εἴτε ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν παραγωγικῶν ἐργατῶν εἶναι προωρισμένον διὰ τὴν ἀντικατάστασιν ἐνὸς κεφαλαίου καὶ αὐτοῦ τὸ ὁποῖον εἶναι προωρισμένον διὰ τὴν σύστασιν μιᾶς προσόδου εἴτε ὡς ἐνοίκιον εἴτε ὡς κέρδος. Ἡ ἀναλογία αὕτη εἶναι πολὺ διάφορος εἰς τὰς πλουσίας χώρας ἀπὸ τὰς πτωχάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Περὶ τοῦ ἐπὶ τόκῳ δανείου τοῦ stock.

Τὸ stock τὸ ὁποῖον δανειζεται ἐπὶ τόκῳ πάντοτε θεωρεῖται ὡς κεφάλαιον ἀπὸ τὸν δανειστήν. Ἀναμένει ὅτι εἰς τὸν πρέποντα χρόνον πρόκειται νὰ τοῦ ἀποκατασταθῇ καὶ ὅτι ἐν τῷ μεταξύ ὁ δανεισθεὶς πρό-

κειται νά τοῦ πληρώνη μίαν ὠρισμένην ἐτησίαν πρόσοδον διὰ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Ὁ δανεισθεὶς δύναται νά τὸ χρησιμοποίησιν εἴτε ὡς ἕν κεφάλαιον εἴτε ὡς ἕν stock παραφυλαχθὲν δι' ἄμεσον κατανάλωσιν. Ἐάν τὸ χρησιμοποιεῖ ὡς ἕν κεφάλαιον τὸ ἀπασχολεῖ εἰς τὴν συντήρησιν παραγωγικῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπαναπαράγουν τὴν ἀξίαν μὲ ἕνα κέρδος. Ἦμπορεῖ, εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, καὶ νά ἀποκαταστήσῃ τὸ κεφάλαιον καὶ νά πληρώσῃ τὸν τόκον χωρὶς νά ἀπαλλοτριώσῃ ἢ θίξῃ οἰανδήποτε ἄλλην πηγὴν προσόδου. Ἐάν τὸ χρησιμοποιεῖ ὡς ἕνα stock παραφυλαχθὲν δι' ἄμεσον κατανάλωσιν, παίζει τὸν ρόλον ἑνὸς ἀσώτου καὶ σπαταλᾷ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ὀκνηρῶν, ὅτι ἦτο προωρισμένον διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν φιλοπόνων. Δὲν ἦμπορεῖ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν οὔτε ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ κεφάλαιον οὔτε νά πληρώσῃ τὸν τόκον χωρὶς νά ἀπαλλοτριώσῃ ἢ θίξῃ μίαν ἄλλην πηγὴν προσόδου, τέτοιαν ὡς ἡ ἰδιοκτησία ἢ τὸ ἐνοίκιον τῆς γῆς.

Τὸ stock τὸ ὁποῖον δανεῖζεται ἐπὶ τόκῳ, εἶναι ἀναμφιβόλως, κατὰ τὰς περιστάσεις ἀπασχολημένον κατὰ ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους αὐτοῦς, ἀλλὰ πολὺ συχνότερον κατὰ τὸν πρῶτον παρά κατὰ τὸν τελευταῖον. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος δανεῖζεται διὰ νά ἐξοδεύσῃ σύντομα θά καταστραφῇ καὶ αὐτὸς ὁ ὁποῖος τοῦ δανεῖζει συχνά θά ἔχη τὴν εὐκαιρίαν νά μετανοήσῃ διὰ τὴν ἀνοησίαν του. Νά δανείζῃς ἢ νά δανείζεσαι γιὰ τέτοιους σκοποὺς εἶναι εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις—δὲν συζητεῖται ἢ ὑπέρμετρος τοκογλυφία—ἀντίθετον πρὸς τὸ συμφέρον ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν· καὶ ἐν τούτοις, ἀναμφιβόλως, συμβαίνει ἐνίοτε οἱ ἄνθρωποι νά κάνουν καὶ τὸ ἕν καὶ τὸ ἄλλο· ἀκόμη καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δεικνύουν διὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν ἐνδιαφερόντων, δυνάμεθα νά βεβαιωθῶμε ὅτι δὲν ἦμπορεῖ νά συμβαίῃ τὸσον πολλὸ συχνά, ὅσον εἴμεθα ἱκανοὶ νά φαντασθῶμεν. Ἐ-

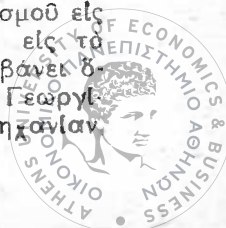
ρώτησε οίονδηποτε πλούσιον ἄνθρωπον κοινῆς προνοητικότητος, εἰς ποῖαν ἀπὸ τὰς δύο κατηγορίας ἀνθρώπων ἐδάνεισεν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ stock του, εἰς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι νομίζει ὅτι θὰ τὸ ἀπασχολήσουν ἐπικερδῶς ἢ εἰς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι θὰ τὸ δαπανήσουν ὀκνηρῶς καὶ θὰ γελάσῃ μὲ ἐσέ διὰ τὴν πρότασιν αὐτῆς τῆς ἐρωτήσεως. Ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν δανειζομένων, ἔχι μεταξὺ τῶν περισσότερον φημισμένων δι' οἰκονομίαν, ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκονόμων καὶ φιλοπόνων αἰσθητῶς ὑπερβαίνει αὐτὸν τῶν ἀσώτων καὶ ὀκνηρῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Περὶ τῶν διαφορῶν κεφαλαιακῶν τοποθετήσεων

Περὶληψις. Ἄν καὶ ὅλα τὰ κεφάλαια χρησιμεύουν εἰς τὸ νὰ συντηρήσουν παραγωγικὴν ἐργασίαν, ἐν τούτοις εἶναι διάφορος κατὰ τὸ μέγεθος ἢ ποσότης ἐργασίας ἢ ὑποία μὲ τὰς αὐτὰς ποσότητας κεφαλαίων τίθεται εἰς κίνησιν εἰς τὰς καθ' ἕκαστον κεφαλαιακὰς τοποθετήσεις. Ὡσαύτως ἡ χρονιάτικη αὐξηση τῆς ἀξίας τῆς οἰκονομικῆς παραγωγῆς μὲ τὰ ἐν λόγῳ κεφάλαια εἶναι διαφοροῦ μεγέθους.

Κεφάλαια μποροῦν νὰ τοποθετηθοῦν κατὰ τέσσαρις τρόπους : εἴτε 1. εἰς τὴν πρωτογενῆ παραγωγὴν διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν κατὰ κάθε ἔτος ἀναγκαζούντων πρώτων προϊόντων διὰ χρῆσιν καὶ ἀνάλωσιν τῆς οἰκονομίας, ἢ 2. διὰ βιοτεχνικὴν ἐπεξεργασίαν καὶ παρασκευὴν πρώτων ὑλῶν διὰ τὴν ἄμεσον χρῆσιν καὶ ἀνάλωσιν, ἢ 3. διὰ μεταφορὰν πρώτων ὑλῶν καὶ ἐτοιμῶν προϊόντων ἀπὸ περιοχᾶς πλεονασμοῦ εἰς περιοχᾶς ἐχούσας ἀνάγκαν ἐφοδιασμοῦ, ἢ 4. εἰς τὰ λιανικὸν ἐμπόριον. Τὸ πρῶτον εἶδος περιλαμβάνει ὅλας τὰς κεφαλαιακὰς τοποθετήσεις εἰς τὴν Γεωργίαν, τὸ δεύτερον εἰς τὴν βιοτεχνίαν καὶ βιομηχανίαν.

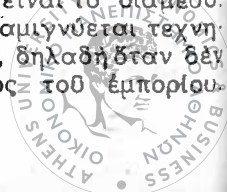

τὸ τρίτον εἰς τὸ χονδρικὸν ἐμπόριον καὶ τὸ τέταρτον ὅλα τὰ ποσὰ πού χρειάζονται διὰ τὴν πώληση τῶν προϊόνων εἰς τὸν τελευταῖον καταναλωτὴν, δηλαδὴ εἰς τὸ λιανικὸν ἐμπόριον.

Ὅλες αὐτὲς οἱ κεφαλαιακὲς τοποθετήσεις εἶναι οἰκονομικῶς ἀναγκαῖες· διευκολύνουν τὰς συναλλαγὰς καὶ συντελοῦν στὴν ἐξύψωση τῆς λαϊκῆς εὐημερίας. Τοῦτο ἰσχύει καὶ διὰ τὰ πολλὰ μικρὰ κατ)ματα τοῦ λιανικοῦ ἐμπορίου· καὶ αὐτὰ ἀποτελοῦν ἕνα χρήσιμο μέλος εἰς τὸ ὅλον τῆς οἰκονομίας. Δι' αὐτοὺς ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι τοποθετοῦν τὰ κεφάλαιά των κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρόπους ἐργάζονται παραγωγικὰ, ἀλλὰ κατὰ πολὺ διάφορον πᾶντως τρόπον.

Κανένα κεφάλαιο δὲν κινητοποιεῖ μεγαλυτέραν ποσότητα παραγωγικῆς ἐργασίας ἀφ' ὅσῃν τὸ γεωργικόν. Ποτὲ δὲν μπορεῖ στὴν βιοτεχνίαν νὰ ἀποδώσῃ μιὰ ἴση ποσότητα παραγωγικῆς ἐργασίας μιὰ τόσο μεγάλη ἀπόδοση. Εἰς τὴν βιοτεχνίαν ἡ φύσις δὲν παρέχει τίποτα ἀλλὰ τὰ πάντα ὁ ἄνθρωπος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ τὸ κεφάλαιον πού τοποθετεῖται στὴν γεωργίαν συντελεῖ τὰ μέγιστα στὴν ἐξύψωση τῆς οἰκονομικῆς παραγωγῆς. Μετὰ τὴν γεωργίαν τὸ κεφάλαιον πού τοποθετεῖται στὴ βιομηχανίαν κινητοποιεῖ τὴ μεγαλύτερη ποσότητα παραγωγικῆς ἐργασίας.

Τρία εἶδη διακρίνομεν τοῦ χονδρικοῦ ἐμπορίου, δηλαδὴ τοῦ ἐμπορίου πού πωλεῖ εἰς μεταπωλητὰς· τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον, τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον πού ἐξυπηρετεῖ τὴν ντόπιαν κατανάλωση καὶ τὸ διάμεσο ἐμπόριον. Καθόσον ἀφορᾷ τὴν οἰκονομικὴ σπουδαιότητα τῶν τριῶν αὐτῶν εἰδῶν τοῦ ἐμπορίου, ἐπὶ κεφαλῆς εὐρίσκεται τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον, ἀκολουθεῖ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ τελευταῖο εἶναι τὸ διάμεσο. Ἡ ὀρθὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ δὲν ἀναμιγνύεται τεχνητὰ εἰς τὴν διάρθρωση τοῦ ἐμπορίου, δηλαδὴ ὅταν δῶξ ὑποστηρίξῃ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ εἶδος τοῦ ἐμπορίου.

Πόσο κεφάλαιο πρέπει π.χ. πρέπει να χρησιμοποιηθῆ για τὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο πρέπει νὰ τὸ κανονίσῃ ὁ ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμός.

Ὅταν τὰ παραγόμενα ἀπὸ μιαν οἰκονομίαν ὑπερτεροῦν τὰς ἀνάγκας τῆς, τότε τὸ πλεόνασμα πρέπει νὰ ἐξαχθῆ καὶ νὰ ἀνταλλαχθῆ μὲ ἐμπορεύματα διὰ τὰ ὁποῖα ὑφίσταται ζήτηση στὴ χώρα.

Ὅταν τὰ κεφαλαιακὰ στοιχεῖα σὲ μιὰ χώρα μεγαλώσουν τόσο πρὸς νὰ μὴν μποροῦν νὰ βρίσκουν τοποθέτηση στὴν ἴδια τὴν οἰκονομία, τότε θὰ βροῦν τοποθέτηση διὰ τοῦ διαμέσου ἐμπορίου μεταξὺ τῶν ἀφῶρων χωρῶν εἰς τὰς ὁποίας ἴσως νὰ ὑφίσταται τουναντίον ἀνεπάρκεια κεφαλαιακῆ.

Διὰ τὴν τοποθέτηση τῶν κεφαλαίων στὴν οἰκονομία δὲν καθοδηγοῦμεθα ἀπὸ τὴν λαϊκοοικονομικὴ ἄποψη δηλαδὴ ὄχι ἀπὸ τὴ ἔγνοια γιὰ τὴν ὠφέλεια τῆς ὀλότητος, ἀλλὰ μονάχα ἀπὸ τὴν ἐπιδίωξη τοῦ κέρδους. Δηλαδὴ ἐπικρατεῖ ἡ ἰδιωτικοοικονομικὴ ἄποψη τῆς μεγαλύτερης ἀπόδοσης ἢ μὲ ἄλλους λόγους τὰ κεφάλαια κατευθύνονται ἐκεῖ πού εὐρίσκουν τὸν ὑψηλότερο τόκο.

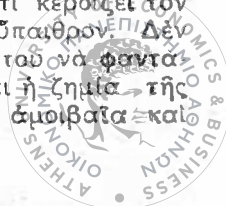
ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

*Περὶ τῆς διαφόρου προόδου τοῦ πλούτου εἰς διάφορα
"Ἐθνη.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ

Τὸ μέγαλον ἐμπόριον κάθε πολιτισμένης κοινω-
νίας εἶναι τὸ διεξαγόμενον μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς
πόλεως καὶ αὐτῶν τῆς ὑπαίθρου. Συνίσταται εἰς τὴν
ἀνταλλαγὴν ἀκατεργάστου διὰ βιοτεχνηθέντος προϊ-
όντος, εἴτε ἀμέσως, εἴτε διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ
χρήματος ἢ κατηγορίας τινὸς χάρτιου ἢ ὅποια παρι-
στά χρεῖμα. Ἡ ὑπαίθρος ἐφοδιάζει τὴν πόλιν μὲ τὰ
τὰ μέσα συντηρήσεως καὶ τὰς πρώτας ὕλας τῆς βιο-
τεχνίας. Ἡ πόλις ἀνταποδίδει τὸν ἐφοδιασμὸν αὐ-
τόν, διὰ τῆς ἀποστολῆς ὀπίσω ἐνὸς τμήματος τοῦ βιο-
τεχνηθέντος προϊόντος εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ὑπαί-
θρου. Ἡ πόλις εἰς τὴν ὅποιαν δὲν εἶναι ἢ δὲν δύνα-
ται νὰ ὑπάρξῃ ἀναπαραγωγὴ τῶν μέσων συντηρήσε-
ως, δύναται πολὺ δικαίως νὰ λεχθῆ ὅτι κερδίζει τὸν
πλοῦτον καὶ συντήρησίν τῆς ἀπὸ τῆς ὑπαίθρου. Δὲν
πρέπει, ὅπως δὴποτε, ἐκ τοῦ λόγου τούτου νὰ φαντα-
σθῶμεν ὅτι τὸ κέρδος τῆς πόλεως εἶναι ἡ ζημία τῆς
ὑπαίθρου. Τὰ κέρδη ἀμφοτέρων εἶναι ἀμοιβαία καὶ

ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας εἶναι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ὅπως εἰς ὅλας τὰς ἄλλας, πλεονεκτικὸς εἰς ὅλα τὰ διάφορα πρόσωπα τὰ ἀπασχοληθέντα εἰς διαφόρους ἀπασχολήσεις εἰς τὰς ὁποίας οὗτος ὑποδιαιρεῖται. Οἱ κάτοικοι τῆς ὑπαίθρου ἐξαγοράζουν ἀπὸ τὴν πόλιν μίαν μεγαλυτέραν ποσότητα βιοτεχνηθέντων ἀγαθῶν, μὲ τὸ προϊόν μιᾶς πολὺ μικροτέρας ποσότητος ἰδικῆς τῶν ἐργασίας, ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν θὰ ἔπρεπε νὰ διαθέσουν προτιθέμενοι νὰ τὰ παρασκευάσουν μόνοι των. Ἡ πόλις ἐφοδιάζει μίαν ἀγορὰν μὲ τὸ ἐπὶ πλεόν προϊόν τῆς ὑπαίθρου, ἢ μὲ ὅτι εἶναι ἐπὶ πλεόν τῆς συντηρήσεως τῶν καλλιεργητῶν, καὶ εἶναι ἐκεῖ πού οἱ κάτοικοι τῆς ὑπαίθρου τὸ ἀνταλλάσσουν μὲ κάτι ἄλλο, τὸ ὁποῖον ζητεῖται μετὰ ξύ των. Ὅσον μεγαλύτερα εἶναι ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ εἰσόδημα τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἴσον εὐρυτέρα εἶναι ἡ ἀγορὰ ἢ ὁποία προμηθεύει εἰς αὐτοὺς τῆς ὑπαίθρου καὶ ὅσον εὐρυτέρα εἶναι ἡ ἀγορὰ αὐτή, τόσον πλεονεκτικώτερα εἶναι δι' ἕναν μεγαλύτερον ἀριθμόν. Ὁ σῖτος ὁποῖος ἀναπτύσσεται ἐντὸς μιλίου ἀπὸ τῆς πόλεως, πωλεῖται ἐκεῖ μὲ τὴν αὐτὴν τιμὴν μὲ αὐτὸν πού ἔρχεται ἀπὸ εἴκοσι μιλίων ἀπόστασιν. Ἀλλὰ ἡ τιμὴ τοῦ τελευταίου, πρέπει γενικῶς ὄχι μόνον νὰ πληρῶνῃ τὴν δαπάνην τῆς ἀναπτύξεως καὶ μεταφορᾶς του εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀλλὰ νὰ χορηγῇ ἐπίσης τὰ συνήθη κέρδη τῆς γεωργίας εἰς τὸν γεωργόν. Οἱ ἰδιοκτῆται καὶ καλλιεργηταὶ τῆς ὑπαίθρου, ὡς ἐκ τούτου, οἱ ὁποῖοι γεινιάζουν πρὸς τὴν πόλιν, ὑπεράνω τῶν συνήθων κερδῶν τῆς γεωργίας, κερδίζουν εἰς τὴν τιμὴν τοῦ ὅτι πωλοῦν, τὴν ὅλην ἀξίαν τῆς μεταφορᾶς τοῦ ὁμοίου προϊόντος τὸ ὁποῖον φέρεται ἀπὸ πλεόν ἀπομεμακρυσμένα τμήματα· ἔχουν ὅμως τὴν ὅλην ἀξίαν τῆς μεταφορᾶς εἰς τὴν τιμὴν τοῦ ὅτι ἀγοράζουν. Σύγκρινε τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν τῶν

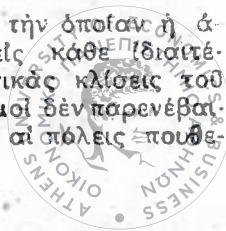
Ἀδάμ Σμίθ, "Ἐκδόση Δ. Καλιτσουνάκη

γειτνιαζόντων με μίαν οίανδήποτε άξιαν λόγου πόλιν, με αύτήν τών γαιών αί όποίαι κείνται εις μίαν άπόστασιν από αύτήν και εύκόλως θα ίκανοποιησης τόν έαυτόν σου, με τό πόσον εύεργετείται ή ύπαιθρος με τό έμπορίον της πόλεως. Μεταξύ όλων τών άνοήτων θεωρητικών μελετών, αί όποίαι έπολλαπλασιάσθησαν, άφωρουσών την ίσορροπίαν του έμπορίου ούδέποτε κατεδείχθη ότι, είτε ή ύπαιθρος χάνει διά του έμπορίου με την πόλιν, είτε ή πόλις διά του έμπορίου με την ύπαιθρον ή ό όποία τό συντηρεί. ⁽³⁰⁾

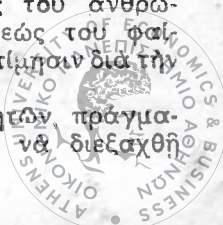
Καθώς ή συντήρησις είναι, εκ της φύσεως τών πραγμάτων, προγενεστέρα τών εύκολιών και πολυτελείας, ούτω και ή φιλοπονία ή όποία παράγει την πρώτην πρέπει άναγκαίως νά είναι προγενεστέρα εκείνης ή όποία χορηγεί τά τελευταία. Ός εκ τούτου, ή καλλιέργεια και βελτίωσις της ύπαιθρου, πρέπει άναγκαίως νά είναι προγενεστέρα της ανατύξεως της πόλεως, ή όποία παρέχει μόνον τά μέσα εύκολιών και πολυτελείας. Είναι μόνον τό επί πλέον προϊόν της ύπαιθρου ή ό,τι πλεονάζει της συντηρήσεως τών καλλιεργητών, τό όποιον συνιστά την συντήρησιν της πόλεως, ή όποία ώς εκ τούτου δύναται ν' άπτυχθῆ μόνον με την αύξησιν του επί πλέον αυτού προϊόντος. Η πόλις ένίστε, δυνατόν νά μην έξευρίσκη πάντοτε όλόκληρον την συντήρησίν της εις την γειτνιαζουσαν ύπαιθρον ή άκόμη εις την περιοχὴν εις όποίαν άνήκει, αλλά από πολύ μεμακρυσμένης ύπαιθρου· και αυτό, μολονότι, δέν άποτελεί έξαιρέσιν του γενικοῦ κανόνος, προεκάλεσεν σημαντικές παραλλαγάς εις την πρόδοον του πλούτου εις διαφόρους έποχάς και έθνη.

Η τάξις αύτή τών πραγμάτων, την όποίαν ή άναγκαιότης επιβάλλει εις καιόνα, εις κάθε ιδιαίτεραν χώραν προάγεται από τας φυσικάς κλίσεις του ανθρώπου. Εάν οι άνθρωποι θεσμοί δέν παρενέβαινον εις τας φυσικάς αυτάς κλίσεις, αί πόλεις έπουθε-

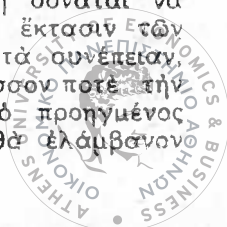

νά δὲν θά ἀνεπτύσσοντο πέραν τοῦ ὅτι ἡ βελτίωσις καὶ καλλιέργεια τῆς περιοχῆς ἠδύνατο νά ἐπιτρέψουν τουλάχιστον ἕως τὴν στιγμὴν ποῦ ὀλόκληρος ἡ περιοχή ὀλοσχερῶς θά εἶχεν καλλιεργηθῆ καὶ βελτιωθῆ Ἐπὶ ἴσων ἢ σχεδὸν ἴσων κερδῶν, περισσότεροι ἄνθρωποι θά ἐκλέξουν νά ἀποσχολήσουν τὰ κεφάλαιά των μᾶλλον εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ καλλιέργειαν τῆς γῆς, παρὰ εἴτε εἰς βιοτεχνίαν εἴτε εἰς ἐξωτερικὸν ἐμπόριον. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἀπασχολεῖ τὸ κεφάλαιόν του εἰς τὴν γῆν τὸ ἔχει περισσότερον ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ διοίκησιν του καὶ ἡ περιουσία του εἶναι ὀλιγώτερον ἐκτεθημένη εἰς ἀτυχήματα παρὰ ἐκείνη τοῦ ἐμπόρου, ὁ ὁποῖος συχνά εἶναι ἀναγκασμένος νά τὴν ἐμπιστεύεται ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πλεον ἀβέβαια στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπίνης παρσφροσύνης καὶ ἀδικίας. διὰ τῆς δόσεως μεγάλων πιστώσεων, εἰς μεμακρυσμένας χώρας, εἰς ἀνθρώπους μὲ τὸν χαρακτήρα καὶ κατὰστασιν τῶν ὁποίων σπανίως εὐρίσκεται εἰς πλήρη γνωριμίαν. Τὸ κεφάλαιον τοῦ γαιοἰδιοκτῆτου, ἀντιθέτως, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντικειμενικοποιημένον εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς γῆς του, φαίνεται νά εἶναι τόσο καλὰ ἠσφαλισμένον ὅσον ἡ φύσις τῶν ἀνθρωπίνων ὑποθέσεων ἐπιτρέπει. Ἐκτὸς αὐτῶν, ἡ ὠραιότης τῆς ὑπάθρου, αἱ ἀπολαύσεις μιᾶς ἐν ὑπάθρῳ ζωῆς, ἡ γαλήνη τοῦ πνεύματος τὴν ὁποίαν αὕτη ὑπόσχεται, καὶ ὁπουδήποτε ἡ ἀδικία τῶν ἀνθρωπίνων νόμων δὲν τὴν διαταράσσει ἢ ἀνεξαρτησία τὴν ὁποίαν αὕτη πραγματικῶς παρέχει, ἔχουν χάρες ποῦ πολὺ ἢ ὀλίγον ἔλκουν τὸν καθένα· καὶ καθὼς ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς ἦτο ὁ πρωταρχικὸς προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω εἰς κάθε στάδιον τῆς ὑπάρξεώς του φαίνεται νά ἔχη ὁ ἄνθρωπος κάποιαν προτίμησιν διὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτὴν ἀπασχόλησιν.

Ἄνευ τῆς βοηθείας μερικῶν τεχνητῶν, πράγματι, ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς δὲν δύναται νά διεξαχθῆ

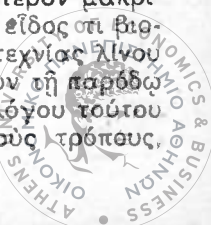
παρὰ μόνον μὲ μεγάλας δυσχερείας καὶ συνεχεῖς διακοπὰς. Σιδηρουργοί, ξυλουργοί, τροχοποιοὶ καὶ ἀροτροποιοί, κτῖσται καὶ κεραμοποιοί, βυρσοδεψαί, ὑποδηματοποιοὶ καὶ ράπται εἶναι ἄνθρωποι τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν ὁποίων ὁ γεωργὸς συχνὰ ἔχει ἀνάγκην. Τέτοιοι τεχνῖται ἐπίσης, ἔχουσιν ἐνίοτε ἀνάγκην ὁ εἰς τοῦ ἄλλου· καὶ καθὼς ἡ διασπορὴ τῶν δὲν εἶναι ὅπως τοῦ γεωργοῦ ἀναγκαίως προσδεδεμένη εἰς ἓνα ὀρισμένον σημεῖον, οἰκίζουσιν φυσικὰ ὁ εἰς εἰς τὴν συνρικίαν τοῦ ἄλλου καὶ σηματίζουσιν οὕτω μίαν μικρὰν πόλιν ἢ μικρὰν κωμόπολιν. Ὁ κρεοπώλης, ὁ ζυθοποιὸς καὶ ὁ ἀρτοποιὸς σύντομα τοὺς ἀκολουθοῦν μαζὺ μὲ πολλοὺς ἄλλους τεχνίτας καὶ μεταπωλητάς, ἀναγκαίους διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἐκάστοτε ἀναγκῶν τῶν καὶ οἱ ὅποιοι συντείνουν ἔτι περαιτέρω εἰς τὴν αὐξησιν τῆς πόλεως. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ αὐτοὶ τῆς ὑπαίθρου εἶναι ἀμοιβαίως ὑπηρεταὶ ὁ εἰς τοῦ ἄλλου. Ἡ πόλις εἶναι μία συνεχῆς πανήγυρις ἢ ἀγορά, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι τῆς ὑπαίθρου προσφεύγουσιν διὰ ν' ἀνταλλάξουσιν τὰ ἀκατέργαστα προϊόντα τῶν διὰ βιοτεχνημένων τοιούτων. Τὸ ἐμπόριον αὐτὸ εἶναι πού ἐφοδιάζει τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως μὲ ἀμφότερα : τὰς πρώτας ὕλας τῶν ἐργασιῶν τῶν καὶ τὰ μέσα τῆς συντηρήσεώς τῶν. Ἡ ποσότης τῶν ὀλοτεχνημάτων τὰ ὁποῖα πωλοῦν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ὑπαίθρου ρυθμίζει ἀναγκαίως τὴν ποσότητα τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ προμηθειῶν τὴν ὁποίαν ἀγοράζουσιν. Ὡς ἐκ τούτου, οὔτε ἡ ἀπασχόλησις τῶν οὔτε ἡ συντήρησις τῶν δύναται ν' αὐξηθῇ ἄνευ ἀναλογίας πρὸς τὴν αὐξησιν τῆς ζήτησεως ὀλοτεχνημάτων ἐκ μέρους τῆς ὑπαίθρου· καὶ ἡ ζήτησις αὕτη δύναται νὰ αὐξηθῇ μόνον ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὴν ἕκτασιν τῶν βελτιώσεων καὶ τῆς καλλιέργειας. Κατὰ συνέπειαν, ἔάν οἱ ἄνθρωποι θεσμοὶ δὲν διετάρασσον ποτέ τὴν φυσικὴν πορείαν τῶν πραγμάτων, ὁ προηγμένος πλοῦτος καὶ ἡ αὐξήσις τῶν πόλεων θὰ ἐλάβανον

χώραν, εἰς κάθε πολιτικὴν κοινωνίαν, συνεπεία καὶ ἀναλόγως τῶν βελτιώσεων καὶ καλλιιεργείας τῆς περιοχῆς ἢ τῆς ὑπαίθρου.

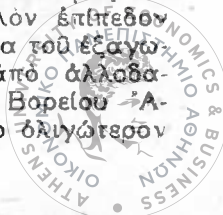
Εἰς τὰς βορειοαμερικανικὰς ἀποικίας μας, ὅπου ἀκαλλιέργητος γῆ εὐρίσκεται εὐκόλως, εἰς οὐδεμίαν ἀπὸ τὰς πόλεις τῶν ἰδρῦθησαν βιοτεχνίαι διὰ μακρινὸν ἐμπόριον. Ὅταν ἓνα τεχνίτης ἀποκτᾷ ὀλίγον μόνον περισσότερον stock ἀπὸ τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐργασίας του διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῆς γειτνιαζούσης ὑπαίθρου, δὲν προτίθεται εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν νὰ ἰδρῦσῃ δι' αὐτοῦ μίαν βιοτεχνίαν διὰ περισσότερον μακρινὸν ἐμπόριον, ἀλλὰ τὸ ἀπασχολεῖ διὰ τὴν ἐξαγορὰν καὶ βελτιώσιν ἀκαλλιεργήτου γῆς. Ἀπὸ τεχνίτης γίνεται φυτευτῆς καὶ οὔτε τὰ μεγάλα ἡμερομίσθια οὔτε ἡ εὐκόλος συντήρησις τὴν ὅποιαν ἢ χώρα αὐτὴ χορηγεῖ εἰς τοὺς τεχνίτας δύνανται νὰ τὸν δελεάσουν διὰ νὰ ἐργασθῇ μᾶλλον διὰ τοὺς ἄλλους παρὰ διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Αἰσθάνεται ὅτι ἓνας τεχνίτης εἶναι ὑπὲρ τῆς τῶν πελατῶν του, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐξευρίσκει τὴν συντήρησιν του· ἀλλὰ ὅτι ἓνας φυτευτῆς ὅστις καλλιεργεῖ τὴν ἰδικὴν του γῆ καὶ ἐξευρίσκει τὴν ἀναγκαίαν του συντήρησιν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῆς ἰδικῆς του οἰκογενείας, εἶναι πραγματικῶς ἓνας κύριος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον.

Εἰς τὰς χώρας, ἀντιθέτως, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀκαλλιέργητος γῆ ἢ τοιαύτη δυναμένη εὐκόλως ν' ἀποκτηθῇ, κάθε τεχνίτης ὅστις ἀποκτᾷ περισσότερον stock ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δύνανται ν' ἀπασχολήσῃ διὰ τὰς ἐκάστοτε ἐργασίας τῆς γειτονίας, προσπαθεῖ νὰ ἐτοιμάσῃ ἐργασίαν διὰ περισσότερον μακρινὴν πώλησιν. Ὁ σιδηρουργὸς ἀνεγείρει εἶδος τι βιοτεχνίας σιδήρου, ὁ ὑφαντῆς εἶδος τι βιοτεχνίας λίνου ἢ ἐρίου. Αἱ διάφοραι αὗται βιοτεχνίαι σὺν τῇ παρῶν τοῦ χρόνου, ὑποδιαίρουνται καὶ ἐκ τοῦ λόγου τούτου βελτιοῦνται καὶ ἐξευγενίζονται σὲ πολλὰς τρόπους,

εύκολους νὰ τοὺς φαντασθῶμεν, καὶ διὰ τοὺς ἀποίους ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐπεκταθῶ ἔτι περαιτέρω.

Προκειμένης ἀπασχολήσεως δι' ἓν κεφάλαιον, αἱ βιοτεχνίαι, εἰς περίπτωσιν ἴσων ἢ σχεδὸν ἴσων κερδῶν, προτιμοῦνται φυσικὰ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ποῦ προτιμᾶται φυσικὰ ἀπὸ τὴν βιοτεχνίαν ἢ γεωργία. Καθὼς τὸ κεφάλαιον τοῦ γαιοἰδιοκτητῆτος ἢ τοῦ ἀγρότου εἶναι περισσότερον ἢ σφαιλισμένον ἀπὸ τὸ τοῦ βιοτέχνου, οὕτω τὸ κεφάλαιον τοῦ βιοτέχνου ὄντας καθ' ὅλον τὸν χρόνον περισσότερον ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ διοίκησιν του, εἶναι περισσότερον ἢ σφαιλισμένον ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ ἐμπορίου διὰ τὸ ἐξωτερικόν. Πράγματι, εἰς κάθε περιοδὸν κάθε κοινωνίας, τὸ ἐπὶ πλεόν τοῦ ἀκατεργάστου καὶ βιοτεχνηθέντος προϊόντος ἢ ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει ζήτησις εἰς τὴν πατρίδα, πρέπει νὰ σταλῆ εἰς τὸ ἐξωτερικόν με τὸν σκοπὸν νὰ ἀνταλλαχθῆ με κάτι διὰ τὸ ὁποῖον ὑφίσταται κάποια ζήτησις εἰς τὴν πατρίδα. Ἀλλὰ ἐὰν τὸ κεφάλαιον τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ἐπὶ πλεόν αὐτὸ προϊόν εἰς τὸ ἐξωτερικόν εἶναι ἓν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ ἓν τῆς πατρίδος εἶναι πολὺ μικρὰς σπουδαιότητος. Ἐὰν ἡ κοινωνία δὲν ἀπέκτησε ἀρκετὸν κεφάλαιον διὰ νὰ καλλιεργήσῃ ὅλας τὰς γαίας της καὶ νὰ βιοτεχνήσῃ κατὰ τὸν τελειότερον τρόπον τὸ σύνολον τοῦ ἀκατεργάστου προϊόντος της, εἶναι ἓν ἀξιόλογον πλεονέκτημα τὸ ὅτι τὸ ἀκατέργαστον αὐτὸ προϊόν θὰ ἐξήγετο ἀπὸ ἓν κεφάλαιον τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐπὶ σκοπῶ, ὅτι ὀλόκληρον τὸ stock τῆς κοινωνίας δύναται νὰ ἀπασχοληθῆ εἰς πλεόν χρησίμους σκοπούς. Ὁ πλοῦτος τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, τῆς Κίνας καὶ τοῦ Ἰνδοστάν, ἀποδεικνύει σαφῶς ὅτι ἓν ἔθνος δύναιται νὰ φθάσῃ εἰς ὑψηλὸν ἐπιπέδον πλοῦτος, μολονότι τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ ἐξαγωγικοῦ τοῦ ἐμπορίου διεξάγεται μόνον ἀπὸ ἀλλοδαπούς. Ἡ πρόοδος τῶν ἀποικίων μας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καὶ τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν θὰ ἦτο ὀλιγώτερον

ταχεία εάν τὸ ἀνήκον εἰς αὐτάς κεφάλαιον ἀπασχο-
λεῖτο διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ ἐπὶ πλέον προϊόν-
τος τῶν.

Συμφώνως μὲ τὴν φυσικὴν πορείαν τῶν πραγμά-
των, ὡς ἐκ τούτου, τὸ μέγα τμήμα τοῦ κεφαλαίου
κάθε ἀναπτυσσομένης κοινωνίας κατευθύνεται πρῶ-
τον εἰς τὴν γεωργίαν, κατόπιν εἰς τὰς βιοτεχνίας καὶ
τέλος εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον. Ἡ τάξις αὐτῆ τῶν
πραγμάτων εἶναι τόσο πολὺ φυσικὴ, ὥστε εἰς κάθε
κοινωνίαν ἢ ὁποῖα εἶχεν περιοχὴν τινά, πιστεύω ὅτι
κατὰ κάποιον βαθμὸν παρετηρήθη. Μερικαὶ ἀπὸ τὰς
γαίας τῶν πρέπει νὰ ἐκαλλιεργήθησαν πρὸ τῆς ἰδρύ-
σεως οἰωνδῆποτε σημαντικῶν πόλεων καὶ κάποιος εἶ-
δος πρωτογόνου βιομηχανίας, τοῦ εἴδους τῆς βιοτε-
χνίας, θὰ διεξήχθη εἰς τὰς πόλεις αὐτάς, πρὶν προ-
φθάσουν νὰ σκεφθοῦν καλῶς νὰ ἀπασχοληθοῦν εἰς
ἐξωτερικὸν ἐμπόριον.

Ἄλλὰ μολονότι ἡ φυσικὴ αὐτῆ τάξις τῶν πραγ-
μάτων πρέπει νὰ ἔλαβεν χώραν, κατὰ κάποιον βαθ-
μὸν, εἰς κάθε τέτοιαν κοινωνίαν, εἰς ὅλα τὰ νεώτερα
κράτη τῆς Εὐρώπης ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις ἀνετράπη
ὄλοσχερῶς. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον μερικῶν πόλεων
τῶν εἰσήγαγεν ὅλας τὰς τελειοτέρας τῶν βιοτεχνίας,
ἐπειδὴ ἦσαν κατάλληλοι διὰ μακρινὰς πωλήσεις· καὶ
καὶ ἀμφοτέρωτα μαζί, τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ ἡ
βιοτεχνία, ἐδημιούργησαν τὰς κυρίας βελτιώσεις τῆς
γεωργίας. Αἱ συνήθειαι καὶ τὰ ἔθιμα τὰ ὁποῖα ἡ φύ-
σις τῆς πρωταρχικῆς ἕξτων κυβερνήσεως εἰσήγαγεν,
καὶ τὰ ὁποῖα παρέμειναν καὶ ἀφοῦ ἡ κυβέρνησις αὐ-
τῆ ἤλλαξεν, τὰς ἠνάγκασεν νὰ ἀκολουθήσουν τὴν ἀ-
φύσικον καὶ ἀντίστροφον ταύτην τάξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

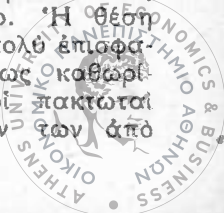
Μερί της παραμελήσεως της γεωργίας εις την αρχαίαν Εὐρώπην μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους.

Περίληψις. Μετὰ τὴν ἐπίδρομὴν τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος ἡ καλλιέργεια τῆς χώρας ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας παρημελήθη· ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τὰ πόλεων καὶ ὑπαίθρου διεκόπη. Ὀλόκληρος ἡ γῆ κατελήφθη ἀπὸ ὀλίγους μεγάλους, ὥστε νὰ διαμορφωθῇ μία κατ' ἐξοχὴν σχέσις μεγάλης ἰδιοκτησίας. Ἡ ἰδιοκτησία αὕτη διησφαλίσθη ἀπὸ τὴν κατάτμησιν διὰ τοῦ δικαιώματος τῆς πρωτογονίας καὶ διὰ διατάξεων περὶ τοῦ ἀδιανεμήτου αὐτῆς. Οἱ διαρρυθμίσεις αὐτὲς εἶχαν κάποια ὁμοιότητα μὲ τὰ κατόπιν εἰς ὅλα τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη τόσο σπουδαῖα ἀποβάντα καταπιστεύματα, τὰ ὁποῖα προτάσσουν τὸ συμφέρον τῆς οἰκογενείας ἀπὸ τὸ τοῦ ἐκάστοτε κατόχου αὐτῶν, καὶ οὕτω ἐξασφαλίζουν τὴν οἰκογενεακὴν κατοχὴν ἐπὶ γενεάς.³¹ Σήμερον ἔχασαν τὴν ὀνομασίαν των. Αὐτὰ ἀνήκουν εἰς μίαν ἐποχὴν ὅπου ἡ εὐγένεια ἤθελε νὰ διαιωνίσῃ τὰ προνόμιά της καὶ τὸ κράτος ἐχρειάζετο τὰς ὑπηρεσίας τέτοιων οἰκογενειῶν. Ἡ διαχείριση τέτοιων κτημάτων καταπιστευματικῶς δεσμευμένων διεμορφώνετο διαρκῶς—ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἐξεταζομένης—ἀσυμφωρότερα· ἡ καλλιέργειά των δὲν παρηκολούθει τὴν ἐξέλιξιν. Καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐκαλλιεργοῦσαν τὰ κτήματα αὐτὰ μὲ ἐξάρτησιν ἀπὸ τοὺς κυρίους των δὲν ἦσαν καλοὶ γεωργοί· διότι δὲν εἶχαν τὸ μεγάλο ἐκεῖνο προσώπικὸν συμφέρον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἐποχὴν μας διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ ὁ

ποιόν μόνον προκειμένης ατομικῆς ιδιοκτησίας συναντάται καὶ εἰς τὸν ἐλάχιστο τῶν μικρογεωργῶν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἡ καλλιέργεια μὲ ἀνελεύθερα πρόσωπα, μὲ δούλους π.χ. μὲ δούλους εἶναι τελείως ἀντιοικονομικῆ, διότι ἡ πείρα ὄλων τῶν χωρῶν καὶ ἐποχῶν διδάσκει ὅτι ἡ ἐργασία πού παρέχεται ἀπὸ ἀνελευθέρους ἀνθρώπους εἰς τὸ τέλος καταλήγει νὰ εἶναι ἡ ἀκριβώτερη ἀπὸ ὅλες. Ἄνθρωπος πού δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ιδιοκτησίαν, δὲν μπορεῖ νὰ ἔξη καὶ κανένα ἄλλο διαφέρον παρά νὰ τρώῃ ὅσο μπορεῖ περισσότερο, καὶ νὰ ἐργάζεται ὅσο μπορεῖ λιγώτερο.

Τὴν δουλείαν στὴν ἀρχαιότητα, καθόσον ἀφορᾷ τὴν γεωργίαν, διεδέχθη ἕνα εἶδος πακτωτῶν οἱ ὁποῖοι καὶ σήμερον ἀκόμη στὴν Γαλλία εἶναι γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ἔνομα *Métayers*. Κατὰ τὸ σύστημα αὐτὸ συμφωνοῦν ὁ κύριος καὶ ὁ πακτωτῆς ὅτι, μετὰ τὰς παρακρατήσεις διὰ τὴν διατήρησιν τῶν κεφαλαιακῶν ἀποθεμάτων ἢ πρόσοδος πού ὑπολείπεται μοιράζεται σὲ δύο ἴσα μέρη μεταξὺ αὐτῶν. Ἔτσι εἶχε ὁ πακτωτῆς τὸ μέγιστο ἐνδιαφέρον νὰ αὐξάνη κατὰ τὸ δυνατόν τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐδάφους. Ἄλλὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐκμεταλλεύσεως συνδέεται μὲ ἕνα μειονέκτημα: ὁ πακτωτῆς δὲν ἔχει κανένα ἐνδιαφέρον νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐγγεῖλους βελτιώσεις ἢ νὰ κάμῃ κεφαλαιακὰς ἐγκαταστάσεις, διότι ὁ κύριος τοῦ κτήματος δὲν συμμετέχει εἰς τὰ πρὸς τοῦτο ἔξοδα, λαμβάνει ὅμως ἀπὸ τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν τὸ μισό.

Τοὺς μισάριδες αὐτοὺς διεδέχθησαν μὲ τὸν καιρὸν οἱ καθαυτὸ πακτωτέες, οἱ ὁποῖοι ἐκαλλιερгоοῦσαν τὴν γῆν μὲ ἴδια κεφάλαιά των καὶ κατέβαλλον εἰς τὸν κύριον μιὰ ὠρισμένην ἔγγειο πρόσοδο. Ἡ θέση τῶν πακτωτῶν αὐτῶν μπορεῖ νὰ εἶναι πολὺ ἐπιφοβλήης: πρῶτον διότι ὁ χρόνος τῆς μισθώσεως καθωρῆσθη πολὺ βραχὺς καὶ δεύτερον διότι οἱ πακτωταὶ μποροῦν νὰ στερηθοῦν τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀπὸ

τούς κυρίους των. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν πάντως τὸ δίκαιον τῶν πακτωτῶν αὐτῶν διαρκῶς ἐβελτιώθη καὶ οἱ τόσοι εὐμενεῖς νόμοι καὶ τὰ κατὰ παράδοση δικαιώματα αὐτὰ τῶν πακτωτῶν συνετέλεσαν πολὺ περισσότερον διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ ὅλα τὰ τόσο ἐκθειασθέντα ἐμποροκοπολιτικὰ μέτρα.

Καὶ ὅμως πρέπει νὰ προτιμήσωμεν τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν ἀπὸ τῆ μίσθωσιν· ὁ πακτωτῆς, βρίσκεται συγκριτικὰ μὲ τὸν ἰδιοκτήτην, στὴ θέσιν ἑνὸς ἐμπόρου ποῦ δουλεύει μὲ δανεικὰ χρήματα. (32)

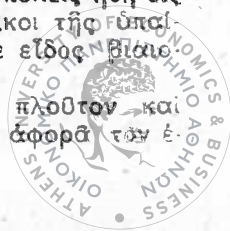
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Περὶ τῆς γενέσεως καὶ τῆς ἐξελέξεως τῶν πόλεων μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους.

Περίληψις : Κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς ἱστορίας οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων κατέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν των πολὺ ἐνωρίτερα ἀπὸ τοὺς ἀγρότας εἰς τὴν ὕπαιθρον. Ἀφοῦ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν δουλοπαροικίαν, τὴν δουλείαν καὶ ὅλες τίς ἄλλες ὑποχρεώσεις ἔγιναν πραγματικῶς ἐλεύθεροι ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως ἐλευθερία. (33)

Οἱ πόλεις ἐδημιούργησαν τὴν ἰδίαν των διοικήσιν, ἐφρόντιζαν διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν προστασίαν τῶν κατοίκων καὶ οἱ ἐπαγγελματικὲς τάξεις ἐφρόντιζαν νὰ ὀργανωθοῦν εἰς τὰς Συντεχνίας, Συνεταιρισμοὺς κλπ. Τάξι, κανονικὴ διοίκησις καὶ συγχρόνως ἐλευθερία καὶ ἀσφάλεια τῶν καθ' ἕκαστον πολιτῶν εἶχον δημιουργηθεῖ ἔτσι εἰς τὰς πόλεις ἤδη εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι τῆς ὕπαιθρου ἦσαν ἀκόμη ἐκτεθειμένοι σὲ κάθε εἶδος βίαιουπραγιῶν.

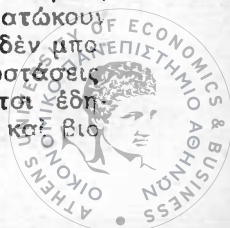
Οἱ πόλεις γρήγορα ὑψώθησαν εἰς πλοῦτον καὶ πολιτικὴν δύναμιν· διότι ἂν καὶ καθόσον ἀφορᾷ τῶν ἐ-

φοδιασμόν των με εἶδη διατροφῆς ἦσαν ἐξαρτημένες ἀπὸ τὴν ὑπαιθρο, ὅμως ἡ φιλελεύθερη διαμόρφωσις τῶν οἰκονομικῶν καὶ συγκοινωνιακῶν των σχέσεων διάνοιγε εἰς αὐτάς πάντοτε περισσότερες δυνατότητες ἀναπτύξεως τῆς εὐημερίας των. Εἰς τὴν Εὐρώπῃ οἱ Ἰταλικὲς πόλεις ἦσαν ἐκεῖνες ποὺ πρῶτες μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἐμπορικῶν των σχέσεων μὲ τὴν Ἀνατολὴν ἀπέκτησαν εὐημερίαν καὶ δύναμιν. Οἱ Σταυροφορίες συνετέλεσαν οὐσιαστικῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξίν των. Κατὰ πρῶτον εἰσήγαγον οἱ ἐμπορικὲς αὐτὲς πόλεις πολῦτιμα εἶδη πολυτελείας ἀπὸ μακρινοὺς τόπους καὶ ἀντιήλλασαν μὲ αὐτὰ εἰς τὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας των ἀκατέργαστα προϊόντα. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων διὰ τὴν ζωὴν ἀγαθῶν ὑπῆρξαν τὰ ὑφαντουργικά, τὰ ὁποῖα ἐνωρὶς ἐκυκλοφόρησαν μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν: βαμβάκι ἐξήγετο ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν εἰς τὴν Φλάνδραν καὶ Ἰταλίαν, διὰ νὰ ἐπεξεργασθῇ εἰς λεπτὰ ὑφάσματα ἀντὶ τῶν ὁποίων οἱ ἔμποροι ἠδύναντο πανταχοῦ νὰ ἀποκτήσουν ὄτι ἤθελαν. Εὐθύς ὅμως ὡς ἡ ζήτησις γιὰ τέτοια εἶδη ἠῤ-ξησε, διεμορφώθη τὸ αἴτημα τῆς δημιουργίας εἰς τὴν ἰδίαν χώραν τέτοιων πολῦτιμων βιομηχανιῶν καὶ τῆς μετακλήσεως εἰς τὴν χώραν ξένων ἐπιχειρηματιῶν καὶ ἐργατῶν ποὺ ἔνοιωθαν ἔτσι νὰ παρασκευάζουν πολῦτιμα ὀλοτεχνήματα.

Τὰ πρῶτα ἐργοστάσια ἰδρύθησαν ὡς τὰ πολλὰ ἀπὸ ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι ἐτοποθέτησαν τὰ κεφάλαιά των, γιὰ νὰ ἀπομιμηθοῦν ἄλλοδαπὰ βιομηχανικά προϊόντα. ⁽⁵⁴⁾

Εἰς μερικοὺς τόπους ἡ γέωργία ἦτο τόσο παρ-αγωγικὴ ποὺ ἤμποροῦσε νὰ διαθρέψῃ περισσότερους ἀνθρώπους ἀπὸ ἐκεῖνους ποὺ κανονικῶς ἐκατώκου-αυτόθι. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ εἶδη τῆς διατροφῆς δὲν μπο-ροῦσαν νὰ μεταφέρονται εἰς μεγάλας ἀποστάσεις διὰ τοῦτο ἀποικίζοντο ἐπὶ τόπου ἐργάτες: ἔτσι ἐδη-μιουργῶνταν βιοτεχνίαι διὰ προκαταβολῶν, καὶ βιο-

μηχανίες. Ἡ δημιουργία τέτοιων μεγάλων ἐκμεταλλεύσεων προώθει πάλιν τὴν γεωργίαν εἰς εὐρείας βελτιώσεις καὶ παρείχεν εἰς αὐτὴν διαρκῶς καλύτερες δυνάμειότητες διὰ τὴν διάθεσιν τῶν γεωργικῶν τῆς προϊόντων.

Ὅσο καλύτερα καὶ πολυτιμώτερα ἦσαν τὰ βιομηχανικὰ αὐτὰ ἔμπορεύματα, τόσο εὐκολώτερον ἠμποροῦσαν νὰ πωληθοῦν πανταχοῦ. Αὐτὰ ἀναπαρίστανον εἰς μικρὸν ὄγκον, πολὺ μεγαλυτέραν ποσότητα πρώτων ὕλων καὶ εἰδῶν διατροφῆς ἀφόσῃ ἀνελόγει εἰς μόνην τὴν χρησιμοποιοθεῖσαν πρώτην ὕλην.

Ἐνα τεμάχιον ἐξαιρετικοῦ π.χ. ὑφάσματος περιλαμβάνει ὄχι μόνον τόσῃν καὶ τόσῃν ποσότητα μαλίου εἰς ἐπεξεργασμένην κατάστασιν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὰ εἶδη διατροφῆς ὄλων τῶν ἐργατῶν ποὺ ἀπασχολήθησαν κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ὑφάσματος. Τοιοῦτοτρόπως μποροῦσε νὰ πῆ κανεῖς ὅτι τεράστιες ποσότητες εἰδῶν διατροφῆς ποὺ δὲν θὰ μποροῦσαν ἄλλως νὰ μεταφερθοῦν, μετετρέποντο διὰ τῆς βιομηχανικῆς ἐπεξεργασίας εἰς εὐκόλα πανταχοῦ μεταφερόμενα ἔμπορεύματα.

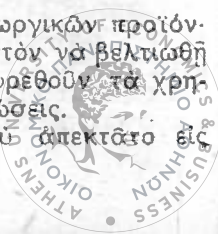
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Πῶς τὸ ἔμπόριο τῶν πόλεων συνετέλεσε εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῆς γεωργίας.

Ἡ αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ αὐξάνουσα εὐημερία τῶν πόλεων συνετέλεσαν ὑπὸ τριπλὴν ἔποψιν εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῆς γεωργίας.

Πρῶτον : Διότι ἡ ἀγορὰ τῶν γεωργικῶν προϊόντων διευρύνθη, ἔτσι δὲ ἐγένετο δυνατόν νὰ βελτιωθῇ ἡ γεωργικὴ κολλιέργεια καὶ νὰ ἐξευρεθοῦν τὰ χρηματικὰ μέσα διὰ τὸς ἐγγεῖλους βελτιώσεις.

Δεύτερον : Διότι ὁ πλοῦτος ποὺ ἀπεκτᾶτο εἰς

τάς πόλεις, πολλές φορές έτοποθετείτο εις τήν ὕπαιθρον, διά τῆς ἀγορᾶς ἀγροκτημάτων. Ἐμποροὶ ἀρέσκονται νά ἀγοράζουσι ἀγροτικάς ἰδιοκτησίας ἅμα πλουτίσουσι καί εἰσάγουσι τολμηρώτερα καί γρηγορώτερα νέες καλλιεργητικὰς μεθόδους, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς γεωργοὺς, οἱ ὅποιοι παραμένουσι καθηλωμένοι στὰ παλαιά.

Τρίτον : Διότι τὸ ἐμπόριον καί ἡ βιομηχανία ἐξαπλώνουσι τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας καί τὴν αὐτοπεποίθησιν εἰς τὴν δράσιν. Ὑπηρεσία μᾶς προσέφερον ὁ Δαυῖδ Hume, ὁ ὅποιος πρῶτος ὑπέδειξεν αὐτό. ⁽²⁵⁾

Καί ὅμως ἔχει καί τὰ μειονεκτήματά της ἡ ἐμποροβιομηχανικὴ ἐξέλιξις. Διαπιστώνεται ὅτι εἰς τὰς ἐμπορικὰς χώρας πλούσιες καί ὀνομαστὲς οἰκογένειαι ἐξαφανίζονται πολὺ γρηγορώτερα ἀφ' ὅσον εἰς τὰς κατ' ἐξοχὴν ἀγροτικὰς χώρας. Μεγάλας ἐμπορικὰς οἰκογένειαι συχνὰ μετὰ λίγας γενεὰς σβύνουσι, ἐνῶ γενεὰς τῆς ἀγροτικῆς εὐγένειας διατηροῦνται παρ' ὅλας τὶς μεταβολὰς τῶν καιρῶν.

Ἡ κατοχὴ κεφαλαίων εἶναι πολὺ περισσότερον ἀβέβαιη καί ἐπισηφαλὴς ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴν κτήσιν. Μόνον ὅταν τὰ κεφάλαια τοποθετηθοῦν εἰς τὸ ἔδαφος ἐξασφαλίζονται πραγματικά.

Ἐνας ἔμπορος ὅπως πολὺ ὀρθᾶ εἶπαν, δὲν εἶναι ἀναγκαστικὰ ὁ πολίτης μιανῆς χώρας. Κατὰ βάθος τοῦ εἶναι τελείως ἀδιάφορο ἀπὸ ποῖα ἐγκατάστασις τοῦ συναλλάσσεται μὲ τὸν λοιπὸν κόσμον· μάλιστα καμμιά φορά ἡ παραμικρότερη δυσἀρέσκειά του τὸν παρακινεῖ, νά μεταναστεύσῃ, μὲ τὸ κεφάλαιό του καί μὲ ὅλα ὅσα μαζί μ'αὐτὸ συσχετίζονται, ἀπὸ τὴν μιὰ εἰς τὴν ἄλλη χώρα.

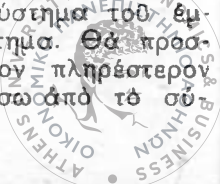
ΒΙΒΛΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Περὶ συστημάτων πολιτικῆς Οἰκονομίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ πολιτικὴ οἰκονομία θεωρουμένη ὡς εἰς κλάδος τῆς ἐπιστήμης ἑνὸς πολιτικοῦ ἢ νομοθέτου, προβάλλει δύο διακεκριμένους σκοπούς : πρῶτον νὰ παράσῃ μίαν πρόσδοον ἢ διατροφήν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἢ καλύτερον νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἱκανοὺς νὰ δημιουργήσουν δι' ἑαυτοὺς μίαν τέτοιαν πρόσδοον ἢ διατροφήν· καὶ δεύτερον, νὰ ἐφοδιάσῃ τὴν πολιτείαν ἢ τὸν κοινὸν πλοῦτον μὲ μίαν πρόσδοον ἱκανὴν διὰ τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας. Αὕτη προτίθεται νὰ πλουτίσῃ ἀμφοτέρους—τὸν λαὸν καὶ τὸν ἡγεμόνα.

Ἡ διάφορος πρόσδοος τοῦ πλοῦτου εἰς διαφόρους χρόνους καὶ ἔθνη, ἔδωσεν εὐκαιρίαν εἰς δύο διαφορετικὰ συστήματα πολιτικῆς οἰκονομίας, τὰ ὁποῖα ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ καταστήσουν πλοῦσιον τὸν λαόν. Τὸ ἓνα δυνατὸν νὰ ὀνομασθῇ σύστημα τοῦ ἐμπορίου, τὸ ἄλλο φυσιοκρατικὸν σύστημα. Θὰ παραταθῶ νὰ ἐξηγήσω ἀμφοτέρω ὅσων πληρέστερον καὶ ἐπακριβῶς δύναμαι, καὶ θὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὸ σύ-

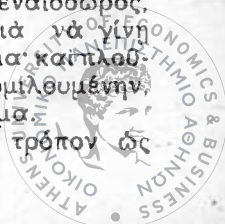
στημα τοῦ ἐμπορίου. Τοῦτο εἶναι τὸ νεώτερον σύστημα, καὶ ἔχει ἄριστα κἀνανοηθεῖ εἰς τὴν χώραν μας εἰς τὴν ἐποχὴν μας. (56)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐμπορικοῦ ἢ ἐμποροκρατικοῦ συστήματος.

Ὅτι ὁ πλοῦτος συνίσταται ἐκ χρήματος, ἢ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, εἶναι μία κοινὴ ἔννοια ἢ ὁποῖα φυσικὰ δημιουργεῖται ἐκ τῆς διπλῆς μορφῆς τοῦ χρήματος, ὡς ὄργανου τοῦ ἐμπορίου καὶ ὡς μέτρου τῆς ἀξίας. Λόγω τοῦ ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ὄργανον τοῦ ἐμπορίου, ὅταν ἔχωμεν χρήμα δυνάμεθα δι' αὐτοῦ νὰ ἀποκτήσωμεν ταχύτερον ὀτιδήποτε ἔχομεν ἀνάγκην, παρὰ δι' οἴουδήποτε ἄλλου ἐμπορεύματος. Τὸ μεγάλο ζήτημα, τὸ ὁποῖον πάντοτε δημιουργεῖται, εἶναι νὰ ἀποκτήσωμεν χρήμα. Ὅταν τοῦτο ἐπιτυχάνεται, δὲν ὑπάρχει καμμία δυσκοιλία διὰ τὴν ἐπίτευξιν οἰασδήποτε μεταγενεστερᾶς ἐξαγορᾶς. Λόγω τοῦ ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ μέτρον τῆς ἀξίας, προσδιορίζομεν τὴν ἀξίαν ὄλων τῶν ἄλλων ἐμπορευμάτων διὰ τῆς ποσότητος τοῦ χρήματος τὸ ὁποῖον ἐμεῖς θὰ ἀνταλλάξωμεν διὰ αὐτὸν τὸν λόγον. Λέγομεν ὅτι ἕνας πλούσιος ἄνθρωπος ἔχει πολλὰ χρήματα, καὶ ἕνας πτωχὸς πολὺ λίγα. Ἐνας λιτὸς ἄνθρωπος, ἢ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ἀνυπομονεῖ νὰ γίνῃ πλούσιος, λέγεται ὅτι ἀγαπᾷ τὸ χρήμα· καὶ ἕνας ἀμελής, ἢ ἕνας γεναιόδωρος, λέγεται ὅτι δὲν ἐνδιαφέρεται γι' αὐτό. Διὰ νὰ γίνῃ κανεὶς πλούσιος πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ χρήμα· καὶ πλοῦτος καὶ χρήμα, ἐν βραχεῖ, εἰς τὴν καθομιλουμένην, θεωροῦνται ἀπὸ πάσης ἀπόψεως συνώνυμα.

Μία πλουσία χώρα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς

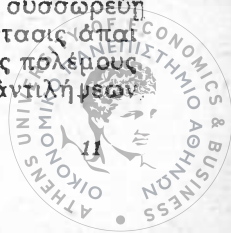

ένας πλούσιος άνθρωπος, υποτίθεται ότι είναι μία χώρα έχουσα έν άφθονία χρήμα· και ή συσσώρευσις χρυσοῦ και άργύρου εις οίανδήποτε χώραν υποτίθεται ότι είναι ο πιό εύκολος τρόπος δια πλουτισμόν. Διά μερικόν χρονικόν διάστημα μετά την ανακάλυψιν τής 'Αμερικῆς, ή πρώτη έρευνα τών 'Ισπανών, δταν οὔτοι έφθαναν εις οίανδήποτε άγνωστον άκτήν, συνήθως ήτο τόν έάν χρυσός ή άργυρος· ήδύνατο νά εύρεθῆ εις τά περίχωρα. 'Από τās πληροφορίας τās ότοιās οὔτοι έλάμβανον, έκριναν πού ήξιζεν νά έγκατασταθοῦν, ή έάν ή χώρα άξιζε νά κατακτηθῆ. 'Ο Plano Carrino, ένas μοναχός, σταλεις ως πρέσβυς έκ μέρους τοῦ βασιλέως τής Γαλλίας πρὸς ένα έκ τών υιών τοῦ περιφήμου Gengis Khan, λέγει ότι οί Τάρταροι έσυνήθιζον συχνά νά τόν έρωτοῦν, έάν υπήρχεν άφθονία προβάτων και βοών εις τό βασιλειον τής Γαλλίας. 'Η έρευνά των ειχε τό αυτό άνικείμενον μέ την τών 'Ισπανών. 'Επιθυμοῦσαν νά μάθουν έάν ή χώρα ήτο άρκούντως πλουσία, ώστε νά άξιζῆ ή κατάκτησις. Μεταξύ τών Ταρτάρων, καθως μεταξύ όλων τών άλλων ποιμενικῶν έθνῶν, τά όποια γενικως άγνοοῦν την χρῆσιν τοῦ χοήματος, τά κτήνη αποτελοῦν τά όργανα τοῦ έμπορίου και τά μέτρα τής άξιας. 'Ο πλοῦτος, ως έκ τούτου, κατ' αὔτους, συνίσταται έκ κτηνῶν, ως κατά τοῦς 'Ισπανοῦς έκ χρυσοῦ και άργύρου. 'Εκ τών δύο, ή Ταρταρική άποψις ἴσως, εύρίσκεται πλησιέστερον τής αληθείας. 'Ο κ. Locke σημειώνει μιαν διάκρισιν μεταξύ χρήματος και άλλων κινητῶν αγαθῶν. "Όλα τά άλλα κινητά αγαθά, λέγει οὔτος," είναι τοιαύτης καταναλωτικῆς φύσεως ώστε ο πλοῦτος ο όποιος συνίσταται έξ αὔτων δέν δύναται νά έξαρτάται κατά μεγάλην βαθμόν από αὔτά, και ένa έθνος τό όποιον έχει άφθονία τοιοῦτων κατά ένa έτος, χωρις καμμίαν έξαγωγήν, αλλά απλως από την άπώλειάν των και την σπατάλην μόνον, θα αισθανθῆ την μεγάλην ανάγκην αὔτων το

επόμενορον ἔτος. Τὸ χρῆμα, ἀντιθέτως, εἶναι ἓνας σταθερός φίλος, ὁ ὁποῖος, μολονότι δύναται νὰ ταξιδεύῃ ἀπὸ χέρι σὲ χέρι, ἐν τούτοις ἐὰν εἶναι δυνατόν νὰ κρατηθῆ ἀπὸ τοῦ νὰ φύγῃ ἐκτὸς τῆς χώρας, δὲν ὑπόκειται εὐκόλως εἰς ἀπώλειαν καὶ κατανάλωσιν. Ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος, ὡς ἐκ τούτου, εἶναι κατ' αὐτόν, τὸ πλεον σταθερόν καὶ οὐσιώδες τμήμα τοῦ κινητοῦ πλοῦτου ἑνὸς ἔθνους, καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτῶν τῶν μετάλλων, οὗτος φρονεῖ, θὰ ὤφειλε νὰ εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς πολιτικῆς του οἰκονομίας.

Ἄλλοι παραδέχονται ὅτι ἐὰν ἓνα ἔθνος ἠδύνατο νὰ ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τὸν λοιπὸν κόσμον, δὲν θὰ εἶχεν καμμίαν σημασίαν τὸ πόσον πολὺ, ἢ τὸ πόσον ὀλίγον χρῆμα κυκλοφορεῖ εἰς αὐτό. Τὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἐκυκλοφόρουν μέσῳ αὐτοῦ τοῦ χρήματος, θὰ ἠνταλάσσοντο μόνον ἀντὶ ἑνὸς μεγαλυτέρου ἢ μικροτέρου ἀριθμοῦ νομισμάτων· ἀλλ' ὁ πραγματικὸς πλοῦτος ἢ πτωχεῖα τῆς χώρας, οὗτοι ὁμολογοῦν, θὰ ἐξηργάτο ἐξ ὀλοκλήρου ἐκ τῆς ἀφθονίας ἢ τῆς σπάνιου τῶν καταναλωτῶν αὐτῶν ἀγαθῶν. Ἄλλὰ ἄλλως συμβαίνει, οὗτοι σκέπτονται, μὲ χώρας αἱ ὁποῖαι ἔχουν σχέσιν μὲ ξένα ἔθνη, καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι ὑποχρεωμέναι νὰ διεξάγουν ἐξωτερικοὺς πολέμους, καὶ νὰ διατηροῦν στόλους καὶ στρατιάς εἰς ἀπομεμακρυσμένας χώρας. Αὐτὸ, λέγουσιν οὗτοι, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ, παρὰ διὰ τῆς ἀποστολῆς εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν χρήματος διὰ νὰ πληρωθοῦν μ' αὐτὸ καὶ ἓνα ἔθνος δὲν δύναται νὰ στέλλῃ πολὺ χρῆμα εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐκτὸς ἐὰν ἔχῃ πολὺ εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Κάθε τέτοιο ἔθνος, ὡς ἐκ τούτου, ὀφείλει νὰ φροντίζῃ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰρήνης νὰ συσσωρεύῃ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ὥστε, ὅταν ἡ περίστασις ἀπαιτεῖ, νὰ δύναται νὰ διεξαγάγῃ ἐξωτερικοὺς πολέμους.

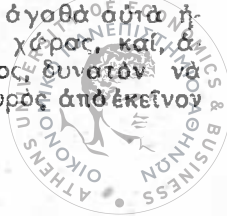
Κατὰ συνέπειαν τῶν κοινῶν αὐτῶν ἀντιλήψεων

ἄλλα τὰ διάφορα Εὐρωπαϊκὰ ἔθνη ἐμελέτησαν, μολο-
νότι μὲ μικρὸν ἀποτέλεσμα κάθε δυνατὸν μέσον συσ-
σωρεύσεως χρυσοῦ καὶ ἀργύρου εἰς τὰς ἰδιαιτέρας
τῶν χώρας. Ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Πορτογαλία, οἱ ἰδιο-
κτῆται τῶν κυριωτέρων ὄρυχείων τὰ ὁποῖα ἐφοδιά-
ζουν τὴν Εὐρώπην μὲ αὐτὰ τὰ μέταλλα, ἔχουν, εἴτε
ἀπαγορεύσει τὴν ἐξαγωγήν αὐτῶν μὲ τὰς πλέον ἀύ-
στηράς ποινάς, εἴτε ἔχουν ὑποβάλλει αὐτὰ εἰς μίαν
σοβαρὰν φορολογίαν. Ἡ αὐτὴ ἀπαγόρευσις φαίνε-
ται ἀρχαιότερα νὰ ἀπετελεῖ μέρος τῆς πολιτικῆς τῶν
περισσοτέρων ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν ἔθνων. Ἀκόμη εὐ-
ρίσκεται εἰς μερικὰς παλαιὰς Σκωτικὰς πράξεις τῆς
βουλῆς αἱ ὁποῖαι ἀπαγορεύουν μὲ βαρεῖας ποινάς
τὴν μεταφορὰν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐκτὸς τοῦ βασι-
λείου. Ἡ αὐτὴ πολιτικὴ παλαιότερον ἐφηρμόσθη εἰς
ἀμφοτέρας, τὴν Γαλλίαν καὶ Ἄγγλιαν.

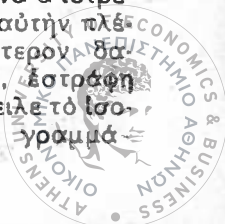
Ὅταν αἱ χώραι αὗται κατέστησαν ἐμπορικαί, οἱ
ἔμποροι εὗρον τὴν ἀπαγόρευσιν αὐτὴν, εἰς πολλὰς
περιπτώσεις, ἐξαιρετικῶς ἀνάρμοστον. Οὗτοι ἠδύνα-
το συχνάκις νὰ ἀγοράζουν πλεονεκτικώτερα μὲ χρυ-
σὸν καὶ ἄργυρον παρά μὲ οἷονδῆποτε ἄλλο ἐμπόρευ-
μα, τὰ ξένα ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἐπεθύμουν, εἴτε διὰ νὰ
τὰ εἰσαγάγουν εἰς τὴν χώραν τῶν, εἴτε διὰ νὰ τὰ
μετοφέρουν εἰς κάποιαν ἄλλην ξένην χώραν. Ἐκη-
ρύχθησαν, ὡς ἐκ τούτου, κατὰ αὐτῆς τῆς ἀπαγορεύ-
σεως ὡς ἐπιζημίας διὰ τὸ ἐμπόριον.

Οὗτοι ὑπεστήριζαν, πρῶτον, ὅτι ἡ ἐξαγωγή χρυ-
σοῦ καὶ ἀργύρου ἐπὶ σκοπῷ ἐξαγορᾶς ξένων ἀγα-
θῶν, δὲν ἐλαττώνει πάντοτε τὴν ποσότητα αὐτῶν
τῶν μετᾶλλων εἰς τὸ βασίλειον. Ὅτι ἀντιθέτως, συ-
χνάκις δυνατόν νὰ οὐξάνῃ τὴν ποσότητα ἐπειδὴ,
ἐὰν ἡ καταιάλωσις ξένων ἀγαθῶν ἐκ τοῦ λόγου αὐ-
τοῦ δὲν ἠξίζαντο εἰς τὴν χώραν, τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ ἠ-
δύναντο νὰ ἐπανεξαχθοῦν εἰς ξένισ χώρας, καὶ, ἀ-
φοῦ ἐπωλοῦντο ἐκεῖ μὲ μεγάλο κέρδος, δυνατόν νὰ
ἐπέστρεφε ὀπίσω περισσότερος θησαυρὸς ἀπὸ ἐκείνου

του πρωταρχικῶς ἐστάλη εἰς τὸ ἐξωτερικόν διὰ τὴν ἔξαγοράν αὐτῶν. Ὁ κ. Μυη συγκρίνει αὐτὴν τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔμπορίου πρὸς τὸν χρόνον τῆς σπορᾶς καὶ τὴν ἀγροτικὴν συγκομιδὴν. «Ἐάν παρατηροῦμεν» λέγει οὗτος, «μόνον τὰς ἐνεργείας ἐνὸς γεωργοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς σπορᾶς, ὅταν οὗτος πετῆ ἄριστο σπόρο σίτου εἰς τὸ ἔδαφος, θὰ τὸν θεωρήσωμεν μᾶλλον παράφρονα παρά γεωργόν. Ἄλλ' ὅταν παρατηροῦμεν τὸν μόχθον τοῦ κατὰ τὴν συγκομιδὴν, ἡ ὁποία εἶναι τὸ τέλος τῶν προσπαθειῶν του, θὰ εὐρωμεν τὴν ἀξίαν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ.»

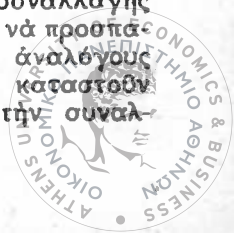
Ὑποστηρίζουν, δεύτερον, ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις αὐθὲν ἠδύνατο νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐξαγωγήν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, οἱ ὁποῖοι, λόγῳ τῆς μικρότητος τοῦ ὄγκου τῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν, θὰ ἠδύναντο εὐκόλως νὰ ξεσχοῦν λαθραίως. Ὅτι ἡ ἐξαγωγή αὐτὴ ἠδύνατο μόνον νὰ ἀποτραπῆ διὰ μιᾶς καταλλήλου προσοχῆς: ἐπὶ τοῦ, ὡς οὗτοι τὸ ὀνομάζουν, ἔμπορικοῦ ἰσοζυγίου. Ὅτι, ὅταν ἡ χώρα εἶχεν μεγαλυτέρας ἐξαγωγὰς ἀπὸ εἰσαγωγὰς, ἓνα ἰσοζύγιον προέκυψεν ὀφειλόμενον εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὰς ξένας χώρας καὶ τὸ ὁποῖον κατ' ἀνάγκην ἐπληρώθη εἰς αὐτὴν εἰς χρυσὸν καὶ ἀργυρον, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠϋξήσθη τὴν ποσότητα τῶν μετάλλων αὐτῶν εἰς τὸ βασίλειον. Ἄλλὰ ὅτι, ὁσάκις αὕτη εἰσήγαγεν περισσότερα ἀπ' ὅτι ἐξήγαγεν, ἓνα ἀντίθετον ἰσοζύγιον προέκυψεν ὀφειλόμενον εἰς ξένας χώρας, τὸ ὁποῖον κατ' ἀνάγκην ἐπληρώθη εἰς αὐτὰς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠλάττωσεν αὐτὴν τὴν ποσότητα. Ὅτι, εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τοῦ νὰ ἀπαγορεύσῃ κανεὶς τὴν ἐξαγωγήν αὐτῶν τῶν μετάλλων δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποτρέψῃ τὴν κατάστασιν, ἀλλὰ μόνον κάνοντας αὐτὴν πλέον ἐπικίνδυνον, νὰ τὴν καταστήσῃ περισσότερο δαπανηρά. Ὅτι, ἡ συναλλαγή ὡς ἐκ τούτου, ἐστράφη περισσότερο κατὰ τῆς χώρας ἡ ὁποία ὤφειλε τὸ ἰσοζύγιον· ὁ ἔμπορος ὁ ὁποῖος ἠγόρασεν ἓνα γραμμα-

τιον ἐπὶ τῆς ξένης χώρας εἶναι ὑποχρεωμένοις νὰ πληρῶσιν τὸν τραπεζίτην ὁ ὁποῖος τὸ ἐπώλησεν, ὄχι μόνον διὰ τὸν φυσικὸν κίνδυνον, κόπον καὶ ἔξοδα μεταφορᾶς τοῦ χρήματος ἐκεῖ, ἀλλὰ διὰ τὸν ἀσυνήθη κίνδυνον τὸν ἀνακύπτοντα ἐκ τῆς ἀπαγορεύσεως. Ἄλλὰ ὅτι, ὅσον περισσότερον ἢ συναλλαγῇ ἦτο εἰς βάρος μίας χώρας, τόσον τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον ἐστρέφετο ἀναγκαστικῶς ἐναντίον αὐτῆς· τὸ χρῆμα αὐτῆς τῆς χώρας γίνεται κατ' ἀνάγκην μικροτέρας ἀξίας, ἐν συγκρίσει μὲ αὐτὸ τῆς χώρας εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ἰσοζύγιον ὤφειλετο. Ὅτι ἐάν π.χ. ἡ συναλλαγὴ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ὀλλανδίας, ἦτο πέντε τοῖς ἑκατὸν εἰς βάρος τῆς Ἀγγλίας, θὰ ἀτητοῦντο ἑκατὸν πέντε οὐγγιᾶς ἀργύρου εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὴν ἀγορὰν ἐνὸς γραμματίου ἑκατὸν οὐγγιῶν ἀργύρου εἰς τὴν Ὀλλανδίαν : ὅτι, ὡς ἐκ τούτου, ἑκατὸν πέντε οὐγγιᾶς ἀργύρου εἰς τὴν Ἀγγλίαν, θὰ εἶχον ἀξίαν μόνον ἑκατὸ οὐγγιῶν ἀργύρου εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, καὶ θὰ ἐξηγόραζον μίαν ἀνάλογον ποσότητα ὀλλανδικῶν προϊόντων· ἀλλὰ ὅτι ἑκατὸ οὐγγιᾶς ἀργύρου εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, ἀντιθέτως, θὰ εἶχαν ἀξίαν ἑκατὸν πέντε οὐγγιῶν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ θὰ ἐξηγόραζον μίαν ἀνάλογον ποσότητα ἀγγλικῶν προϊόντων : ὅτι τὰ ἀγγλικά προϊόντα τὰ ὁποῖα ἐπωλήθησαν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν θὰ ἐπωλοῦντο φθηνότερα· καὶ τὰ ὀλλανδικὰ προϊόντα ἐπωλήθησαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀκριβώτερα, λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῆς συναλλαγῆς· ὅτι εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν θὰ προσειλκύετο ὀλιγώτερον ὀλλανδικὸν χρῆμα εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ εἰς τὴν ἄλλην περισσότερον ἀγγλικὸν χρῆμα εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, καθὼς ἡ διαφορά αὐτὴ θὰ ἠῤῥαξεν : καὶ ὅτι τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον ὡς ἐκ τούτου, κατ' ἀνάγκην θὰ ἦτο περισσότερον εἰς βάρος τῆς Ἀγγλίας, καὶ θὰ ἀπῆται μίαν μεγαλυτέραν ποσότητα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου διὰ νὰ ἐξαχῆ εἰς τὴν Ὀλλανδίαν.

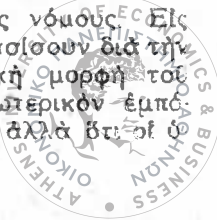
Τὰ ἐπιχειρήματα αὐτὰ ἦσαν ἐν μέρει ἰσχυρὰ καὶ

έν μέρει σοφιστικά. Ἦσαν ἰσχυρὰ μέχρι τοῦ σημείου πού διαβεβαίωναν ὅτι ἡ ἐξαγωγή χρυσοῦ καὶ ἀργύρου δι' ἐμπόριον, δυνατόν συχνάκις νά ἦτο πλεονεκτηκὴ διὰ τὴν χώραν. Ἦσαν ἐπίσης ἰσχυρὰ, διαβεβαιώνοντα ὅτι καμμία ἀπαγόρευσις δὲν ἦτο δυνατόν νά ἐμποδίσῃ τὴν ἐξαγωγήν των, ὅταν οἱ ἰδιῶται εὕρισκον οἷονδῆποτε πλεονέκτημα ἐξάγοντες αὐτά. Ἄλλὰ ἦσαν σοφιστικά, ὑποθέτοντα ὅτι, διὰ νά διατηρηθῆ ἢ νά αὐξηθῆ ἡ ποσότης αὐτῶν τῶν μετάλλων θά ἀπητεῖτο μεγαλυτέρα προσοχὴ τῆς κυβερνήσεως, ἀπὸ ἐκείνην πού θά ἀπητεῖτο διὰ νά διατηρηθῆ ἡ αὐξηθῆ ἡ ποσότης οἷουδῆποτε ἄλλου χρησίμου ἐμπορεύματος, τὸ ὁποῖον ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου, ἄνευ οὐδεμίας τοιαύτης προσοχῆς, πάντοτε ἐπιτυγχάνει νά τὸ χορηγήσῃ εἰς τὴν κατάλληλον ποσότητα. Ἦσαν ἐπίσης σοφιστικά, ἴσως, διαβεβαιώνοντα ὅτι ἡ ὑψηλὴ τιμὴ τῆς συναλλαγῆς κατ' ἀνάγκην αἰξάνει, τὸ ὡς ἀποκαλοῦν, δυσμενὲς ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον, ἢ ἐπρόκαλει τὴν ἐξαγωγήν μίας μεγαλυτέρας ποσότητος χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ἡ ὑψηλὴ αὐτῆ τιμὴ, πράγματι, ἦτο ἐξαιρετικὰ ἐπιζήμιος διὰ τοὺς ἐμπόρους οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νά πληρώσουν χρήματα εἰς ξένας χώρας. Ἐπλήρωναν πολὺ ἀκριβὰ τὰ γραμμάτια τὰ ὁποῖα οἱ τραπεζῖται των ἐξεδίδον ἐπὶ τῶν χωρῶν αὐτῶν. Ἄλλὰ μολονότι ὁ κίνδυνος ὁ ἀνακύπτων ἐκ τῆς ἀπαγορεύσεως ἠδύνατο νά προκαλέσῃ μίαν ἀσυνήθη δαπάνη εἰς τοὺς τραπεζῖτας, δὲν θά μετέφερεν κατ' ἀνάγκην περισσότερον χρῆμα ἐκτὸς τῆς χώρας. Ἡ δαπάνη αὐτῆ γενικῶς θά ἀφίετο ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν χώραν, καὶ σπανίως θά ἠδύνατο νά προκαλέσῃ τὴν ἐξαγωγήν ἔστω καὶ ἐξ πεννῶν ὑπεράνω τοῦ ἀκριβοῦς ἀπαιτουμένου ποσοῦ. Ἡ ὑψηλὴ τιμὴ τῆς συναλλαγῆς ἐπίσης θά ὠδήγει φυσικῶς τοὺς ἐμπόρους νά προσπαθήσουν νά κάνουν τὰς ἐξαγωγὰς των ἀναλόγως πρὸς τὰς εἰσαγωγὰς των, ἐπὶ σκοπῷ νά καταστοῦν ἱκανοὶ νά πληρώσουν διὰ τὴν ὑψηλὴν αὐτὴν συναλ-

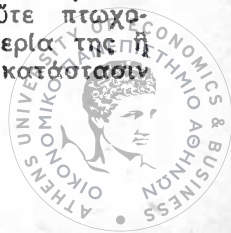

λαγὴν ὅσον τὸ δυνατὸν μικρότερον ποσόν. Ἡ ὑψη-
λή τιμὴ τῆς συναλλαγῆς ἐκτὸς αὐτῶν, πρέπει ἀναγ-
καίως νὰ ἔχη ἐνεργήσει ὡς ἓνας φόρος, ὑψώνουσα
τὴν τιμὴν τῶν ξένων προϊόντων καὶ συνεπῶς περιο-
ρίζουσα τὴν κατανάλωσίν των. Ὡς ἐκ τούτου, θὰ
ἔτεινε ὄχι νὰ αὐξήσῃ, ἀλλὰ νὰ ἐλαττώσῃ τό, ὡς ὀ-
νομάζουν, δυσμενὲς ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον, καὶ κατὰ
συνέπειάν τὴν ἐξαγωγὴν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου.

Τέτοια ὄντα αὐτὰ τὰ ἐπιχειρήματα, ἐπεισαν τὸν
λαόν πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπηυθύνοντο. Ἀπηυθύνθησαν
ἀπὸ ἐμπόρους εἰς βουλὰς καὶ εἰς τὰ πριγκηπικὰ συμ-
βούλια, εἰς εὐγενεῖς καὶ εἰς τοὺς γαιοκτῆμονας· δη-
λαδὴ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὑπετίθετο ὅτι κατενόη-
σαν τὸ ἐμπόριον, εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶχον συναι-
σθανθῆ ὅτι δὲν ἐγνώριζαν τίποτε σχετικῶς μὲ τὸ ζή-
τημα. Τὸ ὅτι τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ἐπλούτισεν τὴν
χώραν, ἢ πείρα ἀπέδειξεν τοῦτο εἰς τοὺς εὐγενεῖς
καὶ εἰς τοὺς γαιοκτῆμονας τόσον καλῶς, ὅσον καὶ εἰς
τοὺς ἐμπόρους· ἀλλὰ πῶς, ἢ διὰ ποίου τρόπου, κα-
νεῖς ἐξ αὐτῶν δὲν ἐγνώριζεν καλῶς. Οἱ ἔμποροι ἐ-
γνώριζον ἄριστα κατὰ ποῖον τρόπον ἐπλούτισαν. Ἦ-
το ἡ ἐργασία των νὰ γνωρίζουν τοῦτο. Ἀλλὰ τὸ νὰ
γνωρίζουν διὰ ποίου τρόπου ἢ χώρα ἐπλούτισεν,
τοῦτο δὲν ἦτο τμῆμα τῆς ἐργασίας των. Τὸ θέμα
αὐτὸ οὐδέποτε τοὺς ἀπησχόλησεν, παρὰ μόνον ὁσά-
κις παρείχετο ἀφορμὴ νὰ ἐφαρμόσουν εἰς τὴν χώραν
των καμμίαν μεταβολὴν εἰς τοὺς νόμους τοὺς σχετι-
κοὺς μὲ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον. Τότε καθίστατο ἀ-
παραίτητον νὰ εἴπουν κάτι περὶ τῶν εὐεργετικῶν ἀ-
ποτελεσμάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, καὶ περὶ τοῦ
τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ ἀποτελέσματα αὐτὰ ἀνε-
τρέποντο ἀπὸ τοὺς τότε ὑφισταμένους νόμους. Εἰς
τοὺς κριτὰς οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ ἀποφασίσουν διὰ τὴν
ὑπόθεσιν, ἐφάνη μία πολὺ ἱκανοποιητικὴ μορφή τοῦ
ζητήματος, ὅταν τοὺς εἶπον ὅτι τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπό-
ριον εἰσήγαγεν χρῆμα εἰς τὴν χώραν. ἀλλὰ ὅτι οἱ ὀ-

πὸ συζήτησιν νόμοι ἠμπόδιζαν νὰ εἰσαχθῆ τόσον πολὺ ὅσον θὰ εἰσήγετο ἄλλως. Τὰ ἐπιχειρήματα αὐτά, ὡς ἐκ τούτου, παρήγαγον τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα. Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐξαγωγῆς χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἦτο εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν περιορισμένη εἰς τὸ νόμισμα τῶν δύο αὐτῶν χωρῶν. Ἡ ἐξαγωγή ξένου νομίσματος καὶ τραπεζογραμματίων ἐγένετο ἐλευθέρα. Εἰς τὴν Ὀλλανδίαν καὶ εἰς μερικὰ ἄλλα ἢ μέρη, ἐλευθερία αὐτὴ ἐπεξετείνεται ἀκόμη καὶ εἰς τὸ νόμισμα τῆς χώρας. Ἡ προσοχὴ τῆς κυβερνήσεως ἐστράφη μακρὰν τοῦ νὰ λαμβάνη προφυλακτικὰ μέτρα κατὰ τῆς ἐξαγωγῆς χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· ἀλλὰ περιώρισεν τὴν προσοχὴν τῆς εἰς τὸ νὰ φρουρῆ τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον, ὡς τὴν μοναδικὴν αἰτίαν ἢ ὅποια ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ κάποιαν αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν αὐτῶν τῶν μετάλλων. Ἀπὸ μίαν ἄκαρπον φροντίδα ἐστράφησαν πρὸς μίαν ἄλλη φροντίδα περισσότερο περίπλοκον, περισσότερο κοπιώδη, ἀλλὰ ἀκριβῶς ὁμοίως ἄκαρπον. Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου τοῦ Μπιν, ὁ Ἀγγλικὸς θησαυρὸς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, κατέστη ἓνα θεμελιῶδες ἀξίωμα εἰς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, ὄχι τῆς Ἀγγλίας μόνον, ἀλλὰ ὅλων τῶν ἄλλων ἐμπορικῶν χωρῶν. Τὸ ἐσωτερικὸν ἢ ἐγχώριον ἐμπόριον, τὸ σημαντικώτερον ἐξ ὅλων, τὸ ἐμπόριον εἰς τὸ ὁποῖον ἓνα ἴσον κεφάλαιον παρέχει τὴν μεγίστην πρόσοδον καὶ τὴν μεγίστην ἀπασχόλησιν εἰς τὸν λαὸν τῆς χώρας, ἐθεωρήθη ὡς ἐπικουρικὸν μόνον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Ἐλέγετο ὅτι, τοῦτο οὔτε χρῆμα εἰσήγαγε εἰς τὴν χώραν, οὔτε ἐξήγαγε ἔξω αὐτῆς. Ἡ χώρα, ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἠδύνατο ποτὲ νὰ καταστῆ οὔτε πλουσιωτέρα οὔτε πτωχότερα μέσῳ αὐτοῦ, ἐκτός ἕως ὅτου ἡ εὐημερία τῆς ἢ ἡ παρακμὴ τῆς ἐπηρέαζον ἐμμέσως τὴν κατάστασιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

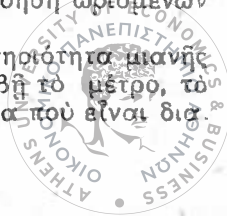
*Περὶ περιορισμοῦ τῆς εἰσαγωγῆς τέτοιων ἐμπορευμά-
των τῆς ἀλλοδαπῆς, ποὺ μποροῦν νὰ παρασκευα-
σθοῦν στὴν ἴδια τῆ χώρα.*

Διὰ περιορισμοῦ τῆς εἰσαγωγῆς τέτοιων ἀλλοδα-
πῶν ἐμπορευμάτων, ποὺ μποροῦν νὰ παραχθοῦν καὶ
εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς χώρας, διασφαλίζεται, μὲ τοὺς
ὕψηλους δασμοὺς ἢ καὶ τῆς τελείας ἀπαγορεύσεως
τῆς εἰσαγωγῆς, εἰς τὶς σχετικὰς ἐγχώριες βιομηχανί-
ες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἓνα μονοπώλιον εἰς τὴν
ἐσωτερικὴν ἀγοράν.

Ἐάν ἀπαγορευθῇ π.χ. ἡ εἰσαγωγή κρέατος ἀπὸ
τὸ ἐξωτερικόν, τότε δημιουργεῖται διὰ τοὺς ἐγχωρι-
οὺς κτηνοτρόφους ἓνα μονοπώλιον. Πολὺ ὕψηλοί δα-
σμοὶ ἐπὶ τοῦ σίτου, ποὺ πολὺ συχνὰ ἔχουν τὸ ἴδιο ἀ-
ποτέλεσμα ὅπως καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς εἰσαγωγῆς
σίτου, ἐξασφαλίζουν εἰς τοὺς ἡμεδαποὺς σιτοκαλλιερ-
γητὰς τὴν κυριαρχίαν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγοράν.
Ἀπαγορεύσεις εἰσαγωγῆς ξένων μαλλίνων ἐμπορευ-
μάτων διαμορφώνουν μονοπώλιον εἰς τὴν ἐγχώριον
ὕφαντουργίαν μαλλίνων.

Δὲν χωρεῖ καμμιά ἀμφιβολία ὅτι ἡ μονοπώλησις
αὕτῃ εἶναι μιὰ ἰσχυρὰ παρόρμησις πρὸς ἀνάπτυξιν
τῶν σχετικῶν βιομηχανιῶν. Μπορεῖ ὅμως νὰ διαμφι-
σβηθηθῇ τὸ γεγονός ὅτι αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ καὶ μίαν
αὔξησιν ὄλων τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς οἰκο-
νομίας, ἀλλὰ μόνον μίαν μονομερῆ ἐγγύησιν ὀρισμένων
βιομηχανιῶν.

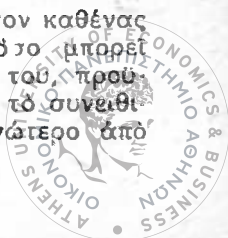
Ὁλόκληρη ἡ βιομηχανικὴ δραστηριότης μιανῆς
οἰκονομίας δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ὑπερβῇ τὸ μέτρο, τὸ
ὅποιον διαγράφεται ἀπὸ τὰ κεφάλαια ποὺ εἶναι δια-

θέσιμα για να χρησιμοποιηθούν γιαυτή. Όπως ο αριθμός των έργων που απασχολούνται εις μίαν ατομική επιχείρηση κανονίζεται από το κεφάλαιον που διαθέτει ο επιχειρηματίας, έτσι καθορίζεται και ο όλικός αριθμός εκείνων που εργάζονται διαρκώς εις όλους τους κλάδους μίανης οικονομίας, από το συνολικό κεφάλαιο της οικονομίας αυτής και ποτέ δεν μπορεί να ξεπερασθή το μέτρο αυτό. Και μέτρα οικονομικής πολιτικής δεν μπορούν να αυξήσουν το της βιομηχανικής δραστηριότητας σε μιά οικονομία πέραν από τα πλαίσια που προδιαγράφονται από τα διαθέσιμα για το σκοπό αυτό κεφάλαια. Τέτοια μέτρα μπορούν το πολύ να κατευθύνουν ένα μέρος του κεφαλαίου προς μίαν κατεύθυνσιν την οποίαν άλλως το κεφάλαιον τούτο δεν θα έλάμβανε. Δεν είναι όμως καθόλου βέβαιον, ότι ή διά της τεχνητής αυτής παρεμβάσεως πραγματοποιηθείσα κεφαλαιακή χρησιμοποίησις, είναι πλεονεκτικωτέρα, από εκείνην, που θα έλάμβανε χώραν, αν θα άφίνετο ο κεφαλαιακός ροός εις το έλεύθερον διαγωνισμόν των οικονομικών δυνάμεων.

Πάντοτε όλοι οι άνθρωποι βασανίζονται διανοητικά για να βρούν την πλεονεκτικωτέρα γιαυτούς τοποθέτηση των κεφαλαίων των. Κατά την προσπάθειαν αυτήν καθένας τους άποβλέπει πραγματικά μόνο στο ίδιο του συμφέρο, όχι δέ προς το συμφέρον της όλης οικονομίας. Η λαχτάρα όμως αυτή του ίδιου συμφέροντος οδηγεί αυτομάτως, ή όρθότερα άναγκαστικά τον άνθρωπον να προτιμήση εκείνη τή κεφαλαιακή τοποθέτηση, ή όποία συγχρόνως είναι και διά την όλην οικονομίαν ή πλεονεκτικωτέρα

Οι λόγοι τούτου είναι οι έξης : Πρώτον καθένας ζητά να τοποθετήση το κεφάλαιόν του όσο μπορεί πλησιέστερά του, τούλάχιστον στη χώρα του, προτιποθεμένου ότι πραγματοποιη εις αυτήν το συνειθισμένο κέρδος ή τούλάχιστο όχι πολύ όλιγότερο από

τὸ συνειθισμένο. Καί εἰς τὸ χονδρικό ἐμπόριο προτιμᾶται ἡ ἐπιτόπια τοποθέτηση ἀπὸ τὴν ἀλλοδαπή. Ἡ καλύτερη ἐπισκόπηση τῶν οικονομικῶν συνθηκῶν εἰς τὴν χώραν τοῦ καθενός, ἡ καλύτερη γνώση τῆς ἐγχώριας νομοθεσίας· ὅλα αὐτὰ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς τοποθετήσεως τῶν κεφαλαίων εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

Ἡ πατρίδα εἶναι λοιπόν, ἂν μπορῶ νὰ ἐκφρασθῶ ἔτσι, τὸ κέντρον περὶ τὸ ὅποιον τὰ κεφάλαια κάθε χώρας περιστρέφονται καὶ πρὸς τὸ ὅποιον πάντα κατατείνουσι, ἂν καὶ αὐτὰ καμμιὰ φορά ἀπὸ ἰδιαίτερους λόγους ἀπομακρύνονται καὶ κατευθύνονται πρὸς μακρυνότερα κέντρα τοποθετήσεως.

Δεύτερον καθένας ποῦ θέλει νὰ τοποθετήσῃ τὸ κεφάλαιό του στὴν ἐγχώρια βιομηχανία, ζητᾷ νὰ βρῇ ἐκεῖνη τὴ τοποθέτηση ποῦ πραγματοποιεῖ τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ ἀπόδοση. Ἐπειδὴ δὲ ὁ σκοπὸς κάθε βιομηχανικῆς τοποθετήσεως εἶναι ἡ πραγματοποίησις κέρδους, διὰ τοῦτο κατευθύνονται τὰ κεφάλαια πρὸς τὰ ἀποδοτικωτέρας τοποθετήσεις, δηλαδὴ πρὸς ἐκεῖνας ποῦ πραγματοποιοῦν τὰ μεγαλύτερα κέρδη. Ἐμμεσα ὅμως δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου προάγεται καὶ ἡ παραγωγικότης ὁλοκλήρου τῆς οἰκονομίας. Καθένας νομίζει ὅτι ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ δικό του μόνον συμφέρον, στὴν πραγματικότητά ὅμως ἀποκομίζει ἔμμεσα καὶ τὸ γενικὸν συμφέρον τῆς οἰκονομίας τὴ καλύτερη προαγωγή. Ὁ καθένας μας καθοδηγεῖται κατὰ τὴν περίπτωσιν οὕτῃ ἀπὸ ἓνα ἀόρατον χεῖρ σὺν τὴν ἀκολουθίᾳ ἓνα σκοπὸν ποῦ ὁ ἴδιος δὲν τὸν συναισθάνεται καθόλου. Καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ οὔτε γιὰ τὴν οἰκονομίαν τὸ χειρότερον, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἔχει ἐπίγνωσιν τοῦ σκοποῦ οὗτοῦ. Διότι ἐπιδιώκων κυρίως καθένας τὸ δικό του συμφέρον, προάγει ἔτσι ἔμμεσα τὸ γενικὸν καλὸ πολὺ διαρκέστερα παρὰ ἂν ἡ προακολληθῆσθαι τοῦ καθολικοῦ συμφέροντος ἦταν ἄμεσα ὁ σκοπὸς του. Δὲν εἶδα ποτέ μου πολλὰ καλὰ ἀπὸ ἐκείνου ποῦ φαίνεται νὰ ἐργαζόνταν γιὰ τὴ γενικὴ εὐημερίαν.

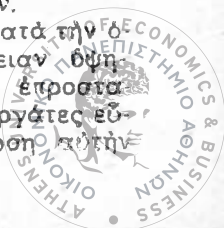
Υπάρχουν πάντως δυὸ περιπτώσεις ὅπου πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς προτιμώτερον νὰ ἐπιβληθοῦν δασμοὶ εἰς τὰ προϊόντα ξένων βιομηχανιῶν διὰ νὰ ἐνθαρρυνθοῦν οἱ ἐθνικὲς βιομηχανίες.

Πρῶτον ἐὰν μιὰ βιομηχανία εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν ἀμυναν τῆς χώρας. Ὁ περὶ Ναυσιπλοίας νόμος (1651) εἶναι ἴσως τὸ σοφώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ οικονομικοπολιτικὰ μέτρα τὰ ἀφορῶντα τὸ ἐμπόριον εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Διότι ἡ ὑπεράσπισις τῆς χώρας εἶναι πολὺ σπουδαιότερα ἀπὸ τὸν πλουτισμὸν αὐτῆς, καὶ ἀσφαλῶς ὁ περὶ ναυσιπλοίας νόμος δὲν ὑπῆρξεν εὐμενῆς εἰς τὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο ἢ εἰς τὴν αὐξηση τῆς εὐμερίας ποῦ ἀναπτύσσεται ἀπὸ αὐτό.

Ἡ δευτέρα περίπτωσις ποῦ εἶναι συμφέρον νὰ ἐπιβαρύνωνται ἀλλοδαπὰ ἐμπορεύματα μὲ δασμοὺς πρὸς τὸν σκοπὸν προαγωγῆς τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας, εἶναι ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μας ἐπιβαρύνονται αὐτὰ τὰ ἐμπορεύματα μὲ φορολογία. Ἄν δηλαδὴ τὰ ἀλλοδαπὰ ἐμπορεύματα δὲν ἐπιβαρύνοντο μὲ αὐτοὺς τοὺς δασμοὺς ἐξισορροπήσεως, τότε ἐπειδὴ αὐτὰ δὲν θὰ ἐπιβαρύνοντο μὲ αὐτὸν τὸν φόρον θὰ ἐπλεονέκτουσαν τῶν ἡμεδαπῶν.

Μία ἄξιωμα μνημονευτὸς ἀκόμη περίπτωσις εἶναι ἡ τῶν δασμῶν ἀντιποίνων, ὅταν μιὰ χώρα διὰ ὑψηλῶν δασμῶν παρακωλύει τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἐμπορευμάτων μας. Ὅταν ὁ Colbert εἰς τὸ περιώνυμον δασμολόγιόν του ἐπεβάρυνε μεγάλον ἀριθμὸν ξένων βιομηχανημάτων μὲ πολὺ ὑψηλοὺς δασμοὺς οἱ Ὀλλανδοί, εἰς τὴν ἄρνησίν του νὰ τοὺς ὑποβιβάσῃ ἀπήντησαν καὶ αὐτοὶ δι' ἀπαγορεύσεως τῆς εἰσαγωγῆς γαλλικῶν οἰνοπνευματωδῶν καὶ βιομηχανημάτων.

Τέλος μνημονευτέα καὶ ἡ περίπτωσις κατὰ τὴν ὁποίαν ὠρισμένες βιομηχανίες μὲ τὴν βοήθειαν ὀψηλῶν δασμῶν ἢ ἀπαγορεύσεων εἰσαγωγῆς ἐπροστάτευσθησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ πολλοὶ ἐργάτες εὖρον ἐργασίαν εἰς αὐτάς. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν

ενδείκνυται ή βαθμιαία ελάττωση τών δασμών, διά να μη μείνουν άνευ άρτου όλοι αύτοί οί έργαζόμενοι ή ένα μεγάλο μέρος από αύτούς. Διατηρούνται λοιπόν αύτοί ως μεταβατικής μορφής μόνον.

Ή ιδέα πάντως ότι καμμιά φορά θά άποκατασταθῆ ή πλήρης έμπορικῆ έλευθερία εις τήν Άγγλίαν, είναι έξ ίσου σφαλερά όσον και άν έπερίμενε κανείς να έγινοντο πραγματικότητες ή Oceana ή ή Ουτοπία.

Οί βιομήχανοι κυριαρχοῦνται παραπολύ από τό Μονοπωλιακό πνεῦμα ώστε να άποδεχθούν ποτέ μιá τέτοια φιλελευθέρα ρύθμιση τών συναλλαγών.

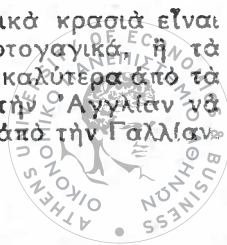
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Περί εκτάκτων περιορισμών εισαγωγής σχεδόν όλων τών έμπορευμάτων από χώρας μετά των οποίων τό έμπορικόν ισοζύγιον θεωρεῖται άσύμφορον.

1. Περί τοῦ παραλόγου τέτοιων περιορισμών και άκόμη όταν στηρίζονται επάνω εις έμποροκρατικές άρχές.

Περιορισμοί εις τας εισαγωγάς οί όποιοί επιβάλλονται διά να διαμορφώσουν ευμενέστερα τό έμπορικόν ισοζύγιο έλκουν τήν γένεσή των από έθνικάς προκαταλήψεις ή μάλιστα και από μόνον μίσος. Συνήθως είναι ποράλογοι και άκόμη όταν στηρίζονται επί έμποροκρατικών άρχών.

Πρώτον : διότι άν π.χ. τά γαλλικά κρασιά είναι καλύτερα και ευθυνότερα ή τά πορτογαλικά, ή τά γαλλικά λινά είναι ευθηνότερα και καλύτερα από τά γερμανικά, είναι συμφερότερο διά τήν Άγγλίαν να προμηθεύεται τό κρασί και τά λινά από τήν Γαλλίαν.

Δεύτερον : τέτοια ἔμπορεύματα εἰσαγόμενα ἐπεξεργασμένα ἢ ἀνεπεξέργαστα ἢ μποροῦν νὰ ἐπανεξαχθοῦν καὶ ἔτσι νὰ ἀφίσουν κέρδος εἰς τὴν χώραν τῆς διακομισεως.

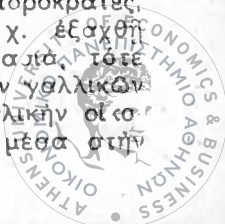
Τρίτον καὶ τελευταῖον δὲν ἔχομεν ἀσφαλῆ γνωρίσματα διὰ τὴν κρίσιν ἑνὸς ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου μεταξὺ δύο χωρῶν. Μέχρι τοῦδε ἐπεκαλοῦντο συνήθως τὰ τελωνειακὰ β.βλῖα ἢ τὴν τιμὴν τοῦ συναλλάγματος. Καὶ τὰ δύο ὁμως δὲν εἶναι ἀσφαλῆ γνωρίσματα.

Πραγματεία περὶ τῶν Τραπεζῶν καταθέσεων. Ἰδίως περὶ τῆς Τραπεζῆς τοῦ Ἀμστελόδαμου.

II. Τὸ παράλογον τῶν ἀνωτέρω ἐκτάκτων περιορισμῶν εἰσαγωγῆς ἀπὸ ἄλλων ἀπόψεων ἐξεταζόμενον.

Τίποτα δὲν εἶναι παραλογώτερο ἀπὸ ὀλόκληρη τὴν διδασκαλία περὶ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου ὅπως τὴν διεμόρφωσε ἡ ἐμποροκρατικὴ ἐμπορικὴ πολιτικὴ. Κατ' αὐτὴν κανεὶς ἀπὸ δύο λαοὺς συναλλασσομένους δὲν κερδίζει ἢ χάνει ἂν ἡ εἰσαγωγὴ καὶ ἐξαγωγὴ τῶν ἐξισορροπεῖται. Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ εἶναι ἐσφαλμένη. Διότι κάθε συναλλαγὴ ποὺ λαμβάνει χώραν μεταξὺ δύο ἐμπορικῶν κέντρων χωρὶς νὰ μεσολαβήσουν οἰασδήποτε μορφῆς οἰκονομικοπολιτικαὶ παρεμβάσεις, εἶναι καὶ διὰ τὰ δύο μέρη πλεονεκτήσιμη καὶ ἀκόμη δταν εἰσαγωγὴ καὶ ἐξαγωγὴ ἰσοσταθμίζονται.

Ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ πληρωθῆ με ἔμπορεύματα πρέπει νὰ ἐξισορροπηθῆ με χρυσὸν ἢ ἄργυρον. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξαγωγὴ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου δὲν σημαίνει πάντοτε, ὅπως ἐσφαλμένα ἐδιδασκάν οἱ ἐμποροκράτες, ὅτι ἡ ἐξαγούσα χώρα ζημιώνεται. Ἄν π. χ. ἐξαχθῆ χρυσὸς διὰ νὰ ἀγορασθοῦν γαλλικὰ κρασιά, τότε λαμβάνει χώραν τοῦτο, διότι ἡ ἀγορὰ τῶν γαλλικῶν κρασιῶν πλουτίζει περισσότερο τὴν Ἀγγλικὴν οἰκονομίαν ἀφ' ὅσον ἂν παρέμενε ὁ χρυσὸς μεθὰ στὴν

χώραν. Βέβαια πάντοτε κανονικά είναι προτιμώτερα για μιάν οικονομία νά ανταλλάσση τὰ βιομηχανικά της προϊόντα μέ άλλα πράγματα, διότι εις τήν περίπτωση αὐτήν ἐπωφελεῖται ὀλόκληρη τήν ἀπόδοση τῆς ἐξυψώσεως τῆς ἀξίας τοῦ προϊόντος διὰ τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Περὶ ἀποδόσεως καταβληθέντων δικαιωμάτων

Απόδοσις καταβληθέντων δασμῶν, τελῶν, φόρων, λαμβάνει χώραν κατὰ τήν ἐξαγωγήν ἐμπορευμάτων, τὰ ὅποια κατὰ τήν εἰσαγωγήν των ὑπεβλήθησαν εἰς δασμολόγησιν ἢ ὑπεβλήθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἰς τέλος ἢ φόρον.

Ἡ Ἀγγλία εἶναι κυρία σχεδὸν πλήρως τῆς εἰσαγωγῆς ζάχαρης ἀπὸ τὰς δυτικὰς Ἰνδίας. Ἄν λοιπὸν ἡ ζάχαρη ἐξαχθῆ πάλιν ἐντὸς ἐνός ἔτους, τότε ἀποδίδεται ὁ καταβληθεὶς δασμὸς. Τέτοιαις ἐπιστροφῆς δικαιωμάτων ὑποστηρίζουν τὸ διάμεσον ἐμπόριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Περὶ βραβείων ἐξαγωγῆς

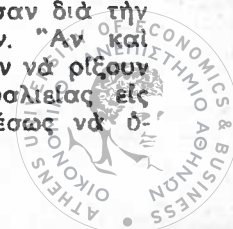
Εἰς τήν Μεγάλην Βρεταννίαν ἐπροτάθησαν πολλάκις βραβεῖα ἐξαγωγῆς διὰ τὰ προϊόντα ὠριμῶν ἐγχωρίων βιομηχανιῶν καὶ εἰς μερικὰς περιπτώσεις καὶ ἐψηφίσθησαν. Μὲ τέτοιαις εὐνοήσεις ἐπίδωκεται νά ὑποστηριχθῆ ἡ ἐξαγωγή καὶ διευκολυνθῆ ὁ ἀνταγωνισμὸς εἰς τήν διεθνή ἀγοράν.

Μετὰ τήν εἰσαγωγήν τοῦ ἐξαγωγικοῦ βραβείου διὰ τὰ σιτηρὰ τὸ ἔτος 1689 ἔπεσεν ἡ τιμὴ τοῦ σίτου

εις την Ἀγγλίαν. Δέν εἶναι ὅμως ὀρθόν νά ἀποδι-
 ὅωμεν σύμφωνα μέ ἐμποροκρατικές ἀρχές τήν ἐπί-
 δράση αὐτή στό βραβεῖον. Ἡ τιμή τοῦ σίτου θά ἔπι-
 πτε καί χωρίς τό βραβεῖο. Τό βραβεῖο εἰσήχθη πρὸς
 ὄφελος τῶν γαιοκτημόνων, διὰ νά ἐμποδίση μιᾶ πα-
 ραπέρα πτώση, μέ δυνάμωση δὲ τῆς ἐξαγωγῆς νά
 κρατήρη τήν τιμή τοῦ σίτου σέ ὠρισμένο ὕψος στό
 ἐσωτερικό. Διὰ τοῦτο καί εἰς ἔτη εὐφορίας εἰς τήν
 Ἀγγλίαν δέν ἐξέπεσεν ἡ τιμή τοῦ σίτου τόσον, ὅσον
 θά ἔπιπτε ἂν δέν ὑπῆρχε τό βραβεῖον. Τήν ἐπίδραση
 τῶν βραβείων στή γεωργία διέβλεπαν στό γεγονός
 ὅτι πρῶτον διανοιγόνταν στό βρετανικό στάρι μιᾶ
 εὐρύτερη ἀγορά, δεύτερο ὅτι διεσφάλιζε εἰς τοὺς γε-
 ωργοὺς μιᾶν ἀνώτερη τιμή καί ἔτσι ἐνεθάρρυνεν αὐ-
 τοὺς εἰς ἐγγελοὺς βελτιώσεις καί ἐπέκταση τῆς καλ-
 λιεργείας.

Ἐναντίον αὐτῆς τῆς ἀπόψεως θά εἶχε νά παρα-
 τηρήσῃ κανεὶς ὅτι ἡ διὰ τῶν βραβείων ἐπιτυχανο-
 μένη ἐξαγωγή τοῦ σίτου ἐλάμβανε χώραν εἰς βάρος
 τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς· διότι ἂν δέν ἐξαγόταν ὁ
 σίτος, τότε ἡ μεγαλύτερη προσφορά τοῦ σίτου στό
 ἐσωτερικό θά εἶχε ὡς συνέπεια τήν πτώση τῆς τιμῆς.
 Δέν μπορούμε νά παρίδωμε ὅτι τό βραβεῖο τοῦ σίτου
 ὡς καί κάθε ἄλλο βραβεῖο ἐξαγωγῆς ἐπιβάλλει εἰς
 τήν ἐνδιαφερομένην οἰκονομίαν δύο βάρη: πρῶτον
 τὰ ποσά πού πρέπει τὰ πληρωθοῦν καί τὰ ὁποῖα θά
 τὰ φέρη ἡ ὀλόγη, δεύ ερον τήν ἔμμεσο φορο-
 λογίαν ἡ ὁποῖα ἐπιβάλλεται στόν καθένα μέ τό νά
 πληρῶνῃ στό ἐσωτερικό ἀκριβώτερα τό στάρι ἀφόσο
 θά ἐπλήρωνε ἂν δέν εἶχε ἐπιβληθῆ τό βραβεῖο.

Μέ τὰ βραβεῖα διὰ τόν σίτον μοιάζουν οἱ ἐπιχο-
 ργήσεις τῆς ναυτιλίας πού ἐνομοθετήθησαν διὰ τήν
 τόνωση τῆς ἀλιείας ρεγγῶν καί φαλαινῶν. Ἄν καί
 δὲ τὰ βραβεῖα αὐτὰ ἀντιθέτως ἐπιδιώκουν νά ρίξουν
 τὰς τιμὰς διὰ τήν ἐκμετάλλευση τῆς ἰχθυοαλιείας εἰς
 τήν ἀγοράν τοῦ ἐσωτερικοῦ καί ἔτσι ἐμμέσως νά ὀ-

ποβοθηθῶσιν τὴν ἀγγλικὴν ναυτιλίαν, πάντως πρόκειται περὶ τεχνητῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα φθείρουσιν ὀλίγηρον τὴν οἰκονομίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Περὶ ἐμπορικῶν συμβάσεων

Οἱ ἐμπορικὲς συμβάσεις τῆς ἐμποροκρατικῆς ἐποχῆς ἐπιδιώκουσιν πρὸ παντὸς νὰ παραχωρήσωσιν στοὺς ἐμπόρους καὶ βιομηχάνους ἐνὸς ὠρισμένου κράτους στὴ χώρα τοῦ ἀντισυμβαλλομένου μίαν προνομιοῦχον θέσιν ἐν σχέσει μὲ τοὺς ἐμπόρους καὶ βιομηχάνους ἄλλων χωρῶν καὶ ἔτσι νὰ παραμερίσωσιν τὸν ἐλεύθερον ἀνταγωνισμό μὲ ἄλλα ἔθνη. Ἡ φύσις τῶν μέχρι τοῦδε τέτοιων συμβάσεων ἐνεῖχε τὸ γεγονός ὅτι καθένας ἀπὸ τοὺς ἀντισυμβαλλομένους ἠλπίζε ὅτι θὰ ἐπετύγχανε ἓνα πλεονέκτημα παρὰ τοῦ ἄλλου. Προηγουμένον τὰ ἐθνικὰ ἐγώιστικά συμφέροντα τῶν συμφερόντων τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῆς διεθνοῦς ἐξισόρροπῆσεως.

Μεταξὺ τῶν ἐμποροκρατικῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων κατένει ἐξέχουσαν θέσιν μιὰ σύμβασις μεταξὺ Μεγάλης Βρεταννίας καὶ Πορτογαλίας κλεισθεῖσα τὸ 1703 καὶ ἀποκληθεῖσα ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἄγγλου διαπραγματευτοῦ τῆς Σύμβασις Methuen. Αὕτη ἀπεικονίζει καθαρῶτα τὴν ἰδιοτυπίαν τῆς ἐμπορικοπολιτικῆς οὗτης ἐποχῆς. Εἰς αὐτὴν ὑπέσχετο ἡ Πορτογαλία νὰ εἰσάγῃ ἀγγλικά μάλλινα εἶδη μὲ τὸν δασμὸν ὃ ὁποῖος εἶχεν ἰσχύσει πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀπαγορεύσεως εἰσαγωγῆς τῶν ἀγγλικῶν μαλλίνων Ἐτέρου ὑπεχρεοῦτο ἡ Μεγάλη Βρεταννία νὰ εἰσάγῃ πορτογαλικά κρασιά στὰ δυὸ τρίτα τοῦ δασμοῦ ποῦ ἐπεβάλλετο διὰ τὰ γαλλικά καὶ ἄλλα κρασιά. Καὶ τὰ δυὸ ἔθνη κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς

συμβάσεως αὐτῆς εἶχαν πρὸ ὀφθαλμῶν μονομερῶς τὸ ἴδιον των συμφέρον. Διὰ τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν ἐθεωρεῖτο ἡ σύμβαση αὐτὴ πλεονεκτικὴ, πρὸ παντός, διότι ἡ Πορτογαλλία θὰ ἤμποροῦσε νὰ πληρῶνῃ ἐν μέρει μόνον τὴν Ἀγγλικὴν ἐξαγωγή μετὰ τὸ κρασί της καὶ ὡς ἐκ τούτου θὰ ἔπρεπε νὰ τὴν συμπληρῶνῃ μετὰ ἀποστολὴν χρυσοῦ εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸν ὅποιον εἰσήγαγε ἀπὸ τὴν Βραζιλίαν.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συμβάσεως Methuen ὑπῆρξεν ἡ καταστροφή τῆς πορτογαλλικῆς ὑφαντουργίας ἐνεκα τῆς καταπιεστικῆς ὑπερτερότητος τῶν ἐξ Ἀγγλίας εἰσαγομένων ὑφασμάτων καὶ ἀφ' ἑτέρου μιᾶς αὐξήσεως τῆς κυκλοφορίας τῶν χρυσῶν νομισμάτων. Παρὰ ὅλα ὅμως τὰ πλεονεκτήματα γιὰ τὴν Ἀγγλίαν ἡ σύμβαση αὐτὴ κατὰ βάθος ἦταν ἓνα τεχνητὸ μέτρο πού ἐμπόδιζε τὴν μεταξὺ τῶν δύο Ἔθνων ἐλεύθερον συναλλαγὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Περὶ Ἀποικιῶν

I. Περὶ τῶν αἰτίων διὰ τὴν ἴδρυση νέων Ἀποικιῶν.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐστηριζόνταν ἡ ἴδρυση τῶν ἀποικιῶν εἰς ἀνάγκας πού ἐξεπηδοῦσαν ἀπὸ μιᾶς δυσαναλογίας μεταξὺ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς κρατικῆς ἐδαφικῆς περιοχῆς. Τὸ πλεόνασμα τοῦ πληθυσμοῦ ἔπρεπε νὰ μεταναστεύσῃ καὶ νὰ ζητήσῃ κατοικίαν πούθενά. Ἄλλοι ἦσαν αἰτίαι αὐτῆς δὲν ὑπῆρχε στὶς νεώτερες ἀποικιακὰς ἰδρύσεις.

Τυχοδιωκτισμὸς καὶ ἡ ἐλπίδα τῆς ἀνακαλύψεως μεγάλων θησαυρῶν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου παρεκίνησαν

Ἄδὰμ Σμίθ, "Ἐκδοσις Δ. Καλιτσοννάκη

τούς νεωτέρους ὠκεανοπόρους στοὺς πλόας τῶν.

II. Τὰ αἷτια διὰ τὴν εὐδοκίμηση νέων Ἀποικιῶν.

Ἡ ὑπερτερότητα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν κατακτητῶν ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ νὰ ἐπικρατήσουν αὐτοὶ ταχέως εἰς τὰ ἀνακαλυφθέντα τμήματα. Ἡ πολιτικὴ τῶν μητροπόλεων ἔναντι τῶν ἀποικιῶν κατηθύνετο εἰς τὴν ἐξασφάλιση εἰς τὰς νέας αὐτάς χώρας ἑνὸς μονοπωλίου διὰ τοὺς ἐμπόρους καὶ βιομηχάνους ὑπηκόους τῶν.

Οἱ ἀποικίαι ἀφ' ἐτέρου ἐχρεώστουν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἀποικιακὴν πολιτικὴν, τὴν οἰκονομικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν αὐτῶν ἐξύψωση.

III. Περὶ τῶν πλεονεκτημάτων τὰ ὁποῖα ἀπεκόμισεν ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς διὰ τοῦ περίπλου τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας.

Τὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα ἀπεκόμισεν ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τὰς ἀποικίας ὑπῆρξαν πρὸ παντός δύο εἰδῶν :

1. Οἱ ἀποικίαι ἐφοδιάζουν τὴν μητρόπολιν μὲ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε δὲν ἐγνώριζε καὶ 2. ἡμπίορσαν οἱ εὐρωπαϊκὲς βιομηχανίαι νὰ ἐπεκτείνουν σημαντικὰ τὸ πεδῖον διαθέσεως τῶν προϊόντων τῶν.

Ἡ Μεγάλη Βρετανία διεμόρφωσε τὸ ἐμπόριον μετὰ τῶν ἀποικιῶν εἰς Μονοπώλιόν της. Ἡ διατήρησις τοῦ Μονοπωλίου αὐτοῦ ὑπῆρξε μέχρι τοῦδε ὁ κύριος ἢ καλύτερα ἂν πῆ κανεῖς, ὁ μοναδικὸς σκοπὸς τῆς κυριαρχίας τὴν ὁποῖαν ἀλαζονικὰ ἐπιβάλλει ἐπ' αὐτῶν ἡ Μεγάλη Βρετανία.

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ διὰ τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος δρόμου πρὸς τὰς

Ινδίας αποτελοῦν τὰ διὸ σπουδαιότερα καὶ μεγαλύ-
τερα γεγονότα τὰ ὁποῖα ἔχει νὰ ἐπιδείξη ἡ Ἱστορία
τῆς ἀνθρωπότητος. Εἶχον ὅμως οἱ ἀνακαλύψεις αὐ-
τὲς καὶ μίαν κυρίαν ἐπίδραση νὰ περιβάλουν μὲ κλέ-
ος καὶ δόξαν τὴν ἐμποροκρατικὴν ἐμπορικὴν πολιτι-
κὴν, τὰ ὁποῖα αὐτὴ ποτὲ ἄλλως δὲν θὰ ἤμποροῦσε
νὰ τὰ ἐπιτύχη.

Τὸ ἐμπόριον μὲ τὰς ἀποικίας αὐτὰς παρεδόθη εἰς
χεῖρας προνομιούχων ἐταιρειῶν. Αὐτὲς ὅμως οἱ ἀποι-
κιακὲς ἐταιρεῖες ἐλειτούργησαν αὐτόθι κατὰ τέτοιον
τρόπον, ὥστε νὰ ἐπικρατήσῃ ἓνα πνεῦμα κερδομανί-
ας ποῦ ἴποτε ἄλλο δὲν ἐλογάζιαζε ἔξω ἀπὸ αὐτό.
Εἰς τὰ νησιά τῶν μπαχαρικῶν π. χ. οἱ Ὀλλανδοὶ σὲ
χρόνια εὐφορίας ἔκαιαν τὶς ποσότητες ἐκεῖνες τῶν
μπαχαρικῶν ποῦ ἐπλεόναζαν, ὥστε νὰ πωληθοῦν μὲ
τὸ κέρδος ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἤθελαν τὰ ὑπολειφθέντα.

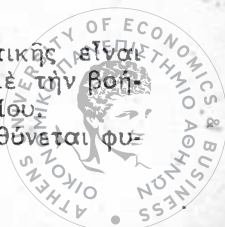
Μία ἐταιρεία ἐμπόρων βέβαια δὲν εἶναι σὲ θέση
νὰ παίζη τὸν κυρίαρχο τῆς χώρας καὶ ὅταν ἀκόμη
θὰ εἶχε τὴν δύναμη γι' αὐτὸ στὰ χέρια της. Ἡ μετα-
πρασία, δηλαδή ἡ ἀγορὰ γιὰ νὰ λάβῃ χώραν πάλιν
πώληση, παραμένει γι' αὐτοὺς πάντα ἡ σπουδαιότερη
συναλλαγὴ καὶ κατὰ παράδοξον παραγνώριση τῶν
πραγματικῶν γεγονότων θεωροῦν τὸ ὑπόργημα τοῦ
κυριάρχου ὡς ὑποτασσόμενον εἰς τὸ λειτούργημα τοῦ
ἐμπόρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

*Τελειωτικαὶ παρατηρήσεις περὶ τοῦ ἐμποροκρατικοῦ
συστήματος.*

Ὁ σκοπὸς κάθε ἐμποροκρατικῆς πολιτικῆς εἶναι
νὰ αὐξήσῃ τὴν εὐημερίαν μιανῆς χώρας μὲ τὴν βοή-
θειαν ἑνὸς ἐνεργητικοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου.

Ἡ προσπάθεια τῶν βιομηχάνων κατευθύνεται φι-

σικά εις τὴν κατὰ τὸ δυνατό φθιγὴν εἰσαγωγὴ τῶν πρώτων ὑλῶν. Συμβαίνει ἐνίοτε τὰ κατειργασμένα εἶδη μερικῶν βιομηχανιῶν νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ ἡ πρώτη ὕλη δι' ἄλλας βιομηχανίας. Πολλὰ χέρισ πρέπει νὰ κλώθουν διὰ νὰ ἐφοδιάζουν συνεχῶς ἓνα ὑφαντουργόν. Οἱ κλωστουργοὶ εἶναι πανταχοῦ πτωχοὶ ἄνθρωποι. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ὑφαντουργία ἐπιδιώκει νὰ παρασκευάζῃ τὰ εἶδη τῆς κατὰ τὸ δυνατόν συμφεροντικῆς διὰ τοῦτο ἢ προσπάθειά της κατατείνει ὄχι μόνον νὰ ἐπιτυχάνῃ μεγάλην τιμὴν κατὰ τὸ δυνατόν, ἀλλὰ νὰ ἀγοράζῃ καὶ τὴν πρώτην ὕλην τὸ νῆμα, κατὰ τὸ δυνατόν φτηνά. Ἔτσι οἱ ὑφαντουργοὶ εὐνοοῦν τὴν εἰσαγωγὴν ἀλλοδαπῶν φτηνῶν νημάτων καὶ ἔτσι ἐμμέσως πιέζουν τὸν μισθὸν τῶν Ἄγγλων κλωστουργῶν. Μόνον τὶς βιομηχανίες ποὺ ὠφελοῦν τοὺς πλουσίους καὶ ἰσχυροὺς θέλει τὸ ἐμποροκρατικὸν σύστημα νὰ εὐνοήσῃ· τὶς βιομηχανίες τούναντιον ποὺ εὐνοοῦν τὶς πτωχὰς τάξεις συχνότατα μόνο πάραμeloῦνται ἢ καὶ καταπιέζονται.

Ὅλα τὰ ἐμπορικοπολιτικὰ μέτρα τοῦ ἐμποροκρατισμοῦ ἐπιδιώκουν διὰ τῆς ἰδρύσεως μονοπολειακῶν θέσεων καὶ ἀποκλεισμοῦ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ νὰ προσπορίσουν στοὺς ἐμπόρους καὶ βιομηχάνους τῆς ἰδίας χώρας κατὰ τὸ δυνατόν περισσότερα πλεονεκτήματα. Πρόκειται λοιπὸν γιὰ μιὰ μονομερῆ προαγωγὴ τῶν συμφερόντων ὠρισμένων παραγωγῶν. Πάντως τοῦτο πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν : Κάθε παραγωγῆς τελικὸς σκοπὸς εἶναι, ἢ κάλυψις τῶν ἀναγκῶν καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ συμφέρον τῶν παραγωγῶν κατὰ τοσοῦτον μόνον, καθόσον ἀπαιτεῖ τοῦτο τὸ συμφέρον τῶν καταναλωτῶν. Ἡ ἀρχὴ αὕτῃ εἶναι τόσο πασιφανής, ὥστε θὰ ἦτο ἄσχημον νὰ θελήσῃ κανεὶς νὰ τὴν δικαιολογήσῃ ἰδιαίτερα. Ἄλλ' ὅμως εἰς τὴν ἐμποροκρατικὴν ἐμπορικὴν πολιτικὴν θυσιάζεται πάντα σχεδὸν τὸ συμφέρον τοῦ καταναλωτοῦ πρὸς ὄφελος γενικώτερα τοῦ συμφερόντος τοῦ

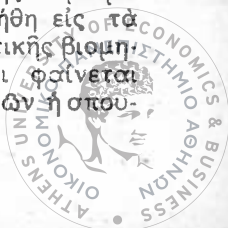
παραγωγῷ καὶ ἔτσι φαίνεται σάν νά ἦταν ὁ τελευ-
ταῖος σκοπὸς κάθε βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου ἢ πα-
ραγωγή καὶ ὄχι ἡ κατανάλωση.

Δὲν εἶναι δύσκολον νά εὐρωμεν ποιὸς ἦταν ὁ
κύριος προαγωγὸς ὅλου αὐτοῦ τοῦ ἐμποροκρατικοῦ
συστήματος : ἀσφαλῶς ὄχι, ὅπως ἡμεῖς νομίζομεν,
οἱ καταναλωτές, τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα εἰς τὸ
σύστημα αὐτὸ παραμελοῦνται τέλεια, ἀλλὰ οἱ παρα-
γωγοὶ τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα τόσο ἐυνοϊκὰ δια-
φυλλάσσονται καὶ μεταξύ πάλιν αὐτῶν τῶν τελευ-
ταίων ὅπως ἰδιαίτερα τὰ συμφέροντα τῶν κύριων μας
ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΝΑΤΟ

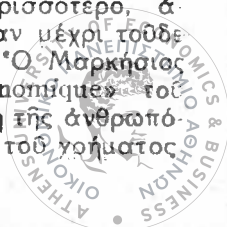
*Περὶ τῶν ἀγροικῶν συστημάτων ἢ περὶ τῶν οἰκονο-
μικοπολιτικῶν ἐκείνων ἀπόψεων, οἱ ὁποῖες θεω-
ροῦν τὴν ἀπόδοση τοῦ ἐδάφους ὡς τὴν κυριωτέ-
ραν πηγὴν κάθε εἰσοδήματος καὶ εὐημερίας μιᾶς
χώρας.*

Ἄν ἡ βέργα κάμπτεται πολὺ πρὸς τὸ ἓνα μέρος,
λέγει ἡ παροιμία, τότε πρέπει ἐσὺ ἐξίσου πολὺ νά τὴ
τεντώσης ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος διὰ νά τὴ κάμης ἴσα.
Οἱ Γάλλοι διανοηταὶ ποὺ ἐσχεδίασαν τὸ σύστημα ἐ-
κείνο τὸ ὁποῖο θεωρεῖ τὴν γεωργίαν ὡς τὴ μόνη πη-
γὴ τοῦ εἰσοδήματος καὶ εὐημερίας μιανῆς χώρας, ἠ-
κολούθησαν προφανῶς τὴν διδασκαλίαν τῆς παροιμί-
ας ἐκείνης καὶ ὅπως ἀσφαλῶς ὑπερετιμῆθη εἰς τὰ
μέτρα τοῦ Colbert ἡ σπουδαιότητα τῆς ἀστικῆς βιομη-
χανίας συγκριτικὰ μὲ τὴν γεωργίαν, ἔτσι φαίνεται
ἐξ ἄλλου νά ὑπετιμῆθη εἰς τὸ σύστημα αὐτῶν ἡ σπου-
δαιότητα τῆς βιομηχανίας.

Τὸ κύριο σφάλμα τοῦ συστήματος αὐτοῦ ἔγκειται ἀσφαλῶς στὸ γεγονός ὅτι παριστᾶ τὴν τάξιν τῶν χειροτεχνῶν, βιομηχάνων καὶ ἐμπόρων ὡς ἄγονον καὶ μὴ παραγωγικὴν. Καὶ ὅμως ἀποδεδειγμένα ἀναπαράγει ἡ τάξις αὐτὴ ἔτος, πρὸς ἔτος τὴν ἀξίαν ἐκείνων ποῦ καταναλίσκει ἐτήσια καὶ συντελεῖ τουλάχιστον εἰς τὴν διαρκῆ συντήρησιν τῶν περιουσιακῶν ἀποθεμάτων ἢ τοῦ κεφαλαίου μὲ τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ συντηρῆται καὶ ἀπασχολῆται διαρκούσης τῆς παραγωγῆς. Ἦδη ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, θὰ ἔπρεπεν ὁ χαρακτηρισμὸς στείρα ἢ ἄγονος διὰ τὴν τάξιν αὐτὴν νὰ θεωρηθῆ ὡς πάρα πολὺ ἀνεπιτυχῆς. Διότι δὲν ἀποκαλοῦμεν ἓνα γάμον στείρον ἢ ἄγονον ἂν φέρῃ εἰς ἀντικατάστασιν καὶ τῶν δύο γονέων ἓνα ἀγόρι καὶ ἓνα κορίτσι, δηλαδὴ δὲν αὐξάνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ διατηρεῖ μόνον τὴν κατάστασιν τοῦ πληθυσμοῦ ὅπως ἦταν πρὶν. Πακτωτὲς καὶ ἀγροτεργάτες παράγουν ἀσφαλῶς πλέον, ἀπὸ τὰ περιουσιακὰ ἀποθέματα ὅπου χρειάζονται διὰ νὰ συντηρηθοῦν καὶ ἀπασχοληθοῦν, δηλαδὴ μίαν ἀκόμη καθαρὰν πρόσδοτον ἢ ὁποῖα περιέρχεται εἰς τὸν γαιοκτήμονα ὡς ἔγγειος πρόσδοτος. Ὅπως δὲ ἀσφαλῶς εἶναι παραγωγικώτερος ἓνας γάμος μὲ τρία παιδιὰ ἀπὸ ἓνα μὲ δύο, ἔτσι ἡ ἐργασία τοῦ πακτωτοῦ καὶ ἀγροτεργάτου εἶναι ἀσφαλῶς παραγωγικώτερη ἀπὸ τὴν ἐργασία τῶν ἐμπόρων χειροτεχνῶν καὶ βιομηχάνων. Ἀλλὰ ἡ μεγαλύτερη παραγωγικότητα τῆς μιανῆς τάξεως δὲν κάμνει ὅμως τὴν ἄλλη στείρα ἢ μὴ παραγωγικῆ.

Παρὰ ταῦτα, τὸ σύστημα αὐτό, παρ' ὅλες τις ἀτέλειές του, πλησιάζει τὴν ἀλήθεια περισσότερο, ἀπὸ ὅλα τὰ συστήματα ποῦ ἐπροτάθησαν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς οἰκονομικῆς. Ὁ Μαρκησιὸς Mirabeau ἀπεκάλεσε τὸν «Tableau économique» τοῦ Quesnay τὴν τρίτην μεγάλην ἐφεύρεσιν τῆς ἀνθρωπότητος μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς γραφῆς καὶ τοῦ γοήματος

“Αν ξεκαθαρίσωμε τὸ ἔδαφος πλέρια ἀπὸ κάθε προτίμηση ἢ περιοριστικὸ μέτρο, τότε ἀνακύπτει αὐτὸματα καθαρὸ καὶ ἀπλοῦν τὸ σύστημα τῆς φυσικῆς ἐλευθερίας. Σαυτὸ κάθε ἄνθρωπος, ἐφόσον δὲν ὑπερβαίνει τοὺς νομίμους περιορισμούς, ἔχει πλήρη τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐπιδιώξη τὰ συμφέροντά του ὅπως ἐκεῖνος θέλει καὶ νὰ ἀνταγωνισθῇ μὲ τὴν ἐργασίαν του καθὼς καὶ μὲ τὰ κεφάλαιά του, τὴν ἐργασία ἢ τὰ κεφάλαια ἄλλων ἀνθρώπων ἢ ἄλλων κοινωνικῶν στρωμάτων. Τὸ κράτος εἰς τὸ φυσικὸν αὐτὸ σύστημα εἶναι ἐλευθερωμένο πλήρως ἀπὸ ἓνα καθῆκον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκτέλεση φαίνεται νὰ ἐκθέτη πάντα τὸ κράτος σὲ ἀμέτρητες ἀπογοητεύσεις καὶ διὰ τοῦ ὁποίου τῆ σωστὴ ἐκπλήρωση, σοφία ἀνθρώπινη καὶ γνώσεις δὲν φθάνουν. Τὸ καθῆκον αὐτὸ εἶναι ἡ ἐπαγρύπνηση διὰ τὴν ἐργασίαν ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ κατεύθυνσή της κατὰ τρόπον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸ καθολικὸ καλόν. Κατὰ τὸ σύστημα τῆς φυσικῆς ἐλευθερίας, περιορίζεται ἡ κρατικὴ παρέμβαση εἰς τὴν ἐκπλήρωση τριῶν μόνον λειτουργιῶν:

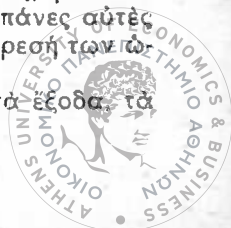
1. Νὰ προστατεύῃ τὸ ἔθνος ἐναντίον βιαιοτήτων καὶ ἐπιθέσεων ἄλλων ἐθνῶν κατ’ αὐτοῦ.

2, Νὰ προφυλλάττῃ κατὰ τὸ δυνατόν κάθε ἀντιπρόσωπον τοῦ ἰδίου ἔθνους ἀπὸ νομικὰς ὑπερβασίας ὅλων τῶν ἄλλων, δηλαδὴ νὰ ἀσκή τὴν δικαιοσύνην καὶ

3. Νὰ δημιουργήσῃ ὠρισμένας δημοσίας διαρρυθμίσεις πού δὲν μπορεῖ ἡ δημιουργία καὶ συντήρησὴ τῶν νὰ ἀφεθῇ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν.

Ἡ κατὰ τὸν πρόσφορον τρόπον ἐκπλήρωση αὐτῶν τῶν διαφόρων καθηκόντων τοῦ κράτους, προκαλεῖ δαπάνας εἰς κοθωρισμένα ποσὰ καὶ οἱ δαπάνες αὗτὲς πάλιν ἀπαιτοῦν ἀναγκαστικὰ διὰ τὴν ἐξεύρεσίν των ὁρισμένα ἔσοδα τοῦ Κράτους.

Τὸ ἐπόμενο βιβλίον θὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὰ ἔσοδα τὰ ἔσοδα καὶ τὰ χρέη τοῦ Κράτους.

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Περὶ τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ Κράτους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Περὶ τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους

I. Περὶ τῶν δαπανῶν διὰ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας.
Ἡ προστασία τοῦ Κράτους ἀπὸ ἐπιθέσεις ἐναντίον αὐτοῦ ἄλλων κρατῶν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ μόνον διὰ τῆς συντηρήσεως μιᾶς πολεμικῆς δυνάμεως. Τὰ ἔξοδα γιὰ αὐτὸ εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὸ ἐκάστοτε ὕψος τοῦ πολιτισμοῦ. Τακτικὸς στρατὸς ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸ μέσο προστασίας νεωτέρων πολιτισμένων κρατῶν.

Καθόσον ἡ τεχνικὴ ἐξελίσσεται καὶ τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ πολεμικὴ τεχνικὴ τὴν παρακολουθεῖ, οἱ πόλεμοι γίνονται καὶ ἀκριβώτεροι. Συνέπεια ὁμῶς τούτου εἶναι ὅτι τὰ πλούσια καὶ πολιτισμένα ἔθνη ἀποκομίζουν εἰς περιπτώσιν πολέμου, ἀπὸ τοὺς ἐχθροῦς των, ἕκτακτα πλεονεκτήματα.

II. Περὶ τῶν ἐξόδων τῆς Δικαιοσύνης.— Ἄν καὶ ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ στοιχειωδέστερα καθήκοντα τοῦ Κράτους, ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἀκόμη σὲ κανένα κράτος δωρεάν..

Ἡ νεώτερη ἀντίληψη περὶ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας ἀπαιτεῖ ὅπως αὐτὴ εἶναι χωρισμένη ἀπὸ τὴν ἐκτελεστικὴν καὶ νομοθετικὴν ἐξουσίαν. Τὸ νεώτερον κράτος ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μιᾶν ἀνεξάρτητη τάξιν δικαστῶν*.

III. Περὶ τῶν ἐξόδων γιὰ ἄλλες δημόσιες διαρρυθμίσεις.— Ἐχομε μιὰ σειρὰ κρατικῶν καθηκόντων, πού πρέπει νὰ ἀναλαμβάνωνται καλύτερα ἀπὸ τὴν ὀλότητα, γιατί δὲν μπορεῖ νὰ ἀνατεθῆ ἢ ἐπιμέλειά των σὲ ἰδιωτικῆς μορφῆς λειτουργίης.

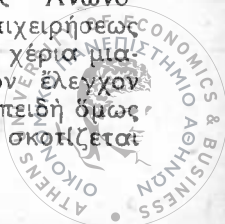
1. Περὶ δημοσίων διαρρυθμίσεων γιὰ τὴν διευκόλυνση τοῦ ἐμπορίου καὶ συγκοινωνίας. Ἡ δαπάνη γιὰ συγκοινωνιακὰ ἔργα ὅπως π.χ. δρόμους, γέφυρες, διώρυγες, λιμάνια κλπ. εἶναι διάφορη στὸ μέγεθος στὶς διάφορες περιόδους τῆς ἐξελίξεως.

Μπορεῖ νὰ εἶναι ἀμφίβολον ποίος πρέπει νὰ φέρῃ τὰ ἔξοδα τέτοιων συχνὰ πολὺ ἀκριβῶν ἐγκαταστάσεων, ἂν δηλαδὴ πρέπει νὰ φέρουν τὰ ἔξοδα ἐκεῖνοι πού τὰ χρησιμοποιοῦν ἐκάστοτε ἢ τὸ Κράτος.

Σὲ παλαιότερους καιροὺς ἐξευρίσκοντο συνήθως τέτοιες δαπάνες διὰ τῆς ἐπιβολῆς φόρων ἢ τελῶν.

Τῆς κρατικῆς προστασίας ἔχει ἀνάγκη ἰδιαιτέραν τὸ ἀποικιακὸν ἐμπόριο. Ἀρχικὰ διεξήγετο ἀπὸ ἐμπορικῆς ἐταιρείης πού βάσει κρατικῶν προνομίων ἐγκαθιδρύνοντο καὶ ἐλειτουροῦσαν ὅπως αὐτὲς ἤθελαν στὶς περιοχάς πού κάθε φορὰ ἐκυριεύοντο. Τέτοιες ἐταιρείης μπορεῖ στὴν ἀρχὴ νὰ ἦσαν πολὺ ὠφέλιμες, ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸ ἀποδείχτηκαν ὅλες ὡς ἐπιβαρυντικῆς καὶ ἐπιβλαβεῖς.

Εἶχαν ἰδρυθεῖ πότε μὲ τὴν μορφήν τῆς Ἀνωμόμου Ἐταιρείας, δηλαδὴ μιᾶς μορφῆς ἐπιχειρήσεως πού ὀλόκληρη ἢ διαχείριση βρίσκεται στὰ χεῖρα μιᾶς νῆς διευθύνσεως, πάντως βέβαια ὑπὸ τὸν ἑλεγχόν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν μετόχων. Ἐπειδὴ ὁμῶς τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν μετόχων δὲν σκοπίζεται

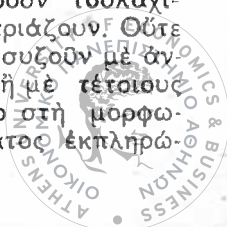

για τις δουλειές της 'Εταιρείας, αλλά είναι εύχαριστημένο αν πέρνη ύψηλά πολύ μερίσματα, γιαυτό οι διευθυντές της 'Εταιρείας έχουν όλη την έξουσία. Η μορφή της 'Ανώνυμης 'Εταιρείας, ως τέτοιας, έχει ως αποτέλεσμα να ξευρίσκη όσο πολλά κεφάλαια θέλει. 'Επειδή όμως οι διευθυντές εργάζονται όχι με δικά των αλλά με ξένα κεφάλαια, γιαυτό στη διαχείρηση του εις αυτούς άνατιθεμένου κεφαλαίου δέν προσέχουν όσο, αν αυτό θα ήταν ιδικό τους.

Η πρώτη μεγάλη 'Εταιρεία τέτοιας μορφής υπήρξε ή κατά τὸ 1600 ιδρυθεῖσα 'Αγγλική 'Εταιρεία τῶν 'Ανατολικῶν 'Ινδιῶν. *

2. Περί τῶν ἐξόδων διὰ τὰ εκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τῆς νεολαίας. Δέν είναι άπολύτως άναγκαῖον τὰ έξοδα για τὴ διαπαιδαγώγηση τῆς νεολαίας νὰ φέρωνται ὀλόκληρα ὑπὸ τοῦ κράτους. Μπορεῖ τοῦλάχιστον ἓνα μέρος νὰ ξευρίσκηται ἀπὸ δίδακτρα καὶ ἀμοιβές. Η ἀπὸ μέρους τοῦ Κράτους πληρωμὴ τῶν διδασκάλων ἐμείωσε κάπως τὸν ζῆλο για μιὰ άνώτερη παροχή. Ὡς κρατικοὶ ὑπάλληλοι οἱ διδάσκαλοι λαμβάνουν ἓνα σταθερὸ μισθὸ, ποῦ εἶναι ανεξάρτητος ἀπὸ τὴ μεγαλύτερη ἢ μικρότερη διάκριση τῶν στήν ὑπηρεσία.

Εἰς ἓνα νεώτερο κράτος πολιτισμένο άπαιτεῖ ἡ διαπαιδαγώγηση τῶν κατωτέρων τάξεων, μεγαλύτερη φροντίδα ἀπὸ μέρους τοῦ κράτους, ἀπὸ ἐκείνην ποῦ πρέπει νὰ ἔχη για τις άνώτερες καὶ πλουσιώτερες τάξεις. Οἱ πτωχοὶ δέν ἔχουν καιρὸ νὰ φροντίσουν για τὴ διαπαιδαγώγηση τῶν παιδιῶν τους, ἀφοῦ κάποτε δέν μποροῦν οὔτε νὰ τὰ διαθρέψουν. Πρέπει τὸ κράτος νὰ φροντίζη ὅπως ὅλοι οἱ πολῖτες του ξέρουν τοῦλάχιστον νὰ διαβάζουν, γράφουν καὶ λογαριάζουν. Οὔτε για τοὺς πλούσιους εἶναι ἀδιάφορο αν συζοῦν με ανθρώπους ποῦ εἶναι τέλεια άμόρφωτοι, ἢ με τέτοιους ποῦ συμμετέχουν διαρκῶς περισσότερο στή μορφωτικὴ καλλιέργεια τοῦ Ἔθνους. Τὸ Κράτος ἐκπληρώ-

νει καλύτερα τὸ μορφωτικὸ αὐτὸ καθήκον τοῦ ἰδρύον πανταχοῦ σχολεῖα καὶ ἐπιβάλλον γιὰ τὴ φοίτηση σ' αὐτὰ διδασκτρα ποὺ καὶ ὁ πτωχότερος ἐργάτης νὰ μπορῇ νὰ πληρώσῃ. Τὸ κύριο πλεονέκτημα ἀπὸ τὰ ἰδρύματα αὐτὰ θὰ ἔχη αὐτὸ τοῦτο τὸ κράτος· διότι ὅσο περισσότερο μορφωμένοι καὶ πολυμαθέστεροι εἶναι οἱ ὑπήκοοί του, τόσο περισσότερο εἶναι διασφαλισμένη στὸ σύνολό της ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ. *

3. Περὶ τῶν δαπανῶν τῶν Σχολείων γιὰ ὅλες τὶς ἡλικίες. Τὰ σχολεῖα γιὰ ὅλες τὶς ἡλικίες τοῦ λαοῦ εἶναι πρὸ παντὸς τὰ σχολεῖα διὰ τὰ θρησκευτικά. Αὐτὰ εἶναι ἓνα εἶδος μαθήματος ποὺ ἀσχολεῖται λιγώτερο πῶς νὰ κάμῃ τὸ λαὸ καλοῦς πολίτες στὸ κόσμον αὐτὸ καὶ περισσότερο γιὰ νὰ τοὺς παρασκευάσῃ γιὰ ἓνα ἄλλο καλύτερο κόσμον σὲ μιὰ μελλοντικὴ ζωή.

4. Περὶ τῶν ἐξόδων διὰ τὴ διατήρηση τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους. Γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Κράτους εἶναι ἀναγκαῖες δαπάνες διὰ τὴν παράστασιν του εἰς τὸ ὑπουργημὰ του. Οἱ δαπάνες αὐτές εἶναι πολὺ μεγαλύτερες στὴ Μοναρχία παρὰ στὴ Δημοκρατία. Ὁ λαὸς βέβαια ἀξιῶνει πολὺ μεγαλύτερη μεγαλοπρέπεια ἀπὸ μιὰ βασιλικὴ αὐλή, παρὰ ἀπὸ τὴν οἰκιακὴ ἐμφάνισιν ἑνὸς δημοκρατικοῦ Προέδρου.

Συμπέρασμα.— Δίκαιο καὶ ὀρθὸ εἶναι ὅλα τὰ ἔξοδα ποὺ γίνονται στὸ ἔθνος γιὰ τὸ καλὸ τῆς ὀλόκλητος νὰ βαστάζωνται ἀπὸ ὅλους καὶ μάλιστα κατὰ τρόπο ποὺ ὅλοι νὰ συνεισφέρουν ἀνάλογα μὲ τὶς δυνατόμεις των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Περὶ τῶν Πηγῶν τῶν ἐσόδων τοῦ Κράτους

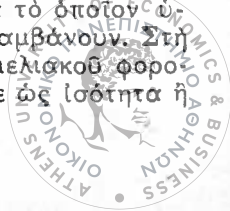
I. Περὶ τῶν ἐσόδων ἀπὸ κρατικῆν περιουσίαν.—

Ἡ περιουσία τοῦ Κράτους συνίσταται εἴτε ἀπὸ κεφάλαια εἴτε ἀπὸ γαίας. Σὲ πολλές περιπτώσεις τὸ κράτος διεξάγει τὸ ἴδιο τὴν οἰκονομία τῆς περιουσίας του, ὥστε εὐκόλα νὰ ἔρχωνται σὲ σύγκρουση κρατικὲς διοικητικὲς διατάξεις μὲ ἀρχὲς τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως. Δὲν βρίσκονται δυὸ χαρακτήρες πού προφανῶς νὰ ταιριάζων λιγώτερο ἀπὸ τὸ χαρακτήρα ἐνὸς ἐμπορίου καὶ τὸν χαρακτήρα ἐνὸς ἡγεμόνος.

*II. Περὶ τῶν φόρων.—*Τὰ ἀτομικὰ εἰσοδήματα πηγάζουν ὅπως ἤδη στὸ πρῶτο βιβλίον διεπιστώσαμε, κατὰ τελευταῖο λόγο ἀπὸ τρεῖς πηγές. Ἀπὸ τὴν ἔγγειο πρόσοδο, ἀπὸ τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου καὶ ἀπὸ τὸ μισθὸ τῆς ἐργασίας. Ἀπὸ τὴ μιά ἢ ἀπὸ τὴν ἄλλη τῶν τριῶν αὐτῶν μορφῶν εἰσοδήματος, ἢ καὶ ἀπὸ τίς τρεῖς μαζί, πρέπει λοιπὸν τελειωτικὰ νὰ πληρωθῇ κάθε φόρος.

Προτοῦ νὰ ἐρευνήσωμεν ὅμως τὰ διάφορα καθ' ἕκαστον εἶδη τῶν φόρων θὰ ἤθελα νὰ προτάξω ἀκόμη τοὺς ἐπόμενους τέσσερις φορολογικοὺς κανόνες :

1. Οἱ πολῖτες κάθε Κράτους πρέπει νὰ συνεισφέρουν στὴν ἐξεύρεση τῶν δαπανῶν τοῦ Κράτους κατὰ τὸ δυνατόν ἀκριβῶς ἀνάλογα πρὸς τὰς δυνάμεις των, δηλαδὴ σύμφωνα μὲ τὸ εἰσόδημα τὸ ὁποῖόν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους ἀπολαμβάνουν. Στὴ τήρησιν ἢ παραμέλησιν αὐτοῦ τοῦ θεμελιακοῦ φορολογικοῦ νόμου ἔγκειται αὐτὸ πού λέμε ὡς ἰσότης ἢ ἀνισότης φορολογική.

2. Ὁ φόρος πού πρέπει νά πληρώνη κάθε ἄνθρωπος πρέπει νά εἶναι νομοθετικά ὀριστικά καθωρισμένος καί δέν πρέπει νά ἀφίνεται στήν αὐθαιρεσία. Ὁ καιρός τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου, τὸ εἶδος καί ὁ τρόπος τῆς πληρωμῆς, τὸ ποσόν τὸ ὁποῖον πρέπει νά πληρωθῆ: ὅλα αὐτά πρέπει νά εἶναι σαφῆ καί καθαρά στὸν φορολογούμενο καθὼς καί σέ ὅλα τὰ ἄλλα πρόσωπα. Ἡ ἀρχὴ τῆς βεβαιότητος στὴ φορολογία εἶναι τόσο σπουδαία, ὥστε, ὅπως προφανῶς διδάσκει ἡ πείρα ὅλων τῶν λαῶν καί μιὰ τόσο μεγάλη φορολογικὴ ἀνισότητά, νά μὴν εἶναι τόσο μεγάλο κακό, ὅσο καί ἡ ἐλαχίστη ἀβεβαιότητά.

3. Ὅλοι οἱ φόροι πρέπει νά εἰσπράττωνται κατὰ τὸν χρόνον καί τρόπον ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ καταλληλότερος διὰ τὸν φορολογούμενον, δηλαδή νά εἰσπράττωνται τότε, ὅταν πληρώνονται εὐκολώτερα ἀπὸ τὸν φορολογούμενον.

4. Κάθε φορολογία πρέπει νά διαχειρίζεται κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νά ἀφαιρῆ ἀπὸ τὰ θυλάκια τῶν πολιτῶν τούτων κατὰ τὸ δυνατόν ὀλίγον τι μόνον περισσότερο ποσόν, ἀφόσον θὰ ἀποληφθῆ ἀπὸ τὸ Κράτος. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιεικειᾶς ἀπαιτεῖ ὥστε τὰ ἔξοδα τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων εἶναι ὅσο τὸ δυνατόν μικρά.

Οἱ φορολογικὲς ἀρχές διὰ τῶν συγχῶν ἐπισκέψεων καί ὀχληρῶν ἐρωτημάτων των πρὸς τοὺς φορολογουμένους ὑποβάλλουν αὐτοὺς εἰς παραπολυπεριττὰς διαταράξεις καί ὀχλήσεις.

Ἡ προφανῆς δικαιοσύνη καί σκοπιμότης τῶν μνημονευθέντων τεσσάρων γενικῶν φορολογικῶν κανόνων ἐπροκάλεσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῶν εἰς ὅλα τὰ Κράτη.

A. Φόροι ἐπὶ τῆς Προσόδου. Φόροι ἐπὶ τῆς ἐγγείου προσόδου.

Ἕνας φόρος ἐπὶ τῆς ἐγγείου προσόδου, ὁ ὁποῖ-

ος αλλάσσει μὲ κάθε ἀλλαγὴν τῆς προσόδου, δηλαδή ἀνάλογα πρὸς τὴν ἀνώτερη ἢ κατώτερη ἀπόδοση τῆς γεωργίας αὐξάνει ἢ ἐλαττώνεται, καθωρίσθη ἀπὸ τοὺς θεωρητικοὺς ἐκείνους εἰς τὴν Γαλλίαν, πού ἀπεκαλοῦντο «Οἰκονομολόγοι», ὡς ὁ δικαιότερος ἀπ' ὅλους τοὺς φόρους.

Φόροι ἐπὶ τῶν ἐνοικίων.

Ἡ ἱστορία αὐτῶν τῶν φόρων δείχνει, ὅτι τὴν φορολόγησιν τῶν οἰκιῶν κατὰ πρῶτον λόγον τὴν συνέδεσαν πρὸς ἐξωτερικὰ γνωρίσματα. Ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς φόρους αὐτοὺς ὁ καλούμενος φόρος τῆς Ἐστίας ἢ Καπνικὸς ἐφορολόγει τὰ σπίτια ἀναλόγως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐστιῶν ἢ καπνοδόχων τίς ὅποιες ἕνα σπίτι παρουσιάζει. Περιωνυμότερος ὑπῆρξεν ὁ φόρος τῶν παραθύρων, πού ἐξῆρτα τὸ μέγεθος τοῦ φόρου ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν παραθύρων.

Ὅλοι οἱ φόροι αὐτοὶ προσκρούουν πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν Ἰσότητος, διότι πολλάκις βαρύνουν πολὺ βαρύτερα τοὺς πτωχοὺς ἀπὸ τοὺς πλουσίους.

Β. Φόροι ἐπὶ τοῦ Κέρδους τοῦ Κεφαλαίου ἢ ἐπὶ τοῦ ἐκ κεφαλαίου προερχομένου εἰσοδήματος.

Ἡ δυσκολία αὐτῶν τῶν φόρων ἔγκειται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἔδαφος ἔχομεν ἐνταῦθα κεφάλαια ὡς φορολογικὸν ἀντικείμενον, τὰ ὅποια εὐκόλα μπορεῖ νὰ ἀποκρυβοῦν ἀπὸ τὴν φορολογίαν. Ἡ βεβαίωσις τέτοιων φόρων ἔχει ἀνάγκη διεισδύσεως τοῦ Κράτους εἰς τὰς προσωπικὰς σχέσεις τῶν φορολογουμένων, πράγμα τὸ ὁποῖον εἶναι παραπολύ δυσάρεστον εἰς ὅλους. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ σχετικοὶ νόμοι τῶν Κρατῶν ἀποφεύγουν κατὰ τὸ δυνατὸν τέτοιας ὀχλήσεως τῶν φορολογουμένων.

Γ. Φόροι ἐπὶ τοῦ μισθοῦ τῆς Ἑργασίας.

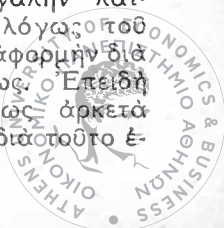
Ὁ μισθὸς τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἐξαρτᾶται ἀναγκαστικά, ὅπως προσεπάθησα ἤδη εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον νὰ ἀποδείξω, ἀπὸ δυὸ καθοριστικούς λόγους: ἀπὸ τὴν ζήτησιν τῆς ἐργασίας καὶ ἀπὸ τὴν συνειθισμένη ἢ μέση τιμὴ τῶν τροφίμων. Δὲν συνιστᾶται ἕνας ἄμεσος φόρος ἐπὶ τοῦ μισθοῦ τῆς ἐργασίας, διότι αὐτὸς δὲν ἔχει καμμιά ἄλλη ἐπίδρασιν παρὰ νὰ ὑψώσῃ τὸν ἐργατικὸν μισθόν, δηλαδὴ αὐτὸς θὰ ἐπιρριφθῆ ἐπάνω στὸν ἐργοδότη, αὐτὸς δὲ πάλιν θὰ τὸν ρίψῃ εἰς τὴν τιμὴν, ὥστε θὰ τὸν φέρῃ ἀναγκαστικά ὁ τελευταῖος καταναλωτής.

Δ. Φόροι ποὺ πρέπει νὰ πλήττουν ὅλα τὰ εἶδη εἰσοδημάτων ἀνεξαιρέτως.

Ἔχομε δυὸ φόρους ποὺ πλήττουν ὅλα τὰ εἶδη τοῦ εἰσοδήματος ἀνεξαιρέτως: τοὺς κεφαλικοὺς καὶ τοὺς φόρους εἰς τὰ εἶδη καταναλώσεως.

Οἱ κεφαλικοὶ φόροι θὰ εἶναι πάντα αὐθαίρετοι καὶ ἂν ἀκόμα ἔχουν προσμετρηθῆ πρὸς τὴν περιουσίαν ἢ τὸ εἰσόδημα τοῦ φορολογουμένου· διότι ἡ περιουσιακὴ κατάστασις κάθε ἀνθρώπου ἀλλάσσει ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ δὲν μπορεῖ νὰ καθορισθῆ ἐπακριβῶς χωρὶς ἐνοχλητικὰ παρεμβάσεις εἰς τὰς ἰδιωτικὰς σχέσεις αὐτοῦ. Ἄν ὅμως οἱ ἐν λόγω φόροι καθορίζοντο μὲ βάσιν τὴν τάξιν κάθε προσώπου, πάλιν θὰ ἐνεφανίζοντο αὐθαίρεσι καὶ ἀδικίαι.

Ἡ ἀδυναμία νὰ συλλάβωμεν τὴν μεγάλην λαϊκὴν μάζαν μὲ ἕνα κεφαλικὸν φόρον, ἀναλόγως τοῦ εἰσοδήματός της, φαίνεται νὰ ἔδωκε τὴν ἀφορμὴν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν φόρων καταναλώσεως. Ἐπειδὴ τὸ κράτος δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβῃ ἀμέσως ἀρκετὰ ἀκριβῶς τὸ εἰσόδημα τῶν ὑπηκόων του, διατοῦτο ἐ-

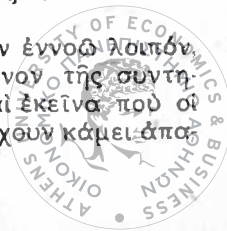

πιδιώκει νά ἐπιτύχη αὐτό ἐμμέσως διὰ φορολογίας τῶν δαπανῶν.

Τά εἶδη καταναλώσεως εἶναι εἴτε ἀπαραίτητα ἀγαθὰ εἴτε ἀντικείμενα πολυτελείας.

Ὑπὸ τὸν ὄρον ἀπαραίτητα ἀγαθὰ ἐννοῶ ὄχι μόνον ἐκεῖνα ποῦ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωάρκειάν μας, ἀλλὰ καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα τακτικοὶ ἄνθρωποι, ἔστω καὶ μετριωτάτης οἰκονομικῆς ἀντοχῆς σύμφωνα μὲ τὰς κρατούσας συνηθείας—χωρὶς σπατάλην—δὲν μποροῦν νὰ τὰ στερηθοῦν. Ἐνα λινὸ ποκάμισο π.χ. μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πὼς δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον. Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐζοῦσαν ἀρκετὰ ἄνετα ἂν καὶ δὲν εἶχαν λινά. Ἀλλὰ σήμερα ἓνας ἀξιοπρεπῆς ἡμερομίσθιος ἐργάτης θὰ ἐντρεπόνταν νὰ ἐμφανίζεται ἐνώπιον ἄλλων ἀνθρώπων χωρὶς ποκάμισο λινό, γιατί ἡ ἔλλειψή του θὰ ἐπρόδιδε προφανῶς τὴν ἐλφεινώτερη βαθμίδα τῆς πτώχειας, ποῦ κανένας, κατὰ γενικὴν γνώμην ἂν δὲν διάγη τὴ συχαμερώτερη ζωὴ δὲν θέλει νὰ ξεπέση. Ὡσαύτως οἱ συνήθειες τῆς ζωῆς στὴν Ἀγγλία διεμόρφωσαν σχεδὸν ἀναγκαστικὰ τὴν ὑπόδηση μὲ δερμάτινα παπούτσια. Καὶ ὁ φτωχότερος μὰ ἀξιοπρεπῆς ἄνθρωπος, εἴτε ἄνδρας εἴτε γυναῖκα, θὰ ἐντρεπόνταν νὰ περπατῆ ἔξω χωρὶς παπούτσια. Καὶ εἰς τὴν Σκωτίαν ἀνήκουσιν αὐτὰ στὰ ἀναγκαιότερα εἶδη τῆς ζωῆς, ἔστω καὶ τῶν ἀπλοϊκότερων ἀνθρώπων, ὄχι ὅμως καὶ τῶν γυναικῶν τῶν τελευταίων στρωμάτων ποῦ μποροῦν χωρὶς νὰ θεωροῦν αὐτὸ ντροπὴ νὰ κυκλοφοροῦν ξυπόλητες. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐκεῖ τῶν τελευταίων στρωμάτων κυκλοφοροῦν δημόσια, χωρὶς νὰ τὸ θεωροῦν ντροπὴ, εἴτε μὲ ξύλινα παπούτσια εἴτε καὶ ἀνυπόδητοι.

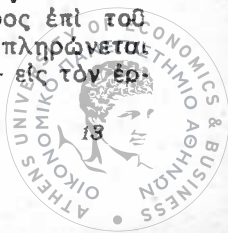
Ὑπὸ χρειώδη ἀγαθὰ διὰ τὴν ζωὴν ἐννοῶ λοιπὸν, ὄχι μόνον ἐκεῖνα, ποῦ ἀπὸ λόγους μόνον τῆς συντηρήσεώς μας εἶναι ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα ποῦ οἱ ἐνσαρκωμένοι νόμοι τῆς εὐπρέπειας ἔχουν κάμει ἀπα-

ραίτητα και διὰ τὰ τελευταῖα στρώματα τοῦ λαοῦ. Ὅλα τὰ ἄλλα ἀποκαλῶ ἀγαθὰ πολυτελείας, χωρὶς νὰ θέλω νὰ ἐκφράσω μὲ αὐτὸ οὔτε τὴν παραμικρότερη μομφὴ διὰ μίαν λογικὴν χρῆσιν αὐτῶν. Μπύρα καὶ Ἄλε π. χ. εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρεττανίαν καὶ κρασι ἀκόμη καὶ εἰς τὰς τυπικὰς οἰνοπαραγωγοὺς χώρας καθορίζω ὡς ἀγαθὰ πολυτελείας. Ἐνας ἄνθρωπος, ποῦ ἀνήκει σὲ οἰανδήποτε τάξην καὶ ἂν θέλῃ, μπορεῖ νὰ ἀπόσχη τῆς ἀπολαύσεως τῶν οἰνοπνευματωδῶν αὐτῶν, χωρὶς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα νὰ θεωρῆται ὡς δυσάρεστο. Ἐκ φύσεως δὲν θεωροῦνται αὐτὰ ὡς ἀναγκαῖα διὰ τὴν συντήρησίν μας καὶ πουθενὰ δὲν εἶναι ἀπρεπὲς νὰ περάσωμεν καὶ χωρὶς αὐτὰ. *

Ἐπειδὴ ὁ μισθὸς τῆς ἐργασίας καθορίζεται πανταχοῦ ἐν μέρει ἀπὸ τὴν ζήτησιν ἐργατικῶν δυνάμεων, ἐν μέρει ἀπὸ τὰ κατὰ μέσον ὄρον ἔξοδα τῆς συντηρήσεώς μας, διὰ τοῦτο κάθε τι ποῦ ὑψώνει τὸν μέσον ὄρον τῆς τιμῆς τῆς ζωάρκειας, ὑψώνει ἀναγκαστικὰ καὶ τὸν μισθόν, ὥστε νὰ παραμένῃ εἰς θέσιν ὁ ἐργάτης νὰ ἀγοράζῃ τὶς ποσότητες ἐκεῖνες τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν συντήρησίν μας ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα χρειάζονται εἰς αὐτόν, ἀναλόγως ἐκάστοτε, πρὸς τὴν ἀξάνουσαν, σταθερὰν ἢ πίπτουσαν ζήτησιν. Ἐνας φόρος στὰ ἐμπορεύματα αὐτὰ ὑψώνει ἀναγκαστικὰ τὴν τιμὴν τῶν κάτι παραπάνω ἀπὸ τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου, διότι ὁ πωλητὴς ποῦ τὸν προκαταβάλλει θέλει νὰ τὸν εἰσπράξῃ μαζί μὲ κέρδος τι. Ἐνας τέτοιος φόρος λοιπὸν ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν ὑψωσὴν τοῦ μισθοῦ, ἀνάλογα πρὸς τὴν ὑψωσὴν τῆς τιμῆς.

Ἐτσι λοιπὸν ἕνας φόρος τῶν ἀναγκαιούτων διὰ τὴ συντήρησίν μας εἰδῶν, ἔχει ἀκριβῶς τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα, ποῦ θὰ εἶχε ἕνας ἄμεσος φόρος ἐπὶ τοῦ μισθοῦ τῆς ἐργασίας. Ὁ φόρος αὐτὸς πληρῶνεται μὲν ἀπὸ τὸν ἐργάτην, ἀλλὰ ἐπιρρίπτεται εἰς τὸν ἐρ-

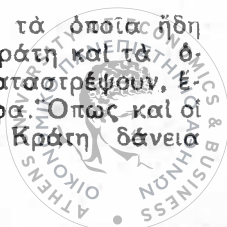
γοδότην καὶ αὐτὸς πάλιν τὸν μετακυλύει εἰς τὴν τιμήν, ὥστε νὰ βαρύνει κατὰ τελευταῖον λόγον τὸν καταναλωτήν. "Ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ πρᾶγμα μὲ φόρους εἰς τὰ εἶδη τῆς πολυτελείας : ἡ φορολογία τοῦ καπνοῦ, τείου, ζάχαρης, σοκολάτας δὲν ἔχει ἀποτελέσματα ὑψωτικὰ διὰ τὸν μισθὸν ἢ τὰς τιμὰς. Ἡ ὑψηλὴ τιμὴ τέτοιων ἐμπορευμάτων, δὲν ὑψώνει τὰ ἔξοδα συντηρήσεως τῶν πτωχῶν. Τοὺς ἐξαναγκάζει μόνον νὰ εἶναι φειδωλοὶ στὴ χρῆση τέτοιων εἰδῶν καὶ συντελεῖ ἔτσι εἰς νοικοκυρεμένη διαβίωσιν.

Ἡ φοροτεχνικὴ ἰδιοτυπία τῶν φόρων καταναλώσεως ἔγκειται εἰς τὸ γεγονός ὅτι αὐτοὶ δὲν πλήττουν τὸ εἰσόδημα ἀμέσως, ἀλλὰ ἔμμεσα, ἀνάλογα πρὸς τὴν κατανάλωσιν ποὺ αὐτὸ κάνει. "Ἄν οἱ φόροι αὐτοὶ ἐπιβάλλονται εἰς ἀπαραίτητα ἀγαθὰ τῆς καθημερινῆς χρήσεως, τότε φορολογοῦν περισσότερον τοὺς πτωχοὺς παρὰ τοὺς πλουσίους. Ἀντιστρόφως ἂν βαρύνουν οἱ φόροι αὐτοὶ ἀντικείμενα πολυτελείας πλήττουν τοὺς πλουσίους περισσότερον ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς. "Ἐνα κράτος ποὺ εὐρίσκεται σὲ ὑποφερτὰ εὐνοϊκὰ δημοσιονομικὰ συνθήκας, πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ νὰ ἐπιβάλλῃ φορολογίαν ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἀναγκασιούτων διὰ τὴν συντήρησιν ὅπως π. χ. ἐπὶ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ κρέατος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Περὶ δανείων τοῦ Κράτους

Ἡ αὔξησις τῶν τεραστίων χρεῶν τὰ ὅποια ἤδη πιέζουν ὅλα τὰ μεγάλα εὐρωπαϊκὰ κράτη καὶ τὰ ὅποια πιθανῶς μὲ τὸν καιρὸ θὰ τὰ καταστρέψουν, ἔλαβε χώραν σὲ ὅλα ἄρκετὰ ὁμοίωμορφα. Ὅπως καὶ οἱ ἰδιώτες, ἀνέλαβον κατ' ἀρχὰς καὶ τὰ Κράτη δάνεια

χρηματικά. Ταχέως όμως κατεδείχθη ότι τὰ λεγόμενα αὐτὰ κυμαινόμενα χρέη δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιστραφοῦν τόσο γρήγορα, ὅσον ἐνόμιζε κανεὶς. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ μετατραποῦν εἰς μακροπρόθεσμα δάνεια. Παρέστη λοιπὸν ἀνάγκη νὰ παρασχεθοῦν ἀσφάλειες καὶ νὰ καταστρωθοῦν πίνακες ἐξοφλήσεως.

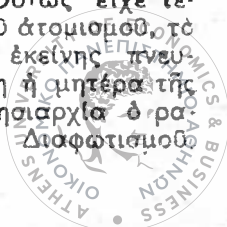
Ἄν τὰ δάνεια τοῦ Κράτους μιὰ φορὰ φθάσουν ἓνα ὕψος, δὲν ὑπάρχει νομίζω οὔτε ἓνα μοναδικὸ παράδειγμα γιὰ τεκμήριο, ὅτι τὰ δάνεια αὐτὰ ἐπληρώθηκαν τίμια καὶ ὀλοκληρωτικά. Ἐχομεν τότε λοιπὸν Κρατικὴν χρεωκοπίαν, ἐφόσον τὸ κράτος κατὰ ἓνα οἶονδήποτε τρόπον ἐκφεύγει ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεών του. Ἡ κεκαλυμμένη μορφή τῶν χρεωκοπιῶν συνίσταται εἰς τὸ γεγονός ὅτι τὸ κράτος ὑποτιμᾷ τὴν ἀξίαν τοῦ χρήματος καὶ ἔτσι ξεφεύγει ἀπὸ τὶς ὑποχρεώσεις του. Μία τέτοια ὁμως πλαστὴ χρεωκοπία συνεπιφέρει τὶς μεγαλύτερες ζημίας. Ἐνα κράτος ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ τὴν χρεωκοπίαν, θὰ ὤφειλε λοιπὸν ἔντιμα, καθαρὰ καὶ ξάστερα νὰ δηλώσῃ αὐτήν. Ἡ μορφή αὐτὴ εἶναι καὶ διὰ τὸ κράτος αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς πιστωτὰς του ἡ τιμιώτερη καὶ ἡ ἀβλαβέστερη.*

ΣΧΟΛΙΑ

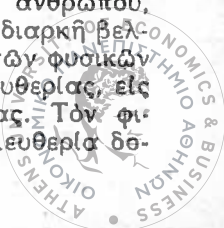
Προδιάθεσις Ὡς χρυσοῦς αἰώνας τῆς ἀγγλικῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ἡ ἐποχὴ μεταξύ τῆς ἐκδόσεως τῶν Essays 1741)42 τοῦ Δαυῖδ Hume καὶ τοῦ θανάτου τῶν Ρικάρδου καὶ Μάλθου τῷ 1823 καὶ 1834.

Ὁ 17ος αἰὼν, μὲ τοὺς ἐμπαθεῖς πολιτικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς ἀγῶνας του εἰς τὴν Ἀγγλίαν, συνετέλεσεν εἰς ζωηρὰν πνευματικὴν κίνησιν, ὥστε νὰ ἀναπτυχθῆ ἐνταῦθα ὁ Διαφωτισμὸς ἐλευθεριώτατα καὶ εὐρύτατα. Οὕτω φθάνει εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὴν 18ην ἑκατονταετηρίδα τὸ ἄκρον ἄωτον αὐτοῦ. Ὁ Berkeley ἔγραφεν «ὁ λογισμὸς εἶναι τὸ μέγα αἷτημα τῆς ἐποχῆς». Πάντα τὰ ζητήματα τῆς ἀνθρωπίνης καταστάσεως συζητοῦνται ζωηρῶς, τονίζεται ιδιαίτερα ἡ αὔξουσα σπουδαιότης τοῦ ατόμου καὶ τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Εἰς ὅλα τὰ πεδία τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως καὶ δράσεως ὑποστηρίζεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ πάντα αὐθαίρετον δεσμόν πρὸς ἐξέψωσιν τῆς κυριαρχίας τοῦ λογισμοῦ. Οὕτως εἶχε τεθῆ ἐπὶ τάπητος τὸ μέγα πρόβλημα τοῦ ἀτομισμού, τὸ πρόβλημα τῆς γενέσεως τῆς μεγάλης ἐκείνης πνευματικῆς κατευθύνσεως, ἡ ὁποία ἀπέβη ἡμιχθέρη τῆς νεώτερης πολιτικῆς οικονομίας. Ἡ νοσηριὰ ὁρατσιοναλισμὸς λοιπὸν τῆς ἐποχῆς τοῦ Διαφωτισμοῦ

είναι ἡ πηγή τοῦ νεωτέρου οἰκονομικοῦ πνεύματος καὶ τῆς οἰκονομικῆς τάξεως. Εἰς ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς : τὶς θρησκευτικῆς, τὶς ἠθικῆς τὶς πολιτικῆς, εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἱστορίαν, τὴν τέχνην, κάμνει θέσιν ἢ ὑπερφυσικὴ καὶ ὑπερβατικὴ ἀντίληψις εἰς τὴν φυσικὴν καὶ θετικὴν. Ὀλόκληρος ὁ πλοῦτος τῆς πραγματικότητος διορᾶται καὶ διοχετεύεται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν. Σταθερὰ πίστις εἰς τὴν δύναμιν καὶ ἀγαθότητα τῆς φύσεως ἐμψυχώνει τὴν ἀνθρωπίνην ἐργασίαν καὶ ἐμφορεῖ τὴν δρᾶσιν μὲ ἀκράδαντον ἐλπίδα. Κάθε ἀντίστασις συντελεῖ μᾶλλον εἰς ἔντασιν τῶν δυνάμεων, παρά εἰς ἀποθάρρυνσιν. Ἡ κατάστασις τῆς κοινωνίας συγκοινοῖ τὰ πνεύματα πάντα ἰσχυρότερα καὶ γεννᾷ διαρκῶς προβλήματα. Τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως ἐπικρατεῖ συγχρόνως αὐστηρὸς λογισμὸς, γέματος δύναμι καὶ ζωῆ, ἀσκῶν ὀξείαν κριτικὴν ἐπὶ τοῦ παρελθόντος, μὲ ἀσφαλεῖς μελλοντικοὺς σκοποὺς, ὅπως εἰς οὐδεμίαν ἴσως ἄλλην προγενεστέραν ἐποχὴν.

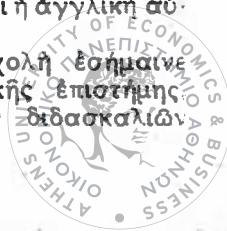
Ἐπὶ τοῦ Ρασιοναλισμοῦ τούτου τοῦ αἰῶνος τῶν φώτων πρὸ παντός, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν προηγηθεισῶν ἐξελίξεων τῆς Ἀναγεννήσεως, τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τοῦ Οὐμανισμοῦ ἐστηρίχθη ἀσφαλῶς ὁ Φιλελευθερισμὸς ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην ἀποψίν του, ὡς ὀλοκληρωμένη κοσμοθεωρία. Τὸ ὑπατον τοῦτο ἠθικὸν αἴτημα δὲν εἶχε μόνον οἰκονομικὸν περιεχόμενον, ἀλλὰ κατὰ τελευταῖον, καὶ ἴσως ἐπικρατέστερον, λόγον, ἐξετείνετο ἐξωοικονομικῶς καὶ δὴ πολιτικῶς. Ὁ Φιλελευθερισμὸς ἦτο γενικὴ κοσμοθεωρία, εἶδος θρησκείας, πίστεως. Οὗτος ἐπίστευεν εἰς τὴν φυσικὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ καλωσύνην τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὸν ὑψηλὸν προορισμὸν του, εἰς τὴν διαρκῆ βελτίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως διὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων τοῦ ρασιοναλισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, εἰς τὴν νίκην τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας. Τὸν φιλελευθερισμὸν ἐπλαίσωσε περαιτέρω ἐλευθερία δὲ-

ξασιών και συνειδήσεως, ανεκτικότης, ἐλευθερία τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς διδασκαλίας, ἐλευθερία τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι, τῶν συναλλαγῶν τοῦ αὐτοκαθορισμοῦ καὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἐλευθέρα σταδιοδρομία τῶν ἱκανοτήτων. Φιλελευθερισμὸς τέλος ἐσήμαινε φιλειρηνικότητα, ἀλλὰ καὶ ἀδυσώπητον ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ, τῆς καταπίεσεως καὶ τῆς τυραννίας. Πάντα τὰ πεδία τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, ἡ τέχνη, ἡ ἐπιστήμη, ἡ οἰκονομία, ἡ κοινωνία, τὸ κράτος, ἡ θρησκεία, οἱ ἐθνικὲς καὶ διεθνεῖς σχέσεις πρέπει νὰ κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὴν φιλελεύθερες ἀρχές. Χωρὶς ἐλευθερία καμμία ἀλήθεια, χωρὶς ἀλήθεια καμμία πρόοδος. Ἡ πλήρης δὲ κατἰσχυσις τοῦ φιλελευθερισμοῦ ἐπιτελεῖται κατ' ἀρχὴν τότε μόνον, ὅταν οὗτος ἐφαρμόζεται ὄχι ἐκλεκτικῶς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ συνετῶς καὶ συστηματικῶς πανταχοῦ.

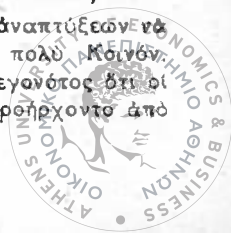
Ἡ Ἀγγλικὴ ἢ Κλασσικὴ Σχολή. Κατὰ τὴν ὡς ἄνω ἐποχὴν, σχολή τεσσάρων οἰκονομολόγων τοῦ Δαυτῆ Hume (1711—1776), Ἀδὰμ Σμιθ (1723—1790), Θωμᾶ Malthus (1766—1834) καὶ Δαυτῆ Ricardo (1773—1823), χρησιμοποίησασα ἐξόχως ὅλα τὰ μέχρι τότε ἐπιτεύγματα τοῦ ἀγγλικοῦ πνεύματος εἰς τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἱστορίαν, τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας κλπ. καὶ ἔχουσα πρὸ ὀφθαλμῶν πάντοτε τὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Ἀγγλίαν οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς συνθήκας, εἰς τὰς ὁποίας καὶ περιωρίσθη, συνέλαβεν ὁμοῦ καὶ ἐκυριάρχησεν αὐτῶν θαυμασίως, διεμόρφωσε τὴν θεωρίαν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, ἐνσταλλάξασα εἰς αὐτήν, μὲ καθαρὰν τοῦτ' αὐτὸ κλασσικὴν μορφήν, τὰς ἰδέας τοῦ Διαφωτισμοῦ. Οὕτως ἀπὸ ἐθνικῆ ψυχῆ τε καὶ σώματι ἡ ἀγγλικὴ αὐτὴ σχολή, ἀπέβη παγκοσμία.

Ἡ ἀγγλικὴ λοιπὸν οἰκονομικὴ σχολὴ ἐσημαίνε γενικῶς καὶ τὴν θεωρίαν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης ἕνεκα τῶν γενικωτάτων ἀφηρημένων διδασκαλιῶν

της, πού έθεμελίωσαν κατ' έξοχήν τήν δύναμίν της (1). Καί οί 4 πνευματικοί γίγαντες διετέλουν εἰς στενωτάτην έπαφήν καί άλληλεπίδρασιν μεταξύ των. "Εκαστος λαμβάνει τόν μίτον τῆς έρεύνης, εκεί όπου σχεδόν τόν αφήνει ο προηγούμενός του καί προχωρεῖ ο ἴδιος παραπέρα, διανοίγων εύρεις όρίζοντας εἰς τήν έπιστήμην, κατά τε τὸ πλάτος καί τὸ βάθος αὐτῆς, κατά τήν όξύτητα τῆς χρησιμοποιουμένης μεθόδου. Ἐπί τοῦ Hume έποικοδομεῖ ο Σμίθ. Τοῦ Σμίθ οί διδασκαλίες παρέχουν τὰς βάσεις διὰ τήν συμπλήρωσιν αὐτῶν εἰς τοὺς Μάλθον καί Ricardo. Ἐπί τοῦ Μάλθου έποικοδομεῖ ο Ricardo τήν περι έγγείου προσόδου διδασκαλίαν του. Σπανίως εἰς τήν διαδρομήν τῆς ιστορίας συναντῶνται τέτοιες συντυχίες. Δέν γνωρίζω, λέγει ο Γουλιέλμος Roscher, εἰς τήν νεωτέραν ιστορίαν κανένα λαόν, καμμίαν έποχήν, πού εἰς οίανδήποτε τέχνην ἢ έπιστήμην ἔχει νά έπιδείξη σχετικῶς τελειότεραν σχολήν. Διὰ τοῦτο παρ' ὅλες τίς άλλες συμβολές τοῦ άγγλικοῦ πνεύματος εἰς τήν θεωρητικήν σκέψιν, ἢ συμβολή του εἰς τήν οικονομικήν έπιστήμην άνεγνωρίσθη κατ' έξοχήν ὡς έπιτακτική.

1) Οὕτως έξηγεῖται καί ἡ λαϊκότης τῆς έπιστήμης αὐτῆς κατόπιν εἰς τήν Ἄγγλιαν, διότι ἡ έρευνα αὐτῆς έκράτησε τήν μέσην εκείνην ὁδόν μεταξύ άφαιρέσεως καί έμπειρίας, θεωρίας καί πράξεως, πού χαρακτηρίζει τίς άριστες σχολές κατὰ τήν άκμήν των καί διότι μετὰ τίς κλασσικές αὐτές δημιουργίες λαμβάνουν τήν μεγίστην έκτασιν αὐτῶν οί τέχνες καί οί έπιστήμες εἰς τὰς κυρίως λαϊκάς μάζας. Ἡ Ἐπιστήμη τῆς Πολιτικῆς Οικονομίας εἶχε διαδοθῆ τότε εύρύτατα μεταξύ τῶν λαϊκῶν τάξεων. Γυναῖκες (Mrs Marcet, Miss Martineau) προσεπάθουν δι' εκλαϊκευτικῶν αναπτύξεων νά διαδόσουν τὰς άρχάς τῆς Ἐπιστήμης εἰς τὸ πολὺ Κοινόν. Καί εἰς τοῦτο έβοηθοῦντο ιδιαίτερα έκ τοῦ γεγονότος ὅτι οί άρχές καί τὰ παραδείγματα τῶν κλασσικῶν προήρχοντο άπό τὸ γηγενές άγγλικόν περιβάλλον.

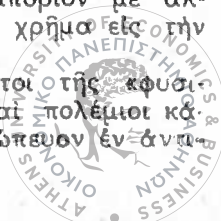
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

1 (σελ Κειμ. 27). Οί Ἐμποροκράτες ὡς ἀπεκάλεσεν αὐτούς ὁ Σμίθ, διεμόρφωσαν τὴν κρατικοοικονομικὴν ἄποψιν τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀπολυταρχισμοῦ. Οἱ ἔμποροκράτες δὲν ἐθεώρησαν τοῦτ' αὐτὸ τὸ χρῆμα ὡς πλούτον καὶ τὴν εἰσορὴν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ὡς ἀποτελοῦσαν τὴν εὐημερίαν ἐνός λαοῦ, ὑπερετίμησεν ὁμοῦς πάντως τὸ χρῆμα ἢ διδασκαλία των, ἰδίως εἰς τὰς ἀπαρχάς τῆς τοῦ 16ου καὶ 17ου αἰῶνος.

Εἰς τὴν δημοσιονομικὴν πολιτικὴν τῶν Γάλλων βασιλέων τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνος φαίνεται ἔκδηλα τοῦτο. Διὰ νὰ ἐξευρεθοῦν τὰ τεράστια ποσὰ τῆς αὐλικῆς σπατάλης ἔπρεπε νὰ ἐπιβάλλωνται διαρκῶς φόροι, τέλη κλπ. μέχρις ὅτου ἐγονάτισεν ἡ οἰκονομία ἀπὸ τὴν ἀλόγιστον αὐτὴν ἀφαίμαξιν τῆς καὶ τὴν ἐξαντλητικὴν ἀπομύζησιν τοῦ ἀγρότου.

Πάντως καὶ οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ πολιτικοὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς (Gresham 1519—1579, Colbert 1619—1683, Cromwell 1599—1658, (1653—1658 λόρδος Προτέκτωρ τῶν τριῶν βασιλείων Ἀγγλίας, Σκωτίας, Ἰρλανδίας) πολλὰ συνεισέφεραν διὰ τὸ ἔμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, εἰς δὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν καὶ διὰ τὴν Γεωργίαν. Ὁ Μερκαντισμὸς παρέστησε λοιπὸν ἓνα σύστημα κρατικῆς προαγωγῆς τῆς οἰκονομίας εἰς πολὺ μεγάλον βαθμὸν, μόνον ὅτι καὶ ἡ θεωρία καὶ ἡ πρακτικὴ του εἶχον προσκολληθῆ ὑπερμετρα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἔμπόριον. Σύμφωνα μὲ τὴν περὶ χρήματος ἀντίληψίν του, ὁ Μερκαντισμὸς ἔπρεπε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἐνεργητικὸν ἔμπόριον μὲ ἄλλους λαοὺς διὰ νὰ εἰσέρχεται οὕτω χρῆμα εἰς τὴν χώραν.

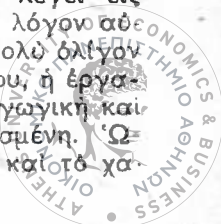
Οἱ φυσιοκράτες, οἱ πρόδρομοι οὗτοι τῆς «φυσικῆς» ἐλευθερίας τῶν συναλλαγῶν καὶ πολέμοι καθε κρατικῆς παρεμβάσεως ἀντεπροσώπευον ἐν ἀντι-

θέσει πρὸς τοὺς Ἐμποροκράτας ὅτι ἡ μόνη πηγή πλούτου εἶναι τὸ ἔδαφος, ἡ φύσις, ἐπομένως κατὰ τὸν ἀρχηγὸν τῆς Σχολῆς Quesnay (1694—1774) καθὼς καὶ τοὺς ὁπαδοὺς του, μόνον τὸ produit net τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ἀποτελεῖ τὴν πραγματικὴν βᾶσιν διαμορφώσεως κάθε εἰσοδήματος.

Μὲ τὴν πρώτην πολὺ παρανοηθεῖσαν παράγραφον τοῦ ἔργου του, ὁ Σμιθ διαχωρίζει καὶ ἀντιπαρθέτει τὴν διδασκαλίαν του ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἔμποροκρατῶν καὶ φυσιοκρατῶν. Ἡ ἐργασία προκηρύσσεται ὡς ἡ κυρία πηγή κάθε εὐημερίας καὶ κάθε διαμορφώσεως εἰσοδήματος εἰς μίαν οἰκονομίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ μέχρι τότε διδαχθέντα περὶ χρήματος καὶ φύσεως. Βέβαια ἀσφαλῶς ὁ Σμιθ δὲν ἤθελε νὰ ἀρνηθῆι κάθε συμβολὴν τῆς φύσεως περὶ τῆς ὁποίας ἀμέσως κατωτέρω ὁμιλεῖ ἀλλὰ καὶ τοῦ κεφαλαίου, τὸ ὁποῖον μάλιστα καὶ διεξοδικῶς ἀλλάχου (A 9) τὸν ἀπασχολεῖ, δελεαστικῶς ὅμως προτάσσει τὴν ἐργασίαν καὶ ἐξυψώνει τὴν θέσιν της εἰς τὴν οἰκονομίαν, ἀνοίγει δὲ οὕτω τὴν συζήτησιν εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν φιλολογοίαν περὶ τῆς ἐργασίας ὡς μοναδικῷ συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς.

Εἰς τὸ ἐπιτακτικὸν ἐρώτημα λοιπὸν ἂν ἡ ἐργασία εἶναι ἡ πηγή ὄλων τῶν ἀγαθῶν, δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι ἀπάντησις ἔχει ὡς ἐξῆς: χωρὶς τὴν σύμπραξιν τῆς φύσεως τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ παραχθῆι καὶ ἀναλόγως πρὸς τὴν μεγαλυτέραν ἢ μικροτέραν συμμετοχὴν τῆς φύσεως εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀνθρώπου, οὐθμιζεται καὶ ἡ πλουσιωτέρα ἢ γλισχροτέρα κάλυψη τῶν ἀναγκῶν μας. Ὁ ἴδιος ὁ Σμιθ τὸ λέγει εἰς μίαν ἀκολουθοῦσαν φράσιν του. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἰς τὰς ψυχρὰς ζώνας ὅπου ἡ φύσις πολὺ ὀλίγον συμβάλλει εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι τόσο παραγωγικὴ καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἀπόδοσός της πολὺ περιωρισμένη. Ὁσαύτως καὶ εἰς τὴν πολὺ πλούσιαν φύσιν καὶ τὸ χα-

λαρώνον τὰς δυνάμεις κλίμα, ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀποδίδει τὴν ἀρίστην αὐτῆς ἀπόδοσιν. Ἡ φύσις καὶ ἡ ἐργασία εἶναι οἱ δυὸ ἀρχικοὶ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς ἢ τὰ στοιχεῖα τῆς οἰκονομίας. Μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς οἰκονομίας συναδελφώνεται πρὸς αὐτὰ καὶ τὸ κεφάλαιον, ὡς τὸ σύνολον τῶν εἰς τὸ παρελθὸν ἐξοικονομηθέντων κατὰ τὴν παραγωγὴν παραγωγικῶν μέσων. Ἡ διδασκαλία περὶ τῶν τριῶν Συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς (ἐργασίας, φύσεως καὶ κεφαλαίου) δὲν εὑρίσκεται ἀκόμη εἰς τὸν Σμιθ, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν ὡς τριῶν ἀρχικῶν πηγῶν τοῦ εἰσοδήματος. Ὁ μεγάλος μαθητῆς τοῦ Σμιθ εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ Jean Baptiste Say (1767—1832) διεμόρφωσεν αὐτὴν κατόπιν συστηματικῶς.

Ἡ τάσις τοῦ νὰ παράσχωμεν καὶ εἰς τὸ πνευματικὸν στοιχεῖον τὴν ἐμπρέπουσαν εἰς αὐτὸ θέση, ἐκδηλώνεται διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι συμπαραθέτομεν ἢ καὶ ὑπερθέτομεν εἰς τοὺς φυσικοτεχνικῶς καὶ ὕλικοοικονομικῶς καθοριζομένους τρεῖς συντελεστάς τῆς παραγωγῆς, ὡς τέταρτον τὸ Πνεῦμα, ὥστε καὶ ἡ πνευματικὴ, ὀργανωτικὴ καὶ προσωπικὴ ἀρχὴ εἰς τὴν Οἰκονομίαν νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρμόζουσαν εἰς αὐτὴν θέση.

Παρ' ὅλα τὰ ἀνωτέρω, οἱ συνειθισμένες ἐρμηνεῖες τῆς πρώτης αὐτῆς περιόδου τοῦ ἔργου τοῦ Σμιθ, θέλουν νὰ παραστήσουν τὴν ἐργασίαν ὡς τὴν μοναδικὴν πηγὴν κάθε εὐημερίας.

2 (σελ. Κειμένου 29) Τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ Κεφαλαίου διὰ τὸν Ἀδάμ Σμιθ εὑρίσκεται εἰς τὸ γεγονός τῆς συνεργασίας αὐτοῦ εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ δὴ εἰς τὴν παραγωγικὴν ἀπασχόλησιν τῶν ἐργατῶν. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον στενεύει κάπως ὁ Σμιθ τὴν ἔννοιαν τοῦ Κεφαλαίου εἰς τὰ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ἐργατῶν κατὰ τὴν παραγωγικὴν διαίτησιν χρειαζόμενα περιουσιακὰ ἀγαθὰ, εἶναι ὅτι ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν ἐκ τῆς πείρας του τὸ παραγωγικὸν

σύστημα τῆς προκαταβολῆς, τῆς οἰκοτεχνίας καὶ χειροτεχνίας καὶ ἐπομένως κατὰ πρῶτον λόγον ἐννοεῖ τὸ προκαταβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη μισθοδοτικὸ κεφάλαιο.

Παρ' ὄλην δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Σμιθ περαιτέρω (Βιβλ. ΒΙ) διάκριση τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν κεφαλαίων, ἡ οἰκονομικὴ σπουδαιότης τοῦ σταθεροῦ κεφαλαίου δὲν ἀνεπτύχθη ὑπὸ τοῦ Σμιθ, οὔτε ὑπὸ τοῦ Ρικάρδο. Τὴν πλήρη ἀξιολόγησιν αὐτοῦ τὴν ἔκαμεν ὁ Μάρξ (1818—1883). Πρὸς τὴν ἀντίληψιν δὲ αὐτὴν τοῦ Κεφαλαίου ὡς μισθοδοτικοῦ ἀποθέματος, ἀνταποκρίνεται καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Σμιθ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὴν ἐργασίαν ἐργατῶν εἰς μίαν χώραν, εὐρίσκεται εἰς ἀναλογικὴν σχέσιν πρὸς τὸ συσσωρευθὲν κεφάλαιον καὶ ἐπομένως ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας καθορίζεται ἀπὸ τὰ εἰς διάθεσιν αὐτῆς εὐρισκόμενα κεφάλαια.

3 (σελ. Κεϊμ. 30). "Ὅτι ὁ Σμιθ ἐνταῦθα ἐννοεῖ, δὲν εἶναι ὅπως γενικῶς πιστεύεται αἱ θεωρητικαὶ διδασκαλίαι τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας, ἀλλὰ τὰ οἰκονομικοπολιτικὰ συστήματα. (βλ. καὶ Βιβλίον Δ). Εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς οἰκονομικῆς σκέψεως δὲν διαπιστώνεται συχνὰ σαφῶς ὅτι τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας προηγήθη ἡ Οἰκονομικὴ Πολιτικὴ. Ὁ Montchrétien (1575-1621) ὅταν διὰ πρώτην φοράν ἔγραφε τὸ «Traité de l' économie politique» (1615) αὐτοῦ, ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦτον τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας, ἠννῶει, τὰς ἐμποροκρατικὰς ἀρχὰς τῆς Οἰκονομικῆς Πολιτικῆς.

Ὁ Σμιθ πραγματεύεται εἰς τὰ τρία πρῶτα βιβλία του τὴν γενικὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν ἢ τὴν λεγομένην Θεωρητικὴν Οἰκονομίαν εἰς τὸ Δ καὶ Ε τὴν Οἰκονομικὴν Πολιτικὴν. Τὴν Δημοσιονομίαν θεωρεῖ οὗτος ὅπως καὶ οἱ κατόπιν του Κλασσικοὶ (Ρικάρδο 1772—1823) ὡς τμήμα τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Πρῶτος ὁ Karl Heinrich Rau (1792—1870) ἀποχωρίζει τὴν Δημοσιονομίαν ἀπὸ τὴν θεωρητικὴν καὶ προ-

κτικὴν Οἰκονομίαν καὶ τὴν διαμορφώνει εἰς αὐτοτε-
λῆ ἐπιστήμην. Εἰς τὸ Δ καὶ Ε βιβλίον ἐρευνᾷ ὁ Σμιθ
ἂν διὰ μέτρων τοῦ Κράτους μπορεῖ νὰ αὐξηθῆ ἡ λαϊ-
κὴ εὐημερία καὶ ποῦ εὐρίσκονται τὰ ὅρια τῆς τριαύ-
της κρατικῆς παρεμβάσεως.

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

4 (σελ. Κειμένου 32). Τὴν περὶ καταμερισμοῦ
τῶν ἔργων διδασκαλίαν, παραλαμβάνει ὁ Σμιθ ἀπὸ
τοῦ Ferguson (1723—1816) τὴν «πραγματίαν πε-
ρὶ τῆς Ἱστορίας τῆς ἀστικῆς Κοινωνίας» (1767), ὥστε
ὁ Μάρξ νὰ τὸν χαρακτηρίσῃ καὶ ὡς διδάσκαλον τοῦ
Σμιθ. Πάντως ὁ Turgot (1727—1781), πρῶτος, ἀξιο-
λόγησε τὰ πλεονεκτήματα τοῦ καταμερισμοῦ τῶν
ἔργων εἰς τὴν νεωτέραν ἐποχὴν, ἐφόσον δὲν θὰ ἠθέ-
λαμεν νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν ἀρχαιότητα εἰς τοὺς
Ἕλληνας κλασσικοὺς συγγραφεῖς Ξενοφῶντα (444—
353), εἰς Κύρου Παιδείαν (8,2) ἢ ὅποια ἐχρησιμοποieh-
θη πολλάκις εἰς τὰς ἀντιγνωμίας περὶ τοῦ βαθμοῦ
τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως τῆς Ἀρχαιότητος, Πλάτω-
να (428—347) ὁ ὁποῖος προάγει τὸν καταμερισμὸν ἀ-
πὸ τὴν ἰδιοσυστάσιαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐκ τούτου τὴν
ἀνταλλαγὴν. Σήμερον πιστεύομεν ὅτι ἡ ἀνταλλαγὴ
προκαλεῖ τὸν καταμερισμὸν τῶν ἔργων.

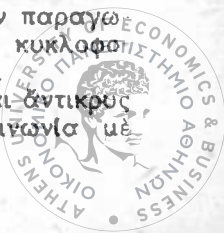
Κατὰ τὸν Σμιθ ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων προ-
καλεῖται ἀπὸ τὴν ἔμφυτον εἰς τὸν ἄνθρωπον κλίσιν
πρὸς ἀνταλλαγὴν. Τὴν κλίσιν αὐτὴν δὲν καθορίζει
περαιτέρω ὁ Σμιθ ἂν ἐμφανίζεται ἐνστικτωδῶς ἢ ὀ-
περ καὶ τὸ πιθανώτερον, ὡς λέγει (A2) ὡς ἀναγκα-
στικὴ συνέπεια τῆς χρήσεως τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς
γλώσσης. Ἄλλοι ἱστορικοὶ (Bücher 1847—1930) στη-
ριζόμενοι καὶ εἰς παρατηρήσεις φυσικῶν λαῶν πι-
στεύουν ὅτι ἀνταλλαγὴ καὶ καταμερισμὸς δὲν εἶναι
ἐκδηλώσεις φυσικαί, ἔμφυτοι ἀλλὰ ἀποτέλεσμα μα-

κράς ιστορικής εξέλιξεως, επομένως Ἱστορικάι κατηγορίαι. Τὸ δῶρον καὶ ἡ Ἀρπαγὴ προηγήθησαν τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν ὡς μορφαὶ μεταλλαγῆς Κυριότητος τῶν ἀγαθῶν. Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἀισθάνεται ἀπέχθειαν πρὸς τὴν ἀνταλλαγὴν, εἰς ἀρχαιοτέρας δὲ γλώσσας ἀνταλλαγή καὶ ἀπάτη (Tauschen—Täuschen) εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό.

Ὁ καταμερισμὸς προάγεται κατὰ τὸν Σμίθ, ἀπὸ τὴν διαρκῆ προσπάθειαν τοῦ ἀνθρώπου νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν του, ἐπομένως ἀπὸ τὸ ἴδιοσυμφέρον, τὴν ἐπικέρδειαν. Ὁ καταμερισμὸς λοιπὸν φαίνεται νὰ εἶναι μία διαρρῦθμιση ἀναπηδήσασα ἀπὸ ἔνστικτον ἢ συνειδητὴν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ καὶ ἐξυπηρετοῦσα κοινωνικοὺς ὑπολογισμοὺς ὠφελιμότητος. Οἰκονομικῶς προϋποθέτει συνάθροιση ἀποθεμάτων ἢ ἄλλως κεφαλαίου. Χωρὶς προηγουμένη διαμόρφωση Κεφαλαίου δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ καταμερισμὸς. Ἀμφότερα ὁμῶς ἀλληλοπροάγονται. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀλληλεπιδράσεως αὐτῆς καταδεικνύεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ποσότης τῆς δυνατῆς βιοτεχνικῆς ἐργασίας εἰς μίαν οἰκονομίαν αὐξάνει μὲ τὴν συνάθροιση Κεφαλαίων, καθὼς καὶ ἀντιστρόφως ἡ αὐξάνουσα ποσότης ἐργασίας αὐξάνει τὴν δυνατότητα τῆς διαμορφώσεως τῶν Κεφαλαίων καὶ πολλαπλασιάζεται οὕτως ἡ οἰκονομικὴ ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας.

Ἡ σειρά τῶν συλλογισμῶν τοῦ Σμίθ εἶναι: Κοινωνικὴ κατάστασις χωρὶς καταμερισμὸν καὶ ἀνταλλαγὴν. Εἰσαγωγή καταμερισμοῦ καὶ προϋπόθεσις αὐτοῦ ἡ ἀνταλλαγή. «Ὁ καταμερισμὸς διαμορφώνει καθένα εἰς ἔμπορον καὶ τὴν Κοινωνίαν εἰς ἀνταλλακτικὴν Κοινότητα». Ἡ ἀνωτέρω δυνατότης προϋποθέτει κατ' ἀρχὰς Κεφάλαια διὰ τὴν συντήρησιν τῶν παραγωγῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραγωγῆς καὶ κυκλοφορίας τῶν ὑπ' αὐτῶν παραχθέντων ἀγαθῶν.

Ἡ σοσιαλιστικὴ ἀντίληψις (Marx) εἶναι ἀντικρὺς ἀντίθετος. Πρῶτον πρέπει νὰ ὑπάρξῃ κοινωνία μὲ

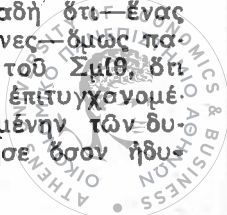

ἀνταλλαγὴν, οἰκονομία μὲ καταμερισμὸν καὶ ἔπειτα ἔρχεται τὸ κεφάλαιον. Ἡ μορφή τῆς κεφαλαιοκρατικῆς παραγωγῆς κατ' αὐτὸν εἶναι δυνατὴ τότε μόνον, ὅταν ἔχη λάβη χώραν ὁ χωρισμὸς τοῦ ἐργάτου ἀπὸ τὰ παραγωγικά του μέσα, στηρίζεται ἐπομένως εἰς ἐκμετάλλευσιν τῆς διὰ τῶν παραγωγικῶν μέσων δημιουργουμένης δυνάμεως. Ἡ ταξικὴ διάκρισις προηγείται τῆς διαμορφώσεως τῆς κεφαλαιακῆς σχέσεως καὶ ταύτην προκαλεῖ ἢ βία ἀπαλλοτριώση.

Ὁ ὄρος «Division of Labour» ἔστω καὶ ἐὰν ἐχρησιμοποιήθη καμμιά φορά πρὶν, δὲν ἦτο συνήθης. Ἡ ἀναφορά του εἰς τὸ ἔργον τοῦ Smith ὀφείλεται πιθανῶς εἰς τὸν «μῦθον τῶν μελισσῶν» τοῦ Mandeville.

5 (σελ. Κεῖμ. 33). Ὁ Σμιθ δὲν δίδει ὄρισμὸν τοῦ καταμερισμοῦ, ἀλλὰ φέρει τὸ ὄνομαστὸ παράδειγμα τῆς βιοτεχνίας τῶν καρφοβελονῶν. Ἀπὸ αὐτὸν προάγει τὸν βασικὸν νόμον τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων, ὁ ὁποῖος αὐξάνει εἰς κάθε ἐπάγγελμα, ἀναλογικῶς πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ καταμερισμοῦ, τὴν παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας.

Καίτοι δὲ ὁ Σμιθ δὲν διακρίνει λεπτομερῶς μεταξὺ τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ καταμερισμοῦ, διότι δὲν χαρακτηρίζει ὡς καταμερισμὸν τῶν ἔργων μόνον τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἐργασίας, ὅπως τὴν εἶδε εἰς τὴν βιοτεχνίαν τῶν καρφοβελονῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν καταμερισμὸν τῆς παραγωγῆς, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἔν προῖόν πρέπει νὰ διατρέξῃ διάφορες οἰκονομικὰς ἐκμεταλλεύσεις ἀπὸ τὴν ἀπόληψιν τῆς πρώτης ὕλης μέχρι τοῦ ἐτοίμου προϊόντος, ὡσαύτως θεωρεῖ ὡς καταμερισμὸν τῶν ἔργων τὴν εἰδικοποίησιν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος, δηλαδὴ ὅτι ἕνας σιδηρουργὸς κάμνει μόνον καρφοβελόνες—ὁμοίως παραμένει ἡ ἀναμφιστήτητος ὑπηρεσία τοῦ Σμιθ, ὅτι τὴν διὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων ἐπιτυγχανομένην συνεργασίαν, δηλαδὴ τὴν συνισταμένην τῶν δυνάμεων ὄλων τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἐνόησε ὅσον ἡδυ-

νηθη ὡς βασικὸν οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν αἶτημα. Ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων εἶναι κατὰ τὸν Σμίθ, ἡ τηγὴ κάθε προόδου καὶ ὁ ἰσχυρότατος μοχλὸς κάθε διαμορφώσεως τῆς λαϊκῆς εὐημερίας.

Ὅχι δέ μόνον τὰ πλεονεκτήματα ἀλλὰ καὶ τὰ μειονεκτήματα τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων ἐτόνισεν ὁ Σμίθ, ἔστω καὶ εἰς ἄλλην συνάφειαν λόγου. Εἰς τὸ Ε βιβλίον τοῦ Πλούτου τῶν Ἐθνῶν ὅτι καθόσον προχωρεῖ ὁ καταμερισμὸς, καὶ ἡ ἀπασχόληση τῶν ἀνθρώπων ἀποβαίνει συνεπῶς μονομερεστέρα, τόσο ἀλιγώτερον ἐγκυκλοπαιδικὰ διαμορφώνεται ὁ νοῦς αὐτῶν. Ὁ ἄνθρωπος ποῦ περνᾷ ὅλην τὴν ζωὴν, κάμνοντας ὀλίγες κινήσεις ἐργαλείων τῶν ὁποίων ἡ λειτουργία παραμένει πάντοτε ἡ αὐτὴ, δὲν ἔχει εὐκαιρίαν νὰ ἀπασχολήσῃ τὰς πνευματικὰς του δυνάμεις καὶ νὰ τὰς διαμορφώσῃ. Ὑπάρχει λοιπὸν κίνδυνος ὅτι διαρκῶς θὰ ἀποβλακῶνεται καὶ θὰ χάνει ἔτσι ὄχι μόνον τὴν δύναμιν τῆς κρίσεώς του, δηλαδή τοῦ νὰ συμπεριφέρεται καὶ σκέπτεται λογικὰ, ἀλλὰ ἀτονοῦν καὶ αἱ συναισθητικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις, δηλαδή χάνει τὴν δυνατότητα διὰ ὑψηλόφρονες, εὐγενεῖς καὶ ἀβρὲς σκέψεις καὶ πράξεις. Δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ τίποτε ἄλλο πλὴν τῶν συμφερόντων του καὶ τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα καὶ ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος χάνονται δι' αὐτόν. Μάλιστα λέγει ὁ Σμίθ καὶ αἱ σωματικαὶ τοῦ ἰκανότητες πάσχουν ἀπὸ μίαν μονομερῆ ἐπαγγελματικὴν ἀπασχόληση. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη ὅπως ἀποτρέψῃ τὸ Κράτος τὰς ἐπιδράσεις αὐτὰς τοῦ νεώτερου καταμερισμοῦ τῶν ἔργων, διὰ ποικίλων μορφωτικῶν διαρρυθμίσεων, οἱ ὁποῖες θὰ καταπολέμουν μιὰ τέτοια μονομερῆ ἀπασχόληση (Die Entstehung der Volkswirtschaft 1893 Α' Ἔκδοσις).

Ὁ Γερμανὸς Bücher καὶ ὁ Γάλλος Durkheim πολυεῖδῶς προήγαγον τὰς θεμελιώδεις αὐτὰς ἀποψεις τοῦ Σμίθ. Ὁ Bücher διέκρινε λεπτότατα τὰς διαίρεσεις καὶ ὑποδιαίρεσεις τῆς διαρθρώσεως τῆς ἐργα-

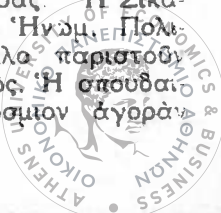

σίας και έτόνισε όχι μόνον τὰ καλά τοῦ καταμερισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς συνενώσεως εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τῆς κοινοπραξίας, τὰ ὅποια παρείδεν ὁ Σμιθ. Ὁ E. Durkheim (1858—1917) (De la Division du Travail, 1893) έτόνισε τὴν σπουδαιότητα τοῦ καταμερισμοῦ ὡς κινητηρίου δυνάμεως ὀλοκλήρου τοῦ οικονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν προήρξε το ὅμως οὗτος, κατὰ τὴν διδασκαλίαν του, ἀπὸ τὰς ψυχικὰς ιδιότητας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς ἀντικειμενικὰς ἀνάγκας τῆς κοινωνικῆς διαβιώσεως.

6 (σελ. Κειμ. 34). Εἰς τὰς Lectures τοῦ Adam Smith ἡ ἐργασία εἶναι, καθὼς καὶ ἐδῶ, διηρημένη εἰς δεκαοκτὼ λειτουργίας. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς ἐλήφθη ἀναμφιβόλως ἀπὸ τὴν Encyclopedie, τόμος V (ἐκδοθεῖσα τῷ 1775).

7 (σελ. Κειμ. 36). Ὁ Σμιθ τονίζει ἐπίμονα τὰς περιορισμένας δυνατότητας τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας εἰς τὴν γεωργίαν. Διακρίνει ὡσαύτως τὰς μικροτέρας δυνατότητας χρησιμοποιοῦσεως τεχνικῶν μέσων καὶ κεφαλαίου εἰς τὴν Γεωργίαν ἐν σχέσει μετὰ τὴν Βιομηχανίαν. Πράγματι ἡ γεωργικὴ παραγωγή εἶναι δεσμευμένη πολὺ περισσότερον τῆς βιομηχανικῆς πρὸς τὴν φύσιν. Τουναντίον εἰς τὴν βιομηχανίαν τὸ περιβάλλον καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι σχεδὸν πάντοτε γνωστὰ. Ὡσαύτως ἡ παραγωγικὴ διαδικασία εἰς τὴν γεωργίαν εἶναι διάφορος ποικίλλουσα ἀναλόγως τῆς εὐφορότητας τοῦ ἐδάφους ἐνῶ εἰς τὴν βιομηχανίαν ἡ αὐτὴ ἐργασία ἀποφέρει κανονικῶς τὴν αὐτὴν ἀμοιβήν. Εἰς τὴν βιομηχανίαν ἡ παραγωγή εἶναι συνεχῆς εἰς τὴν Γεωργίαν ἐπακόλουθος κλπ.

8 (σελ. 37). Ὁ Σίτος δὲν εἶναι τὸ κύριον φυτικὸν μέσον διατροφῆς εἰς ὅλας τὰς χώρας. Ἡ Σικαλὴ (Γερμανία), ὁ ἀραβόσιτος (Νότιοι Ἕνωμ. Πολιτεῖαι), τὸ ρύζι (Κίνα) καὶ ὅτι τυχὸν ἄλλα παριστοῦν ἀλλαχοῦ κύρια μέσα διατροφῆς φυτικῶς. Ἡ σπουδαιότης τῶν εἰδῶν αὐτῶν διὰ τὴν παγκόσμιον ἀγοράν

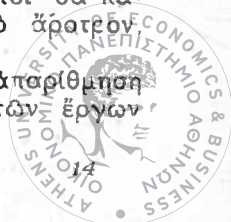
δέν είναι βέβαια ή αυτή. 'Ο Σίτος πάντως, από την αρχαιότητα θεωρείται ως τό κατ' έξοχήν παγκόσμιον είδος τής άγοράς, χρησιμεύον διά κατά μάζας κατανάλωσιν και μεταφερόμενος έκτοτε διά θαλάσσης εις τά διάφορα μέρη.

9 (σελ. κειμ. 37). 'Ως κατ' έξοχήν είδος πολυτελείας από την 'Αρχαιότητα και τόν Μεσαίωνα πρέπει νά θεωρήσωμε τό μετάξι και τά Μεταξωτά είδη. Ταυτα εισήγοντο από την Κίνα, ή όποια διά δρακοντειών μέτρων άπαγορεύσεως τής έξαγωγής μεταξοσκωλήκων διетήρησε επί αιώνας τό Μονοπώλειον τής παραγωγής τς. Εις τό έμπόριον τών ειδών τούτων, τών όποιών ή παρασκευή έλάμβανε χώραν εις τήν 'Ασίαν έμεσολόβει τό Βυζάντιον. 'Η παραγωγή μετάξης μεταφυτεύεται εις τήν 'Ισπανίαν και Σικελίαν κατά τόν Μεσαίωνα. Κατά τόν 12ον αιώνα μεταξούφαντουργοί μεταναστεύουν από τό Βυζάντιον εις τήν Σικελίαν. Τό άκατέργαστον μετάξι έφόσον δέν έπήρκει ή 'Ιταλική μεταξοσκωληκοτροφία εισήγετο από τό Levante.

Κατά τόν 15ον αιώνα υπό τούς οίωνούς τής έμποροκρατικής πολιτικής εις τήν Γαλλίαν μετεφυτεύθη αυτόθι ή βιουνηχανία τής Μετάξης υπό 'Ιταλών μεταναστών. 'Ο Colbert (1619—1683) κατόπιν ήγωνίσθη έπίμονα διά τήν έξάπλωση αυτόθι τής μεταξοβιουνηχανίας, κατά δέ τόν 17ον αιώνα ή Λυών άπετέλει έν τών σπουδαιότερων κέντρων του διεθνούς έμποριου τής Μετάξης.

10 (σελ. Κειμ. 38). Παραδείγματα δίδοται εις τας Lectures : «Δύο άνθρωποι και δύο ίπποι θά κάμουν περισσότερα εις μίαν ήμέραν μέ τό άραιρόν παρά είκοσι άνθρωποι άνευ αυτού».

11 (σελ. Κειμ. 38). 'Ο Σμιθ μέ τήν άπαρίθμηση των πλεονεκτημάτων του καταμερισμού των έργων

προεκάλει τρόπον τινά και την σημερινήν κίνηση τής ὀρθολογιστικῆς ὀργάνωσης τῶν ἐπιχειρήσεων.

12 (σελ. Κειμ. 39). Ὁ Charles Gide (1875—1953) εἰς τὸ περί συνεταιρισμοῦ ἔργον του γενικεύων τὴν ἀντίληψη αὐτὴ γράφει ὅτι ὁ ὑπάλληλος ἀποικιακοῦ καταστήματος ὁ ζυγίζων καφέ και ἡ ὑπηρετρία ἡ ὁποία καβουρδίζει και ἀλέθει αὐτὸν, συνεργάζονται χωρὶς νὰ ἀλληλοενοχλοῦνται μὲ τὸν μαῦρον ὁ ὁποῖος ἔσπειρε και συνέλεξεν αὐτὸν εἰς τὴν Βραζιλίαν και τοῦ πλοιάρχου πού τὸν ἔφερεν εἰς τὴν χώραν μας. Ὅλοι εἴμεθα συνηνωμένοι μὲ ἀόρατους δεσμοὺς και δὲν μποροῦμε νὰ σηκώσωμεν τὸν δάκτυλόν μας χωρὶς νὰ κινήσωμεν εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τοῦ κόσμου ἓνα Κινέζον ἢ Αὐστραλιανόν. Ἡ ἀνθρώπινη οἰκονομικὴ ἀλληλεγγύη μᾶς περιέλαβε ὄλους εἰς ἓνα δίκτυον ἐξαπλούμενον καθ' ὄλην τὴν γῆν.

13 (σελ. Κειμ. 39). Δὲν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα συνειδητῆς ρυθμίσεως ὑπὸ τοῦ κράτους ἢ τῆς κοινωνίας ὡς «ὁ νόμος τοῦ Σέσωτρη», κατὰ τὸν ὁποῖον κάθε ἄνθρωπος θὰ ὤφειλεν νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἀπασχόλησιν τοῦ πατρὸς του. Ὁ νόμος οὗτος ἀναφέρεται εἰς μίαν περικοπὴν τῶν Lectures.

14 (σελ. Κειμ. 39). Βλ. τίς σημειώσεις 4, 5.

15 (σελ. Κειμ. 41). Ὁ Σμίθ διακρίνει μίαν οὐσιώδη διαφορὰν μεταξὺ ἀνθρώπου και ζώου, εἰς τὴν ἀμοιβαίαν βοήθειαν ἢ ὁποία παρατηρεῖται εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος. Καὶ ὁ Κροποτκίν ἀντέταξε εἰς τὸν «ἀγῶνα περί ὑπάρξεως» τοῦ Μάλθου και Δαρβίνου, ὁ ὁποῖος ἐνέπνεε τὸν ἀγγλικὸν φιλελευθερισμὸν τοῦ 19ου αἰῶνος τὴν «θέσιν» μιανῆς ἀμοιβαίας βοηθείας ὡς φυσικοῦ νόμου και συντελεστοῦ ἐξελίξεως. Δὲν εἶναι τὸ bellum omnium contra omnes (Hobbes) ὁ φυσικὸς νόμος ἀλλὰ και εἰς τὴν ζωικὸν βασιλείῳν πιστοποιεῖται ἢ ὑπερτέρα ἐπίδρασις τοῦ συντελεστοῦ τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας ὡς στοιχείου τῆς προσόδου.

16 (σελ. Κειμ. 42). Ἡ Οἰκονομία, δηλαδὴ τὸ ὄλον

συγκρότημα τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐκδηλώσεων, βασιζέται κατὰ τὴν ἀντίληψη τοῦ Σμιθ, τὴν ὁποῖαν ἀνέπτυξεν εἰς τὸν «Πλοῦτον τῶν Ἑθνῶν», ἐπὶ τοῦ Ἰδιοσυμφέροντος. Ἐλέχθη ὅμως ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Σμιθ εἰς τὸ ἔργον του Theory of Moral Sentiments (Α' ἔκδ. 1759, ΣΤ' ἔκδ. 1790) παρέστησε τὴν Συμπάθειαν ὡς τὴν βάσιν τῆς Ἠθικῆς καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐθεώρησε τὸν ἄνθρωπον κατὰ βάθος ὡς ἀλτρουϊστὴν, ὡς φιλάλληλον κι' ἀλληλέγγυον μετὰ τοῦ συνανθρώπου του. Δὲν θὰ ἦτο τοῦτο λοιπὸν μίᾳ ἀντίφασις; Πῶς θὰ ἤμπορούσαμε νὰ συμβιβάσωμε τὰ συναισθήματα συμπαθείας τοῦ ἐνὸς ἔργου του μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ ἰδιοσυμφέροντος τοῦ ἄλλου ἔργου του; Μήπως πρόκειται περὶ ἀλλαγῆς ἀντιλήψεως; Τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι μίαν τοιαύτην μεταβολὴν εἰς τὴν γνώμην τοῦ Σμιθ θὰ τὴν διεκρίναμεν εἰς τὰς συνεχεῖς ἐκδόσεις—μέχρι τοῦ θανάτου του—τῆς «θεωρίας τῶν ἠθικῶν συναισθημάτων». Ὡσαύτως ἀποδεικνύουν οἱ «Παραδόσεις» τοῦ Σμιθ, τὰς ὁποίας ἐδίδαξε κατὰ τὸ ἔτος 1763, ὅτι ὁ Σμιθ εἶχεν ἤδη ἀποκρυσταλλώσῃ ἔκτοτε τὰς κυριωτέρας διδασκαλίας τοῦ οἰκονομικοῦ του ἔργου. Ἐλέχθη λοιπὸν ἀπὸ τοὺς μὲν (Buckle), ὅτι ὁ Σμιθ ἐχρησιμοποίησε συνειδητὰ εἰς τὸ Οἰκονομικόν του Ἔργον μίαν ἀφηρημένην ὑπόθεσιν, ἓνα πλᾶσμα, μίαν γενικῶς ἀπλοποιοῦσαν τὴν ἐργασίαν του θεωρίαν καὶ ἔτσι προήγαγε τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου μόνον ἀπὸ τὸ ἰδιοσυμφέρον. Ἄλλοι (Rist Charles) ὅτι ὁ Σμιθ διεχώριζε τὰ δύο πεδία, τὸ Ἠθικὸν ἀπὸ τὸ Οἰκονομικόν. Ἡ συμπάθεια ἔχει τὴν ἐπιρροὴν της εἰς τὸν Ἠθικὸν κόσμον, ἐνῶ εἰς τὸ Οἰκονομικὸν ἐπικρατεῖ τὸ ἰδιοσυμφέρον. Ἐχει λοιπὸν ὁ Σμιθ δυὸ κοσμοθεωρίας. Καὶ τοῦτα καὶ εἰς τοῦ Dualismus αὐτοῦ δὲν εἶναι ὀρθόν καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ παλαιότεροι βιβλιογράφοι τοῦ Σμιθ ἐθεώρησαν καὶ τὰ δυὸ Ἔργα ὡς μέρη μίᾳς μοναδικῆς Διδασκαλίας Ἠθικῆς Φιλοσοφίας.

Περαιτέρω θὰ ἦτο ἐσφαλμένον νὰ ἐθεωρούσαμεν τὸν Σμιθ ὡς ἄκρον ἀτομικιστικόν, ὡς τὸν ἰδρυτὴν τοῦ Μαγχεστριανισμοῦ. Ὁ Σμιθ διακείται συμπαθέστατα πρὸς τοὺς ἐργάτας, ἐπιτιθέμενος συχνὰ κατὰ τοῦ Κεφαλαίου. Ἄφ' ἐτέρου δὲν εἶναι ὀρθὴ καὶ ἡ ἀντίληψις ὅτι ὁ Σμιθ θεμελιώνει τὴν Ἠθικὴν τοῦ ἐπὶ τῆς Συμπαθείας, καθόσον μάλιστα ρητῶς ἐπικρίνει διὰ τοῦτο τὸν συνάδελφόν του Φραγκίσκον Hutcheson (1694—1747) ὁ ὁποῖος ἀντεπροσώπευε τὴν θεωρίαν ταύτην. Ὁ Σμιθ ὅπως ἐννοεῖ τὴν θεωρίαν τῆς συμπαθείας μπορεῖ νὰ συμβιβασθῇ πληρέστατα μὲ τὸ ἰδιοσυμφέρον περὶ τοῦ ὁποῖου μάλιστα κάμνει λόγον καὶ εἰς τὴν «Θεωρίαν τῶν Ἠθικῶν Συναισθημάτων» τοῦ ἤδη, ὅτι εὐρίσκεται ἐν ἁρμονίᾳ μὲ τὸ καθολικὸν κἀλόν. Ὁ Hasbach πιστεύει μάλιστα ὅτι ἡ συμπάθεια εἶναι μία ὀρχή ἀτομικιστικὴ. Διότι κατὰ τὴν συμπάθειαν θεωρητικῶς μεταφερόμεθα εἰς τὴν θεσιν τοῦ ἄλλου καὶ οὕτω συνταυτιζόμεθα μετ' αὐτοῦ εἰς ἓνα πρόσωπον. Συμπάθεια εἶναι ἡ ἰκανότης τῆς παρακολουθήσεως γενικῶς ξένων συναισθημάτων. Τέλος ἡ Συμπάθεια καθιστᾷ δυνατὴν τὴν ἠθικὴν κρίσιν. Εἶναι λοιπὸν προϋπόθεσις καὶ ὄχι Κριτήριον τοῦ Ἠθικοῦ. Ἡ ἰκανότης τοῦ συναισθήματος εἶναι μὲν προϋπόθεσις κάθε ἠθικῆς ἀξιολογήσεως, τὸ Κριτήριον ὁμῶς αὐτοῦ κατὰ τὸν Σμιθ εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀντικειμενικῶς ὀρθὴν ἐνέργειάν μας. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀντιθεσις μετὰ τὴν Συμπαθείας καὶ Ἰδιοσυμφέροντος.

17 (σελ. κειμ 40). Τοῦτο ὀσφαλῶς ἐγράφη πρὸς ἀντίκρουση τῶν ἀπόψεων τοῦ Harris τῶν περιεχομένων εἰς τὸ ἔργον τοῦ Money and Coins. Εἶναι ἀμφίφωνον μὲ τὰς ἀπόψεις τοῦ Hume, ὅστις ἐρωτᾷ τοὺς ἀναγνώστας του «νὰ σκεφθοῦν πόσον σχεδὸν ἴσοι εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὅσον ἀφορᾷ τὰς σωματικὰς τῶν δυνάμεις ἔστω καὶ ἂν αἱ πνευματικαὶ τῶν δυνάμεις καὶ ἰδιότητες ἐκαλλιεργήθησαν διὰ τῆς ἐκπαίδευσσεως.»

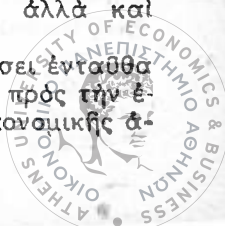
18 (σελ. κειμ. 45). Ἡ κλίσις πρὸς ἀνταλλαγὴν εἶναι ἐκείνη, ἣ ὁποία καθοδηγεῖ καὶ τὶς διαφορωτέρες ἰδιοσυγκρασίαι πρὸς καθολικὴν παραγωγικὴν ἐνέργειαν. Ἡ ἀνισότης δὲν εἶναι ἡ πηγὴ τῆς κοινωνικῆς κακοδαιμονίας, ἀλλὰ ἡ προϋπόθεσις τῆς διαμορφώσεως εὐημερίας. Ἀπὸ τὴν συνεργατικὴν συνεργασίαν ὄλων τῶν ἀνομοίων δυνάμεων ἀντλεῖ ἡ οἰκονομία τὰς σημαντικωτέρας δυνάμεις τῆς.

Ἡ κλίσις πρὸς ἀνταλλαγὴν προάγεται ἀπὸ τὸ ἰδιοσυμφέρον. Τὸ ἰδιοσυμφέρον τῶν ἀνθρώπων ἐκδηλώνεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἡμεῖς ἀκολουθοῦμεν μίαν ἔμφυτον κλίσιν μας εἰς τὸ νὰ βελτιώσωμεν διαρκῶς τὴν θέσιν μας. Ἡ ὄλη ἀστικὴ κοσμοθεωρία τοῦ Σμιθ στηρίζεται εἰς τὴν προοδευτικὴν αὐτὴν ἔμφυτον κλίσιν μας καὶ διακρίνει τὸν δυναμικὸν καὶ προοδευτικὸν χαρακτήρα τῆς ἐπὶ τῆς ἰδεολογίας αὐτῆς στηριζομένης κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς τάξεως τοῦ ἀναπτυσσομένου τότε κατ' ἀρχὰς κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος. Κατὰ τὸν Σμιθ ἡ περὶ πλοῦτου διδασκαλία δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ πὼς ὀφείλομεν νὰ διευθύνωμεν αὐτὸν ἢ νὰ τὸν περιφρονοῦμεν, ἀλλὰ πρέπει νὰ μᾶς καταδείξῃ πὼς διαμορφώνεται αὐτός, πὼς ἀποκτᾶται. Εἰς τὰς ἀπαρχὰς τῆς ἀστικῆς Κοινωνίας ἡ διδασκαλία τοῦ Σμιθ ἤθελε αὐτὸ ἀκριβῶς νὰ ἐρευνησῇ: πὼς γεννᾶται, πὼς δημιουργεῖται καὶ πὼς ἀποκτᾶται ὁ πλοῦτος.

19 (σελ. Κειμ. 45). Ἐκτασὴ τῆς ἀγορᾶς καὶ προηγούμενη συνάθροισις κεφαλαίου ἀποτελοῦν κατὰ τὸν Σμιθ τὰ δύο ὄρια τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων.

20 (σελ. Κειμ. 48) Ἡ ἀνωτερότης τῆς θαλασσίας μεταφορᾶς εἶναι ἐδῶ αἰσθητῶς ὀλιγωτέρα ἀπὸ ἐκείνην ποῦ ἀναφέρεται εἰς τὰς Lectures, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ τὰ πράγματα ὑπερβάλλονται.

21 (σελ. Κειμ. 48). Ὁ Σμιθ ἀναπτύσσει ἐνταῦθα τὰς θεμελιώδεις σκέψεις αὐτοῦ σχετικῶς πρὸς τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀ-

ναπτύξεως και διαμορφώσεως τών τιμών ή συγκοινωνία. Αί μεταφοραί κατά την παλαιότεραν εποχήν — έφόσον δέν έπρόκειτο περί είδών πολυτελείας τά όποια μετέφερον τά Καραβάνια—ήσαν μεταφοραί διά θαλάσσης άγαθών κατά μάζας. Μέχρι τής κατασκευής τών σιδηροδρόμων, μόνον διά θαλάσσης έλάμβανον χώραν σοβαραί μεταφοραί δημητριακών μόνον δέ είδη πολυτελείας θά ήδύναντο νά φέρουν τά μεγάλα έξοδα τής διά ξηράς μεταφοράς.

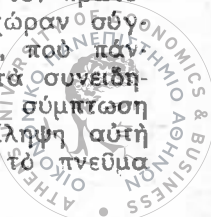
Και ή Ιστορία δέ τών μεταναστευτικών άποικίσεων διαπιστώνει ότι σύτες έγκατεστάθησαν πάντοτε πλησίον τών άκτων ή εις τό έσωτερικόν πλησίον πλωτών ποταμών. Κλασσικόν δέ παράδειγμα τεκμηριώνον τά άνωτέρω είναι ή ανάπτυξη τής βιομηχανίας τών Ήνωμένων πολιτειών τής Άμερικής, όπου πάντοτε ή ανάπτυξη τής οικονομικής ζωής καθωρίσθη έπιτακτικά άπό την ανάπτυξη και επέκταση τών μεταφορικών δυνατοτήτων.

22 (σελ. Κειμ. 50). Και ένταύθα ό Σμιθ μάς διαγράφει συγκοινωνιακάς και οικονομικογεωγραφικάς άπόψεις, οί όποιες μόλις τόν 19ον αιώνα διεμορφώθησαν έπιστημονικά. Μετά την ύπό του Karl Ritter άνύψωση τής Γεωγραφίας εις αύτοτελή έπιστήμην, ήλθον κατόπιν οί Karl Andree, Friedrich Ratzel οί όποιοι προελείαναν την όδόν εις τάς έρεύνas τών φυσικών καθορισμών τής οικονομίας και έτσι έδημιούργησαν τούς έπιστημονικούς κλάδους τής οικονομικής Γεωγραφίας, τής γεωοικονομίας, τής συγκοινωνιακής γεωγραφίας,

23 (σελ. Κειμ. 53). Διά τάς παλαιότερας θεωρίας τάς σχετικάς με τό ζήτημα αύτό βλέπε : Grotius. De jure belli et pacis Β βλ. II κεφ. XII § 17. Puffendorf. De jure naturae et gentium. Β. βλ. V κεφ. I, § 13. Locke, Some Considerations, έκδ. 2α, 1696, σελίς 31. Law, money and Trade, 1705, κεφ. 1. Hutcheson. System of Moral Philosophy 1775 τομ. II σελ. 55, 56.

Montesquieu, Esprit des lois. Βιβλ. XXII κεφ. II· Can-
tillon, Essais sur la nature du Commerce en général.
1775, σελ. 153, 355—357.

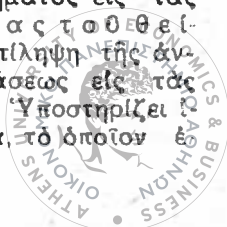
24 (σελ. κειμ. 53). Ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην τοῦ 18ου αἰῶνος, τοῦ αἰῶνος τοῦ διαφωτισμοῦ ἔλλειπεν ἡ ιστορικότης, διὰ νὰ κατανοηθῆ ὑπὸ τὸ βάθος τῆς ιστορικῆς ἐξελιξεως μίᾳ ἀνθρώπινῃ κοινωνικῇ δημιουργίᾳ. ὅπως ἡ τοῦ χρήματος. Ὅπως καὶ ἡ γένεση τοῦ Κράτους ἐθεωρήθη ὡς ὑπαγορευθεῖσα, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἀγῶνος ὄλων καθ' ὄλων, κατηρτίσθη δὲ διὰ τοῦ Κοινωνικοῦ συμβολαίου (θεωρία τῆς διὰ τῆς συμβάσεως γενέσεως τοῦ Κράτους), κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπροχώρει ὁ συλλογισμὸς καὶ διὰ τὸ χρῆμα πρὸς διευκόλυνση τῆς ἀνταλλακτικῆς ἐπικοινωνίας καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως μιᾶς συμφωνίας ἐδημιουργήθη τὸ γενικὸν ἀνταλλακτικὸν μέσον χρῆμα. Ἡ ἀντίληψη αὐτῆ περὶ τῶν ἀπαρχῶν τοῦ χρήματος εἶναι καθ' αὐτὸ ἀτομικιστικὴ καὶ ρασιοναλιστικὴ, δηλαδὴ αὐτῆ ἐρμήνευε μίαν διαρρύθμιση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς κατὰ τέτοιον τρόπον ὅταν νὰ εἶχε δημιουργηθῆ αὐτῆ συνειδητὰ ἀπὸ τοὺς καθ' ἕκαστον ἀνθρώπους. Τὸ χρῆμα παριστάνετο λοιπὸν ὡς ἡ λογικωτάτη ἐφεύρεση εὐφυῶν ἀνθρώπων. Τὰ θετικὰ δηλαδὴ πορίσματα ἱστορικῶν ἐρευνῶν ἀνεπληρώνοντο διὰ ἀφηρημένων θεωρητικῶν συλλογισμῶν. Κατὰ τὸν Σμιθ, ἓνα ὁμαδικὸ ἔνστικτο κατηύθυνε τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ χρήματος. Παρενέβαλον λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξη εἰς τὰς οἰκονομικὰς συναλλαγὰς τῶν τὸ χρῆμα, διὰ νὰ ξεπεράσουν τὰ μειονεκτήματα, τὰ ὁποῖα ἐσουνόδευαν τὸν πρωτόγονο ἀντιπραγματισμὸν. Αὐτὸ δὲ ἔλαβε χώραν ὅσον χρόνα ἀπὸ ἓνα μεγάλο ἀριθμὸ ἀνθρώπων, πού πάντως δὲν προέβαιναν σὴν πράξη αὐτῆ κατὰ συνειδητῆ σύμβαση, ἀλλὰ ἀκολουθῶντας εἰς τὴν σύμπτωσιν αὐτῆ τὴν ἐνστικτώδη ὁρμὴ τῶν. Ἡ ἀντίληψη αὐτῆ τῶν φυσικῶν ὁρμῶν μας προέρχεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα

τοῦ αἰῶνος τοῦ διαφωτισμοῦ καὶ φέρει χαρακτῆρα κατ' ἐξοχὴν ἀτομικιστικὸν καὶ ρατσιοναλιστικόν.

Οἱ κατοπινῆς ἱστορικῆς ἔρευνες ἐπέτυχαν νὰ καταδείξουν τὴν ἀνάπτυξη τῶν καθ' ἕκαστον σταδίων τῆς γενέσεως τοῦ χρήματος κατὰ τὸ δυνατόν τελείως ἀπροκατάληπτα. Κατ' αὐτὰς κατεδείχθη ὅτι τὸ πνεῦμα ποῦ καθοδηγεῖ τὸν κοινωνικὸν βίον, ἢ ὁμαδικὴ ψυχολογία ἂν μπορούμε νὰ ποῦμε, ἀκολουθεῖ διαφορετικοὺς δρόμους ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῶν καθ' ἕκαστον ἀνθρώπων. Δημιουργίαι κοινωνικαί, ὅπως εἶναι τὸ χρήμα, δὲν μπορεῖ νὰ συλληφθοῦν καὶ κατανοηθοῦν ἀναλογικᾶ μετὰ τίς συνειδητῆς καὶ ἠθελημένης πράξεις καθ' ἕκαστον ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀναπτύσσονται εἰς μίαν ἀνάπτυξη ποῦ προχωρεῖ καὶ ἀσυναίσθητα, οὕτως εἶπεν, δημιουργεῖ ὑπὸ τὴν πίεση τῶν ἀντικειμενικῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς, τὰς ἀναγκαίας εἰς αὐτὴν διαρρυθμίσεις.

Μόνον ἀπὸ δύο ἀρχὰς δὲν μπορούμε ἴσως νὰ ἀπομακρυνθῶμεν εἰς τὰς ἐρεῦνας αὐτὰς τὰς ἱστορικὰς: τὴν τῆς κοινωνικότητος καὶ τὴν τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας (Πρβλ. καὶ τὰ Ἀριστοτελικά: Ἐφ' ὃ τὸ νόμισμα ἐλήλυθε, καὶ γίνεται πως μέσον πάντα γὰρ μετρεῖ, ὥστε καὶ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν... εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ οὐδὲ κοινωνία... Δι' ὃ δεῖ πάντα τετιμηθῆσαι οὕτω γὰρ αἰεὶ ἔσται ἀλλαγὴ, εἰ δὲ τοῦτο κοινωνία [Ἠθικά Νικομάχεια, Ε 8]). Ὁ Γερμανὸς Bernhard Laun (Heiliges Geld 1924) διὰ πλήθους ἱστορικῶν εἰκόνων παρμένων ἀπὸ τὴν Ἰνδικήν, Ὀμηρικὴν, Ρωμαϊκὴν κλπ. ἐποχὴν προσπαθεῖ νὰ ἀνεύρη τὰς ἱστορικὰς ρίζας τοῦ χρήματος εἰς τὰς συνηθείας καὶ θεσμοὺς τῆς λατρείας τοῦ θεοῦ, καταπολεμῶν πρὸ παντός τὴν ἀντίληψιν τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ τῆς κρατικῆς παρεμβάσεως εἰς τὰς προνομισματικὰς χρηματικὰς μορφάς. Ὑποστηρίζει ὅτι διὰ τὸ ζῶικόν νομισματικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐ-

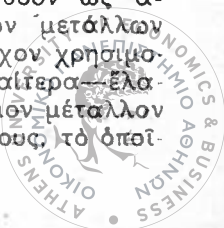

ξειλίχθη από τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ζώου ὡς μέσου θυσίας. Οἱ διάφοροι τόποι τῶν θυμάτων, ἡ ἀμοιβὴ διὰ κρέατος τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ναοῦ, τὰ τεμάχια τοῦ θύματος καὶ τὸ σύμβολον τῆς θυσίας, ἡ ἀντικατάστασις τοῦ κρέατος τοῦ θύματος διὰ τοῦ ὄβελου καὶ τούτου διὰ τοῦ νομίσματος, ἐξηγοῦνται ὡς αἱ ἐξωοικονομικαὶ συναρτήσεις τῶν προνομισματικῶν μορφῶν τοῦ χρήματος οἱ ὁποῖες τεκμηριώνονται πολυλαχῶς ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα. (Πρβλ. τὰ Ὀμηρικὰ [Ἰλιὰς Η 472] :

«Ἐνθεν ἄρ' οἰνίζοντο κάρη κομόωντες ἼΑχαιοὶ ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἶθωνι σιδήρῳ, ἄλλοι δὲ ρινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτῆσι βόεσσι.»).

Ταῦτα περίπου ἀποδέχονται καὶ ἄλλοι πολλοὶ (G. Simmel : Philosophie des Geldes 1922, K. Helfferich : Das Geld 1923 κλπ.)

25 (σελ. Κειμ. 54). Κατὰ τὸν ἀνωτέρω συγγραφέα Laun, τὸ θυσίασμα ὑπῆρξε ἀναλόγως τοῦ εἴδους καὶ τοῦ μεγέθους αὐτοῦ ἢ παλαιότερα μορφή τοῦ χρήματος. Κατόπιν ἐπακολουθεῖ ὡς πρῶτον στάδιον μιᾶς οἰκονομικῆς χρηματικῆς ἐξελίξεως τὸ «χρειῶδες χρῆμα». Ἀγαθὰ καθημερινῆς χρήσεως καὶ μάλιστα γενικῶς ἀποδεκτὰ (π.χ. ζῶα, σῖτος, δέρματα, ὑφάσματα, βραχιόλια, εὐγενεῖς λίθοι κλπ.) χρησιμεύουν ὡς χρῆμα. Γενικῶς μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι τὰ ὡς χρῆμα χρησιμεύοντα ἀγαθὰ αὐτά, δὲν ἦσαν πάντοτε ἀμέσου χρήσεως ἀλλὰ ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα πρὸ παντός καὶ διαρκῶς ἐζητοῦντο. Πάντως διετήρουν τὴν ἐπαφήν των μὲ τὴν ἰδέαν τῆς τελικῆς ἱκανοποιήσεως ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν, ἀφοῦ ἤμποροῦσαν ἀποσυρόμενα ἀπὸ τὴν συναλλαγὴν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς ἀγαθὰ χοήσεως. Ἡ διάκρισις τῶν εὐγενῶν μετάλλων ὡς χοήματος—ἀφοῦ προηγουμένως εἶχον χρησιμοποιοθῆ διὰ στολισμὸν καὶ ἐζητοῦντο ἰδιαίτερα—ἐλαβε χώραν εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Τὸ πολῦτιμον μέταλλον διαμορφώνει τὸ πρῶτον τὸ νόμισμα βάρους, τὸ ὁποῖ-

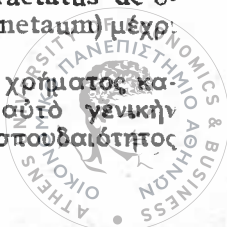

ον ἀρχικά εἶναι μέταλλον ἀκατέργαστον. Ἡ ἀνάγκη δηλαδή τοῦ ἐλέγχου τῆς ποιότητος τοῦ μετάλλου καὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ποσότητος ὀδηγεῖ κατόπιν εἰς τὴν ζύγισιν. Εἰς τοὺς Βαβυλωνίους ἡ πρώτη μονὰς ζυγίσεως ὑπῆρξεν ὁ κόκκος σίτου, ὁ ὁποῖος καὶ σήμερον ἀκόμη χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν Ἀγγλίαν (*grain*). Τὸ σύστημα τὸ Βαβυλωνικὸν ἐπεξετάθη διὰ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Νομίσματα (πρὸ παντὸς χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, χαλκᾶ) εἰς τὰ ὁποῖα τὸ κράτος διὰ κοπῆς καὶ σημάσεως ἔδιδε ὠρισμένην μορφήν καὶ διὰ νόμου ἐκανόνιζε τὴν ἰσχύν, τῶν ἐκόπησαν πιθανῶς τὸ πρῶτον εἰς τὴν Λυδίαν κατὰ τὸ 650 π. Χ. καὶ ἐκεῖθεν μετεφυτεύθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. «Τὸ μὲν πρῶτον ἀπλῶς ὀρισθὲν μεγέθει καὶ σταθμῷ, τὸ τὲ τελευταῖον καὶ χαρακτηῖρα ἐπιβαλλόντων, ἵνα ἀπολύση τῆς μετρήσεως αὐτοῦς ὁ γὰρ χαρακτηρὸς ἐτέθη τοῦ ποσοῦ σημεῖον. Ἀριστοτέλους Πολιτικά Α 9». Οὕτω καταλήγομεν εἰς τὴν ἀπλῆν ἀπαρίθμησιν τῶν τεμαχίων, ἀντὶ τοῦ κοπιώδους ζυγίσματος καὶ τῶν ὑπολογισμῶν.

Ἡ νομισματοποίηση τῶν εὐγενῶν μετάλλων παρέσχεν ὁμοίως εἰς τοὺς ἡγεμόνας τὴν εὐκαιρίαν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἀπαγορεύουν παραποιήσεις, ἀφ' ἑτέρου ὁμοίως οἱ ἴδιοι πολλάκις νὰ ἐλαττώνουν τὸ καθαρὸν περιεχόμενον τῶν νομισμάτων. Ἐντεῦθεν ἐκ τῆς κυκλοφορίας δηλαδή διαφόρων κατ' ἀξίαν μέσων πληρωμῆς, ἤρχισαν νὰ γεννῶνται αἱ περὶ χρήματος θεωρίαι, ἧιοι αἱ διαφωναίαι ἂν ἡ ἀξία τοῦ χρήματος στηρίζεται εἰς τὸ μεταλλικὸν περιεχόμενον του (*Μεταλλισταί*), ἢ εἰς ἐπιταγὴν τινα (Ὀνομαστικοί), ἀπὸ τὸν μεσαιῶνα (*Oresmius 1323—1382 Tractatus de origine, natura, jure et mutationibus monetarum*) μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

26 (σελ. κείμ. 56). Ἡ μέτρησις τοῦ χρήματος κατὰ μονάδα λογιστικὴν παρέσχεν εἰς αὐτὸ γενικὴν χρησιμοποίησιν ποῦ ἀπέβη μεγίστης σπουδαιότητος

εις τὴ νεώτερη ἐποχὴ. Ἔτσι ἔπαυσαν τὰ τεμάχια τοῦ χρήματος νὰ εἶναι ἔμπορεύματα, ὅταν δὲ κατόπιν ἀνέλαβε τὸ κράτος τὴν νομισματοκοπήν, τότε διεπιστώθη ὀλοφάνερα καὶ ἔλαβε χειροποιαστὴ μορφή ὁ κοινωνικὸς χαρακτήρ τοῦ χρήματος. Ἡ ἀνάπτυξη μὲ τὴν βοήθειαν τῶν κρατικῶν μέτρων μᾶς ὠδήγησε εἰς τὴν ἀντιπαράθεση τῆς ἀπειρίας τῶν ἀγαθῶν πρὸς ἐνιαῖον καὶ μοναδικὸν χρῆμα, ποῦ διεμόρφωσε συστηματικὰ κλίμακα νομισματικὴ καὶ προήγαγε τὴν ἔννοιαν τοῦ «κανόνος», δηλαδὴ τῆς μονάδος τοῦ ὡς συνόλου θεωρουμένου χρηματικοῦ συστήματος μιᾶς χώρας.

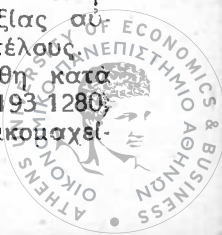
27 (σελ. Κειμ. 56). Ὅπως ὑποδιαιροῦμεν τὰς ἀρχικὰς μονάδας τοῦ μήκου, βάρους κλπ., ἔτσι ὑποδιαιροῦμεν καὶ τὴν νομισματικὴν μονάδα. Οἱ ἀγγλικὲς ὑποδιαιρέσεις βασιζοῦνται εἰς τὸ Δωδεκαδικὸν σύστημα, οἱ Ἑλληνικὲς εἰς τὸ δεκαδικόν.

Εἰς τὴν νομισματικὴν ἐξέλιξιν ἐχρησιμοποιήθη καὶ διπλοῦς κανὼν ἢ διμεταλλισμὸς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν μονομεταλλισμόν. Ὁ Διμεταλλισμὸς δὲν ἔχει πλέον μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὰ νομισματικὰ συστήματα, τούναντίον ἔχει ὁ παγκόσμιος σχεδὸν μονομεταλλικὸς χρυσοῦς νομισματικὸς κανὼν.

28 (σελ. κειμ. 56). Εἰς τὰς Lectures εὗρισκονται περισσότεραι λεπτομέρειαι.

29 (σελ. κειμ. 57). Ὁ Ἀριστοτέλης (384—323 π. Χ.) πρῶτος διέκρινε τὰς ἐννοίας τῆς ἀξίας χρήσεως καὶ ἀξίας ἀ. ταλλαγῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ βασικὴ ἰδέα, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ὁ σταυρὸς τῆς οἰκονομικῆς φιλοσοφίας καθ' ὅλην τὴν μετὰ ταῦτα ἐποχὴν, ὅτι κάτι τι κοινὸν πρέπει νὰ ὑπάρχη μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν διὰ νὰ ἀλληλοσυγκρίνωνται ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας αὐτῶν ἢ μπορεῖ νὰ ἀναχθῆ μέχρι τοῦ Ἀριστοτέλους.

Τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀριστοτέλους διωχeteύθη κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἀπὸ τὸν Albertus Magnus (1193-1280) διὰ τοῦ ὑπομνηματισμοῦ ὑπ' αὐτοῦ τῶν Νικομαχεί-

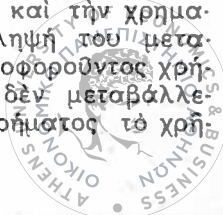

ων Ἠθικῶν, τοῦ κυριωτέρου ἠθικοῦ ἔργου τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῆς ἐρμηνείας των ὅτι πρέπει νὰ ἀνταλλάσσονται ἀμοιβαίως ἴσες ποσότητες ἐργασίας καὶ δαπανῶν διὰ νὰ ἐξευρεθῇ μία ἰσότης μεταξύ Παροχῆς καὶ Ἀντιπαροχῆς.

Ὁ Θωμᾶς ex Aquino (1225—1274) παρακολουθεῖ τὸν διδάσκαλον του Magnus πιστῶς. Ἔτσι ἀμφότεροι γίνονται οἱ ἰδρυτὲς μιᾶς ἀντικειμενικῆς (περὶ ἀξίας θεωρίας (Θεωρία τοῦ Κόστους). Πάντως ἐν ἀνθέσει πρὸς τὰς κατόπιν νεωτέρας ἀντικειμενικὰς θεωρίας περὶ ἀξίας, ἡ ὑπ' αὐτῶν ἀναπτυχθεῖσα διδασκαλία χρωματίζεται ἠθικὰ καὶ θρησκευτικὰ. Ἡ τιμὴ κόστους δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν πραγματικὴν τιμὴν τὴν ἐπιτυγχανομένην εἰς τὴν οἰκονομικὴν συναλλαγὴν, ἀλλ' εἶναι ἡ τιμὴ, ποὺ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς δικαιοσύνης, πρὸς τὸ *justum pretium*.

Ὁ πρῶτος νεώτερος θεωρητικὸς τῆς περὶ ἀξίας-ἐργασίας θεωρίας εἶναι ὁ William Petty (1623-1687). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Μεσαίωνα, ἐρευνᾷ οὗτος τὸ ζήτημα, ποῖα τιμὴ πραγματικῶς διαμορφώνεται εἰς τὴν συναλλαγὴν τῆς ἀγορᾶς. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν διακρίνει φυσικὴν καὶ ἀγοραίαν ἀξίαν. Τὴν φυσικὴν ἀξίαν ἀποτελεῖ ἡ εἰς τὰ ἀγαθὰ ἐμπεριεχομένη ποσότης ἐργασίας, τὴν ἀγοραίαν ἀξίαν ἀποτελεῖ ἡ τιμὴ, ἡ ὁποία διαμορφώνεται ἀπὸ τὴν ἀλληλεπίδρασιν τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως.

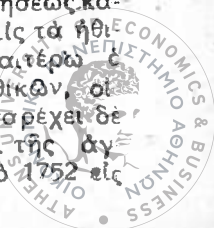
Ὁ Locke (1632—1704) δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἀπὸ τὴν διάστασιν τῆς φυσικῆς καὶ ἀγοραίας τιμῆς, ἀν καὶ θεωρεῖ ὡς ἰδανικὸν νὰ συνέπιπτον ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας πρὸς τὴν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν. Πρὸς τὶς δύο αὐτὲς ἀξίες μᾶς παρουσιάζει καὶ τὴν χρηματικὴν ἀξίαν, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ μεταβάλλεται μὲ εἰς μεταβολὰς τοῦ κυκλοφοροῦντος χρήματος (Ποσοτικὴ Θεωρία). Καθόσον δὲν μεταβάλλεται ἡ κυκλοφοροῦσα ποσότης τοῦ χρήματος τὸ χρῆ-

μα είναι τὸ γενικὸν μέτρον ἀξίας. Ἐπειδὴ ὅμως, συμπεραίνει ὁ Locke, ἡ ποσότης τοῦ χρήματος, ἕνεκα τῶν ἐξ Ἀμερικῆς εἰσαγωγῶν εὐκόλως μεταβάλλεται, διὰ τοῦτο, διὰ μακρότερα χρονικὰ διαστήματα, ὁ σίτος (τούλάχιστον εἰς τὴν Ἀγγλίαν) ἀποτελεῖ τὸ ἀγαθὸν τὸ ὁποῖον διατηρεῖται ἄρκετὰ ἀμετόβλητο.

Ὁ Nicolas Barbon (1640—1698) ἀναλύει τὴν ἀγοραίαν ἀξίαν. Θεωρεῖ ὅτι σκοπὸς μας δὲν πρέπει νὰ εἶναι μία σταθερὰ ὄξια, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γεγονότων τῆς ἀγορᾶς διαπιστώνει αὐτὸς ὅτι, ἡ φύσις τῶν οἰκονομικῶν ἀξιῶν προκαλεῖ τὰς μεταβολὰς τῶν καὶ ἐπομένως ἡ ἀγορὰ εἶναι ὁ καλῦτερος κριτὴς τῶν ἀξιῶν.

Μὲ τὸν Δαυῖδ Hume (1711—1776), τὸν διδάσκαλον καὶ φίλον τοῦ Σμιθ, φθάνει τὸ ἄκρον ἄωτον αὐτῆς ἡ ἀγγλικὴ ἐμπειρικὴ φιλοσοφία τοῦ αἰῶνος τῶν φώτων. Αἱ διδασκαλῖαι τοῦ ἀπαρτίζουν τὸ κέντρον τῆς φιλοσοφικῆς κινήσεως ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὰ ἔργα τοῦ ἀνακινοῦν πάντα τὰ προβλήματα καὶ συμφέροντα τῆς ἐποχῆς, μὴδὲ αὐτῶν τῶν θρησκευτικῶν ἐξαιρουμένων. Ἰδιαιτέρως ἡσχολήθη μὲ τὴν φιλοσοφίαν, ἱστορίαν καὶ οἰκονομικὴν. Εἰς τὰ ἔργα τοῦ ἐμβαθύνει κριτικῶς καὶ προάγει τὴν ἀνάλυσιν τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως τῶν Locke καὶ Berkeley. Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς χώρας του, τὴν ὁποῖαν ἐπραγματεύθη, πρὸ παντός ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως, ἐνεβάθυσε κατὰ ἀνέφικτον μέχρι τότε τρόπον εἰς τὴν ἱστορικὴν ἔννοιάν της, παρεσκεύασε δὲ ἐτοχὴν ἀνθήσεως εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἱστοριογραφίαν. Ἡ ἀνθῆσις αὕτη καταλαμβάνει σπουδαίαν θέσιν μεταξὺ τῶν προϋποθέσεων, αἱ ὁποῖαι καθώρισαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἱστορικῆς συνειδήσεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος. Εἰς τὰ ἠθικὰ καὶ πολιτικὰ δοκίμιά του προάγει περαιτέρω τὸν Hume τὴν ψυχολογικὴν διάρθρωσιν τῶν ἠθικῶν, οἰκονομικῶν καὶ ψυχολογικῶν ἐκδηλώσεων, παρέχει δεοῦτω τὰς βάσεις τῶν θεωριῶν τοῦ Σμιθ καὶ τῆς ἀγγλικῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας. Εἰς τοὺς κατὰ τὸ 1752 εἰς

πρώτην, τὸ 1753 εἰς δευτέραν ἔκδοσιν δημοσιευθέν-
τας Political discourses αὐτοῦ, περιλαμβάνονται αἱ
περὶ χρήματος, τοῦ ἔξωτερικοῦ ἔμπορίου κλπ. οἰκονο-
μικαὶ ἐργασίαι του. Τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα τοῦ Hume
προωθεῖ τὴν οἰκονομικὴν σκέψιν, διότι ἀντὶ τῆς μονο-
μεροῦς καὶ ἀσυνδιάστου παρατηρήσεως τῶν οἰκονο-
μικῶν φαινομένων προάγεται οὗτος εἰς συνθετωτέ-
ραν (1) σύλληψιν αὐτῶν καὶ κοινωνιολογικῶς ἀνα-
λύει τὰς οἰκονομικὰς, πολιτικὰς καὶ ἠθικὰς ἐκδηλώ-
σεις τῆς ἐποχῆς του.

Αὐτὸς θέτει πρῶτος τὴν ὥρασαν ἐπιγραμματικὴν
ἀρχήν : «πᾶν πρᾶγμα ἐν τῷ κόσμῳ ἀγοράζεται διὰ
τῆς ἐργασίας» καὶ ἐπομένως βᾶσις τοῦ πλοῦτου ἐνὸς
κράτους εἶναι ἡ φιλοπονία καὶ ἐργατικότης πολυπλη-
θοῦς καὶ αὐξανομένου λαοῦ. Αὕτη θὰ διασφαλίσῃ
τὴν διαρκῆ εἰς μίαν χώραν ὑπαρξίν τοῦ χρήματος.
Ἡ οἰκονομία του θεμελιούται ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ
οὐχὶ ἐπὶ τῆς καταπλεονεκτήσεως. Αἱ οἰκονομικαὶ σκέ-
ψεις του δὲν διεμορφώθησαν συστηματικῶς, ἀλλὰ εἰς
καθ' ἕκαστον ἀναλύσεις (ἐμπόριον, χρήμα, τόκος,
πληθυσμὸς, πολυτέλεια, φόροι, δαπάναι, ἐμπορικὸν ἱ-
σοζύγιον) εἶναι πρωτότυποι καὶ ἐπαναστατικά. Εἰς
ταύτας ἀπορρίπτει οὗτος τὰς ἐμποροκρατικὰς ἰδέας
καὶ ἀντιλήψεις, προάγων καὶ ὀρθῶς ἀναλύων τὴν ἔν-
νοιαν τοῦ ἔμπορίου καὶ τὴν θεωρίαν τοῦ χρήματος,
ὡς μέσου συναλλαγῶν. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον συν-

1. E. A. J. Johnson : Prédecesor of A. Smith
1935 (Hales the Humanist, Malynes, the Dogma-
tist, Misselden, the Critic, Mun, the Strate-
gist, Petty the Experimentalist, Crew, the
Scientist, Charles King, the Propagandist,
Hume, the Synthetist, Postlethwayt, the
Publicist, Steuart, the Political Economist).

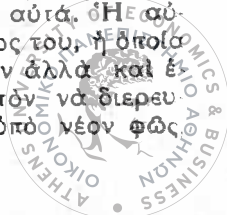
δέει τὴν γεωργίαν καὶ βιομηχανίαν καὶ ἐξισώνει τὴν ἔλλειψιν καὶ πλεονασμὸν εἰς μίαν χώραν. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον διευρύνει τὴν ἐργασίαν ἑνὸς ἔθνους, εἰσάγον πρῶτας ὕλας καὶ ἐξάγον βιομηχανήματα· ὑποβοηθεῖ ἐπομένως τὸ ἐμπόριον γενικῶς, τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν—αἱ ὁποῖαι μετὰ τῆς συγκοινωνίας ἐξασφαλίζουν τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Κράτους—να ἐπεκταθοῦν πέραν τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν, διευκολύνει πληρότητα καὶ τὴν ποικίλιαν τῆς παραγωγῆς, ἀξάνει τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς καὶ ἐξυψοῖ τὸν πολιτισμὸν. Καταπολεμεῖ περαιτέρω τὴν ἰδέαν τοῦ πλουτισμοῦ εἰς βάρος τρίτων, διδάσκων, ὅτι συμφέρει εἰς τὴν εὐημερίαν ἑνὸς λαοῦ, ὁ πλοῦτος τῶν γειτόνων του καθ' ἣν ἀναλογίαν οἱ κάτοικοι μιᾶς χώρας γίνονται πλουσιώτεροι, ἀξάνονται ἐπίσης καὶ αἱ ἀνάγκαι αὐτῶν καὶ δύνανται νὰ ἀγοράσουν περισσότερα ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἡ ἐθνικὴ βιομηχανία ἑνὸς λαοῦ δὲν δύναται νὰ ζημιωθῇ ἐκ τοῦ μεγαλυτέρου πλούτου τῶν γειτόνων αὐτοῦ. Δὲν δικαιολογεῖται ἐπομένως ἡ ἐμποροκρατικὴ ζηλοτυπία.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ χρῆμα, ὑπῆρξε πιστὸς ὁπαδὸς τῆς ποσοτικῆς Θεωρίας, συμπληρώσας τὰς σχετικὰς διδασκαλίας τῶν Bodinus, Locke, Montesquieu. Τὸ χρῆμα δὲν εἶναι ἐμπόρευμα ἀλλὰ κατὰ σύμβασιν ὄργανον ἀνταλλαγῆς ἀγαθῶν καὶ σῆμα ἀξίας καὶ συγκρίσεως ἀγαθῶν καὶ ἐρνασίας. Ἡ ἀπόλυτος ποσότης του εἶναι ἀδιάφορος. Ἡ σχέσις μετὰ τοῦ κυκλοφοροῦντος νομίσματος καὶ τῶν ἐμπορευμάτων ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀγορὰν καθορίζει τὴν τιμὴν. Ὁ Hume πρῶτος προχωρεῖ παραπέρα ἀπὸ τοὺς προγενεστέρους καὶ συγχρόνους του καὶ διακρίνει τὴν ἐπίδρασιν τῆς αὐξήσεως τοῦ νομίσματος εἰς τὰ μακρύτερα καὶ εἰς τὰ βραχύτερα διαστήματα εἰς ὅλες τὴν λεπτομέρειάς των, τὴν προσαρμογὴν τῶν τιμῶν καθὼς ὡσαύτως τονίζει καὶ τὰς κοινωνικὰς συν-

επείας τοῦ ὑποτιμημένου νομίσματος. Ἡ λογικὴ τέλος πολυτέλεια προάγει τὴν βιομηχανίαν, ἐκλεπτύνει τὸν πολιτισμὸν καὶ ἐξημερώνει τὰ ἦθη. Ἀντιστρόφως ἡ ὑπερβολικὴ πολυτέλεια εἶναι οἰκονομικῶς ἐπιζήμια. Τέλος ὁ Hume ἀντικρούει τὰς φυσιοκρατικὰς ὑπερβολὰς καὶ παρασκευάζει, ἔτσι τὸ μέγα ἔργον τοῦ Σμιθ, ὃ ὁποῖος ἐθεμελίωσε συστηματικώτερα καὶ ἐπιστημονικώτερα τὶς νύξεις καὶ τὶς ἰδέας αὐτές.

Διπλὴν λοιπὸν ὑπηρεσίαν παρέχει ὁ Hume εἰς τὸν Σμιθ. Διὰ μὲν τῆς κριτικῆς τῶν προηγηθέντων συστημάτων, βάσεις ἀσφαλεῖς διὰ τὴν παραπέρα ἐκκαθάριση τῶν θεωριῶν αὐτῶν, διὰ δὲ τῶν θετικῶν οἰκονομικῶν διδασκαλιῶν του, ὑπέδειξε τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν πρὸς τὴν ὁποῖαν ἐκινήθη ὁ Σμιθ διὰ τὴν ἀναζήτηση τῆς ἀληθείας Γενικῶς δὲ ὁ Hume παρακολουθεῖ ὡς Μέντωρ ὄλην τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ Σμιθ, ἀνακοινώντας εἰς αὐτὸν τὰς σκέψεις του καὶ ὅλας τὰς οἰκονομικὰς σημειώσεις του κατὰ τὰ ταξειδιὰ του εἰς τὴν Εὐρώπην (1746—1749), μέγα μέρος τῶν ὁποίων εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν «Πλοῦτον τῶν Ἑθνῶν» τοῦ ὁποίου μάλιστα καὶ προαναγγέλλει εὐφημα τὴν ἔκδοσιν.

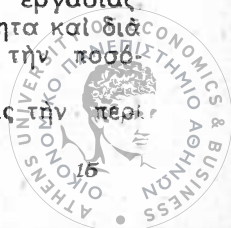
Εἰς ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Hume ἀναζητῆ τὸ πνεῦμα τοῦ διαφωτισμοῦ ὑπὸ τὸν εὐγενῆ καὶ ἀξιέραστον χαρακτήρα του, ἐπικρατεῖ τὸ διὰ τῆς εὐρύτητος τοῦ ὀριζοντος καὶ τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἐξόχως πλουτιζόμενον αἴσθημα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτοκυριαρχίας. Τοῦτο δὲν καταπολεμεῖ μόνον μετὰ πάθους τὰς παραισθήσεις, τὰ εἶδωλα τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ ἐπιδιώκει διὰ τῆς ψυχολογικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀναλύσεως των νὰ ὑπενερῆ καὶ τοιουτοτρόπως ὀριστικῶς νὰ ἀναίρῃ αὐτὰ. Ὁ ἄσθηρὸς αὐτῆ τῆς διανοητικῆς στάσεως του, ἡ ὁποία τείνει πρὸς εὐχάριστον, εὐτυχῆ, φυσικὴν ἀλλά καὶ ἐνεργὸν ζωὴν, καθιστᾷ δυνατόν εἰς αὐτὸν νὰ διερευνήσῃ καὶ τὰ ἰδεώδη τοῦ διαφωτισμοῦ ὑπὸ νέον φῶς

νά τὰ ὑποβάλη εἰς κριτικὴν καὶ νά τὰ προσαρμόσῃ πρὸς τὴν ἱστορικὴν συνάφειαν καὶ τοὺς φυσικοὺς ὄρους τῆς ζωῆς. Οὕτω δύναται τις νά εἴπῃ, ὅτι παρ' αὐτῷ ἐπιτελεῖται μία καμπή, ἡ ὁποία ἐσήμαινεν ἐσωτερικὴν ὑπερνίκησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ διαφωτισμοῦ, καίτοι αὐτὸς προσωπικῶς εἰς τὰς ἰδίας πεποιθήσεις του περὶ ζωῆς δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ αὐτόν. Ἡ ἰανικὴ μορφή του ἔναντι τοῦ διαφωτισμοῦ, διαφαίνεται ἰδιαίτερώς σαφῆς, εἰς τὰς περὶ θεωρίας τῆς γνώσεως ἐργασίας του, οἱ ὁποῖες διὰ τῆς ἐπιδράσεως τὴν ὁποῖαν ἤσκησαν ἐπὶ τοῦ Καντίου, παρέμειναν πρὸ παντὸς ὡς μεγίστης ἱστορικῆς σπουδαιότητος. Εἰς ὅλοκληρον τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, ἐλάχιστα ἔξοχα πνεύματα ὡς ὁ Hume συναντῶνται, εἰς τὰ ὁποῖα νά δύνανται νά ἀναχθοῦν οἱ ἀπαρχές καὶ οἱ σκοποὶ δύο φιλοσόφων καὶ πνευματικῶν ἡρώων, οἱ οἵ ῃσαν ὁ Ἐμμανουήλ Κάντ, ὁ ἀναμορφωτῆς τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας καὶ ὁ Ἄδαμ Σμίθ, ὁ θεμελιωτῆς τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. Ὁρθῶς λοιπὸν χαρακτηρίζει αὐτόν ὁ Σμίθ ὡς τὸν ἄνδρα ἐκείνον, ποῦ τόσον ἐπλησίασε τὸ ἰδεώδες τοῦ καθ' ἕλα σοφοῦ, ὅσον ἐπιτρέπει ἡ ἀνθρωπίνη τελειότης.

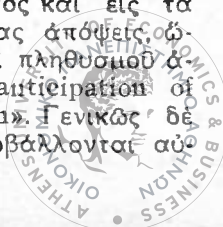
Ὁ Ἀμερικανὸς Benjamin Franklin (1706—1790) ἀντιπροσωπεύει καὶ αὐτὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἀξίας τῆς ἐργασίας : ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸ ἐμπόριον δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, γενικῶς, παρὰ ἀνταλλαγὴ ἐργασίας πρὸς ἐργασίαν, διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ ἀξία ὄλων τῶν πραγμάτων ἐκτιμᾶται καλύτερα διὰ τῆς ἐργασίας. Ἡ ἀξία τῶν ὑποδημάτων, μεταλλευμάτων, ὑφασμάτων, εἰκόνων, καθορίζεται δι' ἀφηρημένης ἐργασίας ἡ ὁποία δὲν ἔχει καμμιά ἰδιαίτεραν ποιότητα καὶ διὰ τοῦτο μπορεῖ νά μετρηθῇ μόνον κατὰ τὴν ποσότητά της.

Σπουδαίαν συμβολὴν συνεισέφερον εἰς τὴν περὶ

άξιας διδασκαλίαν ὁ Ἴρλανδὸς ἔμπορος καὶ πρόδρομος τῶν φυσιοκρατῶν Ριχάρδος Cantillon (1680-1734). Καὶ αὐτὸς ἀντιπαραθέτει πρὸς τὴν ἀληθινὴν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν (ἀξίαν κόστους), τὴν ἀγοραίαν τῶν τιμῶν. Κατὰ τοῦτο ὁμοίως προχωρεῖ ὁ Cantillon παραπέρα ἀπὸ τοὺς πρὸ αὐτοῦ, διότι ἐπιζητεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον δὲν καλύπτονται πάντοτε οἱ δύο αὐτὲς ἀξίες. Φρονεῖ λοιπὸν—ὅτι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἀγοραίας συναλλαγῆς, ἡ διακύμανσις, εἰς τὴν ἀνταλλακτικὴν οἰκονομίαν, δηλαδὴ ἡ κυμαινομένη σχέσις μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως παρεμποδίζει τὴν ἐξισορρόπηση αὐτῶν μεταξὺ τῶν δύο ἀξιῶν: τῆς ἀξίας κόστους καὶ τῆς ἀγοραίας. Παρὰ ταῦτα τονίζει ὅτι ἡ φυσικὴ ἢ ἡ δικαία τιμὴ κατατείνει εἰς τὸ νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς. Ὁ συνδετικὸς κρῖκος κατὰ τὸν Cantillon ὁ ὁποῖος καθιστᾷ συγκρίσιμες τὶς ἀξίες τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ἐδάφους εἶναι τὰ ἔξοδα συντηρήσεως τοῦ ἐργάτου: τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας ἐξισώνει πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ποσότητος ἐκείνης τῶν ἀγαθῶν τοῦ ἐδάφους τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ἐργάτου.

Τὸ ἔργον τοῦ Cantillon: *Essai sur la nature du commerce en général* (1755), ὑπῆρξε πρωτότυπον καὶ τὸ σπουδαιότερον κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος. Ὁ Campan ἀναφέρει πόσον τὸ ἔργον τοῦτο ἐπηρέασε τὸν Σμιθ εἰς τὰς ἀντιλήψεις του περὶ μισθοῦ, ἰδίως δὲ καθόσον ἀφορᾷ τὸ ὕψος αὐτοῦ εἰς τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα. Τὸ ἔργον τοῦτο ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ πρώτη προσπάθεια συστηματικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ὅλου κύκλου τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων. Καὶ εἰς τὰ ζητήματα τοῦ χρήματος καὶ εἰς τὰ ζητήματα τοῦ πληθυσμοῦ ἐχάραξε νέας ἀπόψεις, ὥστε ὁ Jevons νὰ χαρακτηρίζῃ τὴν περὶ πληθυσμοῦ ἀνάπτυξιν του ὡς «an almost complet anticipation of the Malthusian Doctrine of population». Γενικῶς δὲ τὰ καθ' ἕκαστον οἰκ. προβλήματα ὑποβάλλονται αὐ-

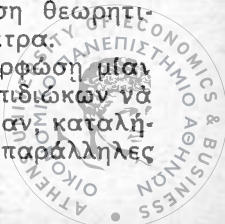

του εἰς ἐνιαίαν μεθοδικὴν ἀνάλυση καὶ ἀποτελοῦν συστατικά μιανῆς καθολικῆς μεγαλοσκόπου συλλήψεως.

Ὁ Joseph Harris (1702—1764) διαπιστώνει ὅπως καὶ ὁ Cantillon τὸ ἔδαφος καὶ τὴν ἐργασίαν ὡς τὰς πηγὰς τῆς εὐημερίας. Καὶ αὐτὸς ἀποδεικνύει μὲ τὸ ἀπὸ τότε συνειθισμένο παράδειγμα τῶν Ἀδαμάντων καὶ τοῦ ὕδατος, ὅτι ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία τῶν ἀγαθῶν δὲν κανονίζεται ἀπὸ τὴν ἀξίαν χρήσεώς των, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὰς δαπάνας τῆς παραγωγῆς. Κατὰ τὴν διαπίστωση τῶν ἀποκλίσεων τῆς ἀξίας κόστους καὶ τῆς ἀγοραίας τονίζει πολὺ τὸν ἐξισοροπητικὸν χαρακτήρα τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ. Πρῶτη φορὰ διατυπώνεται ρητὰ καὶ κατηγορηματικὰ ἀπὸ τὸν Harris ὅτι ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς διαμορφώνει τὶς τιμὲς τῶν ἀγαθῶν σύμφωνα μὲ τὴν ἀληθινὴ ἀξία τῶν ἀγαθῶν δηλαδὴ μὲ τὴν φυσικὴν, τὴν δικαίαν ἀξίαν τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν.

Ὁ πατριώτης καὶ συγχρόνως τοῦ Σμιθ James Steuart (1712—1790), μὲ τὸ ἔργον του (Inquiry into the princ. of Political Economy 1767) πρέπει νὰ μνημονευθῆ εἰς τὴν ἐπισκόπησιν αὐτῆ ἂν καὶ τὸν θεωροῦν συνήθως εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Οἰκονομικῶν Θεωριῶν ὡς τὸν τελευταῖον συστηματικὸν τῆς ἐμποροκρατικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ὁ Steuart ἀντεπροσώπευε τὴν ἀπαισιόδοξον ἀντίληψιν διὰ τὴν θεωρίαν τῶν τιμῶν, ὅτι ἡ Ἴσοροπία τῆς προσφορᾶς καὶ ζήτησεως, εἰς τὸ συνεχὲς θεωρουμένη, ποὺ μᾶς ἐγγυᾶται τὴν σύμπτωσιν μὲ τὴν φυσικὴ ἀξία, δὲν μπορεῖ αὐτόματα νὰ ἐπικρατήσῃ. Ἄν δὲ παρουσιάζονται διαταραχῆς ἀπειλητικῆς τῆς οἰκονομικῆς ἰσοροπίας τότε συνιστᾶ οὗτος τὴν παρέμβασιν τοῦ Κράτους, δηλαδὴ ἐπιδιώκει νὰ εὕρῃ τὴν λύσιν θεωρητικῶν δυσκολιῶν εἰς οἰκονομικοπολιτικὰ μέτρα.

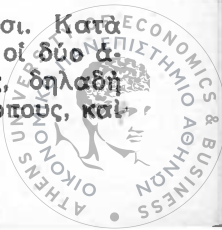
Καὶ ὁ Σμιθ δὲν εὐτύχισε νὰ διαμορφώσῃ μιαν ἐνιαία καὶ συνεπῆ θεωρίαν τῆς ἀξίας. Ἐπιδιώκων νὰ ἐκτιμῆσῃ δίκαια κάθε παραδοθεῖσαν ἰδέαν, καταλήγει εἰς τὸ νὰ διαμορφώσῃ περισσότερες παράλληλες

θεωρίες περί αξίας και βεβαρυμένες μάλιστα και με ασάφειες. Πάντως, πολλές φορές παραγνωρίζεται το γεγονός ότι ή οικονομική πραγματικότητα δέν αντικατροπτίζεται στην ένότητα εκείνη που έχει ως υπόθεση μιá συστηματική σύλληψη και ότι επομένως ή διαλεκτική αυτή ένότητα, δηλαδή ή ανάπτυξη που περιέχει την διαμάχη περισσοτέρων άρχων που χρησιμοποιει ό Σμιθ καθώς και οι κλασσικοί πλησιάζει περισσότερο προς την πραγματικότητα από τή διδασκαλία περί αξίας που προάγεται από μιá και μοναδική άρχή. 'Ο Σμιθ έχαρακτηρίσθη ως πρόδρομος της σοσιαλιστικής θεωρίας της αξίας—έργασίας. Και ναι μέν ό Σμιθ θεωρεί ως πρωταρχικήν και βασικήν υπόθεση αξίας, που έκφράζει και την ιδεατήν έννοιαν κάθε διαμορφώσεως αξίας—τό γεγονός ότι ή αληθινή αξία ενός αγαθοῦ καθορίζεται από την εργασία, δηλαδή από την προσπάθεια και κόπο που έστοίχισεν ή παραγωγή του. 'Αλλά ή ιδέα αυτή της αξίας έργασίας έμφανίζεται εις τόν Σμιθ υπό μορφήν που διαφέρει πολύ από τις κατοπινές θεωρίες της αξίας-έργασίας. Πρώτον, διότι ό Σμιθ έννοει υπό αξίαν έργασίας με υποκειμενική προσωπική έννοια, ένα πόνον και μόχθο ό οποίος είναι συνυφασμένος με την εργασία, δηλαδή την θυσία που καταβάλλεται από τόν καθέκαστο παραγωγό· δεύτερον, ό Σμιθ διστάζει αν πρέπει να καθορίση ως αξίαν έργασίας, την ποσότητα έργασίας που έχρησιμοποιήθη διά την παραγωγήν του αγαθοῦ ή εκείνην που μπορεί να ανταλλαχθῆ έναντι αὐτοῦ. Εις την άρχήν μάλιστα της δευτέρας παραγράφου του πέμπτου κεφαλαίου του πρώτου βιβλίου και τά δύο μέτρα αὐτά αξίας συμπαρατίθενται άμέσως. Τρίτον, ό Σμιθ θεωρεί την θεωρίαν αξίας-έργασίας μόνον διά μιαν πρωτόγονον φυσικήν κατάσταση της ανταλλακτικής οικονομίας, ενώ διά την άνεπτυγμένη ανταλλακτική οικονομία συντρέχουν ως συστατικά μέρη αὐτῆς και τό έδαφος κα

κεφάλαιον. Εἰς τὴν πρωτόγονον κατάστασιν ἢ κατὰ μέσον ὄρον χρειαζομένη ἀνάλωσις ἐργασίας παρίστα τὸ φυσικὸ μέτρο μετρήσεως διὰ τὴν σύγκριση διαφορῶν ἀξιών ἀγαθῶν (A6). Πρὸς τούτοις ὁ Σμιθ δικαιολογεῖ τὴν ἰδίαν αὐτὴν σκέψιν, ἀπὸ μιαν ἄλλη ἄποψη : τὴν τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τῆς σχέσεως τῆς ἀνταλλαγῆς (A5) ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων, ὁ ἄνθρωπος ὑποχρεώνεται νὰ προμηθεύεται τὸ μεγαλύτερον σχετικὸ μέρος τῶν ἀγαθῶν δι' ἀνταλλαγῆς, δηλαδὴ νὰ χρειάζεται τὴν ἐργασία τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου κατοχὴ περιουσίας, τὸν καθιστᾷ ἱκανὸν νὰ μπόρῃ νὰ διαθέτῃ ξένα προϊόντα ἐργασίας καὶ ἐπομένως νὰ διαθέτῃ ξένην ἐργασίαν (ἐδῶ ἐμφανίζεται ἡ ἰδέα τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως ἐν σπέρματι). Ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία ἐνὸς ἀγαθοῦ ἀνταποκρίνεται ἔτσι λοιπὸν πρὸς τὴν ποσότητα ἐργασίας τὴν ὅποιαν ἔναντι αὐτοῦ θὰ ἤμποροῦσε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ἐν λόγῳ ὑποκείμενον. Ὁ Ricardo καὶ ἄλλοι ἐθεώρησαν τοὺς δύο αὐτοὺς τρόπους αἰτιολογίας ὡς ἀντιτιθεμένους καὶ διέκριναν εἰς αὐτοὺς δύο διαφόρους θεωρίας τῆς ἀξίας—ἐργασίας : τὴν μιαν ποὺ διαπιστώνει τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν εἰς τὴν ἐργασίαν, ἢ ὅποιά ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν παρασκευὴν των, καὶ τὴν ἄλλην ποὺ διαπιστώνει τὴν ἀξίαν των, εἰς τὴν δι' αὐτῶν ἀνταλλασσομένην ἐργασίαν. Ὁ Ricardo ἐπετέλεσε τὴν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς θεωρίας τῆς ἀξίας—ἐργασίας ἀποφασιστικὴν καμπήν, ἀναγνωρίσας ὡς ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν ἰόνον τὴν διὰ τὴν παρασκευὴν των χρησιμοποιεῖσαν ἐργασίαν καὶ οὕτω παρεμέρισε τὴν κατὰ τὴν γνώμην του ἀντίφασιν ποὺ ἐπαρουσιάζετο εἰς τὸν Σμιθ.

Καὶ ὅμως τὸ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶχεν ἔτσι. Κατὰ τὸν τρόπον τῆς δικαιολογίας τοῦ Σμιθ καὶ οἱ δύο ἀξίες συμπίπτουν. Διότι διὰ τοὺς κανονικοὺς, δηλαδὴ τοὺς φυσικῶς a priori θεωρουμένους ἀνθρώπους, καὶ

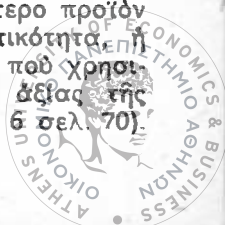
οί ανταλλακτικές αξίες των αγαθών είναι ίσες. Ὑπάρχει λοιπὸν κατὰ τὰ ἄνω, διὰ τὸν Σμιθ, μίᾳ ἀξία χρήσεως τῶν αγαθῶν, ἡ ὁποία ὑπὸ κανονικὰς θεωρουμένη συνθήκας εἶναι ἴση δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους (ἀφηρημένη χρησιμότης ἢ ὠφελιμότης). Ἐπειδὴ ὅμως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν ἐπιδιώκουν τὸ ἴδιόν των συμφέρον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ προσπαθοῦν νὰ βελτιώσουν τὴν θέσιν των κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, διαυτὸ εἰς τὴν κανονικὴν περίπτωση καὶ λαμβάνει χώραν ἡ ἀνταλλαγὴ μόνον ἔτσι, ὥστε κανεὶς νὰ μὴν παρέχη περισσότερη ἐργασία ἀπὸ ἐκείνην ποῦ δι' αὐτὴν λαμβάνει κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν· ὅτι ἐπομένως ἴσες μόνον ἀξίες ἀλληλοανταλλάσσονται. Ὁ Σμιθ δηλαδὴ συγχέει τὴν ἀφηρημένην χρησιμότητα ἢ ὠφελιμότητα (ἀξία γιὰ τὸν καθένα), μὲ τὴν συγκεκριμένην χρησιμότητα ἢ ὠφελιμότητα (ἀξία εἰς τὴν καθ' ἕκαστον περίπτωσιν). Ὁ Gossen καὶ οἱ τῆς σχολῆς τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος ἐδιόρθωσαν τὸ σφάλμα αὐτὸ τοῦ Σμιθ καὶ ἔθεσαν ὡς βάσιν τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας τὴν συγκεκριμένην χρησιμότητα.

Ἡ ἰδιάζουσα εἰς τὸν Σμιθ μέθοδος διαπιστώνει πρῶτον τὴν θεωρητικὴν βασικὴν ἰδέαν (ἀφηρημένην μέθοδος) καὶ κατόπιν ἐπακολουθεῖ ἡ προσπάθεια τοῦ ξεκαθαρίσματος αὐτῆς μὲ τὴν ζωντανὴν πραγματικότητα καὶ τὸ πλησίασμα πρὸς αὐτὴν. Αὐτὸ εἶναι μίᾳ ἀπόδειξι τοῦ ζωντανοῦ ἐπαγωγικοῦ χαρακτηῖρα ποῦ ἔχει ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία τοῦ Σμιθ καὶ τοῦ συστήματος τῆς ἐρεύνης του διὰ τῆς λεγομένης ἐπαλήθευτικῆς μεθόδου. Κατ' αὐτὴν δηλαδὴ συλλαμβάνεται μὲν ἡ βασικὴ ἰδέα καθαρὰ θεωρητικῶς (ἀπαγωγικά), πραγματοποιεῖται ὅμως ἡ ἐπαλήθευσίς της διὰ τῆς ἀντιπαραθέσεως τῆς πραγματικότητος, διὰ τῆς ἐρεύνης τῆς πρακτικῆς ζωῆς καὶ οὕτω ἡ ἐπαλήθευσίς λαμβάνει χώραν ἐμπειρικὰ (ἐπαγωγικά). Οἱ γενικότερες δηλαδὴ τῆς θεωρητικῆς ἰδέας ποῦ ἀναγκαστικὰ προὔτε-

τέθησαν ἐγκαταλείπονται βαθμηδόν και κατερχόμεθα πρὸς τὶς καθ' ἕκαστον ἐκδηλώσεις, τὶς ἐνιαίαις τῆς πραγματικῆς ζωῆς μέχρις οὗ αὐτὲς συνταυτισθοῦν τέλεια μὲ τὴν θεωρίαν. Πρέπει πάντως ὅμως νὰ λεχθῆ ὅτι πολλάκις ἡ μεθοδικὴ ἰδιοτυπία αὐτῆ τῶν ἐρευνητῶν τοῦ Σμίθ παρακαλύπτεται ἀπὸ ὑπερβολὰς φυσικοδικαιϊκῶν κατασκευῶν.

Ἡ πρώτη γειτνίαση τῆς ἰδέας τῆς ἀξίας—ἐργασίας πρὸς τὴν πραγματικότητα διαπιστώνεται ἀπὸ τὸν Σμίθ εἰς τὸ γεγονός ὅτι οἱ διάφορες ἐργασίες δὲν ἀξιολογοῦνται ἐξ ἴσου· στὴν πραγματικὴ συναλλαγὴ, γιὰ τὴν ἡ μιὰ ἐργασία εἶναι βαρύτερη ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ ἡ ἄλλη ἀπαιτεῖ μεγαλύτερη ἐπιδεξιότητα ἀπὸ τὴν ἄλλη (A 5).

Καὶ ἐδῶ ὑπεκφεύγει ὁ Σμίθ μὲ φυσικοδικαιϊκὰς ὑποθέσεις: ἡ ἀνώτερη ἐπιδεξιότητα π.χ. δὲν εἶναι ἐμφύτος ἀλλὰ ἐπίκτητος. Ἐκ φύσεως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐξ ἴσου σχεδὸν προικισμένοι—ιδεάν τὴν ὁποῖαν συχνὰ συναντῶμεν στὸν Σμίθ, βλέπε π.χ. A 2 σελ. 43—μὲ τὰ ἴδια χαρίσματα. Ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων καὶ καὶ ἡ διαφορετικὴ μαθητεία ἐπέφεραν ὅμως κατὰ πρῶτον ἓνα διαφορισμὸν στὴν ἀπασχόληση ποὺ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴ γένεση μιανῆς διαφορότροπης ἀνάπτυξης τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀνώτερη ἐπιδεξιότητα παριστᾷ ἓνα ἀποτέλεσμα μεγαλύτερης ἀνάλωσης ἐργασίας, ποὺ ἐχρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴ διαμόρφωση τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ αὐτὸ ἀναλύεται καὶ τὸ προϊόν μιανῆς ἀνώτερης ἐπιδεξιότητος στὴν ἐργασία σὲ μιὰ μεγαλύτερη ποσότητα ἀπλῆς ἐργασίας συγκριτικὰ μὲ μιανῆς μικρότερης ἐπιδεξιότητος καὶ συνεπῶς. ἔχει μεγαλύτερη ἀνταλλακτικὴ ἀξία ἀπὸ τὸ δεύτερο προϊόν (A 6 σελ. 67). Ἔτσι λοιπὸν στὴν πραγματικότητα, ἡ κατὰ μέσον ὄρον ἐργασία εἶναι ἐκεῖνη ποὺ χρησιμεύει γιὰ τὸ μέτρημα τῆς ἀνταλλακτικῆς ἀξίας τῆς ποσότητος τῆς ἀναλωθείσης ἐργασίας (A 6 σελ. 70).

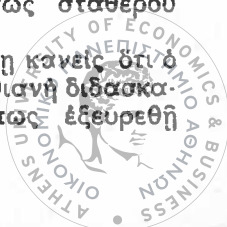

Οι συλλογισμοί αυτοί μᾶς φέρνουν στό μυαλό πολύ κοντά μαρξικές ἀντιλήψεις.

Ὁ Σμιθ συνομολογεῖ (Α 5 σελ. 60) ὅτι ἡ δυσκολία τῆς ἐργασίας καί ὁ βαθμὸς ἐπιδειξιότητος αὐτῆς εἶναι στοιχεῖα πού ἔπρεπε πρό παντός νά ἐλαμβανόνταν ὑπ' ὄψη κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν, στὴν οἰκονομικὴν ὁμῶς πραγματικότητα δὲν βρίσκεται καμμιά ἀρχή, πού μὲ τὴν χρησιμοποίησή της θὰ ἤμποροῦσαν νά ἀξιολογηθοῦν οἱ διαφορὲς αὐτές. Στὴν πραγματικὴ λοιπὸν ἀνταλλαγὴ οἱ ἄνθρωποι χρησιμοποιοῦν—ἐπειδὴ ὡς εἶπαμε ἡ ἐργασία ἂν καὶ παριστᾷ τὸ καθαυτὸ μέτρο τῆς ἀξίας, ὁμῶς δὲν μπορεῖ νά μᾶς χρησιμεύσῃ ἔνεκα τῶν δυσκολιῶν πού ἀναφέραμε σὰν μέτρο ἀξίας—ἓνα ἄλλο μέτρο ἀξίας, τὸ χρῆμα, πού εἶναι καλλίτερα σὲ θέσῃ νά προβάλλῃ τὰς ἀξιολογήσεις μας σὲ ἓνα ἐπίπεδο πού ποσοτικὰ μετροῦνται τὰ μέγέθη των.

Ἰδεῶδες μέτρον ἀξίας κατὰ τὸν Σμιθ εἶναι μόνον ἐκεῖνο τὸ μέτρο ἀξίας πού εἶναι ἀπόλυτα σταθερό. Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ Σμιθ λοιπὸν κατευθύνεται ἀναγκαστικὰ πρὸς μιὰ ἀπόλυτη διδασκαλία τῆς ἀξίας, πού ἔχει σὰν ὑπόβαθρό της μιὰ ἀπόλυτη σταθερὴ ἀξία. Γιὰ τὴν πραγματοποίηση ὁμῶς ἑνὸς τέτοιου ἀπόλυτου μέτρου παρεμβάλλονται στὴν πρακτικὴ ζωὴ ἐμπόδια. Πρῶτον τὸ γεγονός ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα μέτρον ἀξίας ἀπολύτως σταθερόν. Καὶ τὸ χρῆμα δὲν εἶναι σταθερόν, ἂν μάλιστα τὸ φαντασθῶμεν κατὰ μακρὰς περιόδους, τότε σταθερώτερον κατὰ τὴν ἀξίαν εἶναι ὁ σίτος. Ἐπομένως σὰν μέτρο ἀξίας ἓνα καλύτερο ἀναπληρωματικὸ γιὰ τὴν ἐργασία. (Α 5 σελ. 65). Δεύτερο οἱ διακυμάνσεις τῆς ἀγορᾶς ἐμποδίζουν τὸν καθαρισμὸ ἑνὸς ἀπολύτως σταθεροῦ μέτρου ἀξίας.

Δὲν μπορεῖ λοιπὸν νά παραγνωρῆσῃ κανεὶς ὅτι ὁ ἐρυθρὸς μῖτος πού διαυλακώνει τὴ σμιθιανὴ διδασκαλία περὶ ἀξίας εἶναι ἡ προσπάθεια ὅπως ἐξευρεθῇ

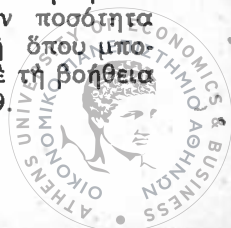

ένας συμβιβασμός μεταξύ του απόλυτου καθορισμού αξίας (σταθεράς αξίας εργασίας ή δαπανών) και της σχετικής διαμορφώσεως της τιμής (κυμαινομένη αγοράια αξία).

Στήν ιδεατή πρωτόγονο κατάσταση της ανταλλακτικής οικονομίας, ή εργασία παρίστα τό μοναδικό παράγοντα δαπάνης. Κατά τή διαδρομή της εξέλιξης (άνεπτυγμένη ανταλλακτική οικονομία) όμως προσετέθηκαν τό έδαφος και τό κεφάλαιον ώς προσδιοριστικοί παράγοντες της αξίας (Α 6 σελ. 67). Καίτοι δέ ο Σμιθ κάμπτει τήν θεωρίαν της εργασίας του, πού ίσχύει διά τήν ιδεατήν πρωτόγονον κατάσταση, εις μίαν θεωρίαν των παραγωγικών δαπανών διά μίαν οικονομικήν πραγματικότητα, όμως δέν θέλει νά άμφιβάλλωμεν ότι μάλιστα και σήμεραν άκόμη, θά έπρεπε νά ίσχύη ή άρχή της αξίας της εργασίας (Α 6 σελ 71).

30 (σελ. Κειμ. 59). "Ήδη ο Jean Baptiste Say παρατηρεί ότι εις πολλά είδη παραγωγής ή φύσις συνεισφέρει εις τήν οικονομική άπόδοση και ότι—άνεξάρτητα άπό τις διαφορές του μόχθου και πόνου—οί καθ' έκαστον εργασίες διακρίνονται άπό τό διάφορο ύψος της παραγωγικής των ώφελείας: έκτιμούνται διαφορετικά. "Έτσι ο Say διαπιστώνει τόν ύποκειμενικόν παράγοντα σέ κάθε διαμόρφωση αξίας.

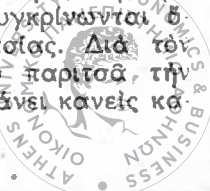
31 (σελ. Κειμ. 6¹). Είς τήν παράγραφον αύτήν ο Σμιθ καθορίζει στήν άρχήν της μέν ώς τήν πραγματικήν τιμήν κάθε άντικειμένου, τήν ποσότητα της εργασίας πού είναι άναγκαία διά τήν παρασκευήν του: «ό κόπος και ή όχλησις πού πρέπει νά καταβληθοϋν διά νά τό έπιτύχη» εις τό τέλος της τήν ποσότητα της εργασίας «πού αγοράζουν με αυτά ή όπου μπορούν νά διαθέσουν οί άνθρωποι αυτοί, με τή βοήθεια του πλούτου τούτου». Βλ. και τή σημ. 29.

32 (σελ. Κειμένου 60). Ὁ πλοῦτος ὀρίζεται κοινωνιολογικά ὡς δύναμις ἐξαγορᾶς τῆς ἐργασίας ἄλλων ἀνθρώπων. Εἰς μίαν κοινωνίαν μὲ καταμερισμὸν τῶν ἔργων, ὅπου τὰ οἰκονομικὰ ὑποκείμενα λαμβάνουν ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν προϊόν τὸ ἀναλογοῦν μέρος των διὰ τοῦ εἰσοδήματός των, ἐπιτυγχάνουν μερικοὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ εἰσοδήματός των νὰ ἀποκτήσουν δύναμι ἐπὶ ἄλλων, ἀγοράζοντες τὴν ἐργασίαν των. Ὅσο μεγαλύτερο εἰσόδημα ἔχουν, τόσο εἶναι πλουσιώτεροι, τόση περισσότερη ἐργασία ἄλλων ἀνθρώπων ἠμποροῦν νὰ ἐξουσιιάσουν, νὰ τὴν ἐπωφεληθοῦν. Ἐνα οὐσιαστικὸ διακριτικὸ λοιπὸν τοῦ πλούτου εἶναι ἡ δύναμις νὰ μπορῇ νὰ ἐξουσιιάζη τὴν ἐργασία τῶν ἄλλων.

33 (σελ. Κειμ. 61). Ἡ πρώτη δυσκολία στὴν ὁποία σκοντάπτει ἡ πραγματοποίησις τῆς ιδέας τῆς ἀξίας—ἐργασίας στὴν πραγματικότητα εἶναι οἱ διαφορᾶς στὴν ποιότητα τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ἐργασίας (πρβλ. σημ. 29). Ὁ διαφορετικὸς βαθμὸς τοῦ καταβληθέντος μόχθου καὶ δευσολίας παρεμποδίζουσι τὴν ποσοτικὴ ἀναμέτρησις τῆς ἐργασίας, δηλαδή, τὸν μονάχα μὲ τὴν ποσότητά της ὑπολογισμὸν τῆς ἀρχῆς τῆς ἀξίας—ἐργασίας. Ἐπειδὴ λοιπὸν μᾶς λείπει ἕνα ἀκριβὲς μέτρο διὰ τὴ σύλληψιν τῶν διαφόρων ποιότητων τῆς ἐργασίας, ἡ οἰκονομικὴ πραγματικότητα καταλήγει κατὰ τὸν Σμιθ σὲ συμβιβασμὸν στὴν ἀγορά. Ὁ συμβιβασμὸς μάλιστα αὐτὸς γίνεται κατὰ τὸν Μάρξ «πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη τῶν συμμετεχόντων».

34 (σελ. Κειμ. 61). Ἐμπορεύματα ἀνταλλάσσονται μὲ ἄλλα ἐμπορεύματα πολὺ συχνότερα, παρὰ μὲ ἐργασία καὶ γιὰ αὐτὸ καὶ μὲ αὐτὰ νὰ συγκρίνονται, ὅχι δὲ πρὸς ὠρισμένες ποσότητες ἐργασίας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἡ τιμὴ ἑνὸς ἀγαθοῦ παρίσταται τὴν ποσότητα ἀγαθῶν τὴν ὅποιαν λαμβάνει κανεὶς κα-

τά τήν συναλλαγήν δι' αὐτό. Προκειμένης χρηματικῆς οἰκονομίας τὸ χρῆμα ἀποτελεῖ τὸ «τρίτον ἀγαθόν» πρὸς τὸ ὁποῖον συγκρίνονται ὅλα τὰ ἐμπορεύματα. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ ἀξία τοῦ χρήματος κυμαίνεται, γι' αὐτὸ, ἂν μάλιστα πρόκειται περὶ συγκρίσεων πολὺ ἀπομακρυσμένων χρονικῶν διαστημάτων, ἀποτελεῖ ὁ σῆτος κατὰ τὸν Σμιθ ἕνα καλύτερο μέτρο συγκρίσεως.

35 (σελ. κειμ. 63). Ὁ Σμιθ ἐρευνᾷ τὰ προβλήματα τῆς ἀπολύτου καὶ σχετικῆς ἀξίας. Ὡς μοναδικὸ ἀκριβὲς μέτρο γιὰ τὴν ἀξία εἶναι γιὰ τὸν Σμιθ ἡ ἐργασία. Καίτοι δὲ ὁμολογεῖ ἐνίοτε ὅτι ἡ χρηματικὴ ἢ ἡ αγοραία τιμὴ τῆς κυμαίνεται, ὅμως ἡ πραγματικὴ τῆς τιμὴ δὲν κυμαίνεται ποτέ. Εἰς ὅλας τὰς σπουδαιότερας περιπτώσεις θεωρεῖ τὴν ἐργασίαν ὡς τὸ ἀπολύτως ἀμετάβλητον μέτρον τῆς ἀξίας. Τουναντίον τὸ χοῆμα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι σταθερὸν μέτρον, ἀφοῦ ἡ ἀξία του καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ποσότητα τῶν εὐγενῶν μετάλλων.

36 (σελ. Κειμ. 64.). Δι' ἐκεῖνον ποῦ ἀπασχολεῖ πλείστους ἐργάτας κυμαίνεται καὶ ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας, διότι πότε πρέπει νὰ πληρώσῃ περισσότερα πότε λιγώτερα. Τουναντίον ἡ «πραγματικὴ τιμὴ», δηλαδή ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας ὡς τοιαύτης, δὲν κυμαίνεται ποτέ.

37 (σελ. Κειμ. 68). Ἡ πρώτη ἔκδοσις τοῦ «Πλούτου» δὲν περιεῖχεν τὴν φράσιν «ἀνήκει εἰς τὸν ἐργάτην ὁλόκληρον τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας του».

38 (σελ. Κειμ. 70). Εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν ἀναφέρεται ὅτι τὰ κέρδη τοῦ κεφαλαίου (stock) εἶναι μισὰ πηγὴ ἀξίας.

39 (σελ. Κειμ. 73.). Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ εἶναι

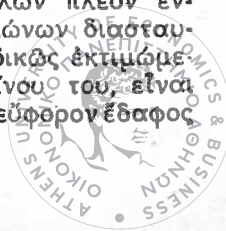
γραμμένο υπό τὸ πνεῦμα τῶν Lectures.

40 (σελ. Κειμ. 73) πρβλ. σημ. 29. Ἐνταῦθα σχετικῶς πρὸς τὴν μέθοδον τοῦ Σμιθ πρέπει νὰ τονίσω-
μεν τὰς σχέσεις τῆς πρὸς τὴν Στατιστικὴν. Ἡ χρησι-
μοποίηση «μέσων ἀξιών» εἶναι συνήθης μέθοδος τοῦ
Σμιθ τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται συνειδητᾶ. Ὁ Σμιθ
γνωρίζει τρεῖς μέσες ἀξίες: 1. μίαν τοῦ μέσου ὄρου
(average, ordinary), 2. ἑτέραν τῆς κεντρικῆς ἀξίας
(the central price) καὶ 3. τὴν συχνότερον συναντωμέ-
νην ἀξίαν (usual common, commonly employed). Τὸν
κύριον πάντως ρόλον παίζει ἡ ἀξία τοῦ μέσου ὄρου.

41 (σελ. Κειμ. 74). Ὁ Σμιθ πιστεύει ὅτι ἡ τιμὴ
ποῦ καλύπτει τὰ παραγωγικὰ ἔξοδα καὶ τὸν μέσον ὄ-
ρον τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου, παριστᾶ à la longue
τὸ κατώτερο ὄριο τῆς διαμορφώσεως τῆς τιμῆς· ἐπο-
μένως παροδικὰ μόνο θὰ ἤμποροῦσε νὰ ὑποβιβασθῆ.
Αὐτὴ εἶναι ἡ τιμὴ τὴν ὁποίαν ἡ νεώτερη θεωρία κα-
λεῖ «στατικὴν τιμὴν διαρκείας».

42 (σελ. Κειμ. 81). Διάφορες συμπτώσεις προκα-
λοῦν διακυμάνσεις τῶν τιμῶν, δηλαδὴ ἀπομακρύνουν
τὰς τιμὰς ἀπὸ τὴν φυσικὴν των στάθμην (τιμὴν τοῦ
κόστους). Ὁ Σμιθ παρακολουθεῖ τὰ αἴτια τῶν διακυ-
μάνσεων αὐτῶν καὶ πραγματεύεται τὸ πρῶτον τὰς
προκαλουμένας ὑψώσεις καὶ πτώσεις τῶν τιμῶν ἀπὸ
αἰφνιδίως ἐμφανιζομένας μεταβολὰς τῆς ζητήσεως,
καθὼς καὶ τὴν ἐπίδρασίν των ἐπὶ τοῦ βαθμοῦ ἀπα-
σχολήσεως εἰς τὰ σχετικὰ ἐπαγγέλματα.

43 (σελ. Κειμ. 83). Εἰδικοί (μοναδικοί) ὄροι καὶ
φυσικὰ αἴτια δὲν διαχωρίζονται ἀλλήλων πλέον ἔν-
τονα. Εἰς τὸ παράδειγμα τῶν ἀμπελώνων διαστά-
ρῶνονται ἀμφότεροι· διότι ὁ ὑψηλὰ εἰδικῶς ἐκτιμώμε-
νος ἀμπελῶν, ἔνεκα τοῦ ἰδιαιτέρου οἴνου του, εἶναι
μοναδικὸς συγκρινόμενος μὲ ἕξ ἴσου εὐφρογῆδαφος

εις την σχετικήν περιοχήν, συγχρόνως ὅμως καὶ ὡς ἔδαφος εἶναι πρᾶγμα φυσικῆς σπανιότητος.

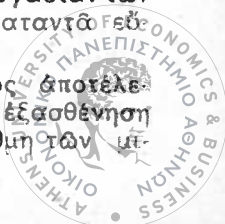
44 (σελ. Κειμ. 84). Ὁ Σμιθ δὲν ἐξετάζει βαθύτερα τὸ ζήτημα ἂν κατὰ πόσον οἱ ὑψώσεις τῶν τιμῶν ποῦ προκαλοῦνται ἀπὸ μοναδικούς ὄρους ἢ φυσικά αἷτια, παρεμποδίζουν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, ἢ ἂν αὐτοὶ παριστοῦν μίαν ἀρχὴν ἀντιστρατευομένην εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀνταγωνισμόν. Οὗτος κατακρίνει τὰς «μονοπωλιακὰς θέσεις» ποῦ δημιουργοῦνται ἀπὸ μέτρα τῆς ἐννόμου τάξεως.

45 (σελ. Κειμ. 88). Εἰς τὴν ἰδεατὴν πρωτόγονον κατάστασιν ἀνήκει ὀλόκληρη ἡ οἰκονομικὴ ἀπόδοσις στὴν ἐργασία. Τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἀνεπτυγμένην ἀνταλλακτικὴν οἰκονομίαν προστίθενται ὡς στοιχεῖα τοῦ κόστους ὁ τόκος τοῦ κεφαλαίου καὶ ἡ ἔγγειος πρόσδοσις καὶ ἐπομένως μικρύνουν τὸν φυσικὸν μισθὸν τῆς ἐργασίας.

46 (σελ. Κειμ. 89). Οἱ πτώσεις τῶν τιμῶν οἱ προκαλούμενες ἀπὸ τεχνικὰς προόδους, δὲν πραγματοποιοῦνται σύμμετρα σὲ ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα. Ἔτσι διὰ τεχνικῶν τελειοποιήσεων προκαλοῦνται διαρκῶς μετατοπίσεις εἰς τὰς ἀναμεταξύ των σχέσεις τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων.

47 (σελ. Κειμ. 99). Εἰς ἐποχὰς ἀσθενοῦς ζήτησεως ἐργασίας καὶ ὑψηλῶν τιμῶν τῶν εἰδῶν συντηρήσεως, ἡ στάθμη τῶν μισθῶν δείχνει τάσιν ὑποβιβασμοῦ, διότι οἱ ἐργάτες προσφέρουν τὴν ἐργασίαν των μειοδοτικά. Σὲ τέτοιες ἐποχὰς ὁ μισθὸς καταντᾷ ἐξοκλα εἰς τὸ φυσικὸν Existenzminimum.

Ἄφ' ἑτέρου ὑψηλοὶ μισθοὶ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα ὑψώσιν τῶν τιμῶν καὶ ἔτσι ἐμμεσα ἐξασθένησιν τῆς διαθέσεως τῶν ἀγαθῶν. Ὑψηλὴ στάθμη τῶν τιμῶν

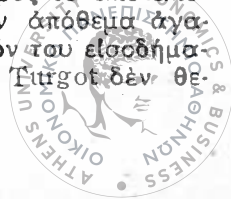

σθών προκαλεί έντατικώτερη έκμετάλλευση τών έργατικών δυνάμεων διά όρθολογιστικής διαμορφώσεως τής εργασίας. 'Ο Σμιθ διακρίνει ήδη τήν συσχέτισιν τών ύψηλών μισθών με τήν έπιστημονικήν όργάνωσιν τής εργασίας, με τήν Rationalisation.

48 (σελ. Κειμ. 99). 'Ο Σμιθ δέν κάνει διάκριση μεταξύ τόκου τοϋ κεφαλαίου και κέρδους τοϋ έπιχειρηματίου. 'Η έννοια τοϋ Profit περιλαμβάνει και τά δύο. Μάλιστα ρητά ήρνήθη νά θεωρήση τó κέρδος τοϋ κεφαλαίου ως άντιμισθίαν διά τήν εργασίαν τοϋ έπιχειρηματίου, τής διευθύσεως και έπιθεωρήσεως τής έπιχειρήσεως (Α 6). Οϋτος έχει ύπ' όψιν του τόν έπιχειρηματίαν πάντοτε και ως κεφαλαιούχον, διότι κατά τήν έποχήν του ήσαν πράγματι συνηνωμένα Ιδιότητες. Τó πρώτον ή ανάπτυξις τής άνωνομίας κατά τόν 19ον αιώνα έχώρισεν αύτάς τās ιδιότητας. 'Η λέξις τόκος χρησιμοποιείται από τόν Σμιθ, μόνον διά τó εισόδημα ενός προσώπου, τó όποϊον δανείζει τó κεφάλαιόν του, χωρίς τó ίδιον νά συμμετέχη εις τήν χρησιμοποίησή του (Α 6). 'Ο Say υπήρξεν ó πρώτος, ó όποϊος προέβη εις λεπτομερή διάκρισι μεταξύ τοϋ μισθοϋ τοϋ έπιχειρηματίου, τοϋ τόκου τοϋ κεφαλαίου και τοϋ κέρδους τοϋ έπιχειρηματίου.

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

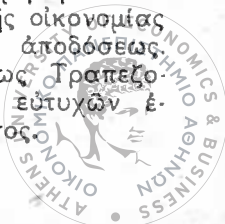
49 (σελ. Κειμ. 121). Εισόδημα κατά τόν Σμιθ δέν είναι πάν τó εις τó οικονομικόν ύποκειμενον εισρέον ποσόν αγαθών και ύπηρεσιών, αλλά ύπό ύλικήν έννοιαν τó απόθεμα τών αγαθών που έξυπηρετεί τήν άμεσον κατανάλωσιν, έν αντιθέσει πρós τά από αποταμιευθείσες προμήθειες άπαρτισθέν απόθεμα αγαθών, τó όποϊον παρέχει εις τόν κύριόν του εισόδημα (Κεφάλαιον). 'Ο Σμιθ όπως και ó Fittger δέν θεωρεί τó έδαφος ως κεφάλαιον.

Πολύ σπουδαίαν διὰ τὴν μετὰ ταῦτα ἐπακολουθήσασαν συζήτηση περὶ Κεφαλαίου ὑπῆρξεν ἡ διάκριση τοῦ Σμίθ, τοῦ Κοινωνικοῦ καὶ τοῦ ἰδιωτικοοικονομικοῦ Κεφαλαίου. Τὴν κοινωνικὴν ἔννοιαν τοῦ κεφαλαίου ἐπεκτείνει ὁ Σμίθ καὶ εἰς προσωπικὰς ἰδιότητας, τάλαντα, ἰκανότητάς κλπ. Τὴν ἰδέαν αὐτῶν κατόπιν ὁ ρωμαντικός Ἀδάμ Μύλλερ ἀξιολόγησε πλήρως εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ «πνευματικοῦ κεφαλαίου» ἐνὲς ἔθνους.

50 (σελ. Κειμ. 122.) Εἰσόδημα κατὰ τὸν Σμίθ εἶναι τὸ ἀπόθεμα ἀγαθῶν, τὸ ὁποῖον ἕνα οἰκονομικὸ ὑποκείμενο, χωρὶς νὰ ἐλαττώσῃ τὴν περιουσίαν του μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ δι' ἀντίκρουση τῶν δαπανῶν τῆς συντηρήσεώς του. Εἰσόδημα καὶ Περιουσία διαχωρίζονται χαρακτηριστικὰ ἀπὸ τὸν Σμίθ. Βλ. καὶ σχόλιον 49.

51 (σελ. Κειμ. 128). Τὸ χρῆμα ἀνήκει μὲν εἰς τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον τῆς οἰκονομίας, ὄχι ὅμως εἰς τὸ καθαρὸν εἰσόδημά της. Τὸ χρῆμα δὲν τρώγεται. Χρησιμεύει ὡς μέσον κυκλοφορίας καὶ μέτρον τιμῆς καθὼς καὶ μέτρον ἀξίας τῶν ἀγαθῶν. Εἶναι ὁ μέγας τροχὸς κυκλοφορίας τῆς οἰκονομίας. Εἰς τὸ Β2 ἐπαναλαμβάνεται τοῦτο τρίς. Μπορεῖ νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὸ πάγιον κεφάλαιον. Ὅσο ὅμως περισσότερο πάγιον κεφάλαιον μπορέσωμε νὰ ἀποταμιεύσωμεν, χωρὶς νὰ ἐλαττώσωμεν τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν, τόσο τὸ καλύτερον· τόσο μεγαλύτερον θὰ εἶναι τὸ καθαρὸ εἰσόδημα τῆς οἰκονομίας. Τοῦτο ἰσχύει καὶ διὰ τὸ χρῆμα φυσικὰ καὶ γι' αὐτὸ κάθε ἐξοικονόμησι- τοῦ πολυτιμοῦ αὐτοῦ ὄργανου συναλλαγῶν τῆς οἰκονομίας εἶναι τὸ ἴδιον σὰν αὔξησις τῆς καθαρᾶς ἀποδόσεως. Γι' αὐτὸ ὁ Σμίθ ὑπερμαχεῖ τῆς ἐκδόσεως Τραπεζογραμματίων, ὡς μιᾶς ἐκ τῶν νεωτέρων εὐτυχῶν ἐφευρέσεων εἰς τὰ ζητήματα τοῦ χρήματος.

52 (σελ. Κειμ. 132). Βλέπε σχόλιον 51.

53 (σελ. Κειμ. 133). Ὁ Σμιθ εἶναι ὀπαδὸς τοῦ συστήματος τῶν Τραπεζογραμμάτων, ἀλλὰ γνωρίζει ὡσαύτως πλήρως τοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους ἐγκυμονεῖ διὰ τὴν Οἰκονομίαν, ἢ κατάχρησιν τῆς ἐκδόσεως χαρτονομίσματος. Πραγματικὰ ἀσφαλῶς εἶναι ἕνας νομισματικὸς κανόνας μόνον ἂν ἔχει ὡς ὑπόβαθρον τὰ εὐγενῆ μέταλλα. Ὁ Σμιθ δὲν μᾶς ὁμιλεῖ διὰ τὰ προβλήματα τῆς διὰ χρυσοῦ πλήρους ἢ μερικῆς καλύψεως τῶν τραπεζογραμμάτων, ἐξάγεται ὁμῶς ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξή του ὅτι θεωρεῖ συμφέρουσαν μίαν ὅσο τὸ δυνατὸν ἐλαστικωτέραν προσαρμογὴν τῆς κυκλοφορίας τῶν τραπεζογραμμάτων πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν συναλλαγῶν. Νομίζει δὲ ὅτι ἡ προσαρμογὴ αὐτὴ λαμβάνει χώραν αὐτόματα.

54 (σελ. Κειμ. 143). Διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σμιθ περὶ συμπτώσεως τοῦ ἰδιωτικοῦ συμφέροντος μὲ τὸ συνολικὸν συμφέρον, ἀποτελεῖ ἡ τοποθέτησις κεφαλαίων ἕνα ἐξαιρετὸν τεκμήριον. Κατὰ τὴν ἀντίληψίν του τὰ κεφάλαια εὐρίσκουν μόνον τῶν (τὸ ἰδιοσυμφέρον τοῦ κεφαλαιούχου δίδει τὴν νύξιν) τίς καλύτερες διὰ τὸ γενικὸν συμφέρον τοποθετήσεις. Ἀλλὰ ἀποδειχθέντος τούτου, τότε συναποδεικνύεται ὅτι ἡ παραγωγὴ ἢ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τῆς χρησιμοποίησεως Κεφαλαίων, παρὰ τὴν ἀνυπαρξίαν κεντρικῆς ἀρχῆς διευθυνούσης, ἐμφανίζει τὴν καλύτερην μορφήν ὀργανώσεως τῆς οἰκονομίας.

BIBLIO ΤΡΙΤΟ

55 (σελ. Κειμ. 146). Ὁ Σμιθ πλησιάζει καὶ ἐν ταῦθα πολὺ, πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς διαφορικῆς προσόδου τοῦ Ricardo.

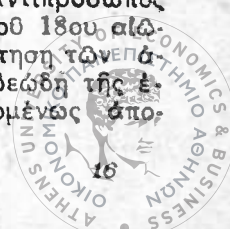

56 (σελ. Κειμ. 152). Καταπίστευμα καθολικόν (πατρογικά κτήματα) εἶναι ἓνα εἶδος διοικήσεως μιᾶς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας συναντώμενο εἰς τὶς οἰκογένειαι τῶν εὐγενῶν τοῦ μεσαίωνα. Οἱ ἀρχαί της ἦσαν τὸ ἀδιαίρετο, ἀναπαλλοτριωτο καὶ ἀχρέωτον τῆς ἰδιοκτησίας αὐτῆς. Δηλαδή διεφυλλάσσετο ἓνα οἰκογενειακὸ προνόμιον εἰς τὴν οἰκογενειακὴν διαδοχὴν κατὰ γενεάς, ἀντὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν καθ' ἕκαστον μελῶν τῆς οἰκογενείας. Καθωρίζετο π.χ. ὅτι ὁ μεγαλύτερος υἱὸς ὑπεισέρχεται εἰς τὴν κληρονομίαν ἢ καὶ ὁ μικρότερος.

Παρεμφερὲς ἔθιμον μοναδικοῦ κληρονόμου τῆς ὅλης κληρονομίας ἴσχυε φαίνεται παλαιότερα καὶ εἰς μερικὰς ἑλληνικὰς νήσους. Οἱ ἑλληνικοὶ ἀγροτικοὶ νόμοι ἀπὸ τοῦ 1917—1922 καθιέρωσαν τέτοιον μοναδικὸν κληρονομικὸν δικαίωμα ἕνεκα τῆς σμικρότητος τῶν ἀγροτικῶν κλήρων, ἀλλὰ κατηργήθη κατόπιν, ὡς μὴ ἀνεκτὸν καὶ προκαλοῦν τεχνητὴν στενότητα γῆς.

57 (σελ. Κειμ. 154). Ἀπὸ πολιτικοῦ καὶ οἰκονομικοδιαχειριστικοῦ λόγου ὁ Σμιθ ὑπερμαχεῖ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας εἰς τὴν Γεωργίαν ἀντὶ τῆς μεγάλης ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ συστήματος τῶν πακτώσεων τῶν φυσιοκρατῶν. Ὁ Γερμανὸς γαιοκτήμονας Albrecht Thaer (1752—1828) καθοδηγητὴς τῆς γερμανικῆς ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, ἔλεγε ὅτι ὁ ἰδιοκτῆτης βλέπει τὸ κτῆμα του ὡς τὴν γυναῖκα του ἐνῶ ὁ πακτωτὴς ὡς τὴν παλλακίδα του.

58 (σελ. Κειμ. 154). Ὁ Σμιθ εἶναι ἀντιπρόσωπος τῆς ἐννοίας τῆς «ἐλευθερίας» ἐκείνης τοῦ 18ου αἰῶνος, ἢ ὅποια ἀνεπήδησε ἀπὸ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἀστικῶν στρωμάτων καὶ ἐγέννησε τὰ ἰδεώδη τῆς ἐλευθερίας, ἰσότητος, ἀδελφότητος. Ἐπομένως ἀπο-

κρούει παντός εΐδους φεουδαλικάς και άπολυταρχικάς δεσμεύσεις εις τε την ύπαιθρον (δουλοπαροικία) και εις τας πόλεις (συντεχνίαι) και ύπερμαχει της οικονομικής και κοινωνικής εξίσωσης των ατόμων.

59 (σελ. Κειμ. 155). Κατά τον 13ον αΐωνα συναντώμεν εις την Άγγλιαν άναδασμούς της γής, προς όφελος των γαιοκτημόνων και της κτηνοτροφίας. «Τά «πόδια των προβάτων μεταβάλλουν την άμμον εις χρυσόν».

Τά Άγγλικά μαλλιá έξήγοντο εις την Φλάνδραν, Φλωρεντίαν υπό ξένων έμπόρων (Όλλανδων, Ιταλων, Ισπανων) έγκατεστημένων εις τό Λονδίνον. Μόλις κατά τά τέλη του 14ου αΐωνος περνά τό έπικερδές αυτό έμπόριο στα χέρια των Άγγλων.

Σιγά-σιγά έδυνάμωσε και ή Άγγλική ύφαντουργία. Από του 1400 αρχίζει επίμονα νά ανταγωνίζεται την φλανδρικήν. Μέχρι του τέλους του 16ου αΐωνος ή Άμβέρσα παρέμεινε ή κυριώτερη ξένη αγορά διά τά άγγλικά μάλλινα.

Η βιομηχανία των μαλλίνων είναι ή πρώτη βιομηχανία της Άγγλίας που έτυχε έμποροκρατικής προστασίας. Τώ 1656 άπηγορεύθη εις πάντας ή χρησιμοποίηση εις τους νεκρούς και φέρετρα άλλου ύφασματος πλην μαλλίνων. Όλλανδοι ύφαντουργοί μετεκλήθησαν υπό της κυβερνήσεως εις την Άγγλιαν διά νά τελειοποιήσουν την παραγωγικήν διαδικασίαν και νά μεταφέρουν έφευρέσεις εις την χώραν.

60 (σελ. Κειμ. 157). Εις πολλά μέρη τονίζει ό Σμιθ την φιλελευθέραν και προαγωγικήν της βιομηχανίας και έμπορίου διάθεσιν του Δαυίδ Hume (βλ. και σχόλ. 29).

BIBΛΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

61 (σελ. Κειμ. 159). Βλέπε σχόλιον 203

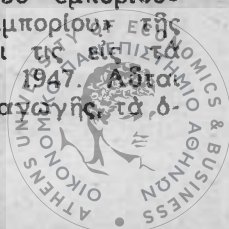

62 (σελ. Κειμ. 160). Βλ. σχόλιον 1 σελ. 200.

63 (σελ. Κειμ. 174) Μεταξύ των τεχνικῶν μέσων τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς συγκαταλέγονται τὰ βραβεῖα ἐξαγωγῆς καὶ τὸ Dumping. Τὰ βραβεῖα ἐξαγωγῆς συνίστανται εἰς τὴν παροχὴν ἰδιαιτέρας εὐνοίας διὰ τὴν ἐξαγωγήν. Ἡ εὐνοία αὕτη ἴσχυται νὰ εἶναι φανερὴ ἢ κεκαλυμμένη. Ὡς ἐκ τούτου προάγονται διάφοροι τύποι αὐτῶν. Διακρίνομεν ἐπιστροφὰς δασμῶν, δηλαδὴ ἐκπτώσεις κατὰ τὴν ἐξαγωγήν, ἄλλα ἰδιαίτερα κέρδη καὶ κύρια βραβεῖα ἐξαγωγῆς (ἐπιχορηγήσεις).

Βραβεῖα ἐξαγωγῆς εἶναι νοητὰ εἰς κάθε ἐμπορικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον κατευθύνει κρατικὴ πρόνοια. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐμποροκρατισμοῦ ἔπαιξαν σπουδαῖον ρόλον. Εἰς τὴν Γαλλίαν κατὰ τὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος ἐγένετο εὐρεία χρῆσις αὐτῶν, μάλιστα ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι διδακτικὴ πολὺ διὰ τὴν ἐπίδρασιν των. Ἡ κλασσικὴ διδασκαλία ἡσχολήθη πολὺ μὲ αὐτά. διὰ τὴν ἢ Ἀγγλία ἐπὶ μακρὸν χρόνον διετήρει βραβεῖα ἐξαγωγῆς ἐπὶ τῶν δημητριακῶν. Ὁ Σμίθ, ὁ Ρικάρδο, ὁ Μάλθος συνεζήτησαν διὰ τὴν σκοπιμότητα ἢ τὴν ἀπόρριψιν αὐτῶν. Καὶ προκειμένου ἐλευθέρου ἐμπορίου ἴσχυται νὰ παρασχεθῶν ἰδιαίτερα βραβεῖα ὅπως π. χ. ὑπὸ τὴν μορφήν παροχῆς πιστώσεων διὰ τὴν ἐξαγωγήν, ἢ ἐκπτώσεων εἰς τοὺς ναύλους, ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας, παροχῶν, ἐφ' ὅσον θὰ ὑπῆρχεν ἰδιωτικὸν μονοπώλιον εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἀναμφιβόλως ὅμως εἰς τὸ προστατευτικὸν σύστημα ἐφαρμόζονται εὐκολώτερα.

Σχετικὴ παρ' ἡμῖν εἶναι ἡ τελευταία νομοθεσία περὶ «Συστάσεως Διοικήσεως ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου» καὶ «περὶ ἐνισχύσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου» ἐτῆς ὁποίας τὰς εἰσηγητικὰς ἐκθέσεις βλέπει τις εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Βουλῆς τοῦ Ὀκτωβρίου 1947. Αὗται καθιέρωσαν καὶ παρ' ἡμῖν βραβεῖα ἐξαγωγῆς, τὰ ὁ-

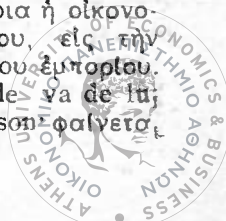
ποία ὁμως κατέληξαν εἰς ὑποτίμησιν τοῦ νομίσματος καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἀπεδείχθη ὀρθὴ ἢ τελικὴ ἀξιολόγησις αὐτῶν ἀπὸ τὸν Σμιθ.

64 (σελ. Κειμ. 183). Τὸ σύνθημα τοῦ συστήματος τῆς ὄλης αὐτῆς φυσικῆς ἐλευθερίας ἦτο τὸ *Laissez—faire*.

Τὸ ἀξίωμα τοῦ *Laissez—faire* ἀποδίδεται συνήθως εἰς τὸν ἔμπορον Legendre, ὁ ὁποῖος φαίνεται παρουσιασθεὶς κατὰ τὰ τέλη τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος εἰς τὸν Colbert ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Colbert: *Que faut-il faire pour vous aider*; *Nous laissez faire* ἀπήντησεν ὁ Legendre.

Ὁ πρῶτος συγγραφεὺς ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίησε τὸ ἀξίωμα τοῦτο καὶ μάλιστα μὲ προφανῆ συσχέτισιν πρὸς τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν, εἶναι ὁ Μαρκήσιος d'Argenson (1694—1754). Οὗτος προσεπάθησε ἐπίμονα νὰ ἀποδείξῃ τὰ οἰκονομικὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀπεκόμιζε τὸ κράτος ἐὰν ἄφινε τὸ ἐμπόριον ἄνευ παρεμβάσεως. Διὰ νὰ κυβερνᾷ κανεὶς καλύτερα, ἔλεγε, θὰ ἔπρεπε νὰ κυβερνᾷ ὀλιγώτερον. Ἰσχυρίζετο δὲ ὅτι ἡ ἀληθινὴ αἰτία τῆς καταπτώσεως τῆς Γαλλικῆς βιομηχανίας, ὑπῆρξεν ἡ ὑπερβολικὴ προστασία τὴν ὅποίαν τῆς ἐξησφάλισε τὸ Κράτος. «*Laissez faire telle devrait etre la devise de toute puissance publique depuis que le monde est civilisé*». «*Détestable principe que celui de ne vouloir notre grandeur que par l'abaissement de nos voisins! Il n'y a que la méchancheté et la malignité du coeur de satisfaire dans ce principe et l'interet y est opposé. Laissez—faire, morbleu! Laissez faire!* Εἰς τὰς ἐκφράσεις αὐτὰς ἀπεικονίζεται καὶ διατυπώνεται πλέρια ἡ οἰκονομικὴ διδασκαλία τοῦ συστήματος τούτου, εἰς τὴν θερμότεραν ἔνωσίν της μετὰ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου.

Ἡ προσθήκη *laissez—passer* (*le monde va de lui—même*) δὲν συναντᾶται εἰς τὸν d'Argenson φαίνεται

νά προσετέθη μεταγενέστερα.

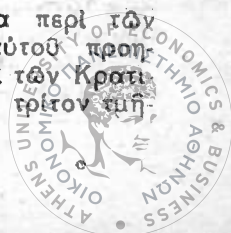
ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

65 (σελ. Κειμ. 185). Ὁ Σμιθ ἀντιπροσωπεύει τὴν ἰδέαν τοῦ Κράτους Δικαίου, δηλαδή τὴν ἀντίληψη ἐκείνην ἢ ὁποία περιορίζει τὰς λειτουργίας τοῦ Κράτους εἰς ἓν *Minimum*, κυρίως δὲ εἰς τὴν ἐκπλήρωση τῶν δικαστικῶν καὶ λοιπῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων ὀργανωτικῶν καθηκόντων του.

66 (σελ. Κειμ. 186). Διὰ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν ἐμπορικῶν μονοπωλίων των ἐξεχώρουν τὰ Κράτη κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νεωτέρων χρόνων τὰ μονοπωλιακὰ δικαιώματα αὐτῶν εἰς ἰδιωτικὰς ἐταιρείας. Κατὰ τὸ 1600 ἴδρυσεν ἡ Ἀγγλία τὴν ἐταιρείαν αὐτὴν. Ὁ Σμιθ εἶναι δεδηλωμένος ἀντίπαλος τέτοιων ἐταιρειῶν ἀπὸ τὴν πεῖραν τοῦ παρελθόντος. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν δι' αὐτὸν μόνον Τραπεζιτικαί, Ἀσφαλιστικαὶ καὶ Ἐταιρεῖαι διωρύγων καὶ ὑδάτων μεγαλουπόλεων. Αὐτὲς λόγῳ τῆς φύσεώς των ἠμποροῦν νὰ διοικηθοῦν ἐπωφελῶς. Τῷ 1833 κατήγγησε ἡ Ἀγγλία τὸ Μονοπώλιον τῆς Ἐταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ ἀπεκατέστησε τὴν Ἐλευθερίαν τοῦ Ἐμπορίου μετὰ τῶν Ἰνδιῶν.

67 (σελ. Κειμ. 187). Διὰ τὸν Σμιθ ἡ βασικὴ ἀρχὴ τοῦ τῆς μὴ ἀναμίξεως τοῦ Κράτους δὲν εἶναι δόγμα ἀπαρασάλευτον καὶ σχολαστικὰ ἐφαρμοζόμενον, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέψη τὰς ἀναγκαίας ἐξαιρέσεις τῆς.

68 (σελ. Κειμ. 188). Ἡ διδασκαλία περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Κράτους καὶ τῶν δαπανῶν αὐτοῦ προηγεῖται εἰς τὸν Σμιθ, τῆς διδασκαλίας περὶ τῶν Κρατικῶν ἐσόδων. Εἰς ταύτην ἐπακολουθεῖ ὡς τρίτον τμήμα ἡ τῶν κρατικῶν δανείων.

69 (σελ. Κειμ. 189). Αἱ ἰδεολογικαὶ βάσεις τῶν κλασσικῶν φορολογικῶν ἀρχῶν τοῦ Σμίθ, πηγάζουν ὅλες ἀπὸ τὰς ἀτομικιστικὰς φιλελευθέρως διδασκαλί-
ας τοῦ αἰῶνος του. Αὐτὲς θέλουν νὰ ἀπελευθερώ-
σουν τὸ ἄτομον ἀπὸ τὰ δεσμὰ κάθε κρατικῆς κηδε-
μονίας καὶ ἀπὸ τὴν ἄγονον καὶ ἀντιοικονομικὴν γρα-
φειοκρατίαν.

Ὁ Ἀδόλφος Wagner (+1917) παρενέβαλε τὴν
κοινωνικοπολιτικὴν ἀρχὴν εἰς τὴν φορολο-
γίαν καθ' ἣν τὸ φορολογικὸν σύστημα ἔχει καὶ τὸν
σκοπὸν νὰ ἐπιδράσῃ ἐξισωτικῶς ἐπὶ τῆς κατανομῆς
τοῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος διὰ τῆς βαρυτέρας φορο-
λογίας (προοδευτικῆ) τῶν μεγαλυτέρων εἰσοδημάτων
καὶ τῆς βαρυτέρας ἐπιβαρύνσεως τῶν εἰσοδημάτων
ἀπὸ σταθερὰ ἢ κινητὰ κεφάλαια, ἐν σχέσει πρὸς τὰ
μικρότερα εἰσοδήματα ἢ τὰ εἰσοδήματα τὰ προερχό-
μενα ἀπὸ ἐργασίαν.

70 (σελ. Κειμ. 190). Παρὰ τὸν διαρρεύσαντα ἐκ-
τοτε χρόνον ἡ οἰκονομικὴ ἱστορία δὲν διεφώτισε ἀκό-
μη τὰ τῶν φορολογικῶν αὐτῶν τῶν οἰκοδομῶν. Τὸ Κα-
πνικὸν τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Σμίθ θεωρεῖται μᾶλλον
ὅτι εἶναι φορολογία κατὰ οἰκογένειαν—μὴ ἔχουσαν
δηλαδὴ ἔγγειον κτῆσιν—ἀντικαταστήσασα τὴν πα-
λαιότεραν *caritatio humana*. Ὡς φορολογία τῶν οἰ-
κοδομῶν ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἡ παλαιότερον ὑπὸ τοῦ
Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐπιβληθεῖσα φορολογία «ἀ-
ερικοῦ», ἐκ τοῦ ὁποῦ ἔχομεν μαρτυρίας ὅτι εἰσε-
πράττετο ποσὸν 3.000 λιτρῶν χρυσοῦ ἐτησίως καὶ ὅτι
ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος κατηγορεῖ τὸ Βυζάντιον ὅτι
οὔτε τὸν ἀέρα ἄφησεν ἀφορολόγητον. Ἀλλὰ καὶ διὰ
τὴν ἔννοιαν καὶ ὑπόστασιν τοῦ «ἀερικοῦ» διχογνωμία
ὑφίσταται, τῶν μὲν θεωρούντων αὐτὴν ὡς ποινήν (Er-
Dölger), τῶν δὲ πιστευόντων, ἴσως ὀχι πειστικῶς, ὅτι
πρόκειται κυρίως περὶ ταμείου καὶ ὀχι φόρου. Ἡ λέ-
ξη δηλαδὴ ἀερικὸν προῆλθεν ἀπὸ παρρησιολογίας

της λέξεως *aetarium*. Ἡ γνώμη μάλιστα αὐτὴ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ Ἑλλήνων ἐπιστημόνων (I. Τορνάρτου)

71 (σελ. κειμ. 193). Ἡ ἔννοια τοῦ *Existenzminimum* εἰς τὸν Σμιθ εἶναι αὐτὴ τὴν ὅποια περιγράφει εἰς τὸ Ε2. Ἐνταῦθα εὐρίσκεται ἐν σπέρματι ἡ θεωρία τοῦ *Standard of life*, ἡ ὅποια ἐξαρτᾶ τὸ *Existenzminimum* ἀπὸ τὴν καθιερωμένην γενικὰ ζωάρκειαν καὶ τὰς λοιπὰς σύνηθειας τῆς ζωῆς.

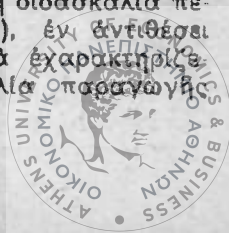
72 (σελ. κειμ. 195). Ἡ διδασκαλία τοῦ Σμιθ περὶ δανείων ἀποπνέει τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ἐχθρικῶς δὲ διάκειται πρὸς αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν τῆς ἐμποροκρατικῆς πολιτικῆς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀποδέχεται τὴν ἔντιμον καὶ ἀληθινὴν κρατικὴν πτώχευση ὡς τὴν ἀρίστην διέξοδον τοῦ Κράτους ἀπὸ τὰς δημοσιονομικὰς του ἀνάγκας, ἀντὶ τῶν πλαστῶν καὶ κεκαλυμμένων μορφῶν τῶν χρεωκοπιῶν ποῦ ἐπιφέρουν πολὺ μεγαλύτερες ζημιές.

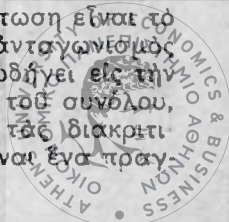
ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἡ κατανόηση τῆς διδασκαλίας τοῦ Σμιθ διαπιστώνει ἤδη τὴν ἀνωτερότητα ποὺ ἐνεφάνισε αὐτὴ ἔναντι τῆς ἐμποροκρατικῆς. Ἡ ἐμποροκρατικὴ σκέψη ἦταν βασικὰ τελείως διαφορετικὰ τοποθετημένη ἀπὸ τὴν κλασσικὴ. Τὰ ζητήματα, ἡ μέθοδος, τὸ πεδίον ἐπιγνώσεως, ὁ σκοπὸς τῶν ἐρευνῶν τῶν ἐμποροκρατῶν ἦσαν τελείως διαφορετικά. Ἐπιγραμματικὰ διατυπώνεται ἡ ἀντίθεση αὐτὴ ὡς ἑξῆς : Ἡ σκέψη τῶν ἐμποροκρατῶν ἦταν ὀργανικὴ, δυναμικὴ, ἀπὸ ἀπόψεως παραγωγικῆς ἐνεργητικὴ, ἰδεαλιστικὴ ἢ σκέψη τῶν κλασσικῶν μηχανικὴ, στατικὴ ἀπὸ ἀπόψεως κυκλοφοριακῆς, ὕλιστικὴ, παθητικὴ (Sombart). Μποροῦμε λοιπὸν νὰ χαρακτηρίσουμε τὸν μερκαντισμὸν ὡς παρακμὴ τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως ὅχι ὅμως ὡς προβαθμίδα τῆς κλασσικῆς οἰκονομίας. Δὲν ὑπῆρξαν οἱ ἐμποροκράτες οἱ πρόδρομοι τῶν Quesnay, Smith, Ricardo καὶ λοιπῶν ἐπιγόνων τῶν εἰς τοὺς ὁποίους μποροῦν νὰ συγκαταλεχθοῦν γενικῶς οἱ σοσιαλισταί, ἡ ἱστορικὴ σχολή, ἡ σχολὴ τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος, ἀλλὰ τῶν List, Dühring, Carey, μιᾶς δηλαδὴ κατευθύνσεως ποὺ δὲν διεμόρφωσε μέχρι τοῦδε ἓνα σύστημα, ὅπως τόσον τέλεια οἱ Κλασσικοί.

Τὸ σύστημα τῶν κλασσικῶν ἄρα θὰ ἐχαρακτηρίζετο ἐπιτυχῶς ὡς στατικὴ μηχανικὴ διδασκαλία περὶ ἀνταλλαγῆς (Κοινωνικὴ οἰκονομία), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἐμποροκρατικὸν τὸ ὁποῖον θὰ ἐχαρακτηρίζετο ὡς δυναμικὴ ὀργανικὴ διδασκαλία παραγωγῆς (Πολιτικὴ Οἰκονομία).

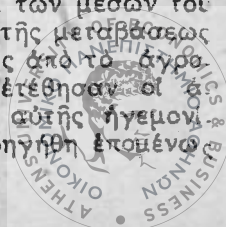

Ἄν δὲ ἠθέλαμεν νὰ ἀναγάγωμεν τὰς διδασκαλίας καὶ τῶν δύο αὐτῶν Οἰκονομικῶν συστημάτων εἰς τὴν συνολικὴν διάρθρωση τῆς πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Εὐρώπης, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πρωτοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, τότε τὸ μὲν σύστημα τῶν κλασσικῶν θὰ διεπιστώναμεν ὅτι προῆλθεν ἀπὸ τὸ ἀτομικιστικὸν φυσικὸν δίκαιον ὡς ἤδη ἐλέγχθη τοῦτο καὶ ἐτροφοδοτήθη κατόπιν ἀπὸ τὴν ποσοτικὴν μηχανικὴν σκέψιν, ἡ ὁποία ἔδραμε, γενικῶς, τοὺς πρώτους θριάμβους της, ὅταν κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ὑπεβοήθησε τὴν θεμελίωση τῆς νεωτέρας φυσικῆς ἐπιστήμης. Τὸ σύστημα τὸ ἐμποροκρατικὸν προῆλθε τουναντίον ἀπὸ τὴν παράδοσι τῶν σχολαστικῶν ἡ ὁποία ἐπέδρα ἀκόμα εἰς τοὺς διανοητὰς τῆς 16ης καὶ 17ης ἑκατονταετηρίδος. Ὡσαύτως καὶ ἡ ἰδέα τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοηθῇ πλήρως χωρὶς τὴν συσχέτισή της μὲ τὴν πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν ζωὴν τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἰδέα τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου ἢ τόσον γόνιμη διὰ τὴν ἀγγλικὴν κοσμοκρατορίαν ἀποδίδεται συνήθως εἰς τὸν Σμίθ εἰς τὴν πραγματικότητι ὅμως πολὺ πρὸ αὐτοῦ συναντῶνται τέτοιαι ἰδέαι. Ἡ συμβολὴ τοῦ Σμίθ καὶ ἐνταῦθα ἔγκειται εἰς τὴν ἀξιολόγησι τῶν σχετικῶν συμπερασμάτων πού ἔκομαν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου Hume καὶ Locke καὶ ἡ συστηματικὴ διαμόρφωση αὐτῶν, εἰς ἓνα αὐτοτελὲς ἐπιστημονικὸν κοινωνικὸν οἰκοδόμημα. Ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου ὡς ἀπαυγάσματος τῆς «θείας τάξεως» ἐποικοδόμησαν οἱ κλασσικοὶ τὰς φιλοσοφικοδικαιϊκὰς προϋποθέσεις τῶν διὰ τὸ αἴτημα τῆς ἐλευθερίας τοῦ Homo economicus. Τῆς ἐλευθερίας δὲ αὐτῆς, εἰδικῆ περιπτώσει εἶναι τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον. Ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων, ὁ ὁποῖος ὠδηγεῖ εἰς τὴν ἀρμονικὴν προαγωγὴν τῆς εὐημερίας τοῦ συνόλου, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ μὴν ἴσχυε διὰ τὰς διακριτικὰς σχέσεις. Τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον εἶναι ἓνα πραγ-

ματικόν γεγονός ανταποκρινόμενον πρὸς τὴν φυσικὴν κοσμικὴν τάξιν τοῦ διαφορισμοῦ τῶν παγκοσμίων φυσικῶν ὄρων παραγωγῆς καὶ τῆς κοσμοπολιτικῆς ἰδέας τῆς ἁρμονίας τῶν συμφερόντων ὄλων τῶν εἰς τὸ παγκόσμιον ἔμποριον συμμετεχόντων λαῶν.

Τὴν θεωρητικὴν αὐτὴν δικαίωση τοῦ ἐλευθέρου ἔμπορίου. ἦλθε νὰ ὑποβοηθήσῃ μιὰ πρακτικὴ πολιτικὴ καὶ τεχνικὴ ἐξέλιξη πρωτοφανῆς εἰς τὴν οἰκονομικὴ ἐξέλιξη, ἡ ὑπὸ τοῦ Arnold Toynbee ἀποκληθεῖσα «βιομηχανικὴ ἐπανάσταση». Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν μέσων τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος κατὰ τὴν ὁποῖαν ρηξικέλευθοι ἐφευρέσεις μετατρέπουν τέλεια τοὺς ὄρους τῆς οἰκονομικῆς εὐημερίας καὶ εὐδοκίμησεως. Οἱ πρόοδοι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐνεφάνισαν τὴν ἀποφασιστικωτέραν καμπὴν πρὸς τὴν μεγάλην βιομηχανίαν. Αὐτὲς τίθενται εἰς ἐξυπηρέτησιν τοῦ οἰκονομοῦντος ἀνθρώπου, ἐκτενεῖς ἐκτάσεις ἀξιοποιοῦνται συγκοινωνιακῶς καὶ γενικῶς ἢ ἐπιστήμη ὑπηρετεῖ τὴν οἰκονομίαν. Τὸ 1768 παριστᾷ μιαν σπουδαίαν χρονολογίαν κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ὑφαντουργὸς Richard Arkwright εἰσήγαγε τὴν κλωστικὴ μηχανὴ καὶ συγχρόνως ὁ James Watt ἤρχισε τὴν προσπάθεια νὰ χρησιμοποίησῃ τὸν ἀτμὸν ὡς κινητήριον δύναμιν τῶν μηχανικῶν ἐφευρέσεων. Ἰδιαιτέρως ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀτμομηχανῆς ἐσημείωσε μιαν ἐποχὴν διὰ τὴν τεχνικὴν ἢ ὁποῖα ἐπέδρασε ἀποφασιστικώτατα εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς Ἀγγλίας καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως τῆς ἐργασίας μιαν ἀπροσδόκητον φυσικὴν δύναμιν. Οὕτω βαθμηδὸν συνεπληρώθη ἡ ἐξέλιξις ἀπὸ ἀγροτικὴν χώραν, ὅπου κατὰ μέγα μέρος ἦτο ἡ Ἀγγλία μέχρι τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰῶνος, εἰς βιομηχανικὴν. Διὰ τῆς μεταβάσεως αὐτῆς τῆς Ἀγγλίας ὡς πρώτης χώρας ἀπὸ τὸ ἀγροτικὸν πρὸς τὸ βιομηχανικὸν κράτος, ἐτέθησαν οἱ ἀκρογωνιαῖες βάσεις τῆς οἰκονομικῆς αὐτῆς ἡγεμονίας ἐπὶ τοῦ ὑπολοίπου κόσμου. Προηγήθη ἐπιούενον

δλων τών άλλων κρατῶν καὶ ἀπετέλεσε ἓνα βιομηχανικὸν κέντρον περὶ ἀγροτικῶν οὕτως εἰπεῖν οἰκονομῶν, μέχρις οὗτου ἠκολούθησαν καὶ αὐτὲς εἰς τὴν ἐξέλιξιν ταύτην.

Οὕτως ἔφθασε ἡ ἐποχὴ τοῦ 1860 τῆς Ἀγγλογαλλικῆς ἐμπορικῆς συμβάσεως Cobden, μέχρι δὲ τοῦ 1865 ἡ Ἀγγλία συνωμολόγησε μὲ ὅλα τὰ σπουδαιότερα εὐρωπαϊκὰ Κράτη ἐμπορικὰς συμβάσεις μὲ φιλελευθέρως ἐμπορικὰς ἀρχάς, οὕτως ὥστε ἀπὸ σπουδαίας χώρας μόνον οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς νὰ παραμείνουν ἐκτὸς τῆς κινήσεως αὐτῆς. Οὕτως ἡ ἰδέα διὰ τὴν ὁποῖαν ὁ Σμιθ ὑπερεμάχησε μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις ἐπραγματοποιεῖτο πλήρως ἔνα σχεδὸν αἰῶνα μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Πλούτου τῶν Ἐθνῶν».

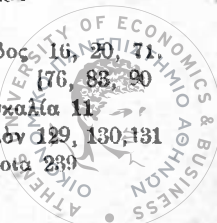
Ὅταν κατόπιν, ἰδίως μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον—παρὰ τοὺς διαφορικοὺς δασμοὺς τοῦ συνεδρίου τῆς Ottawas (1894)—ἐδημιουργήθησαν νέοι ὄροι τότε παρεσκεύασαν αὐτοὶ βαθμηδὸν τὴν πρὸς τὴν προστασίαν ἄγουσιν ὁδόν. Ἡ μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον συνεχῆς ἀνεργία, ἐνεφάνισε ἓνα σύμπτωμα μιᾶς πολὺ βαθειᾶ προχωρούσης διαρθρωτικῆς κρίσεως. Ἡ μοναδικὴ βιομηχανικὴ καὶ χρηματοδοτικὴ πρωτοποριακὴ θέσις τῆς Ἀγγλίας εἶχεν ἀπωλεσθῆ, ἐτονώθη δὲ ὑπέρμετρα ἢ καὶ ἀπὸ παλαιότερα ἀγωνιζομένη κίνησις τῆς προστασίας. Τὸ γενικὸν δασμολόγιον τοῦ 1932 ἀντικατέστησε τότε πλέον ὀριστικὰ τὴν ἀρχαίαν πολιτικὴν τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου.

SIRAL
AND OTHERS

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΥΛΗΣ

- *Αγροτικά συστήματα 181, 182.
 *Αμερικῆς ἀνακάλυψις 160
 *Ανταγωνισμὸς ἐλεύθερος, 21
 *Ανταλλαγὴ, 19, 51, 61, 67, 105
 [144, 148
 *Ανταλλαγῆς κλίσις, 213
 *Ἀξίς ἀνταλλακτικὴ, 19, 51, 61,
 [219,
 *Ἀξία ἀπόλυτος, 235
 *Ἀξία-ἐργασία, 225, 227, 228, 229
 *Ἀξία ἐργασίας ὀνομαστικὴ, 64
 *Ἀξία ἐργασίας πραγματικὴ, 63,
 [64
 *Ἀξία σχετικὴ, 235
 *Ἀξία χρήσεως, 19, 59, 219
 *Ἀξίαι μέσαι, 236
 *Ἀξίας ἀνταλλακτικῆς ἀρχή, 57
 *Ἀξίας μέτρον, 19, 63, 64, 71,
 [232
 *Ἀποικῶν εὐδοκίμησεως αἷτια,
 [178
 *Ἀποικῶν ἰδρύσεως αἷτια, 177
 *Ἀπολυταρχισμοῦ ἐποχὴ, 200
 *Ἀπροκατάληπτος παρατηρητὴς 13
 Ἀργυρος, 54, 56, 59, 63, 65, 66,
 [121
 *Ἀρχηγὸν Κράτους ἔξοδα, 187
 *Ἀτομικιστικὴ φιλοσοφία, 5, 8
 Βραβεῖα ἐξαγωγῆς, 174
 Γεωργίας παραμέλησις, 152, 154
 Γῆς καλλιέργεια, 149
 Δαπάναι ἀμύνης χώρας, 184
 Δασμολόγιον Colbert, 171,
 Δασμὸς, 168, 171,
 Δασμὸς προστατευτικὸς 15
 Διανομὴ ἀγαθῶν 16
 Διαρρυθμίσεις ἐργατικῆς 39
 Διαφωτισμὸς 196, 225
 Δίκαιον φυσικόν 13
 Δικαιοσύνης ἔξοδα 184
 Δικαιωμάτων ἀπόδοσις 174
 Δημοσίων διαρρυθμίσεων ἔξοδα,
 [185
 Δουλεία 153
 Δουλοπαροικία 154
 *Ἐγγειος πρόσοδος, 16, 20, 71,
 [76, 83, 90
 *Ἐγωϊσμοῦ διδασκαλία 11
 Εἰσὸδήματα ἀτομικῶν 129, 130, 131
 Εἰσοδήματος ἔννοια 239

Εισοδήματος μορφαι 16
 *Εκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων ἔξο-
 [δα 186
 *Ελευθερία οικονομική 15
 *Ἐμπόριον ἐλεύθερον 15, 16
 *Ἐμπόριον ἑξωτερικόν 149, 163
 [166
 *Ἐμποροκράται 14, 15, 18, 154,
 [200
 *Ἐμποροκρατικὸν σύστημα 179,
 [180, 181
 *Ἐμποροκρατικοῦ συστήματος ἀρ-
 [χή 158
 *Ἐπαγγέλματα 135
 *Ἐπιτόκιον 101, 102, 103
 *Ἐργασία παραγωγική 29, 133, 139
 *Ἐργασία μὴ παραγωγική 133-139
 *Ἐργασίας ἀπόδοσις 32, 60
 *Ἐργοστασίων ἰδρυσις 155
 *Ἐσόδων Κράτους πηγαι 188-194

 Ζήτησις 20, 76, 78, 80, 86

 *Ἡγεμῶν 30, 65, 120

 Θεϊσμός 5, 7, 9, 17, 22
 Θεολογία φυσική 17
 Θησαυρός 120

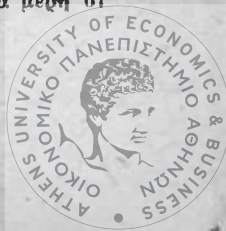
 *Ἰδιοκτησία ἀτομική 24, 90, 152
 [154
 *Ἰδιοσυμφέρον 21, 41, 77, 78, 98
 [169
 *Ἴσοζύγιον ἐμπορικόν 15, 163, 164
 *Ἴσοροπία 20

Καταμερισμὸς ἔργασίας 6, 19,
 [32, 33, 34, 35, 38, 39, 43
 [47, 51, 52, 58, 105, 106
 [107, 145
 Καταμερισμὸς ἔργασίας εἰς τὴν
 [Γεωργίαν 208
 Καταμερισμὸς διεθνῆς 22
 Καταμερισμοῦ τῆς ἔργασίας ἀρ-
 [χή 39
 Καταμερισμοῦ τῆς ἔργασίας ὁ-
 [ρια 45
 Καταμερισμοῦ τῆς ἔργασίας προ
 [έλευσις 205
 Κέρδος ἀκαθάριστον 103
 Κέρδος 68, 73, 80, 83, 90, 99-
 [104, 110
 Κέρδος χρηματικόν 87
 Κέρδους ὕψος 87, 99, 100
 Κεφάλαιον 21, 44, 69, 70, 74,
 [80, 82, 85, 90, 100, 102
 [108, 109, 121, 132
 Κεφαλαίου ἀντικατάστασις 131
 [137
 Κεφαλαίου ἀπασχόλησις 147,
 [150, 151
 Κεφαλαίου γνώρισμα 202
 Κεφαλαίου συσσώρευσις 67, 88,
 [138
 Κεφαλαίου τοποθέτησις 141-143
 Κοσμοθεωρία ὑλιστική 8
 Κράτος 8, 30, 65, 86
 Κράτους δάνεια 194, 195
 Κράτους ἔξοδα 184, 185, 186, 187
 Κυκλοφορία οικονομική 16

 Μέταλλα 53, 54, 55, 58, 65

- Μετάλλων άπαγόρευσις 163, 167
 Μετάλλων πολλαπλασιασμός 161
 [163
- Μεταφυσική 22
 Μισθοδοτικοί άγώνες 93
 Μισθός 68, 69, 70, 73, 74, 78,
 80, 81, 83, 88, 99
 Μισθός πραγματικός 95, 96
 Μισθός φυσικός 88, 89
 Μισθός χρηματικός 87, 96
 Μισθοῦ νομοθετήματα 91
 Μισθοῦ ὕψος 87, 91
 Μονοπώλιον 82, 83, 84, 85, 168
- Οικονομία 28, 31
 Οικονομική άρχή 21
 Οικονομική ζωή 6, 9, 11, 32
 Οικονομική πολιτική 29, 30, 87
 Όλοτεχνήματα 148
 Όρμη φυσική 8
 Όρμη έγωϊστική 11, 17
 Όρμη άνταποδόσεως 14
- Πάκτωσις 152
 Παρέμβασις Κρατική 15, 21
 Πλοῦτος 1, 60, 73, 94, 97, 104
 Πλοῦτος κινητός 161
 Πλούτου πρόοδος 144- 152
 Πλούτου σύστασις 159
 Πόλεως γένεσις 154, 155, 156
 Πόλεως έμπόριον 156, 157
 Πόλεως εξέλιξις 154, 155, 156
 Πολιτική Οικονομία 2, 3, 4, 16
 [158. 161. 203
 Πολιτικῆς Οικονομίας συστήμα-
 [τα 158, 159
- Ποσοτικόν θεώρημα 16. 220
 Προσφορά 20
- Ράντα 65, 71
 Ρασιοναλισμός 24
- Σταυροφορίαί 156
 Stock 105
 Stock δάνειον 139, 140, 141
 Stock διαίρεσις 109 121
 Stock συσσώρευσις 106, 107, 108
 Συμβάσεις έμπορικάί 176
 Σύμβασις Methuen 177
 Συμπάθεια 11, 12, 13, 17, 211
 Συναλλαγῆς τιμή 165, 168
 Συνασπισμοί έργατῶν 92, 93
 Συνεταιρισμοί έργατῶν 92, 93
 Συντεχνίαί 154
 Συντεχνιῶν διατάξεις 85
 Σχολή Κλασσική 23, 198, 199
 Σχολή Μαγχεστριανή 22
- Τάξις φυσική 21
 Τιμή άγοραία 20. 57, 73, 74, 75
 [81, 85
 Τιμή άληθῆς 19
 Τιμή όνομαστική 58, 66
 Τιμή πραγματική 19, 57, 58, 59
 [66, 74
 Τιμή φυσική 19, 58, 73, 74, 75
 [78, 79, 81, 82, 84
 Τιμῆς συστατικά μέρη 67
 Τόκος 16, 20
- Υλισμός 9
 Υπεραξία 90

Φρουδαλική κυριαρχία 120	Φυσιοκρατιῶν σύστημα 168
Φιλελευθερισμός 9, 197	
Φιλοσοφία Ἠθική 8	Χρῆμα 19, 51, 59, 64, 80, 108, [110]
Φιλοσοφία Ἠθική Ἀγγλική 7	Χρῆμα νομισματοποιημένον 55
Φιλοσοφίας Ἠθικῆς σύστημα 158	Χρῆμα χάρτινον 133
Φόροι εἰσοδήματος 191, 192, 193	Χρήματος γένεσις 215, 216, 217
Φόροι ἐνοικίων 190	Χρήματος δανεισμός 104
Φόροι Κέρδους καὶ Κεφαλαίου [190]	Χρησιμότης ἀφηρημένη 230
Φόροι μισθοῦ 191	Χρησιμότης συγκεκριμένη 230
Φυποκράτες 1, 15, 16, 17, 18 [200, 201]	Χρυσός 154, 155, 163
	Χώρας κατάκτησις 160

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ. 2	στιχ. 10	ἀντί Πολιτικῆς Οἰκο- νομίας.	γράφει Πολιτικῆς οἰ- κονομίας ἔστω καὶ ἀπὸ τῆς ὁ- στικῆς αὐτῆς ἁ- πόψεως.
» 13	» 16	» ἀπροκαλήπτου	» ἄπροκαταλήπτου
» 36	» 2	» καὶ dresser of the cloth !	» καὶ διαμορφώνει τὸ ὕφνοςμα
» 104	» 5	» μίαν μίαν	» μίαν χώραν
» 109	» 4	» τὸ συντηρήση	» τὸν συντηρήση
» 113	» 22	» καθ'	» καθ' ἑαυτὴ
» 121	» 13	» θεωρημένου	» θεωρουμένου
» 121	» 24	» ἀπὸ τὰ τρία	» ἀπὸ δύο ἀπὸ τὰ τρία
» 125	» 9	» τὴν ὁποίαν	» διὰ τὴν ὁποίαν
» 126	» 31	» δὲν δύναται	» δύναται
» 132	» 14	» αὐτοῦ	» τοῦ
» 136	» 3	» παραγωγικοὶ καὶ παραγωγικοὶ	» παραγωγικοὶ καὶ μὴ παραγωγικοὶ
» 167	» 9	» ἢ μέρη ἑλευθερία	» μέρη ἢ ἑλευθερία
» 167	» 32	» ἢ εὐημερία τῆς ἢ ἢ παρακμῆ τῆς	» ἢ εὐημερία τοῦ ἢ ἢ παρακμῆ τοῦ
» 202	» 34	» διαιτησία	» διαδικασία

Λόγω ἐσφαλμένης ἐκτυπώσεως ἢ καὶ παραλεί-
ψεως τῶν ἀριθμῶν τῶν Σχολίων εἰς τὸ κείμενον τῆς
μεταφράσεως, ἐτέθη εἰς τὰ ἴδια τὰ Σχόλια ἢ σελίς
τοῦ Κειμένου ὅπου ἀνήκουν. Οἱ ἀριθμοὶ ἐπομένως
τοῦ κειμένου τῆς μεταφράσεως, θεωροῦνται ὡς μὴ
ὑπάρχοντες.

ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Schmoller Gustav - Μετάφραση Άδαν Σμιθ 1911
Ίστορία της Πολιτικής Οικονομίας 1929.

Ricardo D. - 'Ο Ίδρυτής της Θεωρητικής Οικονομίας 1938.

'Η Γαλλική Οικονομική Δημιουργία. 'Ο Φρ. Queuille
και η φυσιοκρατία 1940.

'Η Τεταρτή εξέλιξη της περι Πληθυσμού θεωρίας του
Μάλθου 1940.

